Bestseller Der Spiegel
POLIROM
Bernhard Schlink
Nepoata
BIBLIOTECA POLIROM
Bernhard Schlink este autorul
bestsellerului Cititorul

Bernhard Schlink

Nepoata

Traducere din limba germană şi note de

Mariana Bărbulescu

EDITURA POLIROM

2023

Bernhard Schlink

Die Enkelin

Copyright © 2021

By Diogenes Verlag AG, Zurich

All rights reserved
© 2023 by Editura Polirom, pentru traducerea în limba română

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700505
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-9756-4
ISBN PDF: 978-973-46-9757-1
ISBN print: 978-973-46-9401-3

Coperta: Carmen Parii
Foto copertă: © Aleshyn_Andrei/Shutterstock.com

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informației, altele decât cele pe care a fost descărcată,

revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura eco - un supererou al lumii moderne!

Versiune digitală realizată în colaborare cu Libris.ro

Scriitorul german BERNHARD SCHLINK s-a născut în 1944 la Bielefeld. A studiat ştiințele juridice şi din 1992 a fost profesor la Universitatea Humboldt din Berlin. Din 2006 a hotărât să se dedice în întregime scrisului. A debutat ca autor de ficțiune cu romanul *Dreptatea lui Selb* (1987),

primul volum dintr-o trilogie polițistă care s-a bucurat de un mare succes la public şi care cuprinde de asemenea volumele *Înşelăciunea lui Selb* (1992) şi *Crima lui Selb* (2001; Polirom, 2005). Afirmarea internațională o datorează însă romanului *Cititorul* (1995; Polirom, 2002, 2009, 2011, 2018), tradus în peste patruzeci de limbi, distins cu numeroase premii şi ecranizat în 2008. La Editura Polirom au mai apărut romanele *Întoarcerea acasă* (2007), *Weekendul* (2010), *Femeia de pe scări* (2015), *Olga* (2019, 2022) şi volumele de povestiri *Evadări din iubire* (2003, 2014), *Minciuni de vară* (2011) şi *Culorile despărțirii* (2022).

Partea întâi

1

A ajuns acasă. Era ora zece; joia închidea librăria abia la nouă şi, după ce cobora grilajele de la vitrine şi de la uşă, o lua prin parc, un drum de jumătate de oră, mai lung decât cel pe străzi, dar binefăcător după o zi atât de lungă. Parcul era sălbăticit, straturile de trandafiri, invadate de iederă, tufele de lemn-câinesc, netunse. Dar mirosea bine, a rododendron sau liliac, tei sau cenuşar, iarbă cosită sau

pământ jilav. Făcea drumul acela fie iarnă, fie vară, pe vreme bună sau rea. Când ajungea acasă, deja scăpase de supărările şi grijile de peste zi.

Locuia cu soția la primul nivel al unei clădiri cu mai multe etaje, în stil Art Nouveau, într-o locuință cumpărată ieftin, cu decenii în urmă, devenită valoroasă între timp şi garanția lor la bătrânețe. Scara lată, balustrada arcuită, stucatura, o femeie frumoasă, despuiată, ale cărei plete lungi însoțeau scara de la etaj la etaj – îi plăcea să intre în clădire, să urce treptele şi să descuie uşa cu inserții florale de sticlă colorată. Chiar dacă ştia ce-l aşteaptă.

În hol zăcea pe jos pardesiul lui Birgit şi se răsturnaseră două sacoşe cu alimente cumpărate. Uşa spre living era deschisă. Computerul lui Birgit şi cuvertura de lână cu care îi plăcea să se învelească alunecaseră de pe canapea pe pardoseală. Paharul se răsturnase lângă sticlă, şi pe covor erau stropi de vin roşu. Un pantof era în uşă, celălalt, lângă soba de teracotă; Birgit se descălțase şi îşi zvârlise pantofii, cum făcea adesea.

Şi-a agățat pardesiul în dulap, şi-a pus pantofii lângă comodă şi a intrat în camera de zi. Acum vedea că şi vaza cu lalele căzuse; cioburile şi florile ofilite zăceau în apă, lângă pian. Din camera de zi s-a dus în bucătărie. Lângă cuptorul cu microunde era un ambalaj gol de la nişte orez cu pui, iar

în chiuvetă se aflau farfuria lui Birgit, pe jumătate plină, şi vesela de la micul-dejun luat împreună. Va şterge, va spăla şi va strânge tot.

Stătea şi îşi simţea mânia în burtă şi în mâini. Dar era o mânie ostenită. Prea des o lăsase să vină şi să plece. Şi ce altceva să facă? Dacă în dimineaţa următoare ar mustra-o furios, Birgit s-ar uita la el stânjenită şi îmbufnată, apoi şi-ar feri privirile şi ar cere să fie lăsată în pace, că doar a băut puţin – ce, n-avea voie nici măcar să bea puţin, era treaba ei cât bea, dacă îl deranja că bea, n-avea decât să plece. Sau ar izbucni în lacrimi şi s-ar acuza şi umili până când el ar consola-o şi i-ar spune că o iubeşte, că e bună, că totul e bine.

Nu îi era foame. Îi ajungea restul de orez cu pui lăsat de Birgit. L-a încălzit în cuptorul cu microunde şi a mâncat la masa din bucătărie. Apoi a pus în frigider alimentele cumpărate, a luat din camera de zi sticla de vin şi paharul, cioburile şi florile ofilite şi le-a dus în bucătărie, a şters apa, a picurat zeamă de lămâie peste petele de vin roşu de pe covor, a închis computerul, a împăturit cuvertura de lână şi a spălat vasele. Lângă bucătărie se găsea o mică încăpere, pe vremuri cămară, acum spălătorie; a mutat conţinutul maşinii de spălat în uscător şi pe cel al coşului de rufe în

maşina de spălat. A fiert apă, a făcut ceai şi s-a aşezat cu paharul de ceai la masa din bucătărie.

Era o seară ca multe altele. În unele seri, când Birgit începea devreme cu băutul, nu găsea răsturnate doar două sacoşe şi un pahar, ci erau făcute țăndări mai multe lucruri, nu doar o vază. În alte seri, când băuse primul pahar doar cu puțin înainte să vină el acasă, era veselă, vorbăreață, tandră şi, când nu era vin, ci şampanie, de o vioiciune care îl făcea fericit şi melancolic, ca tot ce este bun, dar ştii că nu-i adevărat. În serile acelea mergeau împreună la culcare. În rest, când ajungea acasă, ea era adesea deja culcată sau zăcea pe canapea sau pe jos şi o căra el în pat.

După aceea şedea pe taburetul de la masa de toaletă şi o privea. Fața ridată, pielea veştedă, firele de păr din nări, saliva de la colțurile gurii, buzele crăpate. Uneori îi tresăreau pleoapele, mâinile i se mişcau dezordonat, rostea cuvinte care n-aveau niciun înțeles, gemea sau ofta. Sforăia, nu atât de tare cât să nu fi putut să doarmă când se întindea lângă ea, mai târziu, dar îndeajuns de tare încât să-i vină greu să adoarmă.

Greu se împăca şi cu mirosul ei. Mirosea a alcool şi a stomac bolnav şi un iz înțepător îi amintea uneori de bilele pentru molii pe care le punea bunica în dulapurile de haine. Când voma în pat – din fericire, asta se întâmpla rar –,

deschidea larg fereastra, îşi ținea respirația cât curăța – pe ea, patul şi podeaua din fața patului – şi din când în când trăgea adânc aer în piept, la geam.

Dar niciodată n-a renunțat la momentul cu taburetul. O privea, şi în chipul acela devastat vedea chipul din zilele bune, neatins, care în alte stări sufleteşti putea să arate într-atâtea feluri, încât uneori îl deruta, dar care era plin de viață, chiar şi somnoros, istovit sau prost dispus. Ce expresie lipsită de viață avea când era băută! Pe chipul ei de acum apăreau uneori şi cele de dinainte, cel hotărât al studentei în cămaşă albastră, chipul tinerei librărese, precaut, reținut, adesea o taină şi o vrajă pentru el, chipul concentrat, după ce se apucase de scris, ca şi cum s-ar fi tot gândit la romanul ei sau n-ar fi putut să şi-l scoată niciodată din minte, chipul îmbujorat, când se întorcea acasă după ture de o oră-două cu bicicleta pe care ea o descoperise mai târziu decât alții.

Avea un chip bătrân. Era bătrână. Însă chipul ei era cel pe care-l iubea. Cu care voia să vorbească şi care ar fi trebuit să-i vorbească, ai cărui ochi calzi, căprui, îi încălzeau inima, al cărui râs îl ispitea să râdă, pe care îi plăcea să-l cuprindă cu palmele şi să-l sărute, care îl înduioşa. Ea îl înduioşa. Strădania să-şi găsească un loc în viață, misterul cu care îşi înconjura scrisul, visul unui

succes târziu, suferința din cauza alcoolului, faptul că-i plăceau copiii şi câinii – în toate astea era multă neîmplinire, mult imposibil-de-împlinit, care îl înduioşa. Era înduioşarea o formă inferioară de iubire? Poate că da, dacă era numai atât. Pentru el nu era numai atât.

Când se ridica de pe taburet, nu era împăcat. N-a încetat niciodată să-şi dorească să fie altfel. Dar era calm. N-avea ce face. Mergea în camera de zi, se aşeza pe canapea şi citea cărți apărute recent – din cauza şuvoiului necontenit de cărți se făcuse librar.

2

Dar când s-a dus în dormitor în seara aceea, să stea cu ea, ea nu era în pat. A ieşit pe hol şi a urcat scara spre camera de serviciu, aflată deasupra bucătăriei. Era strâmtă şi joasă, fereastra era mică şi dădea spre curte, dar lui Birgit îi plăcea locul acela îngust, scund, îi plăceau cele două uşi, una la capătul de jos al scării şi cealaltă la cel de sus, şi transformase încăperea în camera ei de scris. A bătut la uşă. Birgit nu voia să fie deranjată şi nicidecum să fie luată prin surprindere. N-a răspuns nimeni, iar atunci a deschis uşa. Pe masa de scris era ordine, în stânga, un teanc de coli de hârtie, în dreapta, stiloul pe care i-l dăruise el cu ani în

urmă. Lângă fereastră era agățat un bilet cu scrisul ei. Ştia că n-avea voie să-l citească. „Ai...” N-a mai continuat.

Pe Birgit a găsit-o în baie. Era în cadă, capul sub suprafața apei, părul negru, răsfirat pe marginea căzii. I-a ridicat capul, apa era rece, probabil că zăcea în cadă de ore întregi. A tras-o cât să-i poată rezema capul de marginea căzii. Într-o cadă modernă n-ar fi reuşit să alunece sub apă. De ce nu aveau o cadă modernă! Amândoi prețuiseră luxul căzii adânci, lungi, stil Art Nouveau, le plăcuse s-o folosească împreună şi ceruseră să fie restaurată cu mare cheltuială.

S-a ridicat şi s-a uitat în jos la Birgit. La sânii ei, stângul puțin mai mare decât dreptul, la burtă, care avea o cicatrice, la brațele şi picioarele întinse, la mâinile care păreau să plutească pe fundul căzii, cu dosul palmelor în sus. Şi-a amintit de dorința ei, adesea rostită şi niciodată împlinită, să-şi micşoreze sânul stâng, de frica lui, când a făcut apendicită şi a fost operată, de cântatul la pian, la care degetele ei lungi n-ar fi trebuit să renunțe. Se uita în jos la ea şi ştia că e moartă. Însă se simțea ca şi cum ar fi putut să-i povestească mai târziu că o găsise moartă în cadă şi să vorbească cu ea despre asta. Ca şi cum ar fi fost moartă, uite-aşa, nu pentru multă vreme, nu pentru totdeauna.

Trebuia să sune la salvare. Dar nu era nimic de salvat, nu era grabă. Şi se temea de agitație, de ambulanța care avea să sosească cu sirenă şi lumini albastre de avertizare şi să staționeze în fața casei, de bărbații cu targă, de poliție, care urma să strângă probe şi să-l interogheze, de administratorul curios de la demisol. S-a aşezat pe marginea căzii. Era bucuros că Birgit închisese ochii. Dacă ar fi deschişi şi Birgit s-ar uita la el cu o privire încremenită, goală – închipuirea asta îl îngrozea. Ar fi fost deschişi dacă Birgit ar fi fost surprinsă de un infarct sau un accident vascular. Nu, ea adormise. Aşa, pur şi simplu? Fiindcă băuse prea mult? Sau mai luase ceva? S-a ridicat, s-a dus la dulăpiorul cu medicamente, n-a găsit cutia cu Valium, al cărei loc era acolo, şi a ridicat cu piciorul capacul de la mica găleată de gunoi. Acolo erau cutia şi folia de aluminiu golită. Câte pastile putea să aibă o folie, câte să fi luat Birgit? A vrut doar să fie sigură că adoarme? Sau a vrut să nu se mai trezească niciodată? S-a aşezat din nou pe marginea căzii. Ce ai vrut, Birgit?

Îi ştia de ani de zile depresiile. Tot încercase s-o trimită la terapeut sau la psihiatru; avea prieteni care îşi domoliseră depresiile cu terapii sau şi le blocaseră cu pastile. Dar ea n-a vrut. Zicea că nu e depresivă, că nu există depresii. Că există doar oameni melancolici, mereu au existat, şi ea era

unul dintre ei. Că nu voia să se lase transformată în alt om, cu medicamente. Că era o prostie modernă ideea că toți trebuie să fie echilibrați şi siguri de sine. Că da, deşi nu era depresivă, ea era mai meditativă, mai sobră, mai tristă decât alții. Nu că n-ar fi putut să râdă de o situație sau o remarcă hazlie. Dar îi era străină superficialitatea frivolă, superioritatea ironică, cu care se discuta despre cărți şi filme, societate şi politică în cercul de prieteni şi colegi, iar faptul că politicienii şi artiştii nu-şi luau în serios nici măcar propria persoană sau ceea ce făceau, ci se mulțumeau să atragă atenția, o atenție mirată, veselă, şocată – oricum, atenție – i se părea de-a dreptul straniu. Ea lua în serios tot ce era serios. Abia târziu, după căderea Zidului, când a cunoscut mai îndeaproape librari din Berlinul de Est şi din Brandenburg, a priceput că în privința asta Birgit era un copil al RDG-ului, al lumii proletare, care dorea să devină burgheză, mânată de un zel socialist de tip prusian şi care lua în serios cultura şi politica, aşa cum o făcuse cândva burghezia, dar între timp uitase cum se face. De atunci a privit-o cu alți ochi, cu respect, dar şi cu regret pentru ceea ce lumea lui uitase şi pierduse.

Nu, nu melancolia a împins-o la sinucidere. Ea şi vinul, încă un pahar şi încă unul, o obosiseră. Şi atunci n-a vrut să aştepte somnul, ci a dorit să-l silească să vină. Şi l-a silit

să vină, iar el a biruit-o. De ce n-ai putut să aştepţi, Birgit? Dar ştia că ea n-avea răbdare. De aceea nu-şi pierdea vremea cu descălţatul şi rânduitul cumpărăturilor, cu gătitul şi cu spălatul vaselor şi al rufelor. O moarte din nerăbdare.

A râs cu lacrimi în gât. S-a ridicat şi a sunat la salvare. Apoi a sunat la poliţie. De ce să mai aştepte până s-o facă cei de la salvare? Voia să termine odată cu toate.

3

A durat două ore. Cei de la salvare au venit şi au plecat. Poliţia – doi bărbaţi în civil şi doi în uniformă – a securizat locul şi a căutat probe. Le-a descris criminaliştilor cum o găsise pe Birgit, le-a explicat de ce a spălat paharul din care băuse ea, le-a arătat ambalajul şi folia de aluminiu din mica găleată de gunoi şi i-a urmărit cum căutau zadarnic o scrisoare de rămas-bun. Tot ei au chemat o firmă de pompe funebre, care a pus-o pe Birgit într-un sac pentru cadavre şi a dus-o la medicina legală. L-au întrebat când a găsit-o pe Birgit şi ce a făcut după-amiază şi seara. Când a răspuns că fusese la librărie până la ora nouă, lucru pe care puteau să-l confirme angajaţii şi clienţii, au devenit mai prietenoşi. L-au rugat să treacă a doua zi pe la Secţia de poliţie.

I-a condus la ieşire, a încuiat uşa şi a pus lanțul. Nu ştia ce să facă. Nu putea să doarmă, să citească, să asculte muzică. Ar fi vrut să plângă. A mers în spălătorie, a dus rufele uscate pe masa din bucătărie şi le-a pus pe cele proaspăt spălate în uscător. Când a luat în mână un tricou de-al lui Birgit, unul care îi plăcuse şi pe care îl purtase adesea, n-a mai rezistat şi a lăsat totul baltă.

A urcat scara spre cămăruța lui Birgit, a intrat şi s-a aşezat la masa de scris. Acum a citit până la capăt. „Ai ce ți-a dat un Dumnezeu aspru.” Ale cui erau cuvintele astea? De ce le scrisese Birgit? De ce le agățase acolo? Ce anume trebuiau să-i amintească? Apoi a tras spre el teancul de foi. Era un manuscris. A recunoscut numele autoarei, o femeie cu care Birgit fusese în aceeaşi grupă la cursurile de scriere creativă. Dar nu voia să citească ceva scris de o femeie oarecare, ci ceva aparținând lui Birgit. A deschis sertarele biroului, unul după altul. În cel de sus erau coli nescrise, creioane de toate felurile, radieră şi ascuțitoare, clame de birou şi bandă de lipit. În cele două de dedesubt a găsit dosare şi foi scrise la maşină, uneori doar câteva rânduri, alteori paragrafe lungi, bilete cu scrisul lui Birgit, scrisori, tăieturi din ziare, cópii, fotografii, broşuri. Pe dosare nu scria nimic, iar conținutul lor nu părea pus în ordine. Dar o ştia pe Birgit; dezordinea era menită să deruteze, feluritele

dosare sigur corespundeau diferitelor idei, aspecte sau capitole ale romanului ei, cărora le reveneau nişte conținuturi. Dar nu putea să se concentreze şi să-şi dea seama care era ordinea.

Între dosare era o carte poştală ilustrată cu *Frumoasa ciocolatieră* a lui Jean-Étienne Liotard, de la Galeria de Artă din Dresda. A întors ilustrata. Avea timbru din RDG, dar lipsea expeditorul. „Dragă Birgit, am văzut-o de curând, o fetiță veselă. Îți seamănă. Paula." A întors iar cartea poştală şi a privit-o cu atenție pe ciocolatieră. Nu reuşea să descopere nici o asemănare. Concentrată – da, şi Birgit putea să aibă o expresie concentrată, dar n-avea nasul acela ascuțit şi gura aceea țuguiată. Şi veselă – nu, de fapt ciocolatiera nu părea deloc veselă.

S-a gândit că în casă nu există nicio fotografie de-a lui Birgit şi că nici pe biroul lui din librărie nu pusese vreuna. Unii dintre prieteni aveau acasă, pe o comodă, o galerie de fotografii cu rame argintii şi negre, fotografii de la nuntă, din concedii şi excursii, de-ale părinților, de-ale copiilor. Birgit şi el n-aveau copii. Iar de la nunta lor din 1969, de care se ruşinaseră puțin, fiindcă în ochii prietenilor era un ritual depăşit, şi de care nu făcuseră caz, nu existau fotografii. Ei nu făceau fotografii. Şi-a scos portofelul din buzunarul de la pantaloni şi s-a asigurat că poza de paşaport a lui Birgit, pe

care o purta la el de ani de zile, se mai afla acolo împreună cu certificatul de înmatriculare şi carnetul de conducere. Avea s-o dea la fotocopiat şi la mărit.

N-a găsit ce căuta în biroul lui Birgit. Nu era niciun manuscris în niciun sertar. În cel de jos era o sticlă cu vodcă şi, în timp ce a continuat zadarnic să caute pe etajera de pe latura îngustă a încăperii, a băut din ea. Când s-au ivit zorii, el dormea pe jos. L-a trezit curând cântecul păsărilor. Pentru o clipă n-a ştiut unde se află. Pentru o clipă nu şi-a amintit nici ce se întâmplase cu o zi înainte. Apoi a venit aducerea-aminte; mai întâi i-a năpădit capul, apoi tot trupul. Putea, în sfârşit, să plângă.

4

Au trecut săptămâni până când a intrat iarăşi în camera lui Birgit. Nu era în stare să-i strângă lucrurile, nici paltoanele şi rochiile din dulapuri, nici lenjeria din comodă, nici peria şi sticluţele şi borcănelele de pe masa de toaletă şi din dulăpiorul de cosmetice de deasupra chiuvetei, nici periuţa de dinţi din pahar. N-a deschis nimic unde ştia că sunt lucrurile ei şi nici camera unde scria. I se părea de neimaginat ca un bărbat să-şi îngroape faţa în hainele soţiei moarte, ca să-i poată simţi mirosul, aşa cum văzuse cândva, într-un film. Să-i vadă, să-i pipăie sau să-i miroasă lucrurile

– era mai mult decât putea el să suporte. Locul unde trebuia să fie şi din care lipsea Birgit îl făcea să sufere destul. Suferea în locuință, suferea în librărie şi se gândea să renunțe la amândouă. Dar fiindcă suferea şi când era pe drum, nu putea să creadă cu adevărat într-un nou început într-un loc nou. Birgit l-ar însoți pretutindeni. Ar fi peste tot în preajma lui, fără să fie acolo.

Apoi a venit o scrisoare de la Badische Verlagsanstalt. Directorul editurii, Klaus Ettling, se prezenta drept un prieten de-al lui Birgit, care coresponda cu ea de multă vreme şi pe care îl interesa munca ei. Spunea că nu citise mult din ce scrisese ea, dar că admira cele câteva texte şi că vorbise cu ea despre alte scrieri şi despre roman. Îşi exprima tristețea şi transmitea condoleanțe. Şi întreba de manuscrisul lui Birgit, complet sau incomplet. Asemenea simfoniilor neterminate, cărțile nedesăvârşite puteau să dovedească o măiestrie desăvârşită şi să încânte publicul.

Cunoştea Badische Verlagsanstalt. O editură mică cu un program bun şi cărți frumoase, pe care expunea cu plăcere şi le vindea în librărie şi despre care se întreba dacă aduceau profit. Pe directorul editurii nu-l întâlnise încă. Cum se cunoscuseră el şi Birgit?

S-a uitat întrebător la fotografia lui Birgit. Privirea ei era nedesluşită; chiar şi mărită, fotografia rămânea o poză de

paşaport. Dar îşi strânsese şi îşi ridicase la spate părul întunecat, ondulat, lui îi plăcea aşa, faţa îi era mai plină, mai feminină, mai ispititoare decât în ultimii ani, colţurile ridicate ale gurii schiţau o umbră de zâmbet, iar ochii căprui, poate orbiţi de lumina blitzului, exprimau surprindere, nu teamă, ci bucurie, ca şi cum tocmai s-ar fi întâmplat ceva bun. Ce fel de texte i-ai trimis? Despre ce alte texte i-ai povestit?

Scrisoarea a venit într-o marţi. La sfârşitul săptămânii s-a dus în camera lui Birgit, s-a aşezat la birou, a scos dosarele din sertare, le-a aranjat unele peste altele şi l-a deschis pe cel de deasupra. Pe prima pagină era scris de mâna lui Birgit: „Oare ea cum învaţă să fie ea? Dacă nu poate fi pentru sine, dacă nu poate fi cu sine? Mereu şi peste tot, glasuri, şoapte, murmure, ţipete, urlete, zi şi noapte. Zgomotul, mirosul, lumina". După o pauză continua: „Orbire. Din întunericul cald, în lumina intensă. Naşterea este orbire. Când copiii nu erau cuminţi, orfelinatele lăsau lumina aprinsă în timpul nopţii. Sau o aprindeau şi o stingeau, o aprindeau şi-o stingeau, aprins, stins, aprins, stins, aprins. Soarele orbeşte. Zăpada orbeşte. Lumina din tavan orbeşte. Lanterna orbeşte. Faţa luminată cu lanterna – oare doarme? –, sexul luminat cu lanterna – oare ţipă? Faţa orbită. Sexul orbit. Orbire până când îţi

pierzi vederea”. Urmau tăieturi din ziare, cópii şi broşuri despre orfanii din RDG, despre adopții, despre adopții forțate, despre educație în familie şi în orfelinat, despre căminele speciale, despre ateliere de lucru, despre tabere de educație şi de muncă şi despre organizarea şi metodele asistenței sociale pentru minori.

Următorul dosar conținea materiale despre neglijare şi despre violența individuală şi în grup, în cazul tineretului, despre xenofobie şi radicalism de dreapta, despre grupări skinhead şi neonaziste, în RDG şi în noile landuri, iarăşi tăieturi din ziare, cópii şi broşuri şi, în plus, scrisori adresate unor jurnalişti şi centre de cercetare şi răspunsurile acestora. Din nou câteva rânduri pe care Birgit le scrisese de mână pe un bilet: „În sfârşit / să baţi, să loveşti, să tai / liber. În sfârşit / să te-mbeți ca băieții / la fel. / În sfârşit / sudoare şi sânge şi lacrimi / Fraţi”. Un alt dosar conținea fotografii cu străzi, case, grădini, peisaje. Erau locuri pe care nu le cunoştea şi la care nici nu vedea ce anume merita fotografiat şi pentru ce fuseseră fotografiate; unele aveau pe verso o dată din anii 1950, dar în rest nu exista nici un indiciu.

A mai deschis un dosar şi a găsit cópii ale unor articole din *Sächsische Zeitung* din anul 1964. Leo Weise la inaugurarea stației de pompare a apelor reziduale, Leo

Weise la inaugurarea grajdului cu furajare liberă pentru bovine, de la CAP, Leo Weise la Întreprinderea de Stat pentru Construcții de Vagoane Niesky, Leo Weise întâmpinând brigada de studenți. Leo Weise este înalt, are o față deschisă, iar la evenimentele oficiale pare relaxat printre ceilalți, funcționari şi cadre, toți cu un aer bățos. La primirea brigăzii de studenți zâmbeşte, la fel zâmbesc studenții şi studentele care sunt cu el în fotografie. Printre ei se află Birgit. Poartă un halat de lucru şi un batic, iar imaginea cu granulație mare şi copia spălăcită îi răpesc prospețimea feței. Dar este ea. A găsit un bilet unde, sub titlul „Dezvoltarea cadrelor", notase momente din cariera lui Leo Weise: ABF[1], instructor FDJ[2] în Weißwasser, Universitatea pentru Tineret, prim-secretar al conducerii districtuale FDJ din Görlitz, Comitetul Central al FDJ, Universitatea de Partid, absolvent de ştiințe sociale, secretar secund în conducerea districtuală SED[3] din Görlitz, prim-secretar al conducerii districtuale SED din Niesky.

---

[1] Acronim pentru Arbeiter-und-Bauern-Fakultät (Facultatea pentru Muncitori şi Țărani), instituție ataşată unor universități din RDG, pentru pregătirea tinerilor muncitori şi țărani.

[2] Acronim pentru Freie Deutsche Jugend (Tineretul Liber German), organizația tineretului comunist din RDG.

[3] Acronim pentru Sozialistische Einheitspartei Deutschlands (Partidul Unității Socialiste din Germania).

Ultimul dosar conținea un text mai lung, scris la maşină, unde nu era trecut numele vreunui autor, femeie sau bărbat, aparținându-i probabil lui Birgit. „În cei 40 de ani de existență, RDG-ul a închis în cămine 120.000 de tineri. În cămine normale, case de corecție, cămine pentru minori cu afecțiuni psihice, centre de reeducare, tabere de educare şi muncă, centre de triaj şi de tranzit. La preluare se făcea percheziție corporală, erau examinate toate orificiile corpului şi se tundea părul. La început, tânărul era încuiat singur într-o celulă cu taburet, prici şi găleată. Apoi ajungea într-o celulă comună; cine era recalcitrant era băgat la violenți, cel care protesta în plan cultural sau politic, la criminali, victima violenței, la agresori, victima agresiunilor sexuale, la delincvenți sexuali. Ajungea acolo unde fusese zdrobit. Ceilalți îl zdrobeau fiindcă era diferit, fiindcă puteau să-l zdrobească, fiindcă zdrobiți erau ei înşişi. Dacă nu-şi făcea patul cum trebuie, dacă îşi punea greşit periuța de dinți în pahar sau dacă spunea ceva când trebuia să tacă, sau dacă tăcea când trebuia să spună ceva, direcțiunea pedepsea colectivul, iar colectivul pe el. Unii încercau să fugă. Dacă eşuau, încercau să lupte. Dacă şi aşa eşuau, împietreau. Înghețau. Nu-şi mai reveneau nici după ce li se dădea drumul; sufereau de amnezie, claustrofobie, agorafobie, sufereau sufleteşte şi trupeşte, deveneau impotenți sau

frigizi sau pierdeau sarcina, deveneau alcoolici. Aşa cum au fost educaţi şi zdrobiţi tinerii în căminele din RDG, se mai făcuse educaţie şi se zdrobise în căminele germane şi înainte de 1945 şi încă multă vreme după 1945 s-a mai...” Aşa era şi restul, întâi generalităţi, apoi detalii referitoare la felurite cămine şi metodele lor de tratament şi maltratare. Orice ar fi fost textul acela – o transcriere sau rezultatul citirii materialului din primul dosar, pentru uz propriu sau pentru publicare –, nu asta căuta el.

A deschis mica fereastră. Castanul din curte era încă desfrunzit, dar primăvara se simţea deja în aerul care pătrundea în cameră. Auzea dialogul dintre două mierle, le-a căutat cu privirea, a zărit una, pe cea mai apropiată, care se auzea mai tare, pe coama acoperişului de la clădirea din spate şi pe cealaltă, mai departe, pe vârful turlei bisericii, şi mai în surdină. Şi-a amintit cum l-a trezit Birgit într-o dimineaţă, cu ani în urmă, fiindcă se auzea prima mierlă din acel an. De fapt, a început să audă mierlele abia de când Birgit îl învăţase să fie atent la cântecul lor.

Cât timp trecuse de când începuse Birgit lucrul la roman? Într-o bună zi a încetat să mai lucreze în librărie; după câteva luni petrecute într-un *retreat* din India, scurta întrerupere a devenit o despărţire definitivă de librărie. Birgit a făcut cursuri de bijutier şi apoi de bucătăreasă, a

lucrat puțin în ambele profesii, apoi s-a implicat în protejarea naturii şi a climei şi a organizat felurite evenimente, acțiuni şi demonstrații. Despre asta îi plăcea să povestească. Despre roman nu povestea, nici de ce îl scrie, nici despre ce e vorba, ci doar că lucrează la el. De când? De şase, şapte sau chiar zece ani? Ce făceai când te retrăgeai în camera ta? L-ai scris în minte? L-ai scris pe hârtie şi ai tot mototolit şi aruncat hârtiile? Te-ai uitat pe fereastră şi ai ascultat mierlele, vrăbiile, care fac gălăgie în castan în timpul verii, copiii care se joacă în curte ori care exersează la pian sau la vioară în apartamentele învecinate, ploaia care foşneşte în castan şi loveşte pervazul de metal. Ți-ai petrecut anii ăştia visând?

În suferința lui, în care Birgit îi lipsea mereu şi peste tot, ca şi cum i-ar fi fost mereu şi peste tot în preajmă, uitase cât de des şi cât de departe fusese ea plecată.

5

Nu voia s-o compromită pe Birgit şi i-a scris directorului editurii că încă era ocupat cu trierea şi punerea în ordine a lucrurilor rămase de la ea. „Mă întrebați de manuscrisul romanului lui Birgit. M-ar ajuta, la triere şi ordonare, dacă mi-ați aduce la cunoştință tema romanului, în cazul în care o ştiți. Birgit era extrem de discretă când venea vorba despre

scrisul ei, iar eu i-am respectat dorința şi n-am întrebat-o nici de roman şi nici de celelalte texte ale ei. Acum, când am de-a face cu ce a rămas de la ea, informațiile despre proiectele ei m-ar ajuta."

Răspunsul a venit repede. Directorul editurii scria că el şi Birgit se cunoscuseră cu cinci ani în urmă la Marea Baltică, în timpul unei săptămâni de yoga. Că în timpul plimbărilor lui a trecut deseori pe lângă o dună unde şedea ea şi scria şi că, în cele din urmă, s-a aşezat lângă ea şi a întrebat-o ce scrie. Că ea i-a citit fără ezitare poezia pe care tocmai o scria şi că i-a arătat, fără sfială, şi celelalte poezii din caiet. Zicea că îşi aminteşte caietul, învelitoarea de piele cu un şnur de piele. Nu i-a trimis niciodată poeziile, deşi o rugase adesea. Dar şi le amintea bine, tonul lor laconic şi liric totodată, într-un fel straniu, tulburător, imaginile derutante, accentele uneori înspăimântătoare. Zicea că ea a râs când i-a spus că era dispus să-i adune poeziile într-un volum, motivând că nu era scriitoare de poezii. Era scriitoare de romane. Când a întrebat-o de roman, i-a spus că în el era vorba despre viață ca fugă. Despre viața ei ca fugă, despre toată viața privită ca o fugă. I se păruse interesant şi când aveau o convorbire telefonică lungă, ceea ce s-a întâmplat o dată sau de două ori pe an, el o întreba pe Birgit de roman şi răspunsul era că progresează. „Dacă îmi trimiteți

manuscrisul, încheiat sau nu, voi publica romanul. Şi dacă găsiți caietul cu învelitoare de piele şi cu şnur de piele, voi fi bucuros să strâng într-un volum şi să public, în sfârşit, poeziile lui Birgit Wettner."

Nu văzuse niciodată un caiet cu învelitoare de piele, nu ştiuse că Birgit a scris poezii, nu ştiuse că progresase cu romanul. Era mâhnit. Birgit scrisese poezii şi i le arătase, fără să şovăie şi să se sfiască, unui străin – şi lui nu? Vorbise despre scrisul ei cu un străin – nu cu el? Scrisese despre viață ca fugă, despre viața ei ca fugă – când el o ajutase nu doar să fugă, ci să şi ajungă undeva?

Birgit nu-i lipsea mai puțin ca înainte. Prezența ei, trupul ei, de care nu putea să se lipească în timpul nopții, chipurile ei – cel vesel, cel serios, cel îndărătnic, cel trist –, râsul ei, conversațiile despre lucruri de fiecare zi sau despre o acțiune pe care o plănuia sau despre o carte nouă pe care o citea el, imaginea ei când zăcea pe pat şi el şedea pe taburet. Dar în iubirea şi în durerea lui se strecura un strop de mânie.

A dus computerul lui Birgit la IT-istul care instalase şi avea grijă de computerele din librărie. Putea să facă ecranul negru să se lumineze? IT-istul a conectat alt monitor, pe el a apărut întrebarea cu parola. Kaspar n-o ştia. IT-istul a întrebat unde şi când s-au cunoscut Kaspar şi Birgit, unde

şi când se născuse Birgit, ce nume avusese la naştere şi cum îi chema pe părinții şi pe frații ei, ce date, locuri şi nume mai fuseseră importante pentru Birgit, ce secrete ar fi putut să aibă. Berlin, 17 mai 1964, Berlin, 6 aprilie 1943, Hager, Eberhard şi Irma, Gisela şi Helga – i-a mai venit în minte şi 16 ianuarie 1965, ziua în care Birgit aterizase la Berlin, dar nimic din toate astea n-a dus la parolă şi nici numele lui, Kaspar Wettner, nici ziua lui de naştere, 2 iulie 1944. IT-istul nu ştia cum să-i dea de capăt computerului; l-a reținut şi a promis să caute o rezolvare.

Da, pe 16 ianuarie 1965 Birgit aterizase pe Tempelhof. Sosită la Berlin, sosită la el. Atunci începuse viața lor împreună, iar el se simțise de parcă viața lui ar fi început abia atunci, viața lui de adult, după copilărie şi adolescență, după prima dragoste, eşuată, şi după alegerea greşită a studiilor. Sau începuse deja la 17 mai 1964?

6

Kaspar studiase două semestre în oraşul natal, iar în 1964, în semestrul de vară, s-a mutat la Berlin. Fugea de prima dragoste, care îşi găsise pe altcineva, căuta emoțiile metropolei, voia la universitatea fondată de studenți, spera că acolo, în miezul conflictului Est-Vest, viața şi studiile erau mai palpitante. Şi voia să cunoască Germania pe viu,

toată Germania, nu doar vestul în a cărui Renanie înstărită, catolică, trăise până atunci. Tatăl lui era preot protestant; Kaspar crescuse cu Luther şi Bach şi Zinzendorf, iar în vacanțele petrecute la bunici citise acele cărți de istorie a patriei în care Germania îşi datora desăvârşirea Prusiei. Berlinul, deopotrivă cel de Est şi cel de Vest, Brandenburg, Saxonia, Turingia, tot teritoriul la răsărit de Elba era Germania lui, cum erau şi cele din vest şi din sud.

A sosit la Berlin într-o sâmbătă, cu trenul interzonal, şi a ocupat o cameră în Dahlem, într-un apartament locuit de studenți. În dimineața următoare s-a sculat devreme şi a făcut o plimbare de două ore şi jumătate prin oraşul cufundat în liniştea duminicală, până la Poarta Brandenburg, ca să arunce o privire dincolo de Zid. Apoi a mers cu trenul urban până la Friedrichstraße, a fost controlat de nişte polițişti de frontieră în uniforme verzi, a schimbat bani vest-germani în bani est-germani, a păşit pe stradă şi s-a pregătit să se simtă acasă în tot Berlinul, în toată Germania.

A umblat până seara. N-avea un plan sau un scop, se lăsa în voia întâmplării. A urcat într-un metrou şi s-a trezit în estul oraşului, a mers pe Aleea Karl Marx de la est spre vest, de la clădirile anilor 1950, cu structura, arcadele şi ornamentele lor, la construcțiile simple, din prefabricate, din

anii 1960, a văzut Alexanderplatz, Catedrala şi Universitatea de pe Unter den Linden, străbătând Insula Muzeelor, a ajuns la Prenzlauer Berg, la străzile largi, pavate cu piatră cubică, la casele burgheze luxoase cândva, acum jalnice, la cele câteva parcuri răzleţe. În Est, oraşul era mai cenuşiu decât în Vest, printre clădiri erau mai multe goluri, traficul era mai redus, maşinile miroseau altfel. Dar pe drumul lui matinal până la Poarta Brandenburg străbătuse destule străzi pustii, cu clădiri cenuşii, pentru ca diferenţele să i se pară nesemnificative. Oricum, nu venise în Est ca să găsească deosebiri, ci lucruri comune. La asemănări a trecut şi afişele mari; în Est ele anunţau Adunarea de Rusalii a Tineretului German[4], în Vest, lăudau detergentul Persil, ţigaretele Zuban sau ciorapii Elbeo.

După-amiază oraşul s-a animat. Dimineaţa rece, umedă, devenise după prânz o zi de primăvară caldă, însorită. La marginea parcului popular Friedrichshain a găsit un chioşc unde se vindeau cârnaţi cu salată de cartofi şi limonadă. A luat mâncarea şi s-a aşezat pe o bancă de beton, la o masă de beton, şi a privit copiii jucându-se şi mamele stând de vorbă. Un bărbat a salutat, s-a aşezat în faţa lui, a aşteptat

[4] În 1964 a avut loc cea de-a treia şi ultima adunare a tineretului german din Est şi din Vest, organizată în perioada Rusaliilor. Tradiţia acestor adunări a fost continuată, păstrându-se şi denumirea, dar numai cu participarea tinerilor din RDG.

până când a terminat Kaspar de mâncat şi de băut şi l-a întrebat dacă poate să-l roage ceva. Kaspar a încuviinţat din cap şi a aflat că interlocutorul lui îşi dorea pixul pe care îl avea în buzunarul de la cămaşă. Zicea că lucrează într-un minister, că scrie documente importante şi că pixurile lor mânjeau.

Kaspar l-a privit mai atent pe bărbat. Vârstă mijlocie, păr rar, mâhnire şi râvnă pe chip, un hanorac bej peste o cămaşă bej. Ce ciudat, şi-a zis Kaspar, omul ăsta, ca să-şi servească mai bine statul şi clasa din care face parte, cerşeşte de la duşmanul de clasă din statul inamic. Zel funcţionăresc socialist. Dar asemenea suflete de funcţionari existau şi în Vest. Kaspar, pus pe căutat asemănări, a găsit una chiar de la prima lui întâlnire cu un cetăţean din RDG. I-a zâmbit şi i-a dat pixul.

În cinematograful din Friedrichshain a văzut *Catifea neagră*, un film poliţist în a cărui acţiune complicată era vorba despre agenţi din Est şi din Vest şi despre o macara perfectă pe care RDG-ul o realizase, vrând s-o prezinte la Târgul de la Leipzig, şi pe care agenţii din Vest încercau s-o distrugă ca să compromită RDG-ul. Kaspar a găsit şi aici nişte asemănări; agentul din Est era un James Bond, doar mai cumpătat, îmbrăcat simplu, fără niciun fel de pretenţii tehnice sau culinare şi lipsit de umor.

Încă de a doua zi s-a dus din nou în Berlinul de Est, de data asta la Universitatea Humboldt, iar la poartă a cerut atât de insistent să-i vorbească decanului de la Facultatea de Filosofie, încât a fost chemat un student care l-a condus la el. A spus că e student la germanistică şi istorie – putea fi admis să studieze acolo un semestru? Decanul a înşirat o mulțime de motive pentru care aşa ceva nu era posibil, de la probleme de înmatriculare şi administrative şi până la statutul oraşului Berlin şi lipsa unei coexistențe paşnice între cele două state germane. Oricum, studentul care îl condusese pe Kaspar l-a luat şi pe el la cantină, înainte să-l depună iarăşi la poartă. Vorbea cu entuziasm despre prezent ca început al unui viitor prezis de Marx şi Engels şi i-a ținut lui Kaspar lecții despre libertate ca înțelegere a necesității, despre sfârşitul exploatării şi despre egalitatea în drepturi a bărbaților şi femeilor în RDG. Kaspar a încercat zadarnic să discute despre chestiuni personale, despre volumul de muncă din timpul studiilor, despre perspective profesionale, despre destinații de vacanță. Celălalt a rămas la Marx, Engels şi RDG.

Kaspar era descurajat. Cum să facă să se simtă acasă în tot Berlinul, în toată Germania? În săptămânile care au urmat s-a limitat la câteva spectacole de teatru la Berliner Ensemble. La cursurile şi seminarele de la Universitatea

Liberă a cunoscut studenți care, ca şi el, aşteptau Adunarea de Rusalii a Tineretului German ca pe un prilej de a face cunoştință cu oameni de aceeaşi vârstă din Est. A început la 16 mai.

7

Defilările şi procesiunile cu drapele din Piața Marx-Engels l-au plictisit curând pe Kaspar. Umbla de colo-colo. Era prea timid să intre în vorbă cu vreunul dintre tinerii în cămăşi albastre, fată sau băiat. Mergeau în grup, şedeau împreună în piețe şi parcuri, ascultau muzică, asistau la spectacole de teatru şi dansau. Mulți erau de vârsta lui. Însă i se părea că ei erau mulțumiți aşa cum trăiau, cu cămăşile şi în grupurile lor, şi că l-ar fi privit surprinşi dacă li s-ar fi alăturat.

Totuşi se gândea cui ar fi fost mai nimerit să-i vorbească. Unora nu le păsa de cămăşile albastre, că le erau prea mari sau prea mici şi că le stăteau rău. Le purtau ca pe-o uniformă nesuferită. Alții le purtau cu mândrie, parcă dorindu-şi să îmbrace deja în locul lor o haină militară. Unele fete aveau cămăşile albastre mulate pe sâni, nasturii de sus descheiați şi arătau ispititor, dar totodată ispititor în alt fel decât fetele din Vest. Câteva îmbrăcaseră şi un pulover subțire sau se înfăşuraseră într-un şal colorat, ca şi

cum ar fi vrut să ascundă cămaşa albastră. Oare erau deschise unei întrevederi cu un student din Vest?

În prima seară s-a întors acasă nemulţumit, nemulţumit de ziua aceea, nemulţumit de sine. Următoarea zi trebuia să fie altfel. Avea să meargă iarăşi dincolo. Avea să-şi învingă timiditatea. Avea să-i vorbească cuiva. Dacă nu va avea succes de prima oară, va încerca a doua şi a treia oară.

În Piaţa Bebel a văzut câţiva studenţi pe care îi ştia de la cursuri, stând de vorbă cu nişte cămăşi-albastre şi li s-a alăturat. Vestul pleda împotriva Estului, Estul, împotriva Vestului, un schimb rapid de replici, versat, îndârjit, pe care Kaspar îl asculta doar fiindcă o fată într-o cămaşă albastră spunea tot ce spuneau şi ceilalţi, e drept, dar o făcea cu şarm. În plus, arăta fermecător, cu păr şaten, ondulat, lăsat liber, ochi căprui, pomeţi proeminenţi şi buze pline, arcuite. S-au revăzut în Alexanderplatz, din întâmplare, au ajuns să discute, s-au plăcut şi au petrecut împreună restul timpului, au privit, au ascultat, au vorbit, au râs, au dansat împreună şi tot împreună au cunoscut alţi studenţi, fete şi băieţi din Est şi din Vest. A rezultat un cerc de prieteni care s-au tot întâlnit mereu.

Când Kaspar povestea cum o cunoscuse pe Birgit şi se îndrăgostise de ea, era clar că fusese dragoste la prima vedere. Când a văzut-o în Piaţa Bebel, plină de viaţă,

radioasă, promptă şi, spre deosebire de ceilalți, fără obtuzități ideologice şi savurând polemica din plin, a fost copleşit. N-a găsit nicio posibilitate să-i vorbească, a plecat, şi-a reproşat că nu găsise nicio posibilitate, ar fi vrut să se întoarcă, dar n-a îndrăznit. Reîntâlnirea de mai târziu, în Alexanderplatz, i s-a părut un dar ceresc. Ca şi cum Dumnezeu, în care Kaspar nu credea, ar fi binecuvântat prima privire îndreptată spre Birgit, cea care îl copleşise în Piața Bebel.

Kaspar nu era iute de felul lui. Se îndrăgostise încet de prima fată, cu care nu se potrivea şi nici ea cu el, s-ar fi despărțit de ea cu încetul, dacă nu l-ar fi părăsit, se hotărâse greu ce să studieze, iar la cumpăratul unei haine noi, a unei cafetiere sau a unei biciclete nu se putea hotărî decât anevoie. Dar acum totul s-a petrecut repede. La sfârşitul semestrului, când s-au despărțit, el pentru un voluntariat într-o editură din oraşul natal şi ea pentru activități într-un cămin de vacanță de la Marea Baltică, cu o brigadă studențească, era clar că aveau să rămână împreună. Ea a respins pe loc propunerea lui de emigrare în RDG. Deci urma s-o scoată el din RDG şi s-o aducă în Vest. Încă nu ştia cum, dar avea să afle o cale.

La începutul semestrului de iarnă a găsit nişte studenți care-i puteau ajuta pe cei ce voiau să fugă din țară şi care-i

ştiau pe unii care vindeau paşapoarte false. A luat legătura cu ei şi a fost chemat într-o cafenea din Neukölln. Au sosit într-un Mercedes Coupé, cu anvelope vopsite în alb, după modelul făcut celebru de Rosemarie Nitribitt[5], purtau paltoane din păr de cămilă şi aveau pe degete inele cu pietre mari. Au zis că Birgit putea să fugă pe 15 ianuarie. Traseul era prin Praga, spre Viena. Birgit trebuia să solicite o călătorie de sfârşit de săptămână la Praga, iar Kaspar să facă rost de fotografii de paşaport şi de 5.000 de mărci – fotografiile imediat, banii până la începutul lui ianuarie. Discuția a fost scurtă şi au căzut la învoială.

Când s-a întors acasă, Kaspar tremura şi se simțea ca şi cum ar fi avut febră. Dintr-odată, fuga nu mai era o idee, ci era stabilită. Promisese şi era răspunderea lui. Trebuia să treacă peste graniță nişte documente care nu era voie să fie găsite la el. Dacă se găseau documentele, Birgit şi el ajungeau la închisoare. Birgit trebuia să se teamă de închisoare şi până când traversa Cehoslovacia şi ajungea în Austria. Primejdiile nu mai erau o închipuire. Erau reale. Lui Kaspar îi era frică.

Şi era sleit de puteri. S-a întins pe pat, tremurând, a adormit şi s-a trezit după două ore, lac de sudoare. Uimit, a

[5] Vestită prostituată de lux, a cărei moarte violentă a fost sursa unui imens scandal în Germania, în anii „miracolului economic”.

constatat că frica trecuse. Mulți ani după aceea se trezea uneori noaptea, cu inima zvâcnind, fiindcă visase un control la care avea ceva de ascuns sau un interogatoriu la care căuta să treacă ceva sub tăcere. În săptămânile de până la fuga lui Birgit, frica n-a revenit nici măcar în vis. La câte erau de făcut, Kaspar era chiar calm.

8

În acelaşi timp, trăia totul cu mare intensitate. A doua zi, la prânz, s-a dus în Berlinul de Est să facă rost de fotografiile de paşaport. Birgit nu avea telefon, nu putea s-o sune şi s-o anunțe, nu-i rămânea decât să spere că o va găsi acasă. Fusese o dată la ea, le salutase pe bunică, mamă şi surori – Helga, care mai locuia cu familia, la fel ca Birgit, şi Gisela, care era în vizită –, a fost poftit la o cafea şi o prăjitură în living, acolo a şezut pe canapeaua unde dormea Birgit noaptea, a fost cântărit din priviri şi a fost bucuros când el şi Birgit au plecat la teatru. Îşi amintea drumul: din trenul urban, pe sub trenul urban, peste o stradă mare într-una mică, pe lângă o şcoală din cărămidă aparentă, cu arcade şi coloane, după colț, acolo unde cotea şi tramvaiul cu roți care scrâşneau strident, peste stradă şi pe lângă o mică brutărie. A găsit casa, a sunat, a aşteptat zadarnic bâzâitul interfonului, a împins totuşi uşa. A rămas închisă.

Era ora trei. Kaspar a înconjurat blocul şi, când s-a întors, a văzut la primul etaj o femeie stând la fereastră cu o pernă sub braţe. Ce să zică, dacă iarăşi nu reacţiona nimeni când suna şi ea îl întreba pe cine caută? Şi-ar da seama că era din Vest. Prietenii şi prietenele din Est i-au înşirat odată, râzând, după ce anume putea fi identificat ca vestic şi l-au învăţat cu ce trebuia să se îmbrace când se ducea la Potsdam, să viziteze Sanssouci, lucru interzis celor din Vest. Deci ar fi fost nevoie să se îmbrace din nou. Oare ce credea femeia când la uşă tot apărea unul din Vest, o dată şi încă o dată? Ce fel de persoană era? Suspicioasă? Binevoitoare? Simţea vreo ameninţare venind dinspre duşmanul de clasă? Se gândea la tinereţe şi iubire? Kaspar ar fi vrut să vadă dacă pe faţa ei se citea suspiciune sau bunăvoinţă, dar pentru asta ar fi trebuit să se apropie mai mult decât i se părea sigur. S-a întors, de data asta a înconjurat două blocuri şi data următoare, văzând că ea tot la fereastră era, trei, şi s-a trezit pe malul râului Spree.

Ceaţa de decembrie, cenuşie, se lăsase grea peste oraş, înăbuşea zgomotele şi tulbura vizibilitatea. Dar pentru Kaspar totul era ciudat de limpede şi de apropiat, casele, străzile, râul. Ca şi cum periculozitatea planului său i-ar fi ascuţit într-atât vederea, încât lucrurile căpătau contururi mai precise. Şi nu doar vederea, toate simţurile lui erau mai

ascuțite. Fierăstrăul de la atelierul de tâmplărie suna atât de tare, gunoiul din containere mirosea atât de intens, simțea atât de clar pe obraz adierea vântului, ca şi cum între el şi lume n-ar mai fi existat nimic.

S-a aşezat pe mal şi a privit apa. Birgit îi povestise despre duminicile plicticoase din copilărie, despre plimbările detestabile de-a lungul râului Spree, pe ploaie sau pe soare, cu mereu aceleaşi privelişti cu apă, nave de transport şi depozite, iar acolo unde clădirile se întindeau până la Spree şi promenada devenea stradă, cu case cu sau fără grădini, până când ajungeau la pădurica de la Köllnische Heide, intrau în ea, ieşeau şi făceau cale-ntoarsă. Şi el îşi amintea de duminici din copilărie, când se plictisise. Când nimic nu-l atrăgea şi nimic nu-l reținea, niciun joc şi nicio carte, când se lăsa în voia întâmplării, dădea o raită prin camera surorii lui, lua un măr din bucătărie, străbătea grădina, se culca în iarbă şi se ridica iarăşi repede de-acolo, bătea mingea de perete şi o abandona. Erau amintiri frumoase despre o stare de gol agreabil, de visare. Nici acum Kaspar n-avea nimic de făcut, nici măcar ceva de gândit. Ar fi trebuit să-şi poată goli mintea, s-o lase aşa şi să poată savura starea aceea, picotind în tihnă. Dar era agitat, tensionat, mereu gata s-o ia din loc.

Apoi i s-a făcut frig. Ziua era blândă, vântul care adia la râu, călduț. Dar pământul era rece. S-a ridicat, avea mâinile şi picioarele înțepenite şi a luat-o înapoi. Femeia nu mai era la fereastră, dar fereastra era deschisă şi când a sunat iar şi din nou n-a deschis nimeni, a auzit de sus: „Pe cine cauți, tinere?”. N-a ridicat ochii, a făcut din umeri şi cu mâinile un gest care sugera inutilitate şi regret şi a plecat.

Acum a parcurs el drumul până la Köllnische Heide şi înapoi, cel pe care îl descrisese Birgit. Nu era nimic de văzut şi i-a înțeles plictiseala care o făcuse să sufere. Plictiseala poate fi savurată doar atunci când te poți lăsa în voia ei, nu când eşti dus de mâna mamei sau a unei surori mai mari, care te smuceşte încoace şi-ncolo.

Apoi s-a făcut întuneric. Când a ajuns Kaspar din nou în fața casei, fereastra unde stătuse femeia era închisă, şi prin perdeaua subțire se vedea lampa aprinsă. Ferestrele în spatele cărora bănuia că se află locuința lui Birgit erau întunecate şi, când a sunat, uşa iarăşi nu s-a deschis. I s-a făcut teamă. Erau multe motive pentru care Birgit şi Helga puteau să nu fie acasă. Dar bunica mergea greu şi, dacă nici ea nu era acasă, asta însemna, poate, că fusese un accident şi că toată familia era la spital, la patul bolnavului. Aşa ceva putea să dureze mult. El trebuia să ajungă pe Friedrichstraße înainte de miezul nopții.

A cumpărat de la brutărie două chifle şi le-a băgat în buzunarul paltonului. Apoi a stat nehotărât pe trotuar. Şcoala de vizavi era cufundată în întuneric. A traversat, la intrare, în spatele unei coloane, a găsit o nişă unde putea să stea, unde putea să şi şadă oarecum pe soclul coloanei şi de unde reuşea să țină sub ochi intrarea în clădire. A mâncat cele două chifle.

Pe stradă nu se întâmpla mare lucru. Din când în când trecea câte o maşină cu motorul huruind şi gaze de eşapament urât mirositoare. La fiecare zece minute venea câte un tramvai plin, dintr-o direcție, două minute mai târziu, unul aproape gol, din direcția opusă. Tot la o diferență de zece minute apăreau oameni pe lângă colțul unde era şcoala; trenul urban îi aducea din fabricile şi birourile oraşului, la sfârşitul serviciului. Kaspar îi vedea în lumina lămpilor de pe stradă, cu palton, în geacă, cu fular, în salopetă, cu pălărie, cu batic, cu servietă, balansându-şi brațele sau cu mâinile înfundate în buzunare, cu pas ostenit, apăsat sau liniştit. Unii dispăreau în intrările caselor de pe cealaltă parte a străzii şi, după puțin timp, într-un apartament se aprindea lumina. Cu cât seara înainta, cu atât mai puțini oameni aducea trenul.

Kaspar nu urmărise încă niciodată trecătorii. Bineînțeles că mai stătuse sau şezuse undeva şi că mai trecuseră

oameni pe lângă el, iar el îi văzuse. Dar în timpul acela ori stătea de vorbă cu cineva, ori deschisese o carte, ori se gândea la ceva. Acum nu făcea nimic altceva decât să observe oamenii şi şi-a dat seama câte vieţi treceau pe lângă el, vieţi care îşi aveau munca şi casa lor, familia sau singurătatea lor, fericirea şi grijile lor, care erau împăcate cu lumea lor sau se aflau în conflict cu ea. El îşi trăise viaţa lui, iar vieţile din jur însemnau pentru el tot atât cât casele, străzile şi copacii care îl înconjurau. Asta dacă nu cumva avea de-a face cu ele, iar ele, cu el; abia atunci simţea ceva pentru ele şi pentru ce însemnau pentru el. Îşi dădea seama pentru prima oară că fiecare viaţă în parte era o lume întreagă, completă, desăvârşită, fiecare pentru sine. Da, el o iubea pe Birgit şi ea îl iubea pe el şi nu dorea să vină el la ea, în Est, ci ea la el, în Vest. Dar ea îşi avea viaţa ei, tot completă şi desăvârşită în felul său, numai că el n-o cunoştea şi nu ştia ce era bun sau rău la ea. Îl adusese în viaţa ei. Şi totuşi dintr-odată se simţea ca un intrus şi s-a speriat.

Apoi s-a făcut linişte. Doar rareori mai apărea cineva de după colţ sau mai trecea vreo maşină, pe care Kaspar o auzea de la mare distanţă. Nu departe de şcoală era o biserică pe care Kaspar o văzuse în trecere, după ce coborâse din tren, şi i-ar fi plăcut să fie însoţit de sunetul de

clopot prin orele care se scurgeau. Dar a aşteptat degeaba; ori era stricat ceasul, ori clopotul unui orologiu de biserică era inoportun în socialism Tramvaiul sosea punctual, dar acum nu la zece, ci la douăzeci de minute, două carcase de sticlă luminate, în care erau puțini oameni, uneori deloc. La majoritatea ferestrelor lumina devenise albăstruie. Oare la ce se uitau oamenii?

Kaspar a ieşit de după coloană şi a făcut câțiva paşi, fără țintă. Mişcarea îi făcea bine. Însă un trecător zelos l-a privit bănuitor, şi asta l-a trimis înapoi în nişă. Şi-a reamintit cum, în călătoriile cu trenul, când ajungea la destinație, ar fi preferat adesea să rămână aşezat, nu fiindcă îl ademeneau depărtările, ci pentru că în tren se simțea acasă. Nişa din spatele coloanei, întunericul nopții, lumina slabă a felinarelor stradale, puținele zgomote ale străzii, scrâşnetul roților de tramvai – toate astea îi plăceau. Dacă nu i-ar fi fost teamă că Birgit nu va ajunge la timp şi că el nu va reuşi să ajungă la timp pe Friedrichstraße, în nişă s-ar fi putut simți acasă.

Apoi de după colț a apărut o tânără. Nu era Birgit, dar îi amintea de Birgit, şi ea s-a îndreptat spre intrarea în clădire şi şi-a făcut de lucru la broasca uşii. Kaspar a traversat strada în fugă – era Helga. S-au privit scurt prin întuneric, ea n-a zis nimic şi nici el, ea a descuiat şi el a urmat-o în

casa scărilor slab luminată. După ce a deschis uşa apartamentului şi a aprins lumina de pe hol, s-a întors spre el. Ce frumoasă e, şi-a zis, ce frumoasă, misterioasă, atrăgătoare. Cum de n-am remarcat până acum?

— Am nevoie de nişte fotografii de paşaport de-ale lui Birgit. Era derutat şi se bâlbâia.

Helga a încuviinţat din cap, i-a făcut semn cu mâna să aştepte pe hol şi a plecat. Undeva bătea un ceas; erau cele opt sunete cu care Big Ben anunţa jumătăţile de oră. Zece şi jumătate. Lui Kaspar îi plăcea să aştepte în locuinţa aceea caldă; îşi dădea seama cât de frig îi fusese şi ce nevoie avea de căldură. Apoi a apărut şi Helga şi a adus un plic. L-a băgat în buzunar.

— Mulţumesc.

— Are 1,74 m şi ochi căprui. L-a îmbrăţişat, o simţea şi ar fi vrut s-o îmbrăţişeze şi el, dar deja zisese „Să ai grijă de ea”, se desprinsese de el şi îi ţinea uşa deschisă.

9

Ceva l-a mai impresionat profund pe Kaspar la pregătirea fugii. Femeia cu şal galben.

De Crăciun, Birgit şi Kaspar ar fi vrut să rămână împreună la Berlin. Ingrid, prietena lui Birgit, pleca în munţii Harz şi îi punea la dispoziţie acesteia locuinţa. Deşi

Kaspar ar fi trebuit să călătorească încoace şi-ncolo în fiecare zi – o săptămână ar fi avut un apartament doar pentru ei! Dar el trebuia să plece acasă şi să strângă banii pentru fugă, împrumutând de la prieteni. A reuşit; unul putea să-i dea 500, altul 300, niciunul nu l-a refuzat. La începutul lui ianuarie Kaspar a putut să le dea plicul cu 5.000 celor doi bărbați cu paltoane din păr de cămilă.

Două săptămâni mai târziu i-au dat documentele pentru Birgit. Şi nu doar pentru ea. Ziceau că peste două zile mai fugea cineva; iar el să ducă dincolo documentele şi pentru cealaltă femeie. Urmau să se întâlnească a doua zi, pe treptele Operei de Stat; avea s-o recunoască după şalul galben şi după faptul că, după ce i se va adresa, ea îl va întreba dacă într-adevăr venea de la Veneția.

La punctul de trecere a frontierei de pe Friedrichstraße, Kaspar fusese uneori nu doar controlat, ci i se ceruse să meargă într-o încăpere din spate şi să se dezbrace până la chiloți. Dacă urma să i se întâmple iarăşi aşa, nu mai conta – aşa şi-a zis – dacă avea la el documente falsificate pentru o femeie sau pentru două, şi gândul l-a ajutat să treacă prin vamă fără să se piardă cu firea.

A văzut-o pe femeia cu şal galben abia când a ajuns în fața Operei. Se vârâse în colț, la picioarele scării, ca şi cum ar fi vrut să dispară în el.

— Veniți într-adevăr de la Veneția? Era înaltă şi viguroasă, avea o față drăguță, de om dezghețat, şi vorbea ferm. De ce sună fermitatea atât de nefiresc? s-a întrebat Kaspar. A confirmat, dând din cap, şi ea l-a tras în colț.

— Nu vreau chestiile alea. N-o fac. Nu se poate.

— Nu înțeleg. Totul e pregătit. Banii au fost dați, altfel oamenii aceia nu mi-ar fi dat documentele, cel...

— Logodnicul meu.

Kaspar a aşteptat un moment, dar ea n-a continuat.

— De ce nu se poate?

Ea privea pe lângă el.

— Serbarea n-a fost miercuri, aşa cum plănuiserăm, e abia mâine.

— Ce serbare?

— Am pregătit-o de săptămâni întregi. Copiii se bucură. Am repetat cu ei o piesă pe care, fără mine... Glasul i s-a frânt, a scos o batistă din buzunar şi s-a întors cu spatele.

Kaspar era năucit. Plângea? S-o mângâie pe umăr, s-o îmbrățişeze?

— O serbare pentru copii...

S-a întors spre el şi a vorbit din nou cu aceeaşi falsă fermitate.

— Eu conduc grădinița. Nu pot să sabotez serbarea. Nu v-o iau în nume de rău că nu înțelegeți, şi nici lui Alexander nu i-o iau în nume de rău.

— Vreți să rămâneți aici?

— Să rămân, să fug... Lăsați-mă în pace. Nu pot mâine, asta-i tot, nu pot. Îl privea sfidător, ca un copil îndărătnic. Acum plec. Fără să mai spună ceva, a trecut pe lângă el şi a traversat bulevardul Unter den Linden. Kaspar a privit în urma ei până când a dispărut între Neue Wache şi clădirea Arsenalului.

Când v-ați hotărât să fugiți, ați ştiut că aici se va sfârşi tot – grădiniță, şi copii, şi serbări, adică tot. Cum poate acum serbarea asta să dea peste cap decizia luată? Asta ar fi vrut Kaspar s-o întrebe. Există oameni care nu pot să treacă dincolo de ceea ce-i aşteaptă? Pot ei să-şi asume ceva, câtă vreme mai e destul timp, cât încă e vară, iar fuga e planificată pentru iarnă şi rămâne abstractă? Şi pe măsură ce fuga e tot mai aproape şi pe cale să se concretizeze, ea nu mai reuşeşte să învingă ceea ce deja e concret şi imediat. Aşa au ratat fuga nobilii, în timpul Revoluției Franceze, deşi îi aştepta ghilotina? Pe educatoarea de la grădiniță n-o aştepta nicidecum ghilotina, ci doar pierderea vieții din Vest, cu Alexander, care probabil că pentru ea rămăsese mereu abstractă.

Kaspar avea timp, se înțelesese cu Birgit să se vadă abia la ora cinci. Stabiliseră ca loc de întâlnire biserica Sf. Maria, nu departe de clădirea în care Birgit studia economia. Se ducea la universitate ca şi cum nu se întâmpla nimic, ca şi cum avea să rămână. Kaspar nu putea să-şi închipuie că nici ea n-ar fugi. Dar nici pentru ea fuga nu era un motiv să nu fie statornică în privința cursului sau a seminarului care urma.

Eu ce aş face dacă mâine ar trebui să renunț la vechea mea viață şi să încep una nouă? Să plantezi un copac în ziua de dinaintea morții şi să continui să trăieşti ca şi cum n-ar fi nimic – nici Kaspar nu ştia o variantă mai bună. Atât timp cât asta nu înseamnă să-ți ratezi noua viață.

Umbla pe străzi fără țintă. Indiferent unde s-ar fi aflat la patru şi jumătate – între timp cunoştea Berlinul de Est destul de bine ca să ajungă la cinci la Sf. Maria. Cerul cenuşiu se lăsase din nou pe oraş, din când în când ploua uşor. Lui Kaspar i se părea că în aerul călduț simte deja primăvara. De la prima lui vizită în Berlinul de Est, piatra cubică, casele burgheze vechi şi dărăpănate, multele terenuri neconstruite dintre clădiri, parcurile mici şi sărăcăcioase, puținele maşini urât mirositoare începuseră să-i fie familiare. Asta urma să fie, pentru mult timp, ultima lui vizită în Berlinul de Est. După fugă, cei din cercul lui

Birgit aveau să fie interogați, relația lor va fi descoperită şi el va fi suspectat că o ajutase să fugă.

Nu trecuse încă niciodată prin cimitirul din Dorotheenstadt; acum era ultimul prilej. I-a găsit pe filosofi şi pe scriitori, pe oamenii de teatru şi pe cei din politică şi administrație. Deşi nu se cunoscuseră sau adesea se duşmăniseră, ei zăceau acolo unii lângă alții. Probabil că se simțeau înghesuiți. Kaspar s-a gândit la cărțile puse alături pe rafturile bibliotecilor şi ale librăriilor şi care probabil că tot înghesuite se simțeau, Hegel lângă Kant, Marx lângă Feuerbach, Heine lângă Platen. Librarii şi bibliotecarii n-aveau cum să-i ajute. Să devină librar – asta i-a trecut prin minte pentru prima oară.

Apoi s-a întâlnit cu Birgit, i-a dat documentele, o geantă de voiaj, un fular, un pachet de Marlboro şi i-a explicat ce are de făcut. Amândoi erau stânjeniți. Din seara când aşteptase în fața casei ei, nu mai reuşise să scape de gândul că-i intrase cu forța în viață. Simțea că ei îi era frică de tot ce putea să meargă prost şi nu voia s-o arate. S-au îmbrățişat şi nu reuşeau să se mai desprindă şi fiindcă nu ştiau ce să-şi spună. Apoi au auzit pe cineva fluierând şi nişte râsete, iar Kaspar şi Birgit s-au desprins şi s-au uitat în urma acelor tineri.

— Te iubesc, Birgit.

— Şi eu pe tine.

— Sâmbătă, la Tempelhof.

Ea a dat din cap, l-a sărutat şi s-a dus la trenul urban. El dorise să se mai plimbe cu ea ori să bea o cafea sau o bere. Dar dacă ea voia să plece, atunci să plece. Sâmbătă o va lua în braţe la aeroport.

10

Aşa a şi fost. Pe 16 ianuarie Birgit a aterizat la Tempelhof şi astfel a început nu doar viaţa lor comună. Până atunci luase lucrurile aşa cum veneau. Şi faptul că a adus-o pe Birgit din Est în Vest intra aici, fiindcă se iubeau. Dar să caute, să găsească şi să închirieze mica locuinţă, să renunţe la studii şi să înceapă pregătirea ca librar, să preia şi să extindă librăria, să cumpere apartamentul cel mare – asta nu însemna să iei lucrurile aşa cum veneau, ci să dai o formă vieţii. Era viaţa lui, şi ea a început la 16 ianuarie 1965. 1611965 – dacă ar fi putut să joace numerele astea, ar fi făcut-o şi ar fi câştigat.

Dar nici 1611965 n-a deschis computerul lui Birgit. A făcut-o până la urmă parola kbaisrpgairt, numele Kaspar şi Birgit scrise unul într-altul, şi Kaspar s-a bucurat. Monitorul era stricat; la computer se putea scrie, dar scrisul

nu se mai putea citi. Asta n-o deranjase pe Birgit şi totuşi continuase să scrie?

Kaspar a rugat să-i fie listat tot. Tot? Kaspar a confirmat, voia să aibă tot, nu conta cât de mult, cât de scurt, cât de banal. Voia să ştie ce adunase, păstrase, scrisese, gândise Birgit, ce fusese în mintea ei şi ce găsise în computer. Voia să vadă în creierul ei.

Dar după ce a primit teancul mare de hârtii tipărite, l-a pus pe biroul din camera lui Birgit şi s-a aşezat pe scaunul de la birou, temându-se să-nceapă să citească. Ca şi cum, vrând să vadă ce era în creierul ei, i-ar fi decupat şi îndepărtat calota craniană, ca şi cum ar fi desconsiderat şi distrus acel lucru cu care creierul ei se protejase. Şi-a adus aminte cum se simțise ca un intrus când avusese nevoie de fotografiile ei de paşaport şi o aşteptase în nişa de la intrarea şcolii, deşi fusese invitat şi lăsat să intre în viața ei. Acum voia să citească ce era salvat şi securizat cu parolă în computerul ei. Era prezent în parolă – dar asta nu-i dădea dreptul să intre cu de-a sila. Nimic nu-i dădea dreptul să intre cu de-a sila. Nici măcar supărarea simțită când se gândea la poeziile şi la evoluția romanului pe care ea i le ascunsese.

Apoi privirea i-a căzut pe prima foaie, un e-mail în care lui Birgit i se confirma, cu jumătate de an în urmă, primirea

unui ceas trimis pentru reparații, şi s-a apucat de citit. În e-mailuri nu erau secrete, pe lângă el se derula doar viața de zi cu zi din ultimii ani, viața de zi cu zi a lui Birgit şi a lor. Invitații, acceptări şi refuzuri, urări la aniversări şi de însănătoşire, comenzi de bilete la concerte, operă şi teatru, mesaje în care el îi ura noapte bună când era la târgul de carte de la Frankfurt sau din Leipzig şi nu reuşea s-o prindă la telefon, şi e-mailuri de peste zi în care îşi aminteau unul altuia de chestiuni care trebuiau rezolvate. Şi îşi trimiseseră unul altuia propuneri şi prospecte pentru concediul care urma. Tirolul de Sud, o podgorie şi un han pe un deal, mai sus de Bolzano, unde se puteau odihni şi de unde voiau să facă drumeții; în ultimele zile voiau să plece la Veneția şi Trieste. Iubea concediile cu Birgit; ea nu bea mult, avea mintea limpede şi o inimă veselă, caldă, umblau, înotau şi îşi citeau unul altuia, când erau în pat.

Nu va mai face concediul acela fără ea. Nu va mai pleca deloc în concediu. Nu se va mai duce la concert, la operă, la teatru. Fără ea nu se mai putea bucura nici de viața de zi cu zi, în care se simțise la adăpost, când acasă, când la librărie, cu drumuri de dimineață şi de seară, cu vechile obişnuințe şi cărțile noi. Să funcționeze – asta era ceva ce nu uitase prin moartea lui Birgit şi nici n-avea să uite. Atât îi rămânea.

A privit în noapte şi era întuneric nu doar afară, ci şi în el. Şi-a amintit de Orfeu. El a avut voie să intre în împărăția morților şi să o găsească pe Euridice, fiindcă în el era lumină. Era atât de luminos, încât lira şi glasul – cântatul lui – scânteiau şi l-au fermecat pe luntraşul Charon să-l ducă în împărăția morților, şi pe Cerber, câinele infernului, să-i îngăduie trecerea. Oare aş găsi-o, s-a întrebat Kaspar, dacă şi în mine ar fi lumină ca în Orfeu, dacă iubirea mea pentru Birgit ar scânteia precum cântecele lui Orfeu? Timp de o clipă s-a visat stând față-n față cu Birgit, în lumina iubirii lui. Oare ea ne-ar urma, pe mine şi lumina? Oare eu aş fi destul de încrezător şi nu m-aş întoarce spre ea, pe drumul revenirii la viață? Sau n-aş avea încredere şi aş simți nevoia să mă conving de prezența ei sau aş fi mânios pe toate secretele ei şi i-aş cere pe loc socoteală?

Dintr-odată i s-a făcut teamă că ar putea s-o piardă pe Birgit, oricât de mult i-ar fi lipsit şi oricât de îndurerat ar fi fost, la fel cum o pierduse Orfeu pe Euridice pe drumul întoarcerii la viață. Chiar dacă era moartă, Birgit era încă acolo, însă dacă înceta să creadă în ea şi se lăsa cuprins de mânie, ea ar muri încă o dată şi ar rămâne moartă.

11

În zilele următoare, Kaspar a citit e-mailurile lui Birgit. A găsit în ele nu doar viața de zi cu zi din ultimii ani, ci şi prieteniile ei de la atelierul de scriere creativă, implicarea în activități pentru natură şi climă, stabilirea unor întâlniri pentru acțiuni. Pentru vara următoare plănuise să stea într-o casă făcută într-un copac, dintr-o pădure care urma să fie defrişată şi să facă loc unei şosele – nici despre asta nu-i spusese nimic.

După e-mailuri veneau texte pe care le ştia; listările erau în dosare. Un text lung îi era necunoscut. Spre deosebire de celelalte, avea un titlu – „Un Dumnezeu aspru" –, începea cu o întrebare – ce ar fi devenit Birgit, dacă ar fi rămas în RDG – şi era, probabil, un fragment de roman, amintiri puse pe hârtie sau un eseu personal. Oricum, textul nu era ceva ce ține de rutină şi nu putea fi citit aşa, pur şi simplu. Dacă acum continua să citească, însemna să intre cu de-a sila în viața ei lăuntrică, să-i ignore dorința, să renunțe la discreția iubitoare cu care îi acceptase deciziile privind cursul vieții şi misterul scrisului ei.

Fiindcă Euridice era o umbră în împărăția morților, Orfeu nu putea să-i audă paşii în spatele lui, pe drumul înapoi spre viață. Dacă ea îl urma sau nu – asta era o taină pe care Orfeu trebuia s-o îndure. Kaspar ştia că, smulgându-i lui Birgit secretul textului, se întorcea cu fața

spre ea. Cu cât va afla mai mult, citind, cu cât o va cunoaşte mai bine, cu atât mai mult se va îndepărta Birgit de el.

N-a continuat să citească. Iarăşi au trecut săptămâni în care Kaspar n-a călcat în camera lui Birgit. Aştepta ca timpul să vindece rana morţii ei, dar n-o făcea. Dimineaţa mergea de acasă la librărie şi seara de la librărie la acasă, de cele mai multe ori mânca acelaşi fel, de încălzit la microunde, orez cu pui şi, când uita să cumpere, o pizza la italianul din colţ, duminica se silea să facă o plimbare şi, dacă ploua, să se ducă la cinematograf, de câteva ori a acceptat invitaţia la o cină în familie a unei colege îngrijorate de starea lui, iar seara, când citea cărţi nou-apărute, bea mai mult ca înainte. Se făcuse vară, o vară cu multe furtuni. Să vadă din librărie vântul răscolind praful străzii, frunze şi hârtii, pe sub nori negri, să alerge până acasă printr-o ploaie torenţială, cu fulgere şi tunete, să se ude până la piele, să simtă că îngheaţă afară, iar acasă să se încălzească iarăşi sub duşul fierbinte – aşa ceva îi făcea bine. Apoi, după ce se usca, îşi îmbrăca halatul, se plimba prin casă şi îşi zicea că mai era o brumă de viaţă în el.

Într-o seară nu i-a mai păsat ce se va întâmpla cu Euridice. Băuse mult şi în el clocotea mânia faţă de Birgit, mânia în care se preface tristeţea când nu-şi mai suportă neputinţa. Egoismul lui Birgit, desconsideraţia,

încăpățânarea, susceptibilitatea ei! De ce a trebuit să-i facă mereu pe plac, să-i suporte ieşirile şi răbufnirile, să-i curețe voma? A urcat scara spre camera ei, nesigur, pas cu pas, ținându-se cu mâna de perete, a reuşit să ajungă la birou şi să se aşeze pe scaun şi a început să citească. Dar era beat, textul era complicat, i se închideau ochii. Când a vrut să-l ia şi să-l ducă jos, s-a împiedicat pe scări, a reuşit să se țină, dar nu şi textul, şi foile s-au împrăştiat pe trepte şi în hol.

A doua zi dimineață a strâns foile. O pierduse pe Euridice cu o seară în urmă. Acum nu mai conta. S-a dus iar cu textul în camera lui Birgit, s-a aşezat din nou la birou şi a citit.

Un Dumnezeu aspru

Ce aş fi devenit, dacă aş fi rămas? Dacă nu l-aş fi întâlnit pe Kaspar, dacă nu m-aş fi îndrăgostit de el, dacă nu l-aş fi ales pe el? Dacă nu m-aş fi gândit deloc la plecare, dacă aş fi cunoscut doar rămânerea?

Pe comodă era fotografia tatei – avea un craniu pe petliță –, în ramă argintie, cu o panglică neagră trecută peste colțul drept, de jos. Fetița privea în sus la fotografie şi vedea un chip bun, puternic, nişte ochi calzi, şi tânjea după tatăl rămas în război. Rămas în război? Nu, el pretindea

autodisciplină, implicare şi perseverență în fiecare zi. Aşa zicea mama. Mama mai zicea că fusese erou, lucru pe care însă nu mai era voie să-l zici, un soț iubitor şi un tată iubitor. Era sus, deasupra fetiței, era şi deasupra fetei care deja crescuse. Unde se afla ea, se afla şi el, în spatele ei, oriunde se ducea, o urma şi el şi îşi arunca umbra asupră-i. Umbra morții.

Fetița a dat jos fotografia. Dar tatăl s-a ridicat din nou, iarăşi păşea în spatele fetei, continua să-şi arunce umbra asupra ei. Umbra vremurilor rele trecute. Fata voia să facă parte din noile vremuri bune. În care cei care luptaseră împotriva tatei şi eliberaseră țara şi oamenii creau o țară nouă şi un om nou. Merita fata-din-umbră să fie un om nou într-o țară nouă? Poate, dacă se străduia, dacă se dovedea corespunzătoare, dacă arăta bunăvoință şi dădea ascultare.

M-am străduit. Dacă aş fi rămas, aş fi continuat să mă tot străduiesc? Dacă străduința n-ar fi dat roade – m-aş fi învinovățit? Fiindcă eram fata-din-umbră? Fiindcă nu putea fi din vina noilor vremuri? Fiindcă noile vremuri erau cele bune?

Dacă într-o bună zi nu s-ar mai fi putut trece cu vederea că situația nu e în ordine, că sarcinile stabilite sunt anapoda şi eforturile făcute – inutile, nici atunci nu m-aş fi ridicat împotriva noilor vremuri? Vremurile noi ar fi rămas

vremuri bune? Aş fi ţesut şi eu la covorul liniştitor al speranţelor mincinoase? Economia noii ţări e în declin – totuşi ea s-a debarasat de jugul proprietăţii private, are grijă de toţi, dă de lucru tuturor şi nu exploatează pe nimeni. Cultura noii ţări e încremenită – vechii tovarăşi au opus rezistenţă, nu s-au încovoiat, şi ce nu se încovoaie trebuie să încremenească. Politica noii ţări nu are încredere în cetăţeni – vechii tovarăşi au trebuit, rezistând, să înveţe ce este neîncrederea şi, odată ce-au învăţat, n-au mai putut să renunţe. Chiar ei dacă nu conduc ţara spre noile vremuri bune, atât de repede şi de drept pe cât ne dorim, noi tot le datorăm respect şi răbdare. Nu avem dreptul să le smulgem făclia din mâini. Avem datoria să-i ajutăm s-o poarte, până când nu mai pot s-o ducă şi ne-o înmânează. Atunci de noi depinde să continuăm drumul, să atingem ţelul, să desăvârşim opera.

Oare conştiinţa încărcată, de sub umbra morţii, care nu mi-a îngăduit să mă revolt, mi-ar fi interzis şi orice ambiţie? M-aş fi resemnat, m-aş fi mulţumit cu o îndeletnicire de bibliotecară sau de funcţionară? Şi dacă biblioteca, sau instituţia, sau fabrica s-ar fi păstrat şi după căderea Zidului, m-aş fi adaptat la noile legi, la noua tehnică şi la noii şefi, plângându-mi totodată vechile speranţe? Plângând după vechea mea ţărişoară, care voia să devină o ţară nouă

pentru oameni noi? Plângând tot ce ar fi putut să fie, dacă... n-aş fi ştiut ce anume, dar ceva tot ar fi trebuit să fie, tot ar fi trebuit să funcţioneze altfel şi mai bine.

Nu, nu aşa. Nu eram atât de mică şi de proastă şi de cuminte. N-am rămas fata-din-umbră. Am dat jos fotografia şi am lăsat în urmă umbra tatălui şi vorbele mamei. Am crezut în noile vremuri care creează o ţară nouă şi un om nou şi în dreptul meu de a fi un om nou într-o ţară nouă. M-am străduit ca noile vremuri să devină vremuri bune. Mereu am dorit asta. Dar n-am fost mereu supusă.

Dacă aş fi priceput că economia era la pământ, că fantezia şi creativitatea erau sufocate în cultură, că politica ţinea sub control cetăţenii, că circumstanţele nu erau în regulă, însărcinările pe dos, şi eforturile fără rost, nu m-aş fi împotrivit noilor vremuri. În schimb, aş fi sperat că făclia e smulsă din mâinile vechilor tovarăşi şi că e dată unor mâini tinere. În ţel aş mai fi crezut, dar aş fi căutat altă cale. Mi s-ar fi părut aproape tangibil în primăvara lui 1968, la Praga, şi în 1985/1986, la Moscova, cu Gorbaciov. În cele din urmă, pentru mine ar fi existat o Primăvară Berlineză şi o speranţă germană în Glasnost şi Perestroika, în noiembrie 1989.

Cum aş fi trăit cu toate astea? Aş fi făcut carieră, în primul rând, într-o editură, o şcoală, o instituţie de cultură

sau ştiinţă? Aş fi pricinuit necazuri şi aş fi avut necazuri şi aş fi fost trimisă în producţie pentru doi-trei ani? Mi-aş fi găsit în sfârşit nişa, cum şi-au găsit-o mulţi alţii? Îmi plăceau limbile străine, în copilărie am avut un prieten prin corespondenţă kazah, aş fi putut să învăţ limba kazahă, să traduc literatură kazahă şi, pe lângă asta, să scriu poezii. O viaţă bună? Pot să-mi închipui că aş fi devenit tristă şi tăcută în nişa mea – şi fericită în noiembrie 1989.

Dar în 1990, Primăvara, Glasnost şi Perestroika au dispărut iarăşi din Germania. Iar treaba cu nişa s-ar fi încheiat şi ea în 1990. Nimeni n-ar mai fi avut nevoie de literatură kazahă în traducere germană, mica editură care mi-ar fi tipărit poeziile ar fi dat faliment, iar casa din Prenzlauer Berg, unde aş fi avut un apartament ieftin, ar fi fost cumpărată de un investitor şi împărţită în locuinţe proprietate personală. M-aş fi mutat în Marzahn şi aş fi trăit din ajutor social?

Sau aş fi devenit, în 1990, o traducătoare de suces pentru întreprinderi germane care investeau în Kazahstan? Aş fi câştigat bine, suficient de bine încât să fac un împrumut, să mă folosesc de dreptul de preempţiune şi să-mi cumpăr o locuinţă? Aş fi reuşit să trec de la poeziile mele la texte de şlagăre sau de publicitate şi aş fi avut succes cu ele? Aş fi devenit o câştigătoare de pe urma căderii Zidului?

Sau totul s-ar fi petrecut altfel? După dragostea pentru Leo, după trădarea lui Leo şi naşterea fiicei aş fi devenit cu totul altfel? Dezamăgită, tristă, acrită? Un copil nelegitim nu era o problemă pe vremea aceea, dacă mama era împăcată cu sine şi cu existența copilului. Aş fi fost împăcată cu mine şi cu existența copilului? Sau în falsitatea lui Leo aş fi văzut falsitatea sistemului şi în indiferența cu care voia să se folosească de mine, indiferența cu care sistemul se folosea de oameni? Aş fi pus capăt legăturilor cu sistemul şi ne-aş fi refuzat, pe mine şi pe copil, lumii în care trăiam? Aş fi înțeles-o pe mama – nu iubirea pentru tata, cel cu un craniu pe petliță, ci viața ei, în afara şi împotriva lumii? Aş fi rămas la ea şi la bunica, împreună cu fiica mea?

Mi-ar fi fost indiferent cu ce mi-aş fi câştigat banii în vremuri neîndrăgite în țara neîndrăgită. Tot aş fi găsit ceva, ceva tot aş fi făcut.

M-aş fi descurcat cumva, neaşteptându-mă la nimic şi nedezamăgită de ceva, nici măcar de fiica mea. Căderea Zidului n-ar fi schimbat nimic. Ce să se fi schimbat? Aş fi continuat să trăiesc în afara lumii şi împotriva ei, aş fi umblat de una singură, aş fi înjurat de una singură. M-aş fi bucurat că acum exista un alcool mai bun? Sau deja nu mi-aş mai fi dat seama?

Mă bucur că n-am rămas. Mă bucur că am plecat. Nu-mi doresc niciuna dintre viețile astea netrăite. Dar nu pot să mă lepăd de ele. Viețile mele netrăite sunt ale mele, cum e şi cea trăită. Sunt triste, iar eu port tristețea unei vieți cu conştiința încărcată de a sta sub umbra morții, tristețea unei vieți în nişă, tristețea unei vieți în afara lumii şi împotriva ei.

RDG-ul mă întristează. Entuziasmul față de noile vremuri, speranța într-o țară nouă şi un om nou, dorința de implicare şi devotamentul din primii ani – chiar dacă n-a mai rămas nimic din ce era la început, totuşi a fost un început. Chiar dacă n-a mai rămas nimic din încercările de a face țara să progreseze, în ciuda sistemului şi împotriva sistemului, şi tot nimic n-a rămas din perseverența de a arăta că socialismul şi libertatea sunt inseparabile şi că viitorul le aparține lor, împreună – a fost odată şi a fost autentic şi o realitate bună, opusă celei rele, a socialismului adevărat. Dispariția ei mă întristează, chiar dacă ştiu că realitatea cea bună putea să se afirme numai în opoziție cu cea rea şi că în absența acesteia trebuia să dispară.

Când trăieşti într-o țară sub un regim rău, speri să vină o schimbare, iar într-o zi asta se şi întâmplă. În locul unui regim rău apare unul bun. Dacă ai fost împotrivă, acum poți să fii din nou pentru. Dacă ai fost nevoit să pleci în exil, poți

să te reîntorci. Pentru cei care au rămas şi pentru cei care au plecat, ţara redevine ţara lor, ţara pe care au visat-o. RDG nu va ajunge niciodată ţara visată. Ea nu mai există. Cei rămaşi nu se mai pot bucura din nou de ea. Cei plecaţi nu se mai pot întoarce în ea; exilul lor e fără capăt. De aici vine golul. Ţara şi visul s-au pierdut irecuperabil.

Pierderea irecuperabilă nu mă întristează. Golul însă mă-ntristează. Golul, durerea golului, durerea.

*

Excursia la barajul Quitzdorf. Era ianuarie, ziua începuse blând, a devenit rece şi am făcut un foc. Când a venit Leo, ne-am zis că începe scandalul. Dar el râdea. A spus să facem rost de o aprobare pe viitor, iar înainte de-a pleca acasă, să curăţăm locul. Că nu venise să ne controleze. Că voia să ştie cum ne simţim. Că eram prima lui brigadă de studenţi. Că e doar de un an secretar districtual. Apoi ni s-a alăturat şi s-a aşezat la foc. A mâncat şi a băut şi a cântat cu noi.

A fost intenţionat, cum mi-a zis mai târziu? Sau a fost totuşi o întâmplare? Faptul că s-a ridicat să-şi dezmorţească picioarele, când eu m-am aşezat mai deoparte, lângă apă? Întâi s-a oprit lângă mine, apoi s-a lăsat pe vine, mi-a oferit o ţigară, a luat şi el una şi le-a aprins pe amândouă. Mai ţin

minte, a scuturat pachetul până când au ieşit două ţigări, m-a lăsat s-o iau pe a mea cu mâna şi pe a lui a luat-o cu gura.

La foc vorbiserăm despre câini şi acum a continuat.

— Fratele meu a avut un câine, jumătate ciobănesc, jumătate foxterier, un animal urât, iubitor şi credincios. Era un camarad. Cu un camarad te porţi de la egal la egal, nu-i aşa? Cato era aşa uneori, iar în pădure o luam spre stânga şi nu spre dreapta, fiindcă era dorinţa lui Cato să meargă spre stânga, şi îl lăsam să se scalde în balta nămoloasă, chiar dacă după aceea trebuia să-l spălăm şi am fi preferat să nu-l spălăm. Însă, de fapt, noi eram cei care hotăram pentru Cato. Când voia să iasă, iar noi să rămânem în casă, stătea şi el înăuntru, când el amuşina copacii şi noi voiam să mergem mai departe, era tras de lesă; noi hotăram ce să mănânce, iar fratele meu a decis când a fost eutanasiat. Eu n-aş suporta un câine. Să-mi fie camarad şi totodată să dispun de el.

— Nu asta face un secretar districtual? Tovarăşii şi cetăţenii îi sunt cumva camarazi, dar el decide în ceea ce-i priveşte.

A râs şi mi-a plăcut râsul lui. Venea din burtă, nu din gât. S-a lăsat jos, pe pământ.

— Sper mi se alăture. Vorbesc cu ei. Îi conving.

— Şi dacă nu se lasă convinşi?

— Atunci nu eu sunt cel care decide în privința lor, ci partidul.

— Iar tovarăşii şi cetățenii sunt câinii.

— Când îmi pierd răbdarea şi trag câinele de lesă, o fac pentru mine. Partidul n-o face pentru el. O face pentru noi.

Părea să spună toate astea cu convingere, serios şi binedispus. Mie îmi era puțin cam frig, tremuram, şi el m-a cuprins cu brațul, fără să fie insistent şi fără să întreacă măsura, de altfel a şi spus imediat:

— Ar trebui să ne întoarcem la foc. Dar eu am rămas aşezată şi m-am rezemat de el. Aşa voiam să fiu iubită. O camaradă, de la egal la egal.

Atunci m-am îndrăgostit de el.

*

Ştiam că nicăieri nu scapi de tine, că te iei cu tine mereu şi peste tot. Dar nu ştiam că îi iei şi pe ceilalți mereu şi peste tot.

Bunica. Aşa cum şedea în livingul nostru, şade şi în mintea mea. Într-un fotoliu, cu ochii deschişi şi mâinile împreunate, o pătură peste burtă şi picioare, fără carte, nu ascultă radio, nu se uită la televizor şi e mereu gata să spună o răutate. Mama. Inhibată, sperioasă, preocupată să-

şi crească fetele la fel de strict cum le-ar fi crescut tata, avertizând, amenințând, mustrând, nimic nu-i destul de neînsemnat ca să rămână fără ceartă. Gisela. Cea care a făcut totul cum trebuie, şi-a ales meseria potrivită, bărbatul potrivit, a avut copiii potriviți, un băiat şi o fată, pentru care, odată cu divorțul, totul a început să se clatine şi care nu mai prididea să mă avertizeze că nu poți avea încredere în nimeni şi-n nimic. Helga. Care ne evita pe toate, pe bunica, pe mama, pe Gisela şi pe mine, şi care mi-a arătat că trebuie să te închizi în tine, dacă vrei să te păstrezi.

Ele n-au rămas în urmă, la fel ca locuința comună şi fotografia tatei de pe comodă. Ele m-au însoțit şi mă hărțuiesc, răutățile bunicii, dojenitul mamei, acreala Giselei, modelul oferit de Helga. Ele sunt prezente, chiar dacă bunica a murit la scurt timp după fuga mea, iar mama e şi ea moartă de mult. Dacă m-aş fi acrit şi eu, acreala Giselei s-ar fi văzut în acreala mea. Dar eu nu sunt acră, eu sunt tristă. M-am închis în mine şi m-am păstrat mai mult decât îmi face bine.

Cum scapi de ceilalți? Trăindu-ți hotărât propria viață. Nu mi-am trăit viața cu suficientă fermitate?

Oare fiindcă bunica şi mama, RDG şi FDJ m-au învățat să le fac pe plac celorlalți? Fiindcă nu am învățat să-mi fac mie pe plac, să-mi caut fericirea? Însă eu m-am eliberat de

ceea ce am învățat. Eu mi-am căutat fericirea. În dauna fiicei mele, în dauna lui Kaspar. Pe ea am trădat-o şi am părăsit-o, pe el l-am lăsat singur cu librăria, am făcut ce am avut eu chef, am plecat în India şi apoi am trecut la orfevrărie, la gătit şi, în cele din urmă, la scris.

Categoric, în cazul scrisului nu mai este vorba să le fac pe plac celorlalți. E vorba doar despre mine. Nu poți să scrii pentru alții, pentru cititori sau critici sau editor, pentru bunica şi mama, ci doar pentru tine. De aceea nu reuşesc să avansez cu romanul? Fiindcă m-au însoțit şi mă hărțuiesc ceilalți? Fiindcă tot nu m-am eliberat de învățăturile lor? Fiindcă tot n-am învățat încă să spun: pentru mine?

De aceea trebuie să scriu romanul. Pentru că trebuie să învăț asta: pentru mine. Şi trebuie să încetez cu băutul. Când beau, mi se pare că beau pentru mine şi că deja mi-aş fi revenit. Ca şi cum imediat după aceea, chiar de a doua zi, aş putea să mă apuc de scris cu uşurință sau chiar nici n-ar mai fi nevoie s-o fac, fiindcă deja am revenit la mine.

*

Aş fi putut să găsesc pe cineva care să mă scape de copil? Sau aş fi putut să mă scap singură de el? Cât poate că aş mai fi putut s-o fac, nu mi-a trecut prin minte.

Ba nu, mi-a trecut prin minte, dar Leo nici nu voia s-audă de aşa ceva. Zicea că mă vrea, că vrea copilul, că trebuia doar să mai aşteptăm. Că el şi soția lui se înstrăinaseră deja de multă vreme. Că amândoi doreau să divorțeze. Că din cauza poziției lui vizibile, divorțul trebuia să se desfăşoare corect, fără spălat de rufe murdare în public, fără să i se reproşeze o purtare uşuratică. Dacă ar pleca acum de lângă soția lui şi s-ar muta cu ea, asta ar însemna comportament uşuratic în ochii partidului şi ai justiției, şi ar fi în contradicție cu principiile morale ale oamenilor muncii privind căsătoria. Mi-a cuprins fața în palme.

— Ei nu ştiu cât de serios e pentru noi. M-a sărutat şi a zâmbit. Nici eu n-am ştiut că există iubire ca a noastră.

Ce este preferabil: un Leo slab, incapabil să susțină iubirea noastră, sau un Leo prefăcut care juca un joc cu mine? Părea atât de deznădăjduit când mi-a zis că nu poate să divorțeze, nu acum, când soția lui avea cancer la sân şi i s-ar reproşa că o abandonează ca un iresponsabil, încât l-am consolat. Venise la Berlin pentru o şedință, ne întâlniserăm la o înghețată la Mokka-Milch-Eisbar, şedeam pe o bancă din parcul Monbijou şi atunci mi-a mărturisit asta. Şi fiindcă la înghețată şi pe drum fusese binedispus şi abia pe bancă se mohorâse, n-am luat-o în tragic. M-am

gândit că soția lui fie îşi va opera cancerul de la sân, fie va muri din cauza lui. Mi-am zis că am avea mai mult de aşteptat şi că nu era plăcut, dar nici chiar rău nu era.

A revenit la Berlin după numai o săptămână. Venea doar ca să mă vadă, iar eu m-am bucurat şi am convins-o pe Ingrid să-mi lase apartamentul ei pentru după-amiază. A sosit cu trenul, l-am luat de la Gara de Est, ne-am dus în Alexanderplatz, am mers la Rotes Rathaus şi am mâncat la prânz la restaurantul de acolo. N-am vrut să întreb cum stau lucrurile cu noi şi era atât de vesel încât m-am gândit că nici nu-i nevoie să întreb, că veştile sunt bune şi că le va spune el, de la sine. Ne-am dus în apartamentul lui Ingrid, am făcut dragoste, am rămas lungiți unul lângă altul şi abia când a zis că ar fi bine să nu fumez, că doar eram însărcinată, l-am întrebat ce va fi cu noi în continuare.

— Nu trebuie să-ți faci griji.

— Griji?

— Pentru avort e prea târziu, n-ai să găseşti niciun doctor care să mai facă asta acum şi nici leacurile nu mai au vreun efect. Faci copilul şi, în cel mai rău caz, îl iau eu.

— Tu? Nu înțelegeam. Nu înțelegeam ce zice, nici tonul pe care îl adoptase, nici atitudinea pe care o luase. Şedea în pat, lângă mine, ca un străin şi-mi vorbea ca un străin.

— Cum să-ți spun, Birgit? Ce am visat noi nu va fi. Partidul n-ar înțelege şi n-ar ierta, iar Irma – ne-am înstrăinat, însă mereu mi-a fost o soție bună, care ar fi fost fericită să aibă copii şi să fie mamă şi căreia nu pot să-i fac asta, s-o las singură şi să fiu fericit cu tine şi să am un copil. Ar fi ca şi cum i-aş lua copilul la care a tânjit atât de mult.

— Vorbeşti despre copilul meu? Îmi dădeam seama că odată cu vorbele lui se năruia tot ce crezusem şi aşteptam bucuroasă să se întâmple. Dar nu înțelegeam felul în care se prăbuşea şi ce ruine zăceau acolo. Vorbea despre copilul meu? Cine i-l lua cui? Ce era cu el şi cu soția lui? Ce voia de la mine? Voia să continue să ne întâlnim, voia să nu mă mai vadă?

— N-am să te abandonez. Nu mai poți să avortezi copilul, trebuie să-l faci. Dar tu vrei să studiezi şi să lucrezi, şi să ai succes, iar acum numai de-un copil n-ai nevoie. Îl luăm noi, Irma şi cu mine. Îi vom fi nişte părinți buni. Am vorbit cu Irma, e de acord.

— Vrei să-i dai soției tale copilul meu?

— Sigur o conving pe Irma să poți veni din când în când. Acum nu vreau s-o întreb, e prea rănită şi prea geloasă, trebuie să înțelegi. Dar când va avea copilul, lucrurile vor sta altfel.

Am scuturat din cap, apoi tot trupul a început să-mi tremure, de revoltă, de dezgust, de greață. Mi-era greață de Leo, de falsitatea lui, de şiretlicurile lui. Mi-era greață de propunerea lui, de soția lui şi de gândul la felul în care ar creşte copilul meu la cei doi. Mi-era greață de mine însămi. Cu un asemenea om mă încurcasem. Pe omul ăsta îl iubisem.

Nu aveam putere nici măcar să-l dau afară din apartament. M-am îmbrăcat fără să scot o vorbă şi am plecat în timp ce el se îmbrăca şi mă întreba ce se întâmplase şi de ce mă purtam astfel, zicând că nu trebuia să fiu aşa şi că propunerea lui era foarte onestă. Am fost mai iute decât el, şi când a ieşit din apartament, eu coborâsem deja şi mă ascunsesem în curte. L-am auzit pe scară, m-a strigat, am auzit uşa clădirii închizându-se şi, după un timp, când am ieşit pe stradă, nu l-am mai văzut.

Nu putea să mă sune, fiindcă nu aveam telefon. Mi-a scris, spunând că fusese o neînțelegere, că nu dorise decât să mă ajute, că ar trebui să ne revedem şi să discutăm, că mă iubeşte, că nu putem să ne trăim iubirea aşa cum visaserăm, dar că puteam să ne-o trăim ca şi până atunci, că voia să încerce să-mi facă rost de o locuință. N-am răspuns la niciuna dintre scrisorile lui, şi o dată, când am ieşit de la universitate şi mă aştepta, am trecut pe lângă el

şi am fost mândră că pot să fiu atât de distantă şi să-i arăt atâta dispreţ încât, după câteva fraze şi câţiva paşi făcuţi alături de mine, să renunţe şi să rămână în urmă.

A avut dreptate; pentru avort era prea târziu. Medicii ale căror nume îmi fuseseră date de nişte prietene m-au refuzat. Sărăturile de pe masă şi ceaiul de ienupăr, spilcuţă şi cruciuliţă n-au ajutat. Să scociorăsc prin mine cu andrele – aşa ceva nu puteam. Despre reforma care înlesnea avortul se discuta deja, dar a venit după mai mulţi ani.

O vreme am fost deznădăjduită, şi fiindcă greaţa şi vărsăturile îmi dădeau mai multă bătaie de cap decât ştiam de la prietenele care aveau copii. M-am gândit chiar şi dacă să nu accept totuşi propunerea aceea dezgustătoare; Leo ar avea grijă să fie o sarcină protejată, o naştere sigură şi o adopţie fără probleme. Dar apoi, la sfârşit de săptămână, a venit primăvara. Luni, sub cerul albastru, când am luat trenul urban până la Friedrichstraße şi am mers apoi la universitate pe sub verdele crud al teilor, deznădejdea m-a părăsit. Ziua era strălucitoare, nu mai simţeam mirosul de lignit care însoţise oraşul în timpul iernii, ci doar dimineaţa proaspătă, iar soarele era atât de cald încât mi-am scos jacheta şi am atârnat-o pe geantă. Aveam să reuşesc. Sarcină, naştere, să păstrez copilul sau să-l dau, studiu, meserie – aveam să reuşesc. Şi dacă ar fi să dau copilul, aş

avea grijă să nu-l capete Leo. Şi l-aş înştiința că l-am adus pe lume şi că nu i l-am dat.

*

Li se întâmplă des gravidelor să se îndrăgostească? La început am avut conştiința încărcată. Sentimentele mele nu-i aparțineau copilului care creştea în mine? Îi răpeam ceva?

Dar cât de femeie mă simțeam! Întotdeauna fusesem mulțumită de trupul meu – cât poate fi o femeie mulțumită de trupul ei –, de trupul meu ca fiind ceva ce îmi aparține. Acum eu eram trupul meu. Formele mele erau mai domoale, sânii mai mari, părul îmi strălucea, chipul era radios. Îmi plăcea să mă privesc şi îmi plăcea când bărbații se uitau la mine. Şi se uitau la mine, nu-şi puteau lua ochii de la mine. Mă râvneau. Eu eram viața.

În mai, sarcina nu se vedea încă. Nu s-a văzut mult timp nici după aceea, nu doar fiindcă mă îmbrăcam într-un fel anume, ci pentru că burta a rămas mică. Mereu făcusem sport, muşchii abdominali erau antrenați, țesuturile erau ferme şi nu mâncam mai mult decât de obicei. Poate că un rol l-a jucat şi faptul că nu-mi recunoşteam sarcina. Când, în sfârşit, burta nu mai putea să treacă neobservată, era deja vacanță; am plecat la Paula, la Marea Baltică, şi m-am întors abia după ce a trecut tot.

Dar despre asta încă nu vreau să scriu. Vreau să scriu despre cum m-am îndrăgostit. Eram însărcinată, mă simțeam sleită după iubirea pentru Leo şi greața care mi-o provoca, nu puteam să-mi închipui că o să-mi mai placă vreodată un bărbat şi că voi mai iubi vreodată un bărbat. Îmi plăcea că eram dorită de bărbați. Dar era o bucurie rece. Dacă l-aş fi lăsat pe vreunul să se apropie de mine, ar fi fost doar ca să-l fac să sufere.

În luna mai a avut loc Adunarea de Rusalii a Tineretului German. S-a făcut propagandă cu marşuri în pas de defilare, procesiuni cu drapele, gimnastică şi dans, cu declarații publice şi promisiuni solemne şi întâmpinări de delegații, una după alta. Dar a fost şi noul post de radio pentru tineret DT 64, cu muzică beat şi Beatles pentru prima dată în RDG, iar pe străzi şi în piețe se dansa. Sute de studenți au venit din Berlinul de Vest, curioşi să ştie cum suntem, la fel cum eram şi noi curioşi în privința lor. Unii au venit să discute cu noi despre politică, Zid, reunificare, dreptul de a călători liber şi alegeri libere, iar noi, ca membri FDJ, am dovedit fermitate ideologică. Alții voiau să ştie cum trăiam, ce ne interesa, cum ne purtam unii cu alții, ce făceam în vacanțe, cum ne împăcam cu politica, ce doream să devenim. Ne-au întrebat ce ne întrebam şi noi, iar asta ne-a apropiat. Totodată, răspunsurile noastre erau mai

interesante pentru ei decât pentru noi, şi aşa ne-am simțit şi noi mai interesanți decât de obicei. Când ne întâlneam, umblam împreună, şedeam împreună în Piața Bebel şi în parcul Monbijou şi pe malul râului Spree, discutam şi dansam împreună şi eram încântați unii de alții. Era o senzație plăcută să fii admirată şi dorită de un student din Vest, aşa, în cămaşa albastră FDJ.

Pe Kaspar l-am întâlnit în a doua dimineață. Helmut, secretarul de la organizația mea, îmi ceruse să vin la discuții în Piața Bebel; a presupus corect că studenții din RCDS[6] vor căuta o confruntare cu studenții FDJ în fața Universității Humboldt. Aşa că eu am susținut necesitatea zidului de apărare antifascist împotriva racolării, subminării, spionajului, sabotajului şi a infiltrării venite din Vest, a realizării unei coexistențe paşnice între cele două state germane, ca premisă a reunificării Germaniei şi a libertății alegerilor în RDG. Kaspar a stat deoparte şi a ascultat până când a intervenit nedumerit.

— De ce mai vorbiți unii cu alții? Deja ştiți tot. Ce urmează să spuneți voi şi ce urmează să spună ceilalți. Şi când unul nu e la fel de prompt precum celălalt – m-a privit –, precum cealaltă –, ce dovedeşte asta? O clipă, ceilalți l-au

[6] Acronim pentru Ring Christlich-Demokratischer Studenten (Asociația Studenților Creştin-Democrați).

privit mirați. Dar apoi discuția a continuat ca şi cum n-ar fi spus nimic. Kaspar a mai stat puțin, de parcă n-ar fi vrut să plece brusc, apoi s-a desprins de grup şi şi-a continuat drumul. M-am uitat în urma lui. Purta jeanşi şi cămaşă şi avea un pulover pus pe umeri, cu mânecile înnodate pe piept. Se ținea drept, mergea relaxat, în pas de plimbare – îmi plăcea mersul lui, felul în care mă privise şi faptul că-mi admirase promptitudinea.

În Alexanderplatz l-am văzut din nou. Eu aveam bon pentru mâncarea distribuită la cazanul cu gulaş, el nu înțelesese că era nevoie de bon, se aşezase răbdător la rând şi când a ajuns în față şi a fost refuzat, arăta atât de dezamăgit, încât am rugat-o pe femeia cu polonicul să-i dea un castron cu mâncare şi fără bon. I-a mulțumit, mi-a mulțumit şi m-a urmat până în piața de lângă Haus des Lehrers[7], unde şedeau deja mulți şi mâncau şi eu m-am alăturat lor. Stătea în picioare, nu ştia dacă să se aşeze lângă mine şi mi-am dat seama că nu căuta din priviri nişte vecini de masă mai interesanți, ci nu voia să fie prea insistent. Apoi s-a aşezat lângă mine şi când au mai venit şi alții să se aşeze, s-a tras mai aproape de mine şi mi-a zâmbit, ca şi cum acolo i-ar fi fost locul. Aşa era el. Nu voia

[7] „Casa profesorului”, clădire construită în anii 1962-1964 în apropiere de Alexanderplatz.

să se impună nimănui, dar când se apropia de cineva, căpăta imediat încredere şi devenea prietenos.

— Faceţi o pauză, sau aţi făcut destulă treabă azi?

— Vă referiţi la discuţiile din Piaţa Bebel?

— Da. E o muncă pentru cei din RCDS, dar şi pentru dumneavoastră, cei din FDJ. Tot vorbitul care nu duce la nimic... Dar vă pricepeţi, v-am ascultat cu plăcere.

— Eu cred ceea ce am spus. N-am vorbit pur şi simplu.

— O, n-am vrut să vă supăr, a zis, punând jos castronul şi ridicând mâinile în semn de scuză. Bineînţeles, credeţi ce spuneţi, şi ceilalţi cred ce spun. Dar sunt de părere că discuţiile sunt inutile, dacă nu vorbeşti despre motivul pentru care crezi ce spui. Ce speri să obţii, de ce ţi-e teamă, cine eşti, având o anumită opinie, şi cine ai fi fără ea – înţelegeţi ce vreau să spun?

— Adică visele oamenilor?

— Şi ele, nu visele politice, ci cele personale.

M-am întrebat dacă puteau fi separate unele de altele, m-am gândit la eşecul cu Leo, îmi mâncam tocana, şi-a luat şi el castronul şi a continuat să mănânce. Până când l-am întrebat:

— Care sunt visele dumneavoastră personale?

A râs.

— Ceva asemănător cu ce e aici. Unde nu e vorba de socialism şi capitalism, ci pur şi simplu stăm împreună, să mâncăm şi să vorbim.

— Ce studiaţi? Contează să vi se vorbească cu „dumneavoastră”? Aici noi, studenţii, ne tutuim.

Nu conta pentru el. Când şi-a zis numele, Kaspar, m-am gândit că poate se ruşina cu el şi că de aceea îl prefera pe „dumneavoastră”. Dar el a povestit despre cei Trei Magi, între care Kaspar era cel negru, şi că în copilărie a învăţat să-şi apere numele şi să îi placă. Studia germanistică şi istorie.

— Iubesc cărţile din secolele al XVIII-lea şi al XIX-lea, pe care azi nu le mai citeşte nimeni, de exemplu Karl Philipp Moritz[8] şi Friedrich Theodor Vischer[9]. Sunt puţin demodat.

— De aceea visezi, de parcă nici n-ar exista politică. Nu putem şedea pur şi simplu împreună, cât timp voi respingeţi coexistenţa paşnică.

Mi-a zâmbit şi mi-am dat seama ce gândea: „Dar noi stăm pur şi simplu împreună”. Apoi a zis:

— Locul nostru e împreună. Vorbim aceeaşi limbă şi, dacă nu-ţi plac Moritz şi Vischer, care poate sunt mai mult

---

[8] Karl Philipp Moritz (1756-1793), scriitor, editor şi eseist german.

[9] Friedrich Theodor Vischer (1807-1887), romancier, poet şi dramaturg german.

interesanți decât agreabili, sigur îți place Fontane sau Döblin sau Frank. Tu ce studiezi?

Şi eu dorisem să merg la germanistică, dar am fost repartizată la economie şi, după două semestre de marxism-leninism, am învățat, începând cu semestrul al treilea, finanțe de stat şi contabilitate de stat. Citeam mult, literatură contemporană, dar Kaspar avea dreptate, îmi plăceau Frank şi Döblin şi Fontane.

— Cum e cu poeziile? Îți plac? M-a privit, şi-a dat seama că îmi plăceau poeziile, s-a bucurat, era încântat şi a început să recite:

Primăvara unduieşte
Panglica-i de-azur prin aer;
Neuitate dulci miresme
Mângâie pământu-n zări.
Violetele visează,
Grabnic să învie vor
Stai, un susur, zvon de harpă!
Tu eşti, primăvară, tu!
Te presimt, acum o ştiu![10]

Privirile uimite, înveselite, ale celor din jur nu-l deranjau, era cu totul prins de poezie – şi alături de mine. Nu mă

[10] Eduard Mörike (1804-1875), „Er ist's" („Primăvara").

pierdea din ochi, recita pentru mine, numai pentru mine, îmi dăruia poezia şi, odată cu ea, se dăruia pe sine. Când ne-am ridicat şi am pornit, m-a luat de mână, iar eu l-am lăsat.

*

Începând cu prânzul celei de-a doua zile ne-am petrecut împreună Adunarea de Rusalii. Nu m-am mai arătat lui Helmut şi nici nu am mai luat parte la discuţii. Am hoinărit, am ascultat formaţii de muzică, am privit spectacole şi am tot dansat. Când dădeam peste un grup de studenţi din Est şi din Vest, unii cu cămăşi albastre, ceilalţi cu jeanşi, ne alăturam lor, şi la sfârşitul evenimentelor aveam deja o listă cu studenţi pe care îi găseam interesanţi şi o întâlnire fixată pentru o seară la Ingrid.

Primei seri i-au urmat altele. De cele mai multe ori ne întâlneam la Ingrid, uneori mergeam la teatru sau la cinematograf şi apoi într-un local. Eram zece, uneori mai mulţi, alteori mai puţini, patru erau perechi, noi ceilalţi eram singuri. Vorbeam de toate, de la iubire la politică, despre cărţi din Vest, pe care le aduceau ei, şi din Est, pe care li le dădeam noi, recitam poeziile preferate şi ascultam muzica preferată. Discurile pe care le aducea Stephan mi-au făcut cunoştinţă cu jazzul, prin discurile lui Matthias, lirică

şi jazz, l-am cunoscut pe Benn, care nu era publicat la noi, şi l-am auzit pe Westphal recitând poezii de Heine într-un fel care mă făcea să-mi simt inima bătându-mi în gât.

După ce prietenii din Vest au citit *Un pic din Marea Sudului* a lui Kant[11], *Urma pietrelor* a lui Neutsch[12] şi *Descrierea unei veri* a lui Jakobs[13], au vrut să afle de la noi dacă ştiam tovarăşi precum cei care apăreau în cărți: devotați partidului, fermi în convingeri, dar nu înguşti la minte, sinceri, cinstiți, exigenți cu ceilalți şi exigenți cu ei înşişi, însă dispuşi să aplece urechea la nevoile celorlalți, gata de critică severă, dar şi de sfaturi şi ajutor, când exista înțelegere, fără să fie lacomi când era vorba de carieră şi rang, lipsiți de vanitate. Puteam să aducem odată asemenea tovarăşi în cercul nostru? Am chibzuit mult. În întreprinderile în care munciserăm nu i-am întâlnit; cei mai mulți dintre muncitorii pe care i-am cunoscut erau vrednici şi de nădejde, dar era vorba de prestigiul lor de muncitori şi de bani, nu de partid, la ale cărui intervenții reacționau cu ironii amabile sau mânioase. Ne-am gândit la profesorii noştri, care însă erau fie fermi în convingeri şi înguşti la

[11] Hermann Kant (1926-2016), scriitor şi politician din RDG.

[12] Erik Neutsch (1931-2013), scriitor de succes din RDG.

[13] Karl-Heinz Jakobs (1929-2015), scriitor din RDG, a emigrat în RFG în 1981.

minte, fie deschişi la minte şi la o distanță precaută față de partid. Câțiva din cercul nostru aveau mame şi tați în SED şi chiar dacă îşi respectau părinții din punct de vedere politic, vedeau prea bine cu ce conflicte trăiau – între devotament față de partid, loialitate față de profesie şi legături de prietenie şi de rudenie –, ca să nu fi fost nişte tovarăşi ideali. N-am găsit niciunul.

Dar nu experiența asta şi nici cartea lui Havemann[14] *Dialectică fără dogmă*, nici soarta lui şi nici persecutarea lui Biermann n-au fost motivul care m-a abătut de la încrederea în noile vremuri. Eu n-am renunțat la încredere. Nici măcar nu eram conştientă că mă îndepărtasem de ea. Ea se epuizase, aşa cum se termină iarna când se face vară sau foamea odată cu mâncarea. Prea multe lucruri erau mai importante: discuțiile cu prietenii, noua literatură, noua muzică şi ceea ce se înfiripa între mine şi Kaspar. Nu-mi mai trebuia credința în noile vremuri nici măcar ca refugiu pentru fuga de acasă unde se aflau tatăl-moarte, bunica, mama şi surorile. Refugiul mi l-am găsit în altă parte. Viața era în altă parte.

*

[14] Robert Havemann (1910-1982), cunoscut disident din RDG.

Când m-am dus la prima întâlnire de la Ingrid, mi-a fost teamă de locuință. Nu mai fusesem acolo din după-amiaza cu Leo. Ca şi cum ar fi ştiut cum mă simțeam, Kaspar mi-a luat mâna, a strâns-o şi mi-a zâmbit. Îl aşteptasem în stația Friedrichstraße, ne îmbrățişaserăm în chip de salut. Ne ținuserăm uneori de mână şi în timpul Adunării de Rusalii, când hoinăream, iar seara, când ne luam rămas-bun, ne îmbrățişam. Fără sărutat, doar îmbrățişare. Între noi a apărut o apropiere, ne dădeam seama că între noi era ceva bun, chiar dacă încă nu ştiam ce anume. Când mi-a luat mâna şi mi-a strâns-o, în fața locuinței lui Ingrid, am ştiut că el va putea să mă susțină.

Nu ne întâlneam doar cu ceilalți, ci şi numai noi doi. Am devenit prieteni, dar până la sfârşitul semestrului de vară nu ne-am mărturisit-o, şi cu atât mai puțin celorlalți. Eu voisem să fiu perechea lui Leo, iar dorința a fost prostească şi greşită; nu mai voiam să-mi doresc să fiu perechea cuiva şi să mă văd ca pereche. La Kaspar era teama de a nu fi prea îndrăzneț; îşi refuza nu doar purtarea îndrăzneață, ci şi sentimentele, la care spera din partea celuilalt mai mult decât era dispus să arate. Dar eram îndrăgostiți unul de altul. Eu, de când îmi închinase poezia, în toată învălmăşeala Adunării de Rusalii, uitând de lume şi de sine. El zicea că s-a îndrăgostit de mine în Piața Bebel.

— De ce acolo?

— Fiindcă tu nu spuneai chestiile politice cu încrâncenare, cum făceau ceilalți, ci aşa, în treacăt. Ca şi cum totul era un joc. A roşit. Şi fiindcă arătai fermecător, vreau să zic, arăți fermecător, dar atunci te vedeam pentru prima oară. Era stânjenit, a coborât privirea, apoi s-a uitat iar la mine şi a spus: Eşti cea mai frumoasă femeie pe care am văzut-o vreodată.

Am râs.

— Râzi, dar aşa este. Eram în parcul Treptower, întinşi pe haina lui militară americană uzată, pe malul râului Spree. Se sprijinea pe brațe şi privirile îi rătăceau. Nu că frumusețea ar avea importanță. La Berlin multe nu sunt frumoase, nici la voi, nici la noi, şi totuşi Berlinul e un oraş bun.

Faptul că a atenuat imediat complimentul pe care îl făcuse frumuseții mele m-a supărat, dar n-am lăsat să se vadă.

— Şi ce este important?

— Să-ți placă să tot repeți ceva. Să tot mergi pe o stradă. Să citeşti iarăşi şi iar aceeaşi carte. Să asculți şi iarăşi să asculți o muzică. S-a ridicat în capul oaselor şi s-a întors spre mine. Să priveşti iarăşi şi iar un chip.

— Şi ce anume te face să-ți placă să tot repeți ceva?

A clătinat din cap.

— Nu ştiu. Sau, mai curând – uneori ştiu şi uneori nu ştiu. Privirea ta o face – acum visătoare, pierdută, apoi brusc concentrată, ca privirea flautistei sau a violonistului spre care se îndreaptă aparatul de filmat în timpul unui concert. Felul în care îți râd ochii când râzi. Felul în care ți se subțiază buzele când te revolți. Felul în care îți ard obrajii, după ce ai alergat sau când eşti emoționată. Râdea. În Alexanderplatz, când fugeam spre trenul urban, mă bucuram încă din timpul fugii, gândindu-mă la cum va arăta fața ta după aceea.

Eram mulțumită. Şi în rest am fost mulțumită de ce am avut în cele două luni, de la mijlocul lui mai şi până la mijlocul lui iulie. El trebuia să se întoarcă în Berlinul de Vest înainte de miezul nopții, n-am avut parte de nicio noapte împreună, nu putea să-mi arate lumea lui, nu puteam să călătorim nicăieri împreună. Dar savuram ceea ce ne ofereau teatrele, aveam după-amiezile din parcurile Monbijou sau Treptower, stăteam întinşi pe malul râului Spree pe o pătură pe care o aduceam eu, fumam țigările pe care le aducea el, citeam şi vorbeam şi eram tandri.

Eram mulțumită cu ceea ce aveam, fiindcă nu voiam să mă gândesc la ce va urma, la cum avea să fie în continuare, cu copilul, cu mine, cu Kaspar.

*

La întâlnirile noastre n-a fost carte despre care să se fi discutat mai intens decât romanul Christei Wolf *Cer divizat*. Avea dreptate Rita, care a rămas în RDG, sau Manfred, care a plecat? Cel mai aprig susținător al Ritei era Volker, colegul meu de bancă din liceu, care fugise imediat după construirea Zidului şi apoi se întorsese după câteva zile. Zicea că unii oameni nu pot fi smulşi din pământul lor; în el, bun sau rău, îşi aveau rădăcinile şi doar pe el puteau să crească. I s-a replicat că Rita nu era chiar atât de înrădăcinată; că se mutase de la sat la oraş, că se desprinsese de viața de birou şi se hotărâse pentru studii şi pentru meseria de profesoară. Matthias şi Stephan găseau că totuşi era de înțeles că, în ciuda neajunsurilor realității socialiste, Rita continua să creadă în ideea socialistă; şi creştinii credeau în dreptatea lui Dumnezeu, deşi în realitate nu se ajunsese prea departe cu dreptatea. Studenții din Est considerau idealizate şi romantizate convingerile Ritei, studenților din Vest li se părea că resemnarea lui Manfred era descrisă cu prea multă intensitate afectivă. Ce anume îi lega pe Rita şi Manfred? Ce i-a făcut să se piardă unul pe altul? Contrastul politic dintre Est şi Vest, incompatibilitatea dintre modul de viață socialist şi cel capitalist, diferența de origine, vârstă şi poziție, caracterele

diferite? Sau cei doi se îndepărtaseră, aşa cum se întâmplă să se îndepărteze oamenii unii de alții? Era cerul lor deja divizat, înainte să fi fost construit Zidul, sau s-a întâmplat abia după aceea? Era divizarea cerului rezultatul evoluției politice, sau depindea de noi cum anume vedeam cerul de deasupra: divizat sau intact?

Pe 2 iulie stăteam pe malul râului Spree, Kaspar adusese şampanie şi pahare de carton şi a turnat.

— Ce sărbătorim?

— Ziua mea de naştere. Şi anul care urmează.

Am ciocnit. I-am urat fericire, i-am dat un sărut şi l-am privit întrebător. Ce era de sărbătorit în anul următor?

— Pentru mine cerul nu e divizat. Este cerul lui Dumnezeu, care mă înconjoară şi aici, şi acolo – cunoşti poezia lui Heine[15]. Mă mut aici.

Am scuturat din cap.

— Dacă mă vrei.

I-am cuprins gâtul cu brațele.

— Ai uitat cum continuă poezia? Peste noapte stelele plutesc deasupra lui Heine ca nişte candele mortuare. Cerul lui Dumnezeu l-a înconjurat şi aici, şi acolo abia după moarte. Poezia e pe mormântul lui.

---

[15] Poezia lui Heinrich Heine „Wo?” („Unde?”), al cărei text se află pe mormântul poetului, din cimitirul Montmartre.

— M-am interesat. Mereu sunt oameni din Vest care merg în Est. Ajung într-un lagăr şi, dacă nu sunt nici spioni, nici ţicniţi, nici criminali, li se dă drumul după câteva săptămâni şi îşi trăiesc viaţa. N-am să devin un bun socialist şi nu voi face mare carieră, dar n-am nevoie de aşa ceva. Găsesc eu ceva. Găsim noi ceva.

M-am speriat. Mă speria perspectiva de-a rămâne în RDG. Ce crescuse în mine de la Adunarea de Rusalii încoace, fără să fi fost conştientă, mi-a devenit brusc cât se poate de clar. Eu nu mai aveam nicio treabă cu RDG. Nu voiam să mă mai străduiesc şi să mă afirm aici. Nu voiam să studiez economia, nu voiam să-mi pierd vremea cu FDJ, cu brigăzile studenţeşti şi cu strânsul recoltei, nu voiam să fiu atentă ce şi cui anume îi spun ceva şi ce cred. Nu voiam să mai aştept nişte vremuri noi, o ţară nouă, un om nou. Nu voiam să aştept, voiam să trăiesc. Nu voiam bucata aia mică de pământ dintre Munţii Metaliferi şi Marea Baltică. Voiam lumea.

Nu mai ascultasem cum trebuie ce zicea Kaspar. El vorbise despre meserii şi locuri şi despre ce am putea să facem împreună şi unde. M-a luat în braţe şi a spus:

— Vreu să fiu cu tine, Birgit. Zi de zi. Vreau să adorm seara cu tine şi să mă trezesc dimineaţa cu tine. Mă vrei?

Ce tot spune – asta mi-a trecut prin minte –, douăzeci de ani, îndrăgostit de-adevăratelea pentru prima oară, să se mute aici şi să trăim împreună, de unde să ştie ce vrea, zi de zi, să adoarmă şi să se trezească, uşor de zis, încă n-am adormit niciodată împreună şi niciodată nu ne-am trezit împreună, mă întreabă dacă îl vreau – îl vreau? –, îmi place să-l privesc, îi ascult glasul cu plăcere, îmi place să-l ating, îmi place că e afectuos, ştiu că e de nădejde, dar este asta iubire sau va fi iubire, dacă îl aleg pe el, nu pot să-l aleg pe el, dacă urmează să trăiesc cu el aici, ştiu asta, nu vreau să trăiesc aici, nici fără el, nici cu el, şi să-l aleg pe el, să-l iubesc, să-l vreau, toate astea nu se potrivesc, ce tot spune, neştiutor, sincer, afectuos, ce tot spune.

— Nu vreau să te muți aici. Nu ştii ce spui. N-ai scoate-o la capăt aici. Poate că ai reuşi, dacă ai vrea să construieşti socialismul. Dar tu nu vrei aşa ceva. Şi nici eu nu vreau să mai construiesc ceva aici. Eu vreau lumea.

Nu mi-a dat drumul, nu m-a privit iscoditor, nu m-a contrazis. A continuat să mă cuprindă cu brațele şi să-şi țină capul lipit de al meu. După un timp a şoptit.

— Şi aşa e bine. Atunci te scot de aici.

*

Ştiu, acum ar fi trebuit să-i spun în ce situație eram. N-am ştiut ce urmări sunt atunci când ții ceva sub tăcere. Că mereu voi păstra față de Kaspar o prudență, o reținere, care ne inhibă pe amândoi. Nu că mi-ar fi teamă să nu mă ia brusc gura pe dinainte. Dar când vreau să-mi deschid inima, există mereu un moment de stagnare: să spun într-adevăr asta? Sau să pun totul în cămara tăcerii, a cărei uşă o țin zăvorâtă şi al cărei conținut aş vrea să-l uit. Chiar dacă ne iubim, tot simt prudența şi reținerea. Să dormim împreună e frumos, chiar şi în ziua de azi. Dar niciodată nu ne-am pierdut unul într-altul.

După ce nu i-am spus că sunt însărcinată, a trebuit să-i ascund mai târziu că adusesem pe lume o fiică şi ce anume făcusem cu ea. Nu pot să-i spun nici că vreau s-o caut. Noaptea, când tresar şi țip, când nu pot să dorm şi el mă întreabă ce s-a întâmplat, fac semn cu mâna că nu-i nimic. Se bucură când mă vede jucându-mă cu copiii, dar nu înțelege ce se petrece în mine. Nu poate să înțeleagă nici de ce fac un secret din scrisul meu; îl doare şi pe mine mă doare că îl rănesc, dar nu pot să-i spun despre ce scriu, despre mine, despre fiica mea şi despre cât tânjesc după ea.

N-am ştiut ce urmări sunt când ții ceva mult timp sub tăcere. Dacă aş fi ştiut, dacă aş fi gândit pe intervale mai lungi – ar fi schimbat asta ceva? Voia să se mute cu mine şi

să trăim împreună, dacă nu dincolo, atunci dincoace, voia să mă scoată de aici. Să mă scoată pe mine, nu pe mine şi un copil. Cum să fi reuşit aşa ceva? Auzisem de oameni care fugiseră ascunşi în maşini, trenuri sau vapoare, prin tuneluri, trecând Marea Baltică, graniţa cehă sau cea maghiară – nimic potrivit pentru copii, care nu tac în ascunzătoare şi nu stau locului şi dintr-odată pe drum, nu mai fac faţă. Ar mai vrea să fie cu mine, dacă ar şti că aştept copilul altuia? Sau că îmi trădez şi îmi părăsesc copilul, fiindcă vreau să ies din ţară şi nu pot altfel? Ce fel de femeie, ce fel de mamă face aşa ceva?

Ştiam, Kaspar n-o spusese ca şi cum ar fi fost de la sine înţeles, ci fiindcă pentru el era de la sine înţeles: avea să mă scoată de acolo. Mă voia şi pentru că i-am rămas în braţe când a zis „şi aşa e bine”, a înţeles că şi eu îl voiam. N-am vrut să risc. Mă gândeam şi că iubirea noastră mă va trece peste tot ce era greu. Limpezimea lui Kaspar, siguranţa şi fermitatea lui erau atât de convingătoare, încât m-am hotărât şi eu. Era un salt înainte; am lăsat îndoielile deoparte ca pe nişte haine pe malul unei ape şi am plonjat în iubirea pentru Kaspar.

Începând din 2 iulie 1964, din ziua când a împlinit 20 de ani, îl iubesc. Ştiam că după sfârşitul semestrului va pleca în oraşul natal şi că va face voluntariat la o editură. Îi

spusesem că în vacanță eram cu o brigadă de studenți la Marea Baltică. Intenționam să nu ne scriem, fiindcă nu doream să ne scriem sub ochii cenzurii. Dar oricât de mult mă întrista lunga despărțire, nu mă temeam de ea. Eram sigură că îl voi revedea şi că mă va scoate de acolo. Eram sigură. În siguranța iubirii lui eram şi eu sigură de iubirea mea.

Am stat pe malul râului Spree până când s-a întunecat. Ne-am povestit despre părinți, despre frați şi surori, despre ce însemnase pentru el biserica şi pentru mine partidul, ce ne-a entuziasmat şi pe cine am adorat, despre primul flirt şi primul sărut. Eram geloşi pe sărutările pe care le primiseră alții şi râdeam de asta. Am vrut să-i povestesc despre Leo, nu despre cum fusese, ci doar că existase, dar am renunțat.

Înainte de sfârşitul semestrului ne-am mai văzut numai o dată sau de două ori. Dar pentru mine seara de 2 iulie a însemnat un bun-venit şi un rămas-bun. Curând trebuia să ne luăm rămas-bun, însă ne uram bun-venit pe viață. Ziua fusese caldă şi noaptea urma să rămână caldă. Apa râului Spree se lovea de mal, în depărtare strigau şi râdeau nişte copii, o mierlă cânta. S-a făcut linişte. Kaspar a zis încet:

E liniştită lumea,
amurgul o-mpresoară
prietenos şi dulce.

E un iatac tăcut,
în care-amarul zilei,
uitat în vis, a şi trecut.[16]

Mă bucuram cu gândul la poeziile pe care avea să le ştie pentru mine toată viaţa. Am închis ochii. Mi-ar fi plăcut să adorm în braţele lui şi să mă trezesc în dimineaţa următoare.

*

Paula avea o căsuţă de vacanţă pe Darß. Înainte de război, bunicul ei construise un adăpost pentru barcă şi ustensile de pescuit, ea adăugase o mică baie, o bucătărioară şi încă o cameră. Oare mai e căsuţa aceea? Oare fusese dispusă demolarea? La extinderea casei, Paula nu-şi făcuse probleme cu autorizaţia de construcţie, autorităţile treceau cu vederea, fiindcă se temeau de conflictele legate de numeroasele căsuţe construite la fel de discutabil.

Căsuţa se afla în zona lagunelor, departe de mare, de plaje, de casele de vacanţă pentru grupuri. Dacă nu

[16] Fragment dintr-un foarte popular cântec de leagăn, „Der Mond ist aufgegangen" („Luna a răsărit") sau „Abendlied" („Cântec de seară"), al lui Matthias Claudius (1740-1815).

mergeam la cumpărături sau dacă nu întâlneam pe cineva când făceam drumeții sau mergeam cu bicicleta, nu vedeam pe nimeni. Mie îmi convenea. Când mi-a crescut burta, Paula s-a dus la cumpărături fără mine. Nu voiam să fiu văzută gravidă şi după naştere să fiu întrebată de copil.

Paula şi cu mine ne ştiam de la grădiniță. Ne-am apropiat, fiindcă amândouă eram hărțuite, eu din cauza celor două cozi lungi pe care mama mă obliga să le port, ea din cauza unui semn din naştere roşu, care se întindea peste obraz şi frunte, pe jumătatea dreaptă a feței. La liceul politehnic am şezut alături şi am rămas prietene după ce ea a devenit asistentă medicală la Erfurt, iar eu am rămas la Berlin şi m-am dus la facultate. Ea urma să preia primul loc de muncă în octombrie, vara era liberă şi mă invitase la căsuță, fără să ştie de Leo, de sarcină şi de Kaspar. Mai târziu mi-a spus că-şi dăduse seama de sarcină chiar de la sosirea mea. Dar nu m-a întrebat nimic. A aşteptat până când am putut să vorbesc, în a doua săptămână.

Eram sigură de prietenia şi loialitatea ei, totuşi mi-era teamă de cum va reacționa la spusele mele şi la dorința mea. Şedeam cu picioarele atârnate în apă, pe puntea care ducea de la pajiştea din fața casei şi trecea prin stufăriş. Întotdeauna voia să stau în stânga ei, deşi nu numai că mă obişnuisem de multă vreme cu semnul din naştere, dar îmi

şi plăcea; îi lumina chipul încadrat de păr roşcat şi cu mulți, mulți pistrui. Aşa îmi imaginam că arată o Carmen irlandeză. Şedea lângă mine, atât de frumoasă, de calmă şi de sigură, încât mă intimida puțin. Cât de grăbit trăisem, cât de repede cedasem, cât de brusc mă hotărâsem!

I-am povestit tot, despre Leo, sarcină, Kaspar, că nu voiam să rămân în RDG, că el avea să mă scoată de acolo. Din ce motiv nu puteam să păstrez copilul, dar de ce nu puteam nici să i-l dau lui Leo.

— Şi ce faci?

— Îl las pe pragul unui spital, al unui orfelinat sau al unei case parohiale.

Mi-a aruncat o privire ca şi cum ar fi vrut să se aigure că eu eram cea care şedea lângă ea, că eu spusesem asta.

— Şi ce se întâmplă după aceea cu copilul tău? E adoptat de cineva sau dat cuiva în grijă sau ajunge într-un cămin şi, dacă nu e bine, în următorul, un cămin după altul, unul mai rău decât celălalt. Ți-e indiferent?

— Încă nu m-am gândit.

— Atunci gândeşte-te. Nu-l cunosc pe Leo, nu-mi place ce-am aflat despre el de la tine, înțeleg că nu vrei să-i dai copilul. Dar e vorba de tine, sau de copil?

— Orice tată adoptiv, orice părinte de plasament, orice cămin e mai bun decât Leo. Leo e un porc.

— Ah, Birgit! Clătina din cap. Oare cum îți imaginezi tu toate astea? Nu vrei copilul şi nu vrei să-l vezi, să-l iei în braţe şi să-l pui la sân mai întâi. Vrei să te sui pe bicicletă imediat după naştere şi să duci copilul la primul preot ieşit în cale? Nu poți aşa ceva, doar eu pot. Să te ajut la naştere şi apoi să-l fac nevăzut şi să ți-l scot din minte?

— Ți-am spus doar, încă nu m-am gândit bine. Mai e timp.

Mi-a privit burta.

— Trei luni?

— Între două şi trei.

Privea lacul şi şi-a mijit ochii, ca şi cum s-ar fi uitat atent la lebede sau la barca pescarului sau la cormoranul de pe stâlpul de ancorare putred.

— Nu e nimic de gândit, ci doar de decis. Dar ai nevoie de mine şi fără mine nu poți hotărî. Mie nu-mi place asta – nici abandonarea pe un prag, nici crescutul la cine ştie ce părinți adoptivi sau în plasament şi chiar deloc treaba cu căminele. Dacă tu nu vrei copilul, atunci îi aparține tatălui. El îl vrea. De ce să nu fie un tată bun? A fost destul de bun încât să te îndrăgosteşti şi să te culci cu el.

În următoarele zile, Paula nu s-a lăsat. Oricât de puțin aş fi fost de acord cu tatăl meu – n-ar fi mai bine să fi fost aici decât să fi rămas în război? Da, Leo s-a folosit de mine –

asta n-arată cât de mult îşi dorea un copil şi cu câtă dragoste şi grijă avea să se ocupe de el? Voiam să fug – nu voiam să duc la bun sfârşit ce făcusem aici şi să plec împăcată? Leo, nemernicul, iar eu, victima – chiar aşa era? Oare nu l-am sedus şi eu cum a făcut şi el cu mine, de ce nu m-am păzit, oare am vrut să-l leg de mine prin copil?

Ce să fi ripostat? Ştiam că Leo n-avea voie să capete copilul, o ştiam cu mintea şi cu trupul meu, o ştiam aşa cum poți şti ceva şi atât. Şi încă o mai ştiu. Nu sunt o maşină de făcut copii, iar copilul meu nu e un obiect pe care îl scoți din maşină, după ce ai pus o monedă calpă. Ştiu că există părinți adoptivi şi de plasament răi şi orfelinate rele. Dar există şi alții – părinți adoptivi şi de plasament iubitori față de copiii lor şi orfelinate conduse de pedagogi inimoşi. Şi cine are ghinion şi creşte într-un orfelinat rău poate ieşi de acolo un om cu o personalitate puternică.

Sunt singură că fiicei mele nu i s-a făcut nici un rău. Că, dacă o găsesc, va fi o tânără puternică, plină de viață, fericită. Dacă o găsesc... De ce trebuie să fie căutarea atât de dificilă încât nu-mi vine s-o încep? N-am voie să-mi găsesc fiica nici prea devreme. N-am voie s-o găsesc cât încă e prea tânără. Trebuie să aibă o vârstă corespunzătoare, la fel şi condițiile de viață, familia şi profesia şi mai trebuie să şi ştie puțin ce-i soarta. Cum altfel să mă înțeleagă.

În cele din urmă Paula a renunțat.

— Dacă nu poți, nu poți şi gata. Am să duc copilul. Vom închiria o maşină din vreme.

*

Vara petrecută pe Darß e o amintire frumoasă. Mă trezeam dimineața devreme, făceam cafea, luam cana cu mine şi mă aşezam pe punte. Adesea vedeam soarele răsărind. Nu colora doar aburii de deasupra apei şi a stufului, în est, ci răspândea pe cer o nuanță trandafirie şi spre vest. Urca din abur, roşu, şi când ajungea auriu pe cerul limpede, mă întindeam pe punte şi priveam în sus, în albastru, găseam luceafărul de dimineață, aşteptam codalbul şi ascultam păsările şi broaştele. Uneori adormeam din nou.

Şi peste zi petreceam câteva ceasuri pe punte. Citeam *Război şi pace*, îmi plăcea cartea, dar nu prea avansam şi nici la sfârşit n-am ajuns. Îmi petreceam orele în visare şi când mă adunam şi continuam să citesc, nu dura mult până când o speranță de-a Nataşei, sau modestia Soniei, sau neajutorarea lui Pierre mă făceau să mă gândesc la ale mele şi să visez din nou. Visam cum îmi luam rămas-bun de la bunica, de la mama şi de la surori, cum mă răzbunam pe Leo, visam reacția profesorului meu pe care îl plăceam şi

care mă plăcea, fuga mea, o discuție cu Volker despre fugă, rămânere în altă parte şi reîntoarcere, viața din Vest, cu Kaspar, şi de asemenea o viață în Vest fără el. Visam despre copilăria mea – şotronul de pe stradă, bomboanele de zmeură din borcanul înalt de la Konsum, chiflele cu stafide de la brutarul de-alături, caruselul din piața de Crăciun, castanii din curtea şcolii, primirea în organizația micilor pionieri şi mândria cu care purtam cravata albastră. Visam plictiseala chinuitoare din după-amiezile de duminică. Pe atunci, încremenirea vieții mă făcuse nefericită, acum mă făcea fericită. Eram fericită că nu trebuia să fac nimic altceva decât să aştept. Nici măcar nu aşteptam, aşteptatul e o activitate, iar nu eu eram activă, ci timpul. El trecea.

Când ploua, îmi petreceam zilele visând în şezlongul din căsuță. Paula şedea la masă şi învăța; voia să devină asistentă medicală comunitară şi se pregătea pentru o specializare suplimentară – şi pentru naşteri, care țineau de atribuțiile unei asistente medicale comunitare şi acum avea să exerseze cu mine. Ascultam ploaia căzând pe acoperiş, primii stropi, răpăitul nervos al ploii pe furtună, foşnetul uşor al ploii mărunte şi dese, ultimele picături care cădeau de pe crengile copacilor sub care era căsuța. Uneori Paula şi cu mine puneam pe noi doar o rochie şi alergam prin ploaia

caldă, până când rochia udă ni se lipea de trup, ne ajutam râzând la dezbrăcat şi săream în apă de pe punte.

Am învățat să iubesc pădurea. Mama nu fusese niciodată în pădure cu noi, fiicele ei. În excursiile făcute în pădure cu pionierii şi cu FDJ erau misiuni de îndeplinit şi sarcini de rezolvat şi era agitație şi zgomot. Pădurea la Bodden era liniştită. Auzeam vântul în copaci, păsările, trosnetul crengilor călcate de vreo căprioară sau un mistreț, paşii mei. Simțeam mirosul pădurii, al ácelor de pin uscate de pe pământ, pe cel de mucegai al lemnului care putrezea, pe cel de răşină al trunchiurilor tăiate, mirosul greu, aspru, senzual, de ciuperci. Când mergeam împreună, Paula găsea ciuperci pe care eu doar le miroseam şi deja ştiam care sunt bune la gust, care-s rele şi care otrăvitoare. Adunam fragi, boabe mici şi acre de zmeură şi mure. Spre deosebire de pădurile din jurul Berlinului, acolo erau arbuşti şi fagi şi stejari, nu doar pini. Soarele şi vântul stârneau prin frunziş un joc fermecat de lumini şi umbre pe care nu mai conteneam să-l privesc. E ceva care se schimbă întruna şi totuşi rămâne la fel – ca un foc, un lac, ca marea.

Odată, în zori, am ieşit din căsuță şi am văzut o vulpe. Venea din pădurea sub ai cărei ultimi copaci se afla căsuța şi alerga pe pajişte. A întors capul spre mine şi m-a privit. Lua cunoştință de prezența mea cum face stăpânul unei

case cu nişte soldaţi cantonaţi la el, care curând vor pleca mai departe şi cărora nu le îngăduie să-l tulbure în odaia lui. A dispărut în stufăriş, de parcă voia să meargă la scăldat. Mi-ar fi plăcut să stau de vorbă cu ea.

*

Mai târziu, când i-am povestit lui Kaspar despre Darß, a vrut să meargă cu mine acolo, de-ndată ce ar fi fost posibil. N-am spus nici da, nici nu. Când a fost iarăşi posibil, după încheierea Tratatului de bază[17], şi n-am mai avut de ce să ne temem din cauza fugii mele, a insistat şi a trebuit să-i spun că nu vreau. Că vara de atunci fusese atât de fermecătoare, că imaginile din mintea mea erau atât de proaspete şi de limpezi – lor nu trebuiau să li se suprapună noi imagini şi amintiri. Kaspar n-a înţeles; ar fi vrut să retrăiască cu mine tot ce fusese frumos şi nu împărtăşise cu mine.

Dar absolut deloc n-a înţeles de ce nici în rest nu voiam să merg în RDG. Nici acum nu vreau să călătoresc în noile landuri. Nu din cauza unor imagini şi amintiri frumoase pe

[17] Tratat de recunoaştere mutuală, semnat în 21 decembrie 1972, pentru normalizarea relaţiilor dintre Republica Federală Germania şi Republica Democrată Germană.

care voiam să le salvez şi nici din cauza unora urâte, pe care voiam să le evit. Nu am imagini şi aşa vreau să şi rămână. În RDG erau hărți ale Berlinului, capitala Republicii Democrate Germane, pe care Berlinul de Vest era doar o mare pată albă, o terra incognita. Asta devenise pentru mine RDG odată cu fuga mea: o mare pată albă, o terra incognita. Ea trebuie explorată, dar eu n-am niciun interes.

Ar fi trebuit să am. Pentru primii douăzeci de ani, RDG a fost viața mea. Cum să mă văd, să mă înțeleg, să mă confirm, fără să accept acel timp ca făcând parte din mine? Cum să scriu despre mine şi despre fiica mea? Nici măcar nu e adevărat că nu mă interesează RDG. Fac cercetări despre cum au crescut orfanii în RDG, problemele pe care le aveau tinerii dificili, căminele în care erau încuiați. Dar nu vreau să merg acolo. Nici la Paula, ca să aflu pe ce prag a lăsat copilul, nici la preot, spital sau orfelinat, nici la părinți adoptivi sau de plasament, nici la cămine. Oare Paula mai trăieşte? Ultima oară i-am scris în 1979 şi puțin mai târziu a renunțat şi ea să-mi mai scrie. Atunci am suspendat şi scrisorile pentru bunica, mama şi surori, dar ştiu din anunțurile pe care mi le-a trimis Helga că bunica şi mama nu mai trăiesc de multă vreme şi că Gisela a murit de cancer la sân, cu puțin înainte de căderea Zidului. E posibil să fi murit şi Helga, fără ca eu să fi aflat.

Nu vreau să mă duc acolo. M-aş simți ca şi cum m-aş afla iarăşi acolo unde eram înainte de fugă. Ca şi cum tocmai aş fi adus copilul pe lume, ca şi cum tocmai aş fi întors capul când Paula a vrut să mi-l arate, ca şi cum tocmai aş fi aşteptat ca Paula să pornească motorul, să plece cu Trabantul, să ia copilul şi să se debaraseze de el în anonimat, unde nu mai este al meu. Trebuie să mă duc acolo, ştiu. Este începutul căutării copilului, a fiicei mele, iar asta face parte din căutarea de sine. Nu pot să mă găsesc, dacă n-o găsesc pe ea sau dacă nu fac măcar tot ce-mi stă în puteri s-o găsesc.

Mai citesc o dată ce am scris şi nu-mi place. Da, am motive să-mi caut fiica. Dar dacă asta îmi repugnă, dacă sufletul meu se răzvrăteşte, am de asemenea motive să n-o fac.

*

Când am auzit Trabantul plecând, am fost izbăvită. Dădusem afară ceva ce crescuse în mine şi acum scăpasem. Eram golită, eram uşoară.

Nu sunt un monstru. Ştiu că există gravide care îşi doresc copilul şi care uneori simt ce am simțit eu. Că şi ele, la fel ca mine, nu percep în burta lor o mică ființă pe care o iubesc, pe care o dezmiardă, cu care vorbesc şi de ale cărei

lovituri cu pumnii şi picioarele se bucură, ci o excrescență. Nu una malignă. Dar ceva ce nu-şi are locul acolo. Care trebuie să dispară iarăşi. Ele se chinuie la naştere nu ca să-şi țină curând copilul în brațe, ci ca să scape de excrescență. N-aveam nicio relație cu ceea ce creştea în mine. Paula încerca uneori să mă convingă să-mi pun mâinile pe burtă şi să simt ce e în mine. N-am cedat. Dar am urmat tot ce m-a învățat pentru naştere. Adică, la prima naştere poate să dureze deosebit de mult până când încep contracțiile. La mine au apărut repede şi copilul a venit şi el curând. A fost o naştere uşoară.

Am născut la ora două sau trei. Când n-am mai auzit Trabantul, am auzit primele păsări. S-a luminat şi am văzut că urma să fie o zi cu cer alb şi soare palid, în care contururile se estompează şi culorile pălesc. Era bine aşa. Şi eu aveam senzația că mă împuținez, golită şi uşoară. Am adormit, m-am trezit când s-a întors Paula, am adormit din nou. Nu ştiu câte zile am stat nefăcând nimic.

Paula m-a ajutat cu sângerările, cu transpirația şi cu durerile şi mi-a arătat ce aveam de făcut ca să nu mai am lapte după o săptămână. Când îmi venea să bocesc, zicea că aşa-mi trebuie şi îmi întorcea spatele. Şi eu găseam că aşa-mi trebuie. Nu că aş fi crezut că am păcătuit şi trebuia să

ispăşesc. Dădusem de greu, poate că-l şi pricinuisem iar atunci când dai de greu, îți vine să boceşti.

Nici mult timp n-aveam. La mijlocul lui octombrie începea semestrul şi trebuia să fiu din nou la Berlin. Nu ştiam când aveam să-l revăd pe Kaspar. Şi când va fi fuga, când urma să fiu cu el, când avea să mă vadă dezbrăcată? Făcusem totul ca să nu-i apar în cale cu vergeturi. Acum trebuia să fac totul să nu mă vadă cu o burtă flască.

Citisem despre femei de la țară care, când începeau contracțiile, mergeau de pe câmp în casă, aduceau copilul pe lume şi a doua zi munceau din nou pe câmp. Voiam să reuşesc şi eu. Oricum, Kaspar n-a observat nimic la mine când ne-am revăzut, şi trei luni mai târziu, când am ajuns la el, după fugă, dispăruse şi ultima vergetură, iar burta mea era din nou fermă şi plată.

Eram mândră. Abia acum mă întreb dacă n-ar fi fost mai bine să nu-i pot ascunde lui Kaspar ce era cu mine, la sosirea mea sau la revederea din octombrie, sau chiar când ne-am despărțit în iulie. Vai de ascunsul, de tăinuitul ăsta!

Însă ce pot să scriu eu despre asta am scris deja.

*

Paula. Nu vreau să mă las privită de ea, nu vreau să mă las descifrată de ea, să vorbesc cu ea, să merg la ea, s-o caut. Dar pe ce prag mi-a pus atunci fiica?

Paula n-a rămas mult timp în spital, a devenit curând asistentă medicală comunitară. Când mi-a scris ultima oară, era asistentă comunitară în Briesen. De fapt, nu trebuie s-o văd. N-ajunge că îi scriu? După ce am scris la primăria din Briesen şi am aflat unde se află şi adresa?

Dragă Paula,

Atunci nu mi-ai făcut reproşuri. Ai găsit că decizia mea era greşită şi ai încercat să mi-o schimbi. Nu ţinându-mi lecţii, ci invitându-mă să simt ce e în mine. N-am vrut. Nu voiam să-mi întâlnesc copilul.

Acum vreau. Vreau să-mi întâlnesc fiica, pe tânăra care a devenit, puternică, plină de viaţă, fericită. Vreau să-i explic de ce n-am putut s-o accept atunci. Nu vreau să-i cer nimic – cum aş putea! Vreau să mă ofer ei cu tot ce sunt şi am şi sper că e şi ceva care să-i placă.

Încerc să scriu o carte. Despre mine, despre ce altceva? Cine eram atunci? Eram prea nepregătită ca să-mi asum răspunderea copilului meu şi am făcut bine să-l încredinţez altora? Am fost prea egoistă? Viaţa mea din Vest trebuie oare să compenseze ceea ce aş fi putut să-i fiu copilului în Est?

Toate astea vreau să le descopăr scriind. Vreau să mă supun propriei mele instanțe de judecată – şi să-mi susțin cauza în fața propriei mele instanțe de judecată. Ceea ce scriu va fi fără cruțare şi sincer.

Pe ce prag ai lăsat atunci copilul? Toate astea n-ar trebui să le lămuresc cu tine în scris, ci prin viu grai. Ar trebui să te caut. Nu pot. Încă nu pot să revin în RDG sau în ce a mai rămas din ea. Când voi putea...

Sper că îți merge bine şi te salut din inimă

Apoi următoarea scrisoare:

Stimate părinte,

Probabil că nu ați uitat că în urmă cu patruzeci de ani, într-o noapte, v-a fost pus pe pragul casei un copil. Era, este fiica mea. Puteți să mă ajutați în căutarea ei?

Nu vreau să-i intru în viață cu de-a sila. Vreau doar să mă ofer ei. Poate că şi ea mă caută.

Cu salutări prieteneşti

Şi aşa mai departe? Scrisoare după scrisoare? Către părinții adoptivi, părinții de plasament, către cămin? Oare m-ar ajuta s-o caut? Ar fi nevoie s-o întrebe mai întâi pe fiica mea dacă vrea ca eu s-o găsesc? Sau au ei voie să

decidă, dacă e în interesul fiicei mele? Ar dori să mă vadă ca să poată lua o decizie? Ar trebui să povestesc ce a fost atunci?

Oricum, pot să scriu la primăria din Briesen şi să întreb unde locuieşte Paula.

*

Fiica mea, tânăra femeie puternică, plină de viață, fericită? De ce tot repet asta? După tot ce am cercetat despre orfanii, despre tinerii cu probleme şi despre căminele din RDG? După ce am văzut totuşi fotografia, după ce am văzut-o?

Am crezut că mă văd pe mine. Tânăra care stă în stația de autobuz cu nişte indivizi încălțați cu bocanci de paraşutist şi cu tatuaje şi priveşte spre aparatul de fotografiat, nu cu un aer insolent şi rebel, ca al celorlalți, ci superior şi calm – există o fotografie de-a mea de la festivitatea de înmatriculare de la Universitatea Humboldt în care şi eu privesc la fel, exact la fel. Nu mă simțeam aşa, dar aşa voiam să par, la festivitate şi în fotografie, superioară şi calmă. Nu pot să pun fotografiile alături; n-o am în față decât pe aceea cu stația de autobuz cu graffiti şi cu sticle de bere şi de tărie aruncate pe bancă şi pe jos, care a fost dată la televizor şi care am cerut să-mi fie trimisă. Însă am

limpede în amintire fotografia mea de la festivitatea de înmatriculare şi am fotografia mea ca membră a brigăzii studenţeşti din *Sächsische Zeitung*. Fotografiile par să arate aceeaşi tânără. Când mă uit în oglindă, o recunosc în mine, deşi sunt cu decenii mai în vârstă.

N-avem televizor, amândoi vrem aşa. Am văzut emisiunea întâmplător, la o prietenă. Era vorba despre generaţia pierdută din RDG, a celor care la căderea Zidului aveau cam douăzeci şi cinci de ani, a căror educaţie învechită nu mai avea nicio valoare în Germania reunificată, cărora le lipsea curajul sau puterea pentru o altă pregătire, care nu aveau de lucru, beau mult, vagabondau şi hărţuiau lumea şi uneori luau la bătaie punkişti sau străini sau oameni fără adăpost. Jurnalista descoperise printre ei nu puţini care crescuseră în orfelinatele din RDG şi care erau nu doar fără şcoală şi loc de muncă, ci şi fără familie.

Am întrebat la televiziune unde fusese făcută fotografia. Frankfurt pe Oder – ar fi trebuit să plec imediat acolo şi să umblu de la o staţie de autobuz la alta şi să întreb de ea şi s-o caut? Salut, iată-mă! Semănăm atât de bine – e posibil oare să fim mamă şi fiică? Nu vrei să stăm împreună la o cafea sau la o bere? Te-am născut în 1964 şi te-am abandonat, îmi pare rău. Înţeleg, nu ţi-a fost uşor şi nu ţi-e

uşor. Pot să fac ceva pentru tine? Poți să vii la mine, să vii la noi, soțul meu nu ştie nimic, dar nu contează.

N-am reuşit. Şi de unde să ştiu că fotografia arată ce cred eu? Există asemănări dintre cele mai uimitoare, mai derutante. Mereu se găsesc oameni care arată ca Elvis Presley sau ca Bill Clinton şi pentru un film în care este vorba de Elisabeta sau de Lincoln, se găseşte o actriță care arată ca regina sau un actor care arată ca preşedintele. Ce îi provoc eu unei tinere femei, dacă vorbesc de la mamă la fiică şi fac mărturisiri şi promisiuni, fără să fiu cu totul sigură?

Şi de ce să nu fie fiica mea o tânără puternică, plină de viață, fericită? Am citit că Primul Război Mondial a transformat în orfani un milion de copii din Germania, Al Doilea Război Mondial, o jumătate de milion, războiul din Vietnam, un milion, SIDA, între 15 şi 20 de milioane în toată lumea. Probabil că unii au fost traumatizați, alții nu – cum altfel? Şi câți orfani celebri există în realitate şi în literatură! Nu, indiferent ce a trăit fiica mea, eu nu renunț s-o văd drept o tânără puternică, plină de viață, fericită. Ştiu, la peste patruzeci de ani, nu mai este o tânără. Şi cum ar putea să mă înțeleagă, dacă încă n-a trăit nimic? Şi totuşi eu o văd tânără, la fel de tânără cum eram eu atunci.

Cum ar fi fost dacă aş fi adus-o la noi acasă? O tânără care a crescut în orfelinate şi este traumatizată, care bea cu băieții bere şi tărie prin stații de autobuz, hărțuieşte şi ia lumea la bătaie? Cum ar fi reacționat Kaspar?

În anii căsniciei noastre m-am gândit uneori că, în străfundul sufletului său, Kaspar ştie şi că a ținut totul departe de viața lui, aşa cum am făcut-o şi eu. M-am gândit că trebuie să fi observat că ascund un secret şi că, din iubire, nu s-a atins de nimic, până când iubirea l-a făcut să bănuiască, să ştie ce este. Că apoi mi-a împărtăşit taina – se poate împărtăşi fără cuvinte şi fără gesturi –, că a dus totul cu mine şi că de aceea a fost mereu atât de atent cu mine. Ştiu, a fost atent cu mine şi fiindcă l-a derutat ceea ce am făcut. Să părăsesc librăria, să plec în India, să fac bijuterii, să gătesc, să scriu – el n-a înțeles ce mă împingea şi i-a fost teamă că lucrul acela mă va îndepărta de el. Era atent şi pentru că nu voia să mă piardă. Dar uneori mă gândeam că asta nu e tot.

În lumea din secolul al XIX-lea, în a cărui literatură preferă Kaspar să zăbovească, s-a vorbit mai puțin. Şi la noi, în RDG, s-a vorbit mai puțin. Vreau să spun, vorbit despre treburi sufleteşti. Abia după fuga în Vest am făcut cunoştință cu vorbitul despre temeri şi constrângeri şi amprente lăsate în copilărie, cu discuțiile psihanalitice şi

psihoterapeutice ale unor diletanți. Femei care nu ştiu ce se petrece în soții lor, care se plâng de soții lor, care nu mai vorbesc despre ele – cât de des am trăit aşa ceva în cercul de prieteni! De parcă totul ar trebui numit şi explicat! De cele mai multe ori ştiu ce se petrece în soții lor. E suficient să te uiți şi să asculți. Înainte lucrul ăsta se învăța, azi nu se învață sau a fost uitat. Înainte perechile ştiau de cele mai multe ori despre ce anume nu putea să vorbească partenerul. De aceea cred uneori că şi Kaspar ştie despre ce nu pot eu să vorbesc. Că trecerea sub tăcere n-a fost totuşi chiar atât de gravă. Că tot mai vine ziua sau noaptea când ne iubim şi ne pierdem unul într-altul.

Cum ar reacționa Kaspar dacă i-aş spune azi că fiica mea vine la noi şi cine este ea? Ar ascunde şi ar încuia obiectele de valoare, în aşa fel încât fiica să nu le poată lua şi să le amaneteze pentru a cumpăra alcool sau droguri? M-ar întreba cum credeam c-o să meargă asta, eu cu problema mea cu alcoolul şi fiica cu a ei? Ar face rezerve de alcool ca să bem acasă şi să nu umblăm dintr-o cârciumă într-alta? S-ar gândi ce cărți ar vrea, poate, să citească fiica mea, le-ar aduce de la librărie şi le-ar pune pe noptieră în camera de oaspeți? Ar întreba-o dacă n-ar putea să-l ajute la librărie? Ar vrea s-o ia cu el la teatru, la concert şi la cinematograf?

Da, el ar face toate astea. N-ar forța-o. Dacă ea n-ar fi nesuferită şi distantă, ar primi-o în inima lui.

De ce am lăsat să treacă anii, de când am văzut-o la televizor? E prea târziu să mă mai duc în stația de autobuz din Frankfurt pe Oder, s-o iau de acolo şi s-o aduc la noi.

*

Când ne-am revăzut în octombrie, Kaspar şi cu mine ne-am simțit uşurați. Nu vreau să spun că în timpul verii ne-ar fi fost teamă că în toamnă nu ne vom mai iubi. Într-un fel straniu, miraculos, noi am ştiut de la început că dragostea noastră este durabilă. Dar câte nu se puteau întâmpla în trei luni! O extindere a interdicției de intrare în țară – nu doar pentru vest-berlinezi, ci şi pentru vest-germani, un turnător în cercul de prieteni, ale cărui rapoarte să fie luate suficient de în serios de serviciile de siguranță ale statului încât să ne interzică nouă, studenților din Est, contactele cu sudenții din Vest, un accident care să ne fi aruncat în scaunul cu rotile, pe Kaspar sau pe mine. E posibil să-l iubeşti pe celălalt şi totuşi să-l pierzi.

Ne-am reluat viața, aşa cum o trăiserăm în vară. Ne întâlneam la Ingrid cu prietenii din Est şi din Vest, mergeam cu ei la teatru şi la cinematograf şi am fost doar noi, cât s-a mai putut, pe pătura din parc, apoi în plimbări lungi, pe

frig, în cafenele şi în cârciumi. La târgul de Crăciun am cumpărat vată de zahăr şi ne-am dat în carusel şi în roata mare; Kaspar se purta ca şi cum nu vedea cât de jalnică era oferta, iar eu îmi luam rămas-bun de la copilăria şi adolescența mea.

Kaspar nu vorbea despre cum căuta posibilități de fugă. Când a venit momentul, mi-a explicat ce am de făcut. Trebuia să-mi fac rezervare pentru una dintre excursiile de sfârşit de săptămână la Praga oferite est-germanilor între 15 şi 17 ianuarie. Urma să primesc un bilet şi documente, să mă urc cu ele în trenul de Praga pe 15 şi să le arăt documentele vameşilor din RDG. Puțin mai târziu, aveam să le arăt vameşilor cehoslovaci alte documente; cu ele eram cetățean vest-german, în drum spre Viena, cu tranzit prin Cehoslovacia. Pentru paşaport Kaspar a avut nevoie de fotografii, de înălțimea mea, de culoarea ochilor. Pe 14, când mi-a adus documentele, mi-a explicat restul fugii – sosirea la Praga, trenul spre Viena, hotelul de la Viena şi, în ziua următoare, zborul la Berlin. El urma să mă aştepte la Tempelhof. Dacă în timpul fugii mi se adresa cineva cu „Oare ce-ar zice despre asta bravul soldat Švejk?”, aşa trebuia; oamenii care făceau rost de documente îl puneau pe unul de-al lor să participe la călătorie. Apoi Kaspar mi-a dat

o geantă şi un şal pe care le cumpărase la KaDeWe[18] şi un pachet de Marlboro şi mi-a atras atenţia să ascund geanta nouă în cea veche, pentru controlul vamal din RDG, şi pe cea veche în cea nouă, pentru controlul vamal cehoslovac, şi atunci să-mi pun şi şalul şi să nu mai fumez Juwel, ci Marlboro.

N-am întrebat cine erau oamenii aceia, cum au făcut rost de acte, dacă veneau şi ei în călătorie, căci trebuiau să mituiască vameşii, nici de ce m-ar fi putut aborda. Kaspar şi cu mine am discutat numai ce era strict necesar, şi am făcut-o calm, ca şi cum n-ar fi fost nicio primejdie şi nimic n-ar fi putut să iasă prost. Mi-a fost teamă când am aflat că trecea graniţa cu fotografiile mele de paşaport, teamă înainte să vină cu documentele şi teamă când mă priveam în oglindă – se vedea că voiam să fug şi mă gândeam că intenţia e vizibilă pentru oricine altcineva. Şi lui trebuie să-i fi fost frică când a dus peste graniţă fotografiile de paşaport şi documentele, frică de percheziţii corporale, de care avuseseră parte şi el, şi alţii din cercul de prieteni. Pe 14 n-am lăsat să ni se vadă frica. Dar la despărţire, când ne-am îmbrăţişat, ne-am ţinut deosebit de mult şi deosebit de strâns.

[18] Magazin universal în Berlinul de Vest.

De la bunica, mama şi surori mi-am luat rămas-bun ca pentru un sfârşit de săptămână la Praga. N-am vrut să-mi iau rămas-bun pentru mai mult timp, nu pentru că m-ar fi trădat, ci fiindcă mă temeam de explicații, ale bunicii şi ale mamei cu mine şi ale mele cu ele. Pe Ingrid am îmbrățişat-o mai lung ca de obicei, când ne-am despărțit; apoi ea m-a privit, mi-a cuprins fața în palme şi a zis: „Mult noroc”, ca şi cum ar fi ştiut. Mă emoționau locurile pe care le vedeam pentru ultima oară şi drumurile pe care umblam pentru ultima oară, Unter den Linden, casa scărilor de la Universitatea Humboldt, drumul cu trenul urban, scaunele de lemn şi mirosul de detergenți, vechea şcoală de peste drum de casa noastră, tramvaiul, tartele cu caise din vitrina brutăriei. O clipă mi-a plăcut tăblița emailată cu trei bare albastre frânte şi textul „Zonă de ordine, siguranță, curățenie şi disciplină exemplare”, care era fixată pe casa noastră şi pe care mereu o găsisem ridicolă.

Am dormit rău. În vis şedeam într-un tren şi am observat că nu era cel bun, am aşteptat într-o gară în care nu mai soseau sau plecau trenuri, am cărat un geamantan, trecând peste şine şi pietriş, spre un tren care a plecat chiar când aproape ajunsesem. Frica mi se cuibărise în trup, o febră uşoară, o zvâcnire în burtă, un tremur speriat la orice sunet şi lumină. M-am bucurat când s-a luminat, când a început

ziua, când am făcut cafea în bucătărie şi am pregătit micul-dejun şi am şezut împreună ca şi cum n-ar fi fost nimic.

În trenul de Praga era frig. Mă aflam într-un compartiment cu o pereche mai în vârstă şi un student, mi-am zis că la controalele vamale aveau să-şi dea seama de documentele şi de identităţile mele diferite, mă întrebam cum au să reacţioneze, nu ştiam ce să fac. Au coborât la Dresda. Şedeam singură în compartimentul rece, tremuram fiindcă îngheţam şi îmi era frică, mă uitam pe fereastră la râu şi pădure şi munţi şi fumam. Vameşul din RDG a clătinat din cap şi şi-a agitat mâna ca să scoată fumul din compartiment. Cel cehoslovac a strâmbat din nas, s-a întors, mi-a luat documentele pe culoar, a închis uşa compartimentului, a verificat şi a ştampilat afară.

Asta a fost tot. Eram uşurată. Şi continua să-mi fie frică. Ce se întâmpla dacă vameşii vorbeau între ei despre fumătoarea din compartiment? Care nu putea fi est- şi vest-germană în acelaşi timp. S-ar întoarce şi m-ar aresta? Sau ar transmite la Praga, iar la coborâre m-ar aştepta poliţia?

Mi-era frică de coborârea la Praga, mi-era frică de graniţa cehoslovaco-austriacă. După aceea n-ar fi trebuit să-mi mai fie, dar ea se statornicise în trupul meu. La barul hotelului din Viena am băut pentru prima oară în viaţa mea, ca să mă anesteziez, şi peste noapte am scăpat de frică. A doua zi am

savurat decolarea avionului şi zburatul – era primul meu zbor. Cu puțin înainte de aterizare, pe locul de lângă mine s-a aşezat un bărbat care mi-a zâmbit. „Oare ce-ar zice despre asta bravul soldat Švejk?” Mi-a luat documentele vest-germane, m-a lăudat, spunând că am făcut totul bine, s-a ridicat şi a plecat.

*

L-am văzut pe Kaspar în timp ce aşteptam în spatele uşii de sticlă care ducea din vamă în hol. Stătea acolo, mă văzuse, țopăia, se agita şi făcea semne cu mâna. I-am făcut şi eu semn cu mâna, iar după ce am trecut prin uşa de sticlă am luat-o amândoi la fugă şi am căzut unul în brațele celuilalt.

Doar două zile nu ne văzuserăm. Dar ne simțeam diferit. Eram într-o altă lume, veniți dintr-o altă lume. Am luat un taxi spre Dahlem, Kaspar m-a dus în camera lui, pusese şampanie la rece, a deschis-o, a ciocnit cu mine şi a vrut să afle tot despre cum fusese fuga. Dar în primul rând voia să mă atingă, să mă țină în brațe, să mă mângâie, să mă sărute. Voia să se culce cu mine, în sfârşit, să se culce cu mine. Eu aş fi preferat să merg la plimbare, într-un parc, într-o pădure, la un lac sau un râu şi să simt ploaia pe care o promiteau norii cenuşii. Mi-am zis că îi eram datoare lui

Kaspar şi m-am culcat cu el, cu dorința lui, cu nevoia, cu nerăbdarea, cu neajutorarea lui. Când ploaia a început să cadă pe geam, pe pervazul ferestrei, am adormit.

În toiul nopții m-am trezit. Kaspar dormea lângă mine cu pumnul strâns lângă față şi cu picioarele adunate la piept, ca un copil. M-am ridicat, am deschis fereastra şi mi-am aprins o țigară. Nimic nu era nepotrivit, nici Kaspar, nici patul, nici camera. Totodată nimic nu era bine. Nu mai eram acolo şi încă nu eram aici. Aveam să mă obişnuiesc. Vom împinge patul în cealaltă parte şi din pat ne vom uita la copac şi la cer, vom găsi o masă pentru mine şi o vom pune în fața ferestrei, vom umbla pe străzi, întâi în jurul blocului, apoi vom face cercuri tot mai mari. Încălzirea gâlgâia şi m-am gândit că acasă trebuia să pornesc uneori soba de teracotă, bricheta învelită în hârtie de ziar păstra jarul şi nu trebuia decât să suflu cu putere ca să aprind focul. M-am gândit la zgomotele nopții de acasă, la paşii târşâiți ai bunicii şi la cei grăbiți ai mamei, în drum spre veceu, la tusea de fumător a Helgăi, la bătăile ceasului la un sfert, jumătate, trei sferturi şi la ora exactă, care în copilărie mi se părea că sună frumos, iar mai târziu puțin cam hârâit, la scrâşnetul roților de tramvai la curbă, ultimul era puțin după unsprezece şi primul puțin înainte de cinci. M-am gândit la patul meu; mama şi bunica aveau un dormitor,

Helga avea unul pe care îl împărțise cu Gisela şi pe care nu voia să-l împartă cu mine, eu dormeam pe canapeaua din sufragerie, desfundată, incomodă, care scârțâia. Nimic din ce-mi venea în minte nu era deosebit de frumos sau deosebit de important. Dar totul mă îngropa sub un val de dor de casă şi nu mai ştiam de ce eram aici şi nu acolo.

Apoi Kaspar s-a trezit, m-a văzut stând la fereastră, s-a ridicat în capul oaselor şi m-a întrebat:

— Ce-i?

— Nimic, am zis.

Am spus-o în multe nopți care au urmat şi după ce trecuse dorul de casă, primul, cel puternic. La fel cum nu voiam să-i vorbesc lui Kaspar despre dorul de casă, nu voiam să-i spun nimic nici despre gândurile mele cu copilul, despre grijile privind studiile şi meseria şi despre cele care ne priveau pe noi. Primele săptămâni n-au fost simple, din mai multe privințe; timp de trei zile am fost audiată în lagărul de tranzit pentru refugiați din Marienfelde, banii pe care îi primea Kaspar de la părinți erau puțini, cele 5.000 de mărci pe care le împrumutase pentru finanțarea fugii mele trebuiau înapoiate, în apartamentul împărțit cu alții nu erau femei, nu se doreau femei şi erau insistențe să ne mutăm, în drumurile făcute la autorități pentru un nou act de identitate şi paşaport, pentru pensia de orfan la care aveam

dreptul, am fost tratată ca un milog sâcâitor. Şi cumpăratul! Ca transfug, am primit nişte tichete pentru prima dotare cu haine şi încălţăminte, care ajungeau doar pentru nişte zdrenţe, şi când n-am vrut să mă mulţumesc cu zdrenţele puse la dispoziţie de magazine şi am dorit să plătesc în plus pentru ceva mai bun, mi s-a dat de înţeles că trebuia să iau ce mi se oferea, fără să pun întrebări şi fără să-mi exprim dorinţe.

Kaspar mi-a suportat statul şi fumatul nocturn şi muţenia, m-a însoţit la autorităţi şi în magazine, şi la centrul de îndrumare a studenţilor, şi la biroul de înmatriculări, ca să pot începe să studiez din semestrul următor, a mutat patul şi mi-a găsit o masă, strângea patul dimineaţa, făcea curat în cameră şi gătea seara. Era tandru, săritor, plin de răbdare. Până când n-a mai putut. Am adus acasă un mic radio portabil; mereu îmi dorisem aşa ceva şi îmi cumpărasem unul, în sfârşit. O făcusem fără să fi vorbit înainte cu Kaspar şi şi-a ieşit din fire. Cum puteam să cheltuiesc atât de mult, ştiam doar cât de strâmtoraţi eram, înţelegea că nu-mi era uşor să-mi schimb viaţa, dar şi el trebuia să şi-o schimbe pe a lui, trebuia să renunţe la studii, să muncească şi să câştige bani, mă purtam ca o prinţesă şi aşa nu mai mergea. Nu se mai oprea, vorbea despre noi, zicând că nu, nu era o greşeală că eram

împreună, dar că trebuia să fim cu adevărat împreună, că dacă nu eram cu adevărat împreună, nu reuşeam, pentru el nu conta dacă eu studiam şi el renunța la studii, dar dacă trăiam în două lumi diferite, eu la universitate şi el la muncă, chiar trebuia să fim cu adevărat împreună şi că dacă se trezea şi mă vedea stând iarăşi la fereastră şi fumând, mă va apuca şi mă va zgâlțâi până când îi spuneam ce era, da, nu se cuvine să facă aşa ceva, dar îi era indiferent.

M-am speriat. Dorul meu de casă, suferința dată de neplăcerile avute cu autoritățile şi în magazine, ezitările la alegerea studiilor, dezamăgirea privind culcatul cu Kaspar, care încă nu era cum trebuie, grijile cu banii – totul era o răzgâială prin care mă feream să trăiesc, să trăiesc pentru mine, să trăiesc cu el.

— Ai dreptate.

M-a privit uimit. I-a trebuit o clipă ca să vadă pe fața mea că vorbeam serios, că îl înțelesesem. A zâmbit.

— Eşti prințesa mea. Când am zis că te porți aşa, n-am...

— Cum ar suna, regină?

— Şi regină e bine.

— Pur şi simplu o luăm iarăşi de la capăt.

*

Aşadar am luat-o iarăşi de la capăt. Mi-am învins sfiala, i-am zis ce îmi plăcea şi ce nu, unde şi cum doream să fiu atinsă, ce roluri voiam să joc şi cele pe care trebuia să le joace el, iar el a fost un elev sârguincios şi a devenit un amant plin de fantezie. Când mă vedea stând noaptea la fereastră şi fumând şi mă întreba ce era, îi povesteam tot, cu excepția gândurilor despre fiica mea. Însă nu mă mai sculam noaptea decât rareori. Am vorbit îndelung despre studii şi meserie. Spunea că studiile n-aveau importanță pentru el şi că o ucenicie ca librar îi convenea, iar la început nu l-am crezut şi am insistat să-şi continue studiile, dar apoi am observat că vorbea serios şi ne-am uitat împreună la librăriile berlineze. Eu m-am înscris la Universitatea Liberă, la germanistică şi teatrologie. Am găsit o locuință mică, o cameră de zi cu sobă, un dormitor fără, o bucătărie a cărei chiuvetă era şi spălător, veceul pe casa scărilor. Am cumpărat o cabină de duş şi am montat-o în bucătărie.

Până la începutul uceniciei şi al semestrului meu mai rămâneau două luni. Voiam să plătim datoriile şi să câştigăm bani şi am găsit de lucru la Siemens. Kaspar avea de-a face pentru prima oară cu o fabrică, iar eu, pentru prima oară, cu o fabrică din Vest. Era o ierarhie mai evidentă decât în fabricile din Est în care muncisem, superiorul era mai important, tonul era mai sever, procesele

erau mai rapide. Aveam două colege studente, iar muncitoarele ne tratau cu o condescendență binevoitoare. Ar fi fost mai bine să trec sub tăcere faptul că tocmai fugisem; adesea eram privită nu doar condescendent, ci şi cu puțin dispreț, ca şi cum aş fi fost favorizată, răsfățată şi răzgâiată pe cheltuiala celorlalți. Observam că neplăcerile trăite cu autoritățile şi în magazine aveau o bază largă. E drept, în timpul semestrului n-am fost tratată de nimeni condescendent, fie ei profesori sau studenți. Dar iritam când veneam cu o perspectivă de estic sau foloseam vreo formulare specifică Estului; lumea se aştepta ca odată cu fuga să se fi şters tot ce era estic, fiindcă era sovietic şi comunist, iar acum eram ca ei.

Mi se întâmpla, la scară redusă, ce am văzut că li se întâmpla în general germanilor din Est după căderea Zidului. Mai întâi li s-a urat bun-venit, cu bucurie. Au fost şi întrebați cu interes cum stătuseră lucrurile în Est, cum trăiseră în Est. Dar au fost întrebați cum întrebi pe cineva despre o călătorie pe care a făcut-o. Când s-a văzut că nu fuseseră doar într-o călătorie şi că acum se întorseseră, ci că veneau dintr-o altă lume, o lume în care unele lucruri nu le-au convenit, dar care era a lor, pe care o construiseră şi o conservaseră, de care se simțeau legați şi au şi rămas aşa, s-a terminat cu interesul. Apăruse ceva specific Estului? În

Est existase asuprire, nedreptate şi nefericire, exploatarea şi nedreptatea trecuseră, germanii asupriți din Est puteau fi iarăşi la fel ca germanii neasupriți din Vest şi nu mai aveau niciun motiv să fie altfel. Însă era necuviincios şi chiar o lipsă de recunoştință, dacă totuşi erau altfel, fiindcă fuseseră copleşiți cu daruri, ca să fie la fel de fericiți precum germanii fericiți din Vest.

Noi, germanii din Est, e mai bine să lăsăm în urmă tot ce e estic, când suntem printre germanii din Vest. Asta era valabil atunci, cum e valabil şi acum. Eu am făcut din RDG o pată albă, o terra incognita, nu doar din cauza fiicei mele.

Aşa mi-a pierit şi cheful de studii. Locul meu nu era acolo. La cursuri mai mergea; stăteam cu toții muți, ascultam şi scriam ce ni se spunea. Dar la seminarii şi la colocvii erau acei studenți care citiseră tot, şi chiar mai mult, şi care puneau întrebările potrivite şi dădeau răspunsurile potrivite şi care făceau observații critice inteligente. Nu numai că erau isteți – sau, dacă nu erau, doar o făceau pe isteții –, ci erau abili, pricepuți şi convingători, şi suficient de aroganți pentru ca noi ceilalți să acceptăm situația drept o expresie a unei superiorități reale. Noi ceilalți – nu eram singura care tăcea, care cobora privirea când profesorul punea o întrebare tuturor, nu eram singura care se bâlbâia când trebuia să vorbească. Dar la

ceilalți era timiditate. Eu mă temeam să nu spun ceva care să trădeze originea mea estică, la care profesorul să reacționeze cu „Ah, colega noastră din Est”, sau „Ce crede Karl Marx despre asta, sigur ştiți”, sau „Asta se învață aici la liceu, dar la dumneavoastră nu există aşa ceva”. Sau ca vreunuia dintre cei abili să i se pară exotică originea, să intre-n vorbă cu mine după ore, iar eu să mă simt doar inferioară, doar îngrozitor.

Şi nimic nu era luat în serios. Eu voiam să ştiu cine era autorul, când, de ce şi în ce scop a scris textul, să ştiu ce efect a avut textul la vremea lui şi să simt efectul pe care îl are azi, să mă găsesc în text şi să mă las atinsă şi schimbată de el, să-i văd, să-i înțeleg şi să-i iubesc forța, frumusețea, importanța. La ore, nimeni nu voia să vadă şi să înțeleagă forța, frumusețea, importanța textelor sau să se lase atins şi schimbat de ele. Se despica firul în patru, se vorbea de metafore, simboluri şi alegorii, de imanență şi receptare, de structuralism, sincronie şi diacronie, de aspecte sociologice şi politice, de termeni străini ce țineau de naratologie, în spatele cărora se ascundeau nişte banalități precum aceea că se poate povesti retrospectiv sau proiectat în viitor, o dată sau de mai multe ori, folosindu-se vorbirea directă sau indirectă. Nu pricepeam cu ce se alegea cineva – profesorul,

studentul, dascălul care preda germana sau copiii pe care îi învăța – din această abordare a literaturii.

În timpul studiilor mele, cel mai frumos a fost cititul. Kaspar era la librărie sau la şcoala de meserii, iar eu zăceam pe pat şi citeam. Am citit tot ce ni se cerea şi ce ni se recomanda – literatura, nu cărțile despre literatură. În semestrul doi am frecventat un seminar despre *Doctor Faustus* al lui Thomas Mann, iar în vacanța de dinainte a trebuit să muncesc, fiindcă mai aveam de achitat datorii, dar am putut să salvez două săptămâni pentru lectură. Stăteam întinsă pe pat, îmi sprijineam spatele pe o pernă şi capul de perete şi citeam. Pe noptieră era un pahar cu suc de portocale cu votcă; îmi plăcea băutura asta de când mi-o pregătise Stephan odată. Două cuburi de gheață, o cincime votcă, patru cincimi suc de portocale. Era ieftină, îmi îngăduia să-mi păstrez mintea limpede, dădea somnolență, dar numai pentru un timp. Citeam douăzeci, treizeci de pagini, lunecam în somn, mă trezeam, mai citeam douăzeci, treizeci de pagini, lunecam iar în somn, mă trezeam din nou. Ceea ce citeam mă însoțea în somn şi din somn, eram conştientă şi inconştientă, veghind şi dormind şi visând în carte. Niciodată, nici înainte şi nici după, n-am mai fost atât de cufundată într-o carte, atât de pierdută într-o carte, de transpusă într-o carte.

Şi am învățat că se poate bea alcool fără ca respirația să te trădeze. Kaspar n-a aflat şi nici n-a văzut sticlele pline de votcă şi nici pe cele goale. Se bucura că îi povesteam *Doctor Faustus* ca pe un roman foileton de seară.

După două semestre am întrerupt studiile şi n-am tânjit după ele. Am devenit şi eu librăreasă, cu plăcere. Librăria unde învăța Kaspar m-ar fi primit şi pe mine ca ucenic. Dar eram decişi să avem cât de curând propria noastră librărie şi am socotit că era bine să venim cu experiență din două librării diferite. Locuiam în Kreuzberg, librăria lui era în Zehlendorf, a mea în Schöneberg, mergeam cu bicicleta şi dimineața făceam o bucată de drum împreună.

Fiindcă aveam bacalaureatul, ucenicia mea a durat nu trei, ci doi ani, ca şi pentru Kaspar. Librăria mea era mică, în scurt timp am reuşit să mă descurc, iar după jumătate de an proprietarul mă lăsa adesea singură. La şcoala de meserii am învățat despre comerțul şi industria de carte, contabilitate, administrarea afacerilor şi ştiințe sociale; am fost scutită de cursurile de germană, fiindcă profesoara considera că ştiu destul. Îmi plăcea să fiu iarăşi elevă în fiecare săptămână, câte două jumătăți de zi. Să mă destind cu informații, să particip puțin, să mă deconectez puțin, uneori să ascult, alteori nu, să mă implic când e interesant şi să visez la altceva când e plictisitor – aşa ceva nu există

decât la şcoală, de fapt se termină la optsprezece ani, iar eu aveam totul din nou, la douăzeci şi doi. Mă simțeam uşoară şi liberă, Kaspar şi cu mine am cunoscut Berlinul, am găsit noi prieteni şi prietene, iar când am luat şi eu examenul, am putut sărbători plata ultimelor datorii.

Apoi Kaspar a primit o mică moştenire, căutam o librărie şi o locuință, voiam să avem copii pe care eu mi-i doream şi de care îmi era teamă şi, după doi ani, am găsit şi locuință, şi librărie şi le-am amenajat pe amândouă. Locuința era generoasă, dar într-o stare proastă, librăria era mai mică decât ne-o doriserăm, dar spre curte mai era un spațiu mare de depozitare care s-a putut adăuga librăriei. Am făcut singuri cea mai mare parte din treabă, în locuință, degajarea şi restaurarea stucaturilor de pe tavan, mutarea țevilor sub tencuială, şlefuirea pardoselilor, văruitul şi faianțatul pereților, instalarea noilor obiecte sanitare, iar în librărie trecerea spre spațiul de depozitare, izolarea pardoselei şi a zidurilor, ferestrele noi, duşumeaua şi rafturile. Am lucrat bine împreună, nu ne-am certat pentru întârzieri şi ne-am bucurat amândoi de progrese. În cele din urmă a fost o mare festivitate de inaugurare a librăriei, iar un an mai târziu a locuinței. Mai țin minte că la început ne-a fost tare frică: oare nu ne-am depăşit posibilitățile cu locuința şi cu librăria, n-avea să se deschidă în vecinătatea librăriei

noastre vreo filială a unui lanț de librării, vom avea destui clienți, vom face suficiente vânzări? Dar totul a început bine, viața noastră a căpătat o formă stabilă, deprinderile ei, ritualurile ei.

Aceşti primi ani îmi sunt limpezi în amintire. Compartimentul de tren în care am călătorit de la Berlin la Praga, privelişte din avion când am zburat de la Viena la Berlin, camera pentru interogatorii din centrul de primire a refugiaților de la Marienfelde, sala de clasă de la şcoala de meserii, pereții goi şi molozul din locuință şi din librărie, în timpul renovării – văd toate astea. Anii care au urmat mi-i amintesc mai vag şi mai spălăcit. Aşa se întâmplă când viața se desfăşoară tihnit, fără surprize şi fără zguduiri? Când alcoolul devine un însoțitor? Viața nu se desfăşura chiar fără evenimente: am luat în arendă o mică grădină, am cumpărat un pian cu coadă pentru locuința mare şi am luat lecții, am învățat italiană, am organizat lecturi publice şi am întemeiat un club al cărții pentru adulți şi unul pentru copii, am călătorit mult, nu călătorii lungi, fiindcă nu voiam să lăsăm librăria mult timp pe mâna angajaților, ci scurte şi rapide, în capitalele Europei. Ştiu exact tot ce am făcut. Dar nu văd toate astea. Port cu mine imagini cu apartamentul renovat şi cu librăria lărgită; în casă trăiesc, iar la librărie sunt adesea, chiar şi de când nu mai lucrez acolo. Dar nu-l

văd pe Kaspar şi nici pe mine la orele de pian şi nici la cele de italiană şi nici în călătoriile noastre; Turnul Eiffel, Catedrala Sf. Petru şi Tower Bridge nu sunt în mintea mea altfel decât dacă le-aş fi văzut la televizor sau pe nişte cărți poştale. E ca şi cum peste anii ăştia s-ar fi lăsat o ceață a amintirii care uneori se destramă, dar în care fac paşi nesiguri, pe pipăite.

*

Acelaşi lucru este valabil chiar şi pentru lunile din India, marea plecare şi evadare. Citisem un articol despre Bhagwan Shree Rajneesh[19] şi ashramul său din Poona şi puțin mai târziu, la librărie, am văzut o femeie cu strai portocaliu, purtând la gât, pe un lanț lung de lemn, un mic portret al unui bărbos, în ramă de lemn, rotundă, şi am ştiut că era o sanyasin, o adeptă a lui Bhagwan. Am abordat-o; tocmai se întorsese din Poona şi era încântată de ceea ce trăise. A povestit despre conferințele lui Bhagwan, despre grupuri, meditație, dans şi despre iubire. A povestit despre fricile ei, despre ambiția ei, succesele ei şi egoul ei şi că Poona a eliberat-o de toate astea. Când am întrebat-o ce

[19] Filosof, guru şi învățător spiritual indian, fondator al curentului Neo-Sannyas, Rajnish sau Oshoism.

va face în viitor, a zâmbit. A spus că se află în aici şi acum. Aici este ţinta, acum este împlinirea, noi nu trebuie decât să îngăduim acest lucru. Să îngăduim şi să dăm drumul la toate.

O spunea cu veselie şi sigură de sine, m-a privit ca şi cum ar fi putut să vadă în mine, şi-a trecut mâna peste capul meu, iar eu am început să plâng. Nu ştiam de ce, de ce închipuirea de a îngădui şi de a da drumul la tot mă tulbura atât de profund. Dar în mine urca dorinţa şi devenea tot mai intensă şi mai conştientă, dorinţa să las totul şi să plec, să las în urmă portul şi ţărmurile şi să mă pierd în largul mării, să fiu eu, fără să am un ego. Nu mă mai opream din plâns şi ea m-a îmbrăţişat. Când m-am liniştit şi m-am desprins din braţele ei, m-a luat de umeri şi a râs. „Trebuie să mergi acolo.” Am înghiţit, i-am privit faţa râzătoare şi am râs şi eu, mai întâi timid, apoi în hohote. „Trebuie să merg acolo.”

Eram bucuroasă şi totodată indispusă că, fără să obiecteze în vreun fel, Kaspar m-a lăsat să plec. Vreau să-mi respecte independenţa, să mă lase să decid şi să acţionez, dar să se şi vadă că îi vine greu. A spus că nu-i place să stea fără mine, că îi voi lipsi, că-i va fi dor de mine. Dar a spus-o ca şi cum s-ar fi împăcat deja cu gândul, şi asta mă supăra. În grupul de întâlnire din Poona i-am reproşat că nu poate

să se exteriorizeze, că este infirm emoțional, un pămpălău care reprimă sexualitatea, pe a lui şi pe a mea, şi l-am lovit pe bărbatul al cărui chip şi înfățişare îmi aminteau de el. Cu care m-am culcat în aceeaşi zi.

Cu el şi cu alții – şi credeam că am înțeles ce este dragostea, că ea îşi însuşeşte şi oferă bucurie, fără să aibă nevoie, fără să pretindă, fără să țină pe loc, că sexul, atunci când este spontan, natural şi conştient, deschide o uşă către univers, că trăiesc culmile şi liniştea întâi în sex, în orgasm, apoi în dans, în extaz, în kundalini[20] şi în final în meditație, şi că-mi părăsesc egoul în valea aceea. Când am luat sannyas[21] şi mi s-a dat mala[22], am primit şi un nume nou: Prem Sangia, Cântecul Iubirii. Simțeam o nouă iubire față de toate şi o nouă plăcere pentru orice, şi tot mai des îmi era de ajuns să ascult dimineața cuvântările lui Bhagwan, să stau la râu în timpul zilei, iar seara să ascult muzică şi să dansez. Când mi s-a oferit să trăiesc în ashram şi să lucrez la bucătărie, am vrut să-i scriu lui Kaspar o scrisoare şi să-i spun că nu mă voi mai întoarce la Berlin.

---

[20] În scrierile tantrice, energie primordială, cosmică.

[21] În filosofia hindusă, una dintre cele patru etape ale vieții, cea a renunțării.

[22] În sanscrită, ghirlandă, un şirag de mărgele utilizat în meditație sau rugăciune.

Am tot amânat zi după zi. Şedeam la râu şi voiam să meditez; zilele în care am meditat sunt dintre cele mai frumoase şi mai limpezi amintiri despre Poona. Ceața amintirii se destramă, văd râul iute, îi aud vuietul şi păsările colorate zboară jos, deasupra apei în care se oglindesc cerul albastru şi norii albi. Mereu mi-a reuşit să-mi încredințez gândurile, amintirile, sentimentele, râului care le lua şi le ducea de acolo. Însă decizia să rămân în Poona şi să nu mă întorc la Berlin îmi bloca meditația. Şi totuşi o luasem şi nu mai trebuia decât s-o comunic!

Nu, încă n-o luasem. Le-am povestit despre ofertă celorlalți sannyasini cu care împărțeam o locuință în Poona şi ei m-au felicitat. Ce noroc aveam! Prezența lui Bhagwan, energia, claritatea lui, dinamica şi muzica din ashram, munca împreună cu alți sannyasini. Ei tânjeau după o ofertă cum primisem eu şi găseau că e de la sine înțeles s-o accept şi să rămân. Eu nu mă hotărâsem, mă lăsasem purtată de felicitările lor şi de dorințele lor.

Şi nu doar acum. În timpul lunilor petrecute în ashram mă lăsasem molipsită de dorul celorlalți față de o viață fără raționalism şi materialism, fără lăcomie şi frică, fără ego. Nu era dorința mea. Nu credeam în raționalitate şi nu eram ataşată de aspectul material, nu aveam ambiții şi nu-mi era teamă de pierderi, nu trebuia să fiu eliberată de ele.

Bhagwan, aşa vedeam eu lucrurile, e ceva pentru oamenii din Vest, pentru care contau cariera, succesul, prestigiul şi bogăția, care se săturaseră de ele şi căutau o iluminare – şi care făceau iarăşi carieră în ashram, aveau succese şi câştigau prestigiu, fiind mai apropiați sau mai îndepărtați de Bhagwan, mai mult sau mai puțin iluminați, mai importanți sau mai puțin importanți în organizarea ashramului şi în conducerea grupurilor. Eu eram un copil al Estului, pentru mine toate astea nu aveau sens.

Chiar dacă nu m-am întors la Berlin ca sannyasin, nu mai eram aceeaşi. Lăsasem totul şi plecasem, îmi lăsasem în urmă portul şi țărmurile şi mă pierdusem în largul mării. Pierdută şi găsită – eram cu mine însămi, n-aveam nevoie de iluminare şi nici de un nume nou şi nici de veşmânt portocaliu, nu-mi mai doream nici copii, îmi plăcea lumea mea şi viața mea şi vedeam destule lucruri care să mă atragă, pe care să vreau să le încerc, să le fac. Mă bucuram să-l revăd pe Kaspar, să mă întâlnesc cu el dimineața şi seara, să împart patul cu el şi să mă culc cu el. În rest, îmi trăiam propria viață. Întâi să devin bijutier, dar să nu lucrez mult timp ca bijutier, apoi să devin bucătăreasă şi să nu rămân, iarăşi, decât scurt timp în bucătărie, iar în cele din urmă să mă retrag la scris, într-o cămăruță cu fereastra spre curte – poate că asta nu sună a viață proprie

adevărată, ci a neorânduială, fără plan şi fără țintă. Dar pentru mine fiecare pas era corect, chiar dacă nu ştiu de ce. Uneori mă gândesc că mai întâi voiam să-i dăruiesc ceva frumos fiicei mele. Păhăruțul de argint, primul făcut de mine ca bijutier, ar fi putut să fie un cadou pentru serbarea aniversării ei. Apoi se poate să fi simțit că fiica mea are mai multă nevoie de o mâncare bună decât de un pahar frumos. De un chip, de o înfățişare are nevoie şi mai mult, ea trebuie să devină o persoană. Pentru asta trebuie s-o caut şi s-o găsesc, să mă ofer şi să mă expun ei şi sper să pot s-o fac, dacă scriu tot.

*

Îmi închipui romanul meu în felul următor:

Prima parte: eu

Copilărie şi tinerețe, Leo, Kaspar, naşterea, fuga, anii de ucenicie şi librăria, India, bijutier, bucătăreasă, calea spre scris, scrisul ca formă de căutare

Partea a doua: căutarea

Căutarea Paulei, discuția cu ea, traseul, urmărirea traseului, opririle

Partea a treia: ea

Cândva voi ajunge până acolo încât să stau în fața unei uşi, să bat sau să sun şi ea să deschidă uşa. Sau soțul ei, sau un copil. Atunci întreb dacă pot să vorbesc cu ea. Despre ce anume? Pot să intru puțin şi să explic înăuntru? Atunci copilul strigă: „Mami, e o doamnă care vrea să intre şi să explice ceva". Acum vine ea şi mă priveşte cu suspiciune. „Da?" Spun că e vorba de o chestiune complicată, despre care m-aş bucura să nu fiu nevoită să vorbesc în fața uşii sau pe hol. Poate întreabă dacă e vorba de ceva anume, un accident al soțului, sau o problemă a fiicei, la şcoală, sau o reclamație a vecinului, lucruri care ar putea să-i provoace teamă şi supărări şi cu care nu vrea să aibă de-a face. Eu neg, ea mă lasă să intru şi stăm în bucătărie. Aş vrea să vorbesc cu ea între patru ochi, dar ce mă fac dacă insistă ca soțul ei să fie de față? Încep să întreb dacă ştie că a fost găsită pe pragul unei case parohiale sau al unui spital, sau al unui orfelinat de la Marea Baltică? Îi spun că eu am lăsat-o acolo. Că sunt mama ei. Că ce am pierdut atunci, în ceea ce o priveşte, n-aş mai putea să

recuperez. Dar dacă acum aş putea să-i fiu ceva, să-i dau ceva, aş face-o cu drag. Dacă ar avea în viaţa ei un loc şi pentru mine, aş vrea mult să-l capăt.

Să pregătesc un bilet cu numele meu, cu adresa şi numărul de telefon pe care să îl las, dacă mă dă afară? Ce tot spun, dacă nu mă dă afară, dar e dezgustată şi ostilă? Scuze? Îmi pare rău? Nu ştiu dacă îmi pare rău sau cât de rău îmi pare. E atât de mult de atunci, a devenit o parte din mine pe care o accept, la fel cum mă accept pe mine. Pot să-i spun că-i înţeleg dezgustul şi ostilitatea şi să scot biletul din buzunar, să-l pun pe masă şi să plec. Dacă se aşază, după ce până atunci a stat în picioare, şi îmi cere să mă aşez şi eu, dacă mă priveşte peste masa de bucătărie şi întreabă: „De ce?", atunci trebuie să vorbesc. Dacă apoi zice: „Aţi preferat să aveţi grijă de dumneavoastră în Vest decât să vă îngrijiţi de mine aici", voi ridica din umeri. Mai spun o dată că l-am detestat pe Leo, că n-aş fi vrut s-o am nici dacă aş fi rămas în Est, că aş fi avortat-o, dacă aş fi putut, şi că am lăsat-o în seama unui destin de care au avut parte mii de copii, în timpul războiului şi după. Ce zic, dacă mă întreabă apoi de ce am vrut s-o găsesc, de fapt? Da, am voie să plâng şi să-i spun printre lacrimi că mi-a fost dor de ea, de fiica mea, carne din carnea mea şi os din osul meu, de femeia care mă poate înţelege şi pe care pot s-o înţeleg ca

nimeni altcineva, de sufletul cel mai înrudit, în adevăratul înțeles al cuvântului. Şi apoi?

Astea sunt întrebări inutile. N-ar trebui să fantazez despre întâlnire, ci să o fac. Ce anume mă sperie? Că până şi casa în fața căreia stau sau la a cărei uşă bat sau sun lasă să se vadă o mizerie care îmi frânge inima? Că totuşi mă simt vinovată în fața soartei fiicei mele şi în fața acuzațiilor şi a reproşurilor ei? Atât de vinovată încât nu mai pot să suport?

Scrisoarea de la primăria Briesen stă nedeschisă pe biroul meu de câteva zile.

*

Paula trăieşte. După mai mulți ani în care a fost asistentă comunitară, a cunoscut, în timpul căderii Zidului, un medic din Berlin, care era curios să vadă cum arată Germania de dincolo de Zid, voia să afle cum este, şi la sfârşit de săptămână tot călătorea între Marea Baltică şi Munții Metaliferi, Elba şi Oder, şi care a rămas în pană la Briesen. Cei doi s-au căsătorit şi au deschis un cabinet în Rietzow. E singurul cabinet cât cauți în lung şi-n lat; dr. Martin Luckenbach a devenit un adevărat medic de țară, Paula Luckenbach, secretara lui, a rămas asistentă

comunală şi, la vârsta pensionării, ei încă se ocupă împreună de asistența medicală din zona rurală. Adresa lor e An der Kirche nr. 1 în Rietzow.

Ce bine că am păstrat un ton personal în scrisoarea adresată primarului. Era bucuros să-mi poată relata lucruri bune despre vechea mea prietenă. A fost foarte îndrăgită ca asistentă comunitară, e invitată la micile şi marile evenimente ale comunei Briesen şi uneori vine. Are şi un copil făcut la o vârstă mai înaintată; fiul a studiat medicina, se pregătea să devină medic specialist şi părinții sperau că într-o bună zi, curând, va prelua cabinetul. Tinerii din ziua de azi nu prea mai vor la țară. Dar Detlef Luckenbach umblase atât de mult prin lume, încât acum poate că va dori să se stabilească acasă.

M-am uitat. Două ore cu maşina, trei ore şi douăsprezece minute cu trenul, apoi încă unsprezece kilometri pe jos sau cu taxiul. Mă voi duce acolo. Dar mai întâi voi termina de scris prima parte, voi prelucra ce am scris de la momentul cu Leo până la întoarcerea din India, voi completa ce s-a întâmplat înainte şi după.

*

Asta a fost cu săptămâni în urmă. N-am făcut nimic din toate astea. În fiecare zi am mers cu bicicleta, chiar dacă

iarna nu-mi plac mâinile amorțite de frig şi nasul care curge. În rest sunt ca paralizată, stau la masa de scris, mă uit în curte şi la castanul desfrunzit, la casele din spate, la turla bisericii. Eşti depresivă, poți şi trebuie să faci ceva, ar spune Kaspar, dacă ar afla cum stau lucrurile cu mine, dar nu-l las, şi el crede că doar beau prea mult. Are dreptate, beau prea mult. Ei şi?

Am citit totul încă o dată. Ce am mai cercetat, extras şi comentat la început! Şi totuşi n-am găsit decât ce ştiam deja. Căminele şi centrele şi taberele pentru tineret din RDG erau la fel de RDG-iste ca orice altceva din RDG, cârciumile, librăriile, universitățile şi calea ferată. Urâte, meschine, mărginite, autoritare, umilitoare, paralizante. Aş fi putut să mă scutesc de cercetări. Oricum – ce idee proastă să vreau să ştiu care ar fi cel mai rău lucru care i s-ar fi putut întâmpla teoretic, pentru ca realitatea să nu poată fi mai rea de atât. Dacă ar fi iarnă, aş fi ars totul în soba de teracotă.

Poeziile erau doar un caiet subțire. Am înfăşurat caietul cu şnurul de piele şi am pus şi o piatră. Apoi am mers la grădina zoologică şi am aruncat caietul în Canalul Landwehr. A plutit puțin pe apă, ca şi cum poeziile ar fi vrut să mai ia o gură de aer. Apoi s-au supus şi s-au dus la fund. Oricât de interesat ar fi Klaus de publicarea lor – nicio poezie nu era atât de bună pe cât voiam eu.

Şi romanul? Îndată se fac zece ani şi numai câteva pagini? Dezamăgită de el şi de mine, am izbit computerul de perete. De atunci nu mai găsesc romanul. Mai pot să scriu şi, când salvez ce am scris, textul zboară de pe ecran şi se aude un sunet. E ca şi cum ceea ce scriu s-ar scufunda într-o fântână adâncă. Poate că aş putea să dau computerul la reparat. Romanul îmi scapă şi se scufundă, dar cred că aşa trebuie. Poate că acum pot să scriu mai departe. Poate că acum pot chiar să plec la Rietzow şi să încep căutarea. Scrisul şi căutarea sunt una, iar dacă ceea ce scriu se scufundă, poate că se scufundă şi povara căutării.

Aşa. După mai multe săptămâni am scris din nou. Pentru că m-am întors la suc de portocale şi votcă? Am cumpărat toate sortimentele care existau în KaDeWe, suc din concentrat şi suc presat pe loc, suc de portocale obişnuite şi de portocale roşii, suc de portocale roşii şi grapefruit, suc de portocale roşii şi rodii. Cel mai bun e sucul de portocale obişnuite cu puțină pulpă de fruct şi votcă. Ar trebui să las vinul pe care nu pot să-l ascund de Kaspar. Ar trebui să las şi votca, ştiu, dar cred că am nevoie de ea până când găsesc calea spre căutare.

Ah, Kaspar. În săptămânile în care n-am scris, m-am uitat în fiecare zi în cartea pe care mi-ai dăruit-o când s-a împlinit primul an de la căsătorie. Un calendar cu poezii;

pentru fiecare zi ai ales şi ai copiat o poezie, multe sunt scurte, dar printre ele sunt şi lungi, chiar şi balade. Cât ai muncit! Şi spre deosebire de alte calendare cu poezii, care pot fi cumpărate, într-al tău nu este nicio poezie care să nu-mi placă. La fiecare 17 mai, primăvara unduieşte panglica-i de-azur prin aer.

Uneori te privesc când mă duci şi mă pui în pat şi eu mă trezesc în timpul ăsta, dar nu te las să observi. Apoi stai pe taburet şi privirea ți-e îndreptată spre mine, dar visezi. Visezi la copiii pe care nu i-am avut, la tovarăşa de viață care nu ți-am fost, la femeia care aş fi dacă n-aş bea? Sau visezi la tânăra femeie de care te-ai îndrăgostit. Încă mă iubeşti, ştiu. Este marea consolare a vieții mele: indiferent ce anume nu sunt în viața mea, indiferent ce nu îți sunt – însemn destul încât să fiu iubită de tine până acum.

Partea a doua

1

Când a terminat cu cititul, era începutul după-amiezii. Uneori nu putuse să continue, doar şezuse şi încercase să absoarbă, să înțeleagă, să pună în ordine ceea ce citise. Făcuse ea asta? Aşa îl văzuse? Aşa simțise despre sine? Şi el

nu observase nimic? Crezuse ea că în adânc, în străfundurile lui, el ştia tot? Era acesta un semn de iubire din partea ei? Sau se strecura astfel, ca să scape de răspundere şi încerca să-şi uşureze situaţia, nefiind nevoie să vorbească cu el, fiindcă el ştia deja?

Ultimele propoziţii – erau un salut de rămas-bun? Totuşi Birgit îşi luase viaţa? Nu, dacă ar fi un salut de rămas-bun, Birgit n-ar fi folosit prezentul, ci trecutul. Erau un salut. Ar fi preferat ca în salut să citească despre dragostea ei pentru el, nu despre a lui pentru ea. Dar oricum, ea îi recunoscuse iubirea şi avusese nevoie de ea. În ultimele propoziţii era un adevăr care îl făcea fericit şi totodată trist, iar Kaspar a început să plângă.

Plângea în tăcere. Stătea acolo orbit de lacrimi, a deschis fereastra, a lăsat vântul cald să pătrundă în cameră şi să-i usuce lacrimile şi înregistra zgomotele făcute de copiii care se jucau în curte, sunetul corzii care lovea pământul, numărătoarea săriturilor, bucuria răutăcioasă la o săritură ratată. Într-un apartament, cineva exersa la pian *The Entertainer*, fără iscusinţă şi cu perseverenţă, iar dintr-altul răsuna o ceartă.

Să fi fost din cauză că afară se desfăşura viaţa de zi cu zi? Brusc, tot ce fusese şi nu fusese între el şi Birgit i s-a părut ceva de zi cu zi. Cu toată apropierea, între ei existase

o distanță profundă, el o iubise mai mult decât ea pe el, ea dorise să se găsească pe sine şi pornise în căutare fără el, avusese secrete față de el, se culcase cu alți bărbați, începuse multe şi terminase puține – ei şi? În adânc, în străfunduri, el nu ştiuse tot, totuşi ştiuse că ea nu putea să se ofere în întregime şi că el n-a avut-o niciodată în întregime. Amândoi ştiuseră şi împărtăşiseră asta, aici fuseseră aproape unul de altul.

Scrisese şi pentru el? Era textul o moştenire lăsată lui? Trebuia, dacă îl găsea, să-l finiseze ca roman şi să i-l trimită lui Klaus Ettling? Oricum, el putea s-o caute pe fiică şi să i se ofere. Asta voia ea? Voia el asta?

A luat din nou dosarele şi a găsit scrisoarea de la primarul comunei Briesen. Paula Luckenbach, An der Kirche nr. 1, Rietzow, două ore cu maşina sau trei ore şi douăsprezece minute cu trenul, apoi încă unsprezece kilometri.

A purtat cu el mult timp întrebarea asta. Şi față de Birgit se simțise o dată ca un intrus, deşi ea îl dorise. Fiica nu-l dorea, de data asta ar fi cu siguranță un intrus. Era atât de bun ce avea el de oferit, încât să-i justifice intruziunea? Ezitase şi Birgit din acelaşi motiv, se întrebase şi ea acelaşi lucru şi nu găsise răspuns?

În cele din urmă s-a hotărât, fiindcă nu mai suporta felul monoton şi mohorât în care funcționa, între casă şi librărie. Voia să iasă. N-avea un sentiment bun, dorința de a ieşi n-avea justificare, dar era irezistibilă.

2

N-a găsit o pagină web şi nici o adresă de e-mail a cabinetului doctorului Martin Luckenbach din Rietzow, doar un număr de telefon. Să sune, să se prezinte şi să întrebe dacă poate să vină? Şi dacă Paula nu voia şi nici la telefon n-ar vorbi cu el? Dacă ar apărea dinaintea ei, i-ar veni greu să-l respingă. A închiriat o maşină şi a plecat într-acolo.

La Briesen a ieşit de pe autostradă. Voia să ştie unde lucrase Paula ani mulți. Satul era întins, cele mai multe case erau modeste şi mai aveau tencuiala simplă şi nisipie a RDG-ului, unele erau prea galbene sau albe, erau nişte hale în care se fabrica sau se depozita ceva, iar în zona verde, tivită de copaci, era o mică biserică cu acoperiş nou, de țiglă roşie, dând satului un centru şi un punct de sprijin. Kaspar conducea cu viteză mică, spera să vadă o brutărie sau o prăvălie de unde să-şi ia o cafea şi un sendviş, dar n-a găsit nimic. Nici n-a văzut vreun om pe drum. Părinții la muncă, iar copiii încă la şcoală sau, dacă erau deja acasă, la masa de prânz pregătită de bunica, bolnavii în pat, şomerii în

grădină sau după ciuperci sau la pescuit pe lacul indicat de hartă – Kaspar nu voia să-şi închipuie că pustietatea satului însemna dezolare, sigur se justifica în vreun fel.

A lăsat satul în urmă şi şi-a continuat drumul prin ținutul deluros. Lanuri de porumb, de floarea soarelui, mirişti, uneori câte o pădure încă verde, dar cu primele frunze galbene, ici şi colo un sat cu câteva case şi o biserică veche, de piatră sau cărămidă, şi peste toate un cer întins, printre norii căruia apărea din când în când soarele. Apoi drumul, acum o trecătoare printr-un lanț de dealuri, a coborât spre Oderbruch. Terenul era neted, probabil că ridicătura din depărtare era un dig şi în spatele lui probabil că era râul Oder. Kaspar a mers până la dig şi a coborât din maşină.

Era linişte. Kaspar şi-a ținut respirația un moment, a privit în jur şi s-a asigurat că acolo chiar nu era nimic care să facă vreun zgomot şi că nu-şi pierduse auzul. Apoi a urcat pe dig. Sub el curgea albastru-verzui Oderul, pe maluri creşteau iarbă şi tufe, pe cealaltă parte erau gâşte şi păşteau oi. Kaspar s-a aşezat şi a început să audă: gâlgâitul râului, foşnetul vântului, gâgâitul unei gâşte, zgomotul îndepărtat al unui motor care s-a stins, a pornit din nou şi s-a stins iarăşi, Kaspar nu-şi dădea seama pe care parte a râului. S-a gândit la Birgit. Îi era ciudă pe ea. De ce nu

spusese nimic? De ce nu căutaseră împreună? De ce n-au stat împreună pe malul Oderului, cu soarele pe piele şi liniştea în auz? I-ar fi plăcut s-o cuprindă cu brațul, să-i simtă capul pe umărul lui.

Rietzow se afla la poalele unei ridicături care se înălța din lanțul de dealuri şi cobora abrupt spre Oderbruch. Kaspar s-a uitat în stânga şi-n dreapta şi a numărat cam treizeci de case. Biserica era o ruină, turnul nu avea cupolă, iar naosul n-avea acoperiş. Clădirea de alături, simplă, în stil Biedermeier, fusese casa parohială. Acum era casa şi cabinetul doctorului Martin Luckenbach.

Era oră de consultații. Uşa era deschisă, în hol şedeau sau stăteau în picioare cei care aşteptau şi, văzându-l pe Kaspar că se uită întrebător în jur, o femeie i-a arătat registrul pus pe o comodă, la capătul holului, lângă un dozator de apă cu pahare; să se înregistreze şi va fi chemat. „Se stă la rând.” După ce s-a înscris şi s-a rezemat de perete, fiind ultimul dintre cei care aşteptau, femeia a dat din cap şi a repetat: „Se stă la rând”.

Majoritatea celor care aşteptau erau mai în vârstă şi stăteau liniştiți; două femei tinere vorbeau despre noul salon al unei coafeze turcoaice din Wriezen, trei copii se jucau cu smartphone-urile, un tânăr încerca să intre în discuție cu cele două femei, dar nu era luat în seamă.

Kaspar i-a mulțumit femeii care îi indicase registrul, i s-a comunicat că doctorul îi tratează pe toți la fel, pe cei noi şi pe cei vechi, şi că se vedea după felul lui de a vorbi că era din Vest, în rest după nimic altceva. Apoi uşa de la capătul holului s-a deschis, a ieşit o mamă cu copilul în braţe şi, în spatele ei, o femeie în halat alb, cu părul roşu şi un semn din naştere roşu pe obrazul drept – Paula. S-a uitat în registru, a chemat următorul pacient şi li s-a adresat tuturor:

— Ne pare rău, suntem în întârziere. A fost o urgență. Glasul ei, atitudinea, mişcările – totul arăta că era sigură de autoritatea ei. Era mai înaltă şi mai subțire decât şi-o imaginase Kaspar, nu frumoasă, dar atrăgătoare prin siguranța şi vioiciunea cu care făcea totul.

Kaspar i-a numărat pe cei care aşteptau şi şi-a făcut socoteala că nu-i va veni rândul înainte de două ore. A ieşit în fața casei, a traversat şi s-a dus la biserică, a văzut în naos schelăria care împiedica zidurile să se prăbuşească şi grinzile de oțel depozitate acolo, probabil pentru renovare. Turnul avea acoperişul plat, în turlă era un clopot. În plimbarea prin sat a găsit o cârciumă veche numită „La Unitatea Germană”, pe al cărei panou exterior era trecută oferta, feluri de mâncare germane, asiatice şi pizza. A intrat, la nişte mese şedeau câțiva bărbați şi beau bere, toți singuri

şi muți, un bărbat era la un aparat cu jocuri mecanice. Kaspar a salutat, nu i s-a răspuns la salut, s-a aşezat la tejghea, a comandat o cafea şi un sendviş şi le-a primit pe amândouă de la o crâşmăriță cu trăsături asiatice. O biserică cu clopot, o cârciumă, un medic – Rietzow chiar era un sat. Când şi-a continuat drumul, Kaspar a mai găsit o prăvălie unde se vindeau ouă, lapte, fructe, legume şi cartofi din gospodării țărăneşti. A urcat dealul şi a găsit vechiul cimitir, împrejmuit cu un gard de fier forjat şi cu o frumoasă privelişte spre terenul mlăştinos, sat şi Oder.

Apoi a ajuns din nou în fața cabinetului. Uşa încă era deschisă, holul era gol. Kaspar a intrat şi s-a aşezat. După ce a condus-o din sala de tratament şi şi-a luat rămas-bun de la femeia care îl informase că în viață se stă la rând, Paula s-a uitat în registru.

— Domnul Wettner? Zâmbea. Sunteți ultimul. Vreți să închideți uşa, vă rog?

Kaspar a început încă în timp ce se întorcea de la uşă.

— Nu sunt pacient. Sunt soțul lui Birgit. Văduv după Birgit. Vă rog să mă iertați că vin aşa, pe neanunțate. M-aş bucura să pot vorbi cu dumneavoastră. Dacă nu acum, atunci pot să...

— Soțul lui Birgit? Cel la care a plecat Birgit în Vest? Întreba cu o curiozitate prietenoasă.

Kaspar era uşurat.

— Da, acela. Am găsit însemnările lui Birgit şi acolo scrie despre dumneavoastră. Şi despre fiica ei.

A dat din cap.

— Am crezut că Birgit va veni într-o bună zi. În schimb veniți dumneavoastră.

— Birgit a mai scris la Briesen şi v-a aflat adresa. Apoi a murit.

— Din ce cauză?

S-a încruntat.

— Din cauza nerăbdării, a alcoolului în exces, a somniferelor, a căzii adânci. E complicat.

Paula a dat din cap.

— Nu vreți să rămâneți la cină?

— Cu plăcere. Mulțumesc.

— Mai trebuie să fac ordine. Apoi mergem la bucătărie.

A ridicat de pe jos un pahar pentru apă şi Kaspar a zis:

— Lăsați-mă pe mine, şi ea a încuviințat, s-a dus în sala de tratament şi şi-a făcut de lucru acolo, cu uşa deschisă. Kaspar a cules ce mai era pe jos, a pus totul în coşul de gunoi, a aşezat scaunele în ordine şi a înlocuit bidonul gol de la dozatorul de apă cu unul plin, care era lângă comodă.

— Văd că ştiți să faceți ordine.

— Trebuie, în fiecare seară. Am o librărie.

— Îmi aduc aminte că Birgit citea mult. Aşa a rămas până la capăt?

— Cu anii, mai puțin. Poate pentru că a început să scrie. Voia să-şi caute şi să-şi găsească fiica şi să scrie despre asta.

Paula a ieşit şi l-a îmbrățişat.

— Îmi pare rău că ați pierdut-o. N-ați fi aici, dacă n-ați fi iubit-o.

3

În bucătărie, Kaspar a spălat salată, roşii şi verdețuri pe care Paula le-a adus din grădină, a amestecat brânză cu verdețuri, a tăiat pâine şi a deschis o sticlă de Riesling. A pus pe o tavă farfurii, pâine, şuncă, cârnați şi brânză, salată, oțet şi ulei, iar el a urmat-o cu vinul şi o carafă cu apă la o masă din grădină. Stratul cu legume era îngrijit, iarba nu mai fusese tunsă de multă vreme, hortensiile erau frumoase chiar şi cu florile ofilite, iar merii sub care era masa erau plini de merişoare. Era o grădină intimă.

— Nu vine şi soțul dumneavoastră?

— Soțul meu e plecat. A ajuns medic de țară, dar continuă să fie interesat de viruşi tumorali – a făcut cercetări pe tema asta ca asistent şi voia să devină profesor. Acum merge uneori la conferințe şi se întoarce şi trist, şi

uşurat – trist fiindcă ar fi putut şi el să facă toate astea, şi mai mult decât uşurat pentru că a ieşit din bâlciul orgoliilor. A observat privirea uimită a lui Kaspar şi a râs. Vă întrebaţi cine a făcut consultaţiile azi după-amiază. Eu, cine altcineva? Reuşim cu cabinetul doar împreună. Să nu le spuneţi celor de la asigurări de sănătate. Dar probabil că oricum ştiu.

A mâncat repede, a băut vinul ca pe apă, iar apa, pahar după pahar. Apoi s-a rezemat de spătar.

— Continuaţi să mâncaţi. Eu trebuie să vă povestesc, nu dumneavoastră mie. Deşi – după povestea mea aş vrea să mai aflu câte ceva despre Birgit. Mai aduceţi o sticlă din frigider?

Kaspar s-a dus în bucătărie. Acum a văzut pe perete, deasupra frigiderului, fotografia unui tânăr, pistruiat ca Paula şi cu o privire serioasă. A adus la masă sticla şi tirbuşonul şi a întrebat:

— Deasupra frigiderului – e fiul dumneavoastră?

— Sperăm, contrar oricărei raţiuni, că va prelua cabinetul. E înzestrat pentru cercetare şi profesorat, îl ia orice clinică şi există cabinete mai bune decât al nostru. Fiica ultimului preşedinte de la CAP, care după căderea Zidului a pus mâna pe cooperativă, studiază agricultura şi poate că va dori să ducă mai departe întreprinderea,

ecologic, regenerativ, holistic – *beyond farming* se cheamă asta. Detlef şi Nina s-au iubit cândva, nu vorbeşte de ea, dar nici de alta. Zâmbea. Pe asta mizăm. Văd că nu îndrăzniți să întrebați de ce ne dorim ca fiul nostru să ne urmeze. De ce nu vrem să-i fie mai bine decât nouă. Suntem răspunzători pentru ținut şi pentru oameni, nu doar noi, ci fiecare, dar noi avem destulă judecată ca să vedem răspunderea asta şi posibilitatea de a-i fi pe măsură, şi câştigăm destul ca să trăim fără să fim în pagubă. A râs. Martin a amenajat în subsol un cinematograf, avem cele mai bune locuri şi un videoproiector pune filmele pe perete.

— Ați rămâne aici?

— Da. Am călători mai mult, chiar şi una, două luni, dar mereu ne-am întoarce aici. Când nu vom mai avea cabinetul, vrem să încercăm să aducem aici o şcoală şi o grădiniță. Şi poliție, şi un magazin mai mare, şi un preot. Apoi va veni poate şi cineva care să deschidă o mică întreprindere. Aici se prelucrau cândva textile, multe femei sunt îndemânatice, şi în tot Berlinul nu mai există nici un atelier de stopat. S-ar putea... A râs din nou, şi lui Kaspar îi plăcea râsul acela care îi întărea spusele. A dat din mână. Îmi place să fantazez.

— Pe... pe al cui prag ați lăsat-o atunci pe fiica lui Birgit?

— Aţi fi putut s-o faceţi? Eu n-am putut. Cu câteva zile înainte de naştere l-am sunat pe Leo Weise şi ne-am înţeles că o vor lua el şi soţia lui. Am mers cu fata până la prima cabină telefonică, i-am spus că sosise clipa şi că trebuie să vină, şi şase ore mai târziu le-am predat copilul.

— Nu ştiu ce aş fi putut şi ce aş fi făcut. Birgit şi cu mine n-am avut copii, n-am încercat să aflăm din ce motiv, ci am luat totul cum era. Mi-ar fi plăcut să am, aş fi luat-o cu plăcere şi pe fiica ei. Poate că ar fi putut să fugă împreună. Poate că Birgit n-ar fi devenit alcoolică, dacă era mamă. Poate... Nu mai putea să continue, a ridicat şi a coborât braţele, lacrimile îi curgeau pe faţă.

Paula s-a ridicat, s-a apropiat de el şi i-a lipit capul de burta ei.

— Da, a zis, da. Când a simţit că nu mai plânge, l-a mângâiat pe cap şi s-a aşezat din nou.

— În însemnările ei, Birgit s-a întrebat dacă în adânc, în străfunduri, eu nu ştiam tot. N-am ştiut. Ar fi trebuit? Ar fi trebuit să observ în vara lui 1964 că era gravidă?

Paula a scuturat din cap şi s-a încruntat ca şi cum aşa ceva i s-ar fi părut absurd.

— Birgit a luat totul uşor. După o vreme a întrebat: Vreţi s-o găsiţi pe fiică?

— Vreau s-o găsesc şi să fac ce voia Birgit să facă: să mă ofer ei. Poate reuşeşte să se aleagă cu ceva de pe urma poveştii lui Birgit, a mea şi a ceea ce pot să-i ofer. Poate... Zâmbea. Oare de câte ori am spus „poate”? Moartea lui Birgit, fiica, trecutul sub tăcere – mă simt ca şi cum viața mea şi-ar fi pierdut echilibrul. De parcă viața doar ar părea că este.

S-a făcut întuneric. Paula a pus totul pe tavă, a dus-o în bucătărie şi s-a întors cu un felinar.

— Pot să vă mai spun că Leo Weise şi soția lui i-au pus copilului numele Svenja. La scurta noastră întâlnire erau emoționați, extrem de fericiți, grijulii, iubitori. Nu ştiu cum s-a desfăşurat adopția, dar el era prim-secretar şi sigur a rezolvat totul. M-a invitat la aniversarea de paisprezece ani; a fost o serbare mare, n-am ieşit cu nimic în evidență, n-am vorbit cu Svenja, dar am văzut-o şi semăna cu Birgit şi arăta veselă.

— Atunci i-ați scris o ilustrată lui Birgit.

— Da. „Frumoasa ciocolatieră” îmi amintea de ea. După aceea am avut treabă de câteva ori în Niesky şi am umblat pe străzi uitându-mă atent, dar n-am mai revăzut-o. La căderea Zidului m-am gândit uneori la ea. La ea şi la ceilalți copii care avuseseră o pregătire, prin care ar fi putut să devină ceva în RDG, dar care apoi n-a mai avut nici o

valoare. Adesea, nici în cazul celor mai în vârstă nu mai avea valoare tot ce învățaseră şi făcuseră în RDG. Dar când eşti tânăr şi nu ai nimic, chiar dacă te-ai străduit şi te-ai educat, asta te dă peste cap cu uşurință.

— Regretați RDG?

— O, nu. Poate că aş fi regretat, dacă nu l-aş fi găsit pe Martin şi mi-ar lipsi independența pe care o aveau asistentele medicale comunitare în RDG şi pe care azi n-o mai au. Eu am nimerit bine. Iarăşi s-a auzit râsul care îi confirma spusele. Dacă nu le-aş interzice mereu, pacienții mi-ar zice „doamna doctor”. S-a uitat la ceas. E târziu. Rămâneți peste noapte.

4

Cabinetul se deschidea la şapte. L-a trezit la şase. Au băut cafea şi au mâncat pâine cu marmeladă în bucătărie, iar el i-a povestit despre viața lui Birgit. Paula i-a făcut un sendviş cu şuncă şi brânză.

— Pentru drum. Mai întâi veți vrea să vorbiți cu Leo Weise. Cred că a devenit cândva prim-secretar la Görlitz. Niesky e în drum, întrebați întâi acolo de el.

La uşă i-a mulțumit.

— Mi-era frică de căutare. Lui Birgit i-a fost frică, aşa că mi s-a făcut frică şi mie. Dar căutarea a început bine la dumneavoastră.

— Sunați-mă, dacă o găsiți. Sau, şi mai bine, treceți cu ea pe la noi. Mi-ar plăcea s-o văd.

A plecat la Niesky. Zona mlăştinoasă, şirul de culmi, trecătoarea, dealurile plate, satele mici, câmpiile întinse şi pădurile răzlețe – ținutul îi era deja oarecum familiar, şi a început să-i îndrăgească frumusețea simplă. Îi plăcea mai ales când într-o adâncitură era un sat şi turla bisericii se înălța peste acoperişuri, întâmpinându-l. Peste toate se arcuia iarăşi cerul întins sub care Kaspar nu se simțea pierdut, ci apărat. Aşa îşi imaginase în copilărie un peisaj: câmpii, păduri, sate cu turle de biserică.

A ajuns spre sfârşitul după-amiezii. În piața Zinzendorf, în centrul oraşului, pe banca de vizavi de biserică, a dat peste un bătrân, s-a aşezat lângă el şi l-a întrebat de Leo Weise.

— Ce-i cu Leo?

— Aş vrea să vorbesc cu el.

— Sunteți din Vest.

— Sunt din Berlin. Pentru Germania de Vest, noi, cei din Berlin, deja suntem Estul.

Bătrânul a scos din buzunarul de la palton un pachet de ţigări, şi-a aprins una, a tuşit şi a clătinat din cap ca şi cum n-ar fi ştiut de ce tuşeşte sau de ce fumează sau de ce şede acolo.

— Un rahat de muscă sunteţi, un rahat de muscă pe hartă. Şi vreţi să ne învăţaţi pe noi cum stau treburile.

— Nu vreau să vă explic care-i mersul lucrurilor. Nu ştiu. L-a privit pe bătrân cum trăgea fumul adânc în piept, îl dădea afară şi iar tuşea. Ştiţi dacă Leo Weise locuieşte iarăşi în Niesky şi unde anume?

— Sunteţi de la presă?

— O caut pe fiica lui. Are o moştenire.

— A fost bun ca prim-secretar. A fost bun şi la Görlitz. Râdea amar. Şi eu am fost bun.

— Cu ce v-aţi ocupat?

— Eu... N-a continuat. Se stinsese reflexul de a repeta iarăşi povestea pe care o spusese deja de multe ori. O spusese de prea multe ori. Locuieşte la ieşire din Mücka, unde strada Ernst Thälmann devine strada Nieskyer. A scuturat din cap, tuşind. Moştenire? Din Vest? Există în Vest ceva bun ce poate fi moştenit?

5

Casa era pe strada principală, o casă veche cu un singur nivel printre case vechi cu un singur nivel, cu o grădină mică în față şi o grădină mare cu şopron în spate. Acoperişul fusese mărit, tencuiala de culoarea nisipului, cum aveau celelalte case, era vopsită în alb, iar țiglele de un roşu murdar fuseseră înlocuite cu altele roşii, lucioase. Leo Weise nu era bogat, dar nici sărac.

Kaspar a sunat, a ascultat, n-a auzit pe nimeni venind la uşă. Când a sunat a doua oară, de după colțul casei a apărut o femeie.

— Ce doriți?

Kaspar s-a prezentat, a aflat că aceea era doamna Weise şi i-a explicat că ar vrea să vorbească cu ea şi cu soțul ei.

— Bine, poftiți şi spuneți-ne în grădină despre ce e vorba.

După imaginile din hârtiile lui Birgit, Kaspar avea în fața ochilor un Leo Weise înalt, zvelt, relaxat şi prietenos. Nu l-ar fi recunoscut în bătrânul masiv, cu fața buhăită şi cu ochi mici. Pe bărbatul ăsta l-a iubit Birgit, i-a trecut prin minte; dacă s-ar fi despărțit de soție, Birgit ar fi devenit soția lui. Eu n-aş fi aici, nu m-aş fi căsătorit cu ea, n-aş fi întâlnit-o. Sau face tratament cu cortizon? Are o formă gravă de reumatism?

Când l-a zărit pe Kaspar, Leo Weise s-a ridicat cu greu. Stătea drept, cu mâna pe spătarul scaunului, i-a făcut semn

lui Kaspar spre celălalt scaun de la masă, şi-a trimis soția după încă un scaun, a aşteptat până când ea li s-a alăturat şi s-a aşezat şi el.

— Sunteți...?

— Kaspar Wettner. Sunt fostul soț, văduv, al lui Birgit, mama Svenjei. Birgit a vrut s-o găsească pe Svenja, dar a murit înainte să-şi poată începe căutarea. Căutarea este o moştenire lăsată mie, şi ea m-a dus întâi la prietena lui Birgit, cea care v-a dat-o atunci pe Svenja, şi acum la dumneavoastră.

Leo Weise şi-a privit soția şi ea pe el, şi în ochii celor doi Kaspar a văzut durere, reproş şi amintirea unor dezamăgiri şi răni. Apoi Leo Weise şi-a întors privirea, s-a uitat în gol şi chipul i s-a înăsprit. Soția lui şi-a trecut mâna peste frunte.

— Birgit a fost o uşuratică, fără supărare, iar Svenja avea asta în sânge. Poate că Birgit a fost altfel mai târziu. Pe atunci nu m-a sedus doar pe mine, ea a..., a zis el dând din mână. Nu mai contează. Svenja a fost o fetiță drăguță şi o bună pionieră, în grupa celor mici şi în organizația Thälmann. A fost tânăr sanitar, avea crucea roşie pe mâneca stângă şi voia să devină medic, iar noi ne bucuram, mai ții minte Irma cum ne-am bucurat? S-a uitat la soție, care a încuviințat cu ochii închişi. Când a fost în FDJ, s-a îndrăgostit de un băiat cu doi ani mai mare decât ea – şi un

rahat de om. El n-a ajuns în FDJ, fiindcă era în Comunitatea Tinerilor, dar n-a vrut să rămână la ei şi nici cei de-acolo nu-l voiau – un om instabil care tot trăncănea despre anarhie, care s-a ras în cap în părţi şi restul părului şi l-a vopsit, iar mai târziu a făcut trafic de droguri. Cât n-am vorbit cu Svenja, nu-i aşa, Irma? Am înţeles că avea nevoie de libertate şi i-am dat voie să-şi ia carnet de conducere şi i-am făcut cadou o motocicletă Schwalbe, la mâna a doua, dar bine întreţinută. N-a mers cu ea prin ţara noastră frumoasă, în Munţii Metaliferi şi la Marea Baltică, ci prin oraş, şi se distra apropiindu-se de trecători şi speriindu-i. Apoi a avut accidentul, băuse, şi am crezut că asta o va face să-şi vină în fire. Dar lucrurile nu s-au îmbunătăţit, a fost şi mai rău. În cele din urmă...

— N-ar fi trebuit să faci asta, Leo.

— Nici tu nu mai ştiai ce să facem. A plecat, n-am mai văzut-o, nu mai puteam vorbi cu ea, nu învăţa nimic şi nu muncea, trăia cu individul ăla numai prin locuinţe goale, luate la rând, în care intraseră prin efracţie – nu-ţi mai aduci aminte cum ai căutat-o o zi întreagă şi ai găsit-o, în sfârşit, în ruina de pe Winterstraße şi a ţipat la tine? Că se sufocă la tine, că moare la tine, că în sfârşit poate şi ea să trăiască? Leo a scuturat din cap. Ah, Irma, ştii doar cât de greu mi-a fost. Am crezut că şcoala de corecţie era singurul

lucru pe care îl mai puteam face pentru ea şi că pe loc n-avea să înțeleagă, doar mai târziu.

— N-ar fi trebuit s-o faci. Ar fi trebuit să ne păstrăm răbdarea. Când m-a sunat poliția şi am luat-o de la secție, da, a fost obraznică şi gălăgioasă, dar era fetița mea, iar în maşină, după ce a înjurat şi apoi a tăcut, a spus încet, în cele din urmă: „Mulțumesc".

— Acasă, fetița ta a zis că la noi nu se mai simte acasă şi şi-a distrus camera. A tras adânc aer în piept. A fost singurul lucru pe care mai puteam să-l fac pentru ea şi nu ştiu cum ar fi fost fără Torgau, mai bine sau mai rău.

— De ce a fost nevoie s-o trimiți încă o dată acolo, după şase luni? Ea a...

— Tot nu înțelesese.

— Nu-ți mai aminteşti ce a povestit Raul? A făcut eforturi şi a rezistat, fiindcă se gândea că gata, cu şase săptămâni reuşeşte. Încă trei – asta a distrus-o.

Leo Weise scrâşnea din dinți şi mâinile i se strânseseră pe brațele scaunului. Probabil că avea optzeci de ani, dar era încă în putere. Oare de ce era în stare atunci când îşi pierdea stăpânirea de sine? Lui Kaspar nu-i era frică de el. Nici nu-l băga în seamă. Spusese soția lui mai mult ca de obicei, fiindcă ştia că n-ar face nimic în prezența lui Kaspar? Posibil să fie violent, oare fusese, cu ea şi cu Svenja?

Apoi Leo Weise a devenit iar conştient de prezența lui Kaspar.

— La vârsta majoratului i s-a dat drumul. A plecat la Berlin, toți cei ca ea plecau la Berlin. A scos un hohot de râs. N-a rămas, toți cei ca ea nu rămâneau, ci se întorceau iarăşi aici. Până la căderea Zidului a muncit la construcții de vagoane. Altminteri ar fi ajuns la închisoare. Ştiu, vă ziceți că în RDG totul a fost greşit. § 249[23] a fost bun. Cine se fereşte de muncă şi nu munceşte, deşi poate, trebuie pedepsit. După căderea Zidului a fost iarăşi împreună cu tipul, de la care a început totul. Acum avea chelie, geacă de aviator şi bocanci de paraşutist şi era împotriva tinerilor cu părul ras şi vopsit şi a vietnamezilor. „Strivitul căpuşelor."[24] Şi el făcea trafic de droguri în stil mare, crezând că nu i se poate întâmpla nimic. Poliția nu l-a prins, dar în 1991 a fost împuşcat – în fața bordelului cu cehoaice pe care l-a deschis. Atunci a dispărut Svenja.

Irma a dat să spună ceva, dar Leo Weise s-a uitat la ea.

— Ce zici, Irma, nu-l servim cu ceva pe oaspetele nostru? Cafea? Prăjitura ta cu mere?

---

[23] Articol din Codul penal al RDG care cuprinde modalități de sancționare a comportamentului antisocial, inclusiv prin muncă, văzută ca mijloc de coerciție.

[24] Denumire dată unor acte de violență comise de extremişti de dreapta.

6

— Birgit vorbea uneori despre mine? a întrebat Leo Weise, când soția lui a intrat în casă.

— Cât a trăit Birgit n-am ştiut nimic despre fiica ei şi nimic despre dumneavoastră. După moartea ei i-am găsit însemnările, acolo a scris despre dumneavoastră.

— Era prea tânără ca să moară. Cum s-a întâmplat?

— A fost un accident. Şi-a pierdut cunoştința şi s-a înecat. I-ați spus vreodată Svenjei că nu sunteți părinții ei adevărați?

— De ce s-o fi făcut?

— Am întrebat doar. Îmi dați voie să folosesc toaleta?

Lui Kaspar i s-a descris drumul – prin bucătărie, spre uşa de lângă intrarea în casă. La întoarcere s-a oprit în bucătărie şi a privit-o pe doamna Weise.

— Pot să duc eu tava.

— Cu plăcere. Tăia prăjitura. Ultima oară am auzit de Svenja cu nouăsprezece ani în urmă. Era la Frankfurt pe Oder. M-a sunat şi mi-a cerut bani.

— Ați văzut-o?

— Ne-am întâlnit la gară. Arăta rău, mi s-a frânt inima şi am vrut s-o ajut şi să vorbesc cu ea. Nu voia decât banii. Mi-a dat un sărut, fetița mea mi-a dat un sărut, apoi a plecat.

— Cine e Raul?

— A trecut pe aici cu ani în urmă. După căderea Zidului, a plecat în Germania de Vest, s-a realizat oarecum şi voia s-o revadă pe Svenja. La Torgau băieţii erau separaţi de fete, dar uneori reuşeau totuşi să fie puţin împreună. Şi-a lăsat adresa pentru ca Svenja să-l poată găsi. Am să v-o dau mai târziu. Să nu-l lăsăm pe Leo să aştepte.

Au băut cafea şi au mâncat prăjitură, iar conversaţia lâncezea. Kaspar a întrebat ce o interesa pe Svenja în copilărie, cu ce se ocupa şi i s-a spus în doar câteva cuvinte că fusese o sportivă bună, volei şi baschet, că citea mult, istorie şi cărţi de aventuri, şi că, firește, fusese o pionieră vrednică. Apoi Kaspar s-a încumetat şi a întrebat ce a făcut Leo Weise după căderea Zidului.

— Stăteau în faţa sediului şi strigau: „Gata cu crimele împotriva oraşului”, ca şi cum eu aş fi lăsat să decadă oraşul vechi! Nouăzeci de procente din investiţiile în construcţii au intrat în clădirile din prefabricate, aşa era planul, şi eu nu puteam să schimb nimic, nimeni nu putea să schimbe ceva. Cu restul de zece procente n-aveam cum să conserv oraşul vechi.

— Aveaţi peste cincizeci de ani – ce aţi făcut după căderea Zidului?

— Am fost ales în Consiliul local din partea PDS[25]. M-au vrut şi în administraţia oraşului, dar cei din Potsdam n-au vrut să fiu dorit în Görlitz. Fiindcă avusesem de-a face cu Securitatea statului – bineînţeles că am avut de-a face cu Securitatea statului, cum să administrez oraşul fără să fi avut de-a face cu Securitatea statului?

Irma şi-a pus mâna pe braţul lui.

— Dacă ai fi intrat în administraţia oraşului, n-am fi putut să cumpărăm casa. Ghinionul ne-a fost noroc.

— Am lucrat în asigurări, la Volkswohl. Îmi cunoşteam oamenii, eram bun. A râs. Dacă n-aş fi avut doar de-a face cu Securitatea statului, ci aş fi lucrat în cadrul Securităţii statului, mi-ar fi fost şi mai bine. Ăia puteau să tragă pe sfoară pe oricine.

Kaspar mai voia să ştie ceva.

— Regretaţi RDG?

— Să-l regret? La ce bun? Noi am pierdut, e simplu, şi nu ştiu dacă am pierdut doar o rundă sau lupta, sau dacă lupta continuă. Am făcut destule greşeli din care putem învăţa. Pe atunci eram şi eu împotriva lui Ulbricht şi pentru Honecker, nu ştiam suficient şi n-am gândit suficient.

---

[25] Acronim pentru Partei des Demokratischen Sozialismus (Partidul Socialismului Democratic).

Gânditul – l-a privit provocator pe Kaspar şi şi-a ciocănit capul cu degetul – gânditul!

La plecare, doamna Weise i-a strecurat lui Kaspar un bilet. Raul Buch, Taubenstraße nr. 12, 53125 Bonn, 0228 411 788.

7

Întors la Berlin, Kaspar l-a sunat pe Raul Buch. Era dispus să discute cu Kaspar. A zis că în zilele acelea lucra acasă, Kaspar putea să vină într-o după-amiază, s-au înțeles pentru miercuri. Suna oficial-prietenos, o voce parcă făcută pentru telefon, exersată, cum i-ar fi plăcut şi lui Kaspar să aibă, fiindcă mereu avusese şi încă avea dificultăți cu vorbitul la telefon.

Kaspar a luat trenul. A pornit pe ploaie şi a ajuns pe ploaie. Ploua deja când se trezise şi, uitându-se la ceas, se bucurase că putea să mai zacă puțin şi să asculte susurul ploii. Privind din tren oraşele, piețele, străzile, câmpiile ude, s-a gândit la viața fără adăpost a Svenjei. Găsise mereu locuințe pe care putea să le ocupe? Trăise şi pe stradă? Pe ploaie, pe sub poduri? Iarna, la intrarea în clădiri şi în galerii comerciale? Te poți adapta şi obişnui cu aşa ceva, şi apoi nu ți se mai pare deloc rău? E posibil să vrei, e posibil

cândva să nu mai poți altfel, aşa cum nu putea el să doarmă cu fereastra închisă?

Dar noi suntem ființe care au nevoie de un acasă, şi dacă suntem nomazi şi dacă ne tot strângem şi ne ridicăm cortul, cortul înseamnă acasă pentru noi. Kaspar şi-a amintit de câinele şi de pisica pe care îi avuseseră Birgit şi el o vreme. Pe câine îl găsiseră pe şosea, lovit de o maşină şi rănit, în timpul unei călătorii prin țară, iar pisica se aciuase la o prietenă care nu putea să o păstreze. Ce mult se bucuraseră cele două animale să aibă un acasă! Kaspar îi vedea şi acum cum dormeau pe hol, lângă dulap, strânşi unul într-altul. Ce a alungat-o pe Svenja din casa părintească? Probabil că Leo Weise era un tată sever, dar părea să fi fost mulțumit de purtarea ei ca vrednică pionieră din grupa celor mici, pionieră Thälmann, tânără sanitară şi să n-o fi chinuit pe Svenja cu pretenția convingerilor socialiste. Irma Weise era o femeie plăcută, şi Svenja trebuie să fi simțit dragoste. La familia Weise totul fusese cu siguranță ordonat – sufocant de ordonat? Svenja a vrut să se elibereze? Sau s-a întâmplat ceva ce i-a răpit încrederea în ordinea lumii? Pierderea mamei imediat după naştere? Kaspar nu putea să-şi imagineze că încredințarea copilului de către Birgit Paulei şi de către Paula Irmei şi lui Leo Weise i-au dăunat Svenjei şi

că ea îşi amintea ceva. Amintirile lui din copilărie începeau la cinci ani.

Drumul prin ploaie, picăturile care se prelingeau pe parbriz, repede sau lent, lăsând dâre mai scurte sau mai lungi – toate îl întristau pe Kaspar. Unele picături rămâneau mici, altele se contopeau şi se măreau, toate erau luate de vânt mai devreme sau mai târziu. Fireşte că ştia că picăturile nu dezvăluiau efemeritatea şi deşertăciunea vieții. Ele nu dezvăluiau nici faptul că oamenii o iau pe căile lor şi că nu se găsesc unii pe alții, dacă nu-i uneşte vântul sorții. Şi totuşi toate astea îl chinuiau. Era pe urmele Svenjei, dar şi pe ale lui Birgit, nu ştia dacă se apropia într-adevăr de Svenja, ştia doar că Birgit se îndepărta tot mai mult de el. Birgit a luat totul uşor, Birgit a fost o uşuratică – nu credea nici una, nici alta. Dar acea Birgit din însemnări, pe care i le trecuse sub tăcere, pe care i le ascunsese, fusese transformată în realitate de întâlnirile cu Paula şi Leo Weise. Nu era doar o figură creată în scris, una de hârtie. Ea chiar existase, departe de el şi străină lui.

La Bonn a luat un taxi. L-a dus într-o zonă recent construită, cu nişte case pentru o familie sau două, albe, cu mici grădini şi copaci tineri. Când încă mai spera să aibă copii cu Birgit, o astfel de lume îşi imagina pentru familia lor, în care să nu existe secrete, aşa cum existaseră în

vechea parohie de lângă vechea biserică unde crescuse el, nici un trecut cu terenuri pline de ruine şi cratere de proiectile, cum au mai fost multă vreme la Berlin, nici un exces de impresii, cum ar fi despre o locuinţă sau o casă în oraş, ci doar un vid alb în care să fi fost în întregime ei cu ei. Alţii găseau zonele nou-construite monotone, fără chip şi fără formă – asta era ce-şi dorea el. Însă nici Birgit n-a înţeles de ce îi plăceau.

Casa lui Raul Buch avea două uşi şi două sonerii, una pentru Buch şi una pentru CC. Aici a sunat Kaspar, i-a deschis un tânăr, a întrebat: „Domnul Wettner?" şi l-a condus jos, în subsol, într-o încăpere mare cu mese, computere şi cu un perete de sticlă care dădea spre grădină.

— Un moment, a strigat bărbatul de vreo patruzeci şi cinci de ani care şedea la una dintre mese şi a ridicat mâna. Tânărul a tras un scaun pentru Kaspar şi s-a aşezat la altă masă. Kaspar a rămas în picioare, s-a uitat la grădină, o porţiune de pajişte cu tufe în spate, şi la picăturile de pe geam. În cele din urmă Raul Buch s-a ridicat, l-a salutat, s-a scuzat şi l-a dus într-un mic birou alăturat, cu aceeaşi vedere spre grădină.

— După ce Svenja a ieşit de la Torgau, am întâlnit-o de câteva ori la Berlin. E mult de-atunci. Aţi spus la telefon că o căutaţi – mă tem că nu vă pot fi de folos. La câţiva ani

după căderea Zidului am vrut să o contactez, am fost la părinții ei, mi-am lăsat adresa, dar n-a dat niciun semn de viață. Nu știu nici măcar dacă mai trăiește. Lua droguri și bătea homosexuali și străini și călătorea agățată de trenuri, făcea lucruri cărora nu le supraviețuiești neapărat.

— Mama ei zicea că v-a făcut o impresie bună, după primele șase luni la Torgau. Că cele trei luni suplimentare ar fi distrus-o.

— Șederea la Torgau n-avea voie să dureze mai mult de șase luni. Noi știam, iar asta ne-a ajutat. Știam că uneori erau reinternări. Dar astea erau excepții, iar excepțiile, îți zici, sunt pentru alții, nu pentru tine.

— Reinternarea Svenjei...

— A fost hotărâtă de tatăl ei, ca și prima. De fapt, înainte de Torgau erai în alt cămin, și experiența de cămin te ajuta chiar și când aveai un sprijin în familie. Fără experiența căminului, smulsă din viața obișnuită, de propriul tată... A scuturat din cap. Procedura de luare în primire trebuia să fie un șoc, iar pentru Svenja sigur a fost așa. Să stai în poziție de drepți, să te dezbraci la piele și să predai tot, inspecția corporală, de parcă ai fi fost o vită, uniforma de cămin și apoi celula individuală cu prici și găleată. Ți se spunea cum să te prezinți, cum să-ți faci patul și trebuia să înveți pe de rost regulamentul locului. Trei sau patru sau

cinci zile, celulă individuală. Atunci înțelegeai că acolo erai un gunoi.

— Cum v-ați cunoscut?

— La apel. Trezirea era la cinci şi jumătate, apoi sport, spălat, făcut patul, ascultat ştiri, mic-dejun. Apoi apel. Raul Buch enumerase exact momentele, s-a oprit, a oftat, a zâmbit. Tonul meu devine milităresc? A fost ca la armată. Trebuia să învățăm să ne conformăm. Să ne conformăm, să muncim, să ne supunem educatorilor şi să ne integrăm în colectiv. Cine nu ținea pasul era pedepsit, înconjurul curții în mers ghemuit, flotări, genuflexiuni, frecatul pardoselei pe hol cu o perie fără coadă şi apoi o grupă era pusă să treacă prin hol, iar tu o luai de la capăt. Arest de până la două săptămâni şi, dacă educatorul nu te putea suferi, trebuia să stai în picioare de dimineața până seara. Dacă crâcneai, te lovea cu legătura de chei peste cap. Şi bătaie... Doamne, câtă bătaie am mai încasat. Şi carcera... cuşca cu zăbrele... Privea în gol, pierdut în amintirile lui.

— Cuşcă cu zăbrele?

— Voiați să ştiți cum ne-am cunoscut. La apel, băieții şi fetele se prezentau împreună, iar la muncă eram vecini – noi, băieții, în zona noastră, şi fetele într-a lor. Aşa am văzut-o. I-am scris şi ea a răspuns, nu imediat, ci a treia oară. Contactul băieților cu fetele era interzis şi era riscant

să duci scrisori pe ascuns, dar la bucătărie mergea şi era o educatoare care nu era foarte strictă la sfârşit de săptămână. La început, Svenja n-a vrut să aibă deloc de-a face cu mine, fiindcă mai avea doar câteva săptămâni şi nu voia să strice nimic. Apoi, când s-a reîntors, i-a fost indiferent cum era judecată. Atunci şederea mea era aproape de sfârşit şi voiam să fiu precaut, în primul rând. Dar Svenja...

S-a ridicat, s-a dus la biroul lui, s-a întors cu o fotografie şi i-a dat-o lui Kaspar. Tânăra îi amintea lui Kaspar de Birgit, aceeaşi gură arcuită, aceeaşi ochi negri şi acelaşi păr brunet, însă expresia era distantă, provocatoare, ispititoare, o femeie față de care vrei să arăți ce poți, pe care vrei s-o cucereşti.

— După cum puteți vedea şi dumneavoastră, în ceea ce o priveşte pe Svenja, n-aveai cum să fii prudent. De altfel, mi-am şi petrecut în arest ultimele două săptămâni de Torgau.

— Cum a fost revederea de la Berlin?

— Îți mai aduci aminte, îți mai aduci aminte – la început n-a fost nimic. M-am calificat în prelucrare de date, fiindcă voiam să fug şi speram că asta îmi va fi de folos cumva şi mi-a şi fost. Ea se alăturase celor de dreapta, nu din motive politice, ci din cauza violenței; voia să distrugă tot ce a distrus-o pe ea. Eu eram ipocritul şi ea rebela.

— Dar după căderea Zidului ați vrut s-o revedeți.

Raul se uita pe fereastră.

— Dacă aş fi găsit-o şi dacă ea ar fi vrut, m-aş fi însurat pe loc cu ea. Eu am reuşit, am succes, nu am accent de Saxonia şi nici berlinez, nu spun nici *Broiler*[26] şi nici *Plaste*[27], şi nimeni nu-şi dă seama că sunt din RDG. Oricum, nu când sunt cu soția; ea e din Bonn, are felul acela tărăgănat, adormitor de a vorbi, tipic renan, bun gust, mulți pantofi şi e o mamă bună. Dar... Continua să se uite pe fereastră.

Kaspar a dat din cap.

— Înțeleg.

— Nu cred că înțelegeți. Îi este dor de acasă, vă ziceți, şi când ți-e dor de acasă, ai vrea să ai lângă tine pe cineva de acolo. Nu-i asta. Svenja era autentică. Dincolo noi eram autentici – observați cum rostesc chiar şi cuvântul „dincolo”? Svenja nu s-a răzvrătit fiindcă era sătulă sau din plictiseală şi fiindcă e şic şi ai cu ce să te lauzi. Pentru ea era ceva serios şi a plătit pentru asta, pentru toți a fost ceva serios şi am plătit, chiar şi colaboratorii neoficiali ai STASI, de care vă tot plângeți. Pe mine STASI nu m-a solicitat

---

[26] Pui prăjit, denumire utilizată în RDG.

[27] Material plastic, denumire utilizată în RDG.

niciodată, slavă Domnului, ar fi trebuit să spun da sau nu şi ar fi fost vorba de o miză, iar eu aş fi fost stigmatizat, într-un fel sau altul. Aici, în Vest, nu-i vorba de vreo miză. Bine de voi. Râdea. E bine şi de mine. Bine, şi uşor, şi fad. S-a ridicat. Aţi venit cu taxiul. Vă chem unul care să vă ducă în oraş. A atins ecranul Iphone-ului şi a format un număr.

— Dumneavoastră unde aţi căuta-o?

— N-am idee. Atunci n-am fost doar la părinţii ei. Am căutat în Berlin şi la Görlitz şi am fost la Frankfurt, fiindcă cineva zisese că ar fi văzut-o în Frankfurt. După cum am spus, nu ştiu dacă trăieşte sau a murit.

Kaspar a arătat spre fotografia pe care o mai ţinea în mână.

— Îmi puteţi da o copie?

Raul Buch i-a luat-o, a pornit înaintea lui spre biroul cel mare, a făcut o copie şi i-a dat-o. L-a condus pe scară până sus la uşă şi a aşteptat taxiul împreună cu el.

— Dacă o găsiţi – îmi daţi de ştire?

8

Frankfurt – Raul Buch nu zisese, iar Kaspar nu întrebase –, probabil că era Frankfurt pe Oder. Când oare fusese fotografiată staţia de autobuz de acolo, unde Birgit o

recunoscuse pe Svenja? Cu cincisprezece ani în urmă? Slabă urmă.

Birgit, care cercetase viața fiicei ei în căminele din RDG, pe care şi-o imaginase totodată ca femeie puternică, plină de viață, fericită, Birgit care nu se descurcase cu marile ei temeri şi micile speranțe şi care a preferat să nu ştie adevărul – Kaspar înțelegea de ce nu pornise în căutarea fetei. Dacă ar fi făcut-o, dificultățile căutării ar fi tulburat-o la orice pas. Dar ce frumos ar fi fost, dacă ar fi putut să scrie şi să găsească pentru viața ei înfățişarea pe care o căuta.

A ajuns acasă târziu. N-avea linişte, a mai scris scrisoarea pe care o schițase în minte pe drumul prin noapte şi ploaie. Poate reuşea el să termine de scris romanul, în locul lui Birgit.

Stimate domnule Ettling,

Vă rog să mă iertați că răspund abia acum amabilei dumneavoastră scrisori. Motivul nu este doar doliul, care continuă să mă afecteze. Nici nu am găsit încă romanul despre care v-a vorbit Birgit. Am în față munți de hârtie şi un computer parolat.

Oricum, am dat peste unele texte care ar putea fi începutul romanului. În ele apare tema fugii din țară, despre care v-a

vorbit Birgit. Vă voi informa despre progresul şi rezultatul căutărilor mele. Mărturisesc că n-am nicio speranță să mai găsesc caietul cu învelitoare de piele şi cu şnur de piele în care a scris Birgit poezii. Dar dacă găsesc romanul care era atât de important pentru Birgit şi la care a lucrat atât de mult timp, mă voi bucura să fie publicat de dumneavoastră.

Cu salutări prieteneşti

A lăsat librăria în seama angajaților şi în dimineața următoare. A plecat la Frankfurt pe Oder. „Secția de poliție, Relații cu publicul" – suna încurajator şi era la un sfert de oră de gară. La o masă stăteau de vorbă un polițist şi o femeie. Kaspar a aşteptat.

Femeia era revoltată din cauza gunoiului pus de vecini nu în containere, ci lângă ele, şi i s-a promis că o patrulă va trece pe acolo. Polițistul nu putea să spună când, dar patrula va suna la ea şi o va ruga să-i arate şi să-i explice situația. A rămas răbdător şi prietenos şi când femeia s-a plâns că asta i se părea prea vag şi că dura prea mult. Nu se grăbea să-şi strângă harta şi fotografiile aduse şi a plecat fără să salute.

— Cu ce vă pot fi de folos?

— Caut o femeie. Kaspar a pus pe masă fotografia cu stația de autobuz şi i-a arătat femeia care probabil că era

fiica lui Birgit. E o stație de autobuz de aici din Frankfurt/Oder.

— Da. De ce o căutați pe femeie?

— Ar putea fi fiica pierdută a soției mele decedate. Dacă are nevoie de ajutor, aş vrea s-o ajut. Nu pare să-i meargă bine.

— Polițistul a ridicat fotografia, s-a mai uitat o dată la ea şi a scuturat din cap. E cu mulți ani în urmă. În stația asta se întâlneau skinheads. Vizavi e o benzinărie şi se vinde alcool toată noaptea.

— Da, fotografia e veche. E unica urmă pe care o am.

Polițistul s-a răsucit şi i-a strigat unui coleg:

— Alex, vii puțin?

Un polițist s-a ridicat de la biroul lui – un bărbat masiv, rezervat, gulerul lăsa să se vadă o bucată dintr-un tatuaj –, s-a apropiat şi a luat fotografia.

— Da?

— O mai ştii?

Polițistul a privit fotografia îndelung. În cele din urmă a încuviințat.

— O avem şi în sistem. De ce?

Primul polițist a făcut semn spre Kaspar şi i-a explicat. Celălalt a scuturat din cap.

— Nu sunteți tatăl. Îmi amintesc de ea. Când am ridicat-o prima oară avea şaptesprezece ani, l-am sunat pe tată, era prim-secretar în Görlitz şi a venit şi a luat-o. Dar ea a şters-o şi, când am ridicat-o a doua oară, era deja majoră.

— De ce ați ridicat-o?

— Scandal, beție, bătăi, sticle sparte pe stradă, hărțuit clienții benzinăriei – chestii obişnuite. Şi cine sunteți dumneavoastră?

— Aveți dreptate, nu sunt tatăl. Dar soția mea, decedată, a fost mama, familia Weise a luat copilul, iar eu am primit misiunea s-o caut şi, la nevoie, s-o ajut.

Polițistul a aşteptat să vadă dacă mai avea ceva de spus. Apoi a continuat:

— Nu ştiu unde este. În a doua parte a anilor ’90 skinheads s-au risipit, şi-au găsit slujbe, s-au căsătorit, au avut copii. Câțiva au plecat la țară, apoi a venit unul din Saxonia Inferioară, era plin de sloganuri naționaliste şi voia să pună pe picioare o fermă, împreună cu skinsheads, spunând că şi alții vor prelua alte gospodării şi că la urmă din asta trebuia să rezulte un sat național eliberat. Există deja câteva asemenea sate. A făcut un gest cu mâna dreaptă, arătând într-o direcție nedefinită.

— Acolo aş putea s-o găsesc pe Svenja?

— Acolo ați putea să căutați. Unde e de găsit – n-am idee. La un moment dat nu s-a mai auzit de ea şi, fiindcă se auzea mereu de ea cât a fost aici, presupun că nu mai e.

— Ştiți cum se numea bărbatul din Saxonia Inferioară?

— Poliția nu pune la dispoziție nume. Ar trebui să ştiți. S-a întors şi s-a dus înapoi la biroul lui. Primul polițist a întrebat:

— Asta e tot?

9

Pe internet Kaspar a găsit relatări despre aşezări etnonaționaliste din Schleswig-Holstein, Saxonia Inferioară, Mecklenburg-Pomerania Occidentală şi Brandenburg, mult prea multe ca să te duci de la una la alta şi să întrebi de bărbatul din Saxonia Inferioară şi de Svenja Weise. În jurul oraşului Güstrow păreau să fie cele mai multe – aşadar a închiriat din nou o maşină şi a început de acolo.

Preotul l-a trimis la directorul şcolii, directorul l-a trimis la profesorul-tutore. El ştia care dintre elevii şi elevele lui proveneau din familiile celor stabiliți în aşezări etnonaționaliste; erau disciplinați şi muncitori, nu-şi exprimau părerile sociale şi politice, rareori se dădeau de gol, şi părinții îşi rețineau opiniile, dar se implicau constant, dacă şcoala avea nevoie de intervenția lor. Profesorul nu ştia de

unde veneau familiile astea. Kegelmann şi soţia s-ar putea să ştie mai multe, erau o pereche de artişti, el sculptor, ea pictoriţă, care se stabiliseră în Perlewalk înainte să vină etno-naţionalişţii.

— Nimeni nu cunoaşte mai bine decât cei doi scena de dreapta. Ei urmăresc ce fac etno-naţionalişţii şi în fiecare an ripostează cu o festivitate muzicală. Le găsiţi uşor gospodăria; la intrare e o sculptură, o mână. Vă aduceţi aminte de insigna galbenă, o mână pe care scrie „Să nu te-atingi de camaradul meu!”[28]? Sculptura seamănă cu mâna galbenă cu inscripţie.

Kaspar a plecat la Perlewalk şi a găsit gospodăria. Lângă casă era ruina unui hambar. Kegelmann căuta scânduri utilizabile printre cele carbonizate. A povestit despre focul pus de etno-naţionalişţi, care voiau să-l scoată din sat.

— Acum chiar că nu mai scapă de mine. Vara viitoare facem iarăşi muzică şi poate găsesc pe cineva cu judecată care să cumpere gospodăria de lângă mine, înainte s-o ia un etno-naţionalist. Nu căutaţi o gospodărie?

Kaspar i-a explicat ce căuta.

— Bărbatul din Saxonia Inferioară – Kegelmann a dat din cap –, bineînţeles că-mi aduc aminte de el. A apărut în

[28] „Mâna galbenă”, una dintre primele iniţiative îndreptate împotriva rasismului şi a extremei drepte.

fiecare sat şi în fiecare sat lumea a râs de el. Să strângi skinheads de pe drumuri şi să construieşti o fermă cu ei – ce idee! Cred că venea dintr-un clan dintr-ăsta etno-naționalist. Imaginați-vă că lucrurile stau cam aşa: străbunicul are o gospodărie în Saxonia Inferioară şi este în SS, bunicul preia gospodăria şi este deputat pentru Partidul Reich-ului German[29], tatăl cumpără pentru frate gospodăria învecinată, în aşa fel încât satul să devină mai etno-naționalist, şi organizează Tineretul German Loial Patriei[30], primul fiu moşteneşte gospodăria, iar cel de-al doilea fiu, omul nostru din Saxonia Inferioară, pleacă în lume, aşa cum a făcut mereu al doilea fiu. Se duce în Est, în căutarea norocului, totodată vrea să fie de folos cauzei, să facă un sat etno-naționalist şi caută o gospodărie. Omul nostru din Saxonia Inferioară n-a găsit-o, aş fi aflat eu, dar nu ştiu dacă încă mai speră să găsească sau dacă nu e din nou acasă, fiindcă era iarăşi scoasă la vânzare vreo gospodărie. Să aduni skinheads de pe stradă şi cu ei să..., Kegelmann a scuturat din cap.

---

[29] Deutsche Reichspartei, partid politic naționalist din Germania de Vest, fondat în 1950.

[30] Heimattreue Deutsche Jugend, organizație extremistă de dreapta, cu vederi neofasciste, din Schleswig-Holstein, înființată în 1990 şi interzisă din 2009.

Când Kaspar a mulțumit şi a dat să plece, Kegelmann şi-a mai amintit ceva.

— Lohmen. Treceți prin Lohmen. Mi se pare că mi-a zis cineva că acum locuieşte în Lohmen şi că are o gheretă cu mâncare. Acolo chiar este sau a fost o gheretă dintr-asta, unde cu ani în urmă am mâncat varză şi caltaboş – la urma urmei e ceva din Saxonia Inferioară.

Acolo nu se mai mânca, nu mai era decât construcția de lemn cu o copertină şi tejghea şi alături se afla o masă cu două bănci. Kaspar a coborât şi a dat un ocol gheretei; iarba era înaltă, iar lacătul, ruginit; aici nu se mai gătise şi nu se mai mâncase de multă vreme. După un gard, o femeie lucra în grădină şi se tot uita la el. S-a dus la ea şi i s-a adresat.

— Găteau bine, dar cine mai trece pe-aici? Drumul urma să fie modernizat ca să se ajungă mai repede de la Güstrow la Bredzow, dar n-a fost aşa.

— Bucătărie din Saxonia Inferioară, am...

— Făceau nişte sângerete, fiert, prăjit, copt, şi era cu varză. Bucătărie din Saxonia Inferioară – ce mai e şi asta? Numai pentru că e din Vest?

— I-a reuşit treaba cu tinerii pe care i-a adus?

— Oricum, e însurat cu femeia. Bărbații au plecat iar. Vreți să cumpărați ghereta?

— Ar trebui s-o văd. Şi ar trebui s-o demontez şi s-o iau cu mine.

— Vorbiți cu el. Casa lui e cea de lângă turnul de apă.

10

Kaspar a lăsat maşina. Drumul din sat nu avea trotuare şi nici n-avea nevoie; nu erau maşini, nici biciclete, nici tractoare. Şi cu două case mai încolo lucra o femeie în grădină, a ridicat privirea, Kaspar a salutat şi n-a primit răspuns. Niciuna dintre case nu era o gospodărie mare; erau case pentru navetişti sau pensionari, una avea firma unei societăți de asigurări. Şi cea la care fusese trimis Kaspar ar fi putut să stea undeva, într-o suburbie.

Kaspar a bătut la uşă şi a ascultat. Înăuntru nu se auzea nimeni coborând scara şi nici venind de-a lungul unui coridor. S-a răsucit, a privit strada, casele învecinate, biserica fără turlă, clădirea mare din spatele ei, hambar sau depozit, turnul de apă, grădinile şi pajiştile, pe una dintre ele, doi cai. Nu vedea oameni. Nu auzea nimic, nici copii care se jucau, nici câini lătrând, nici păsări, nici utilaje agricole. Era pustiu şi linişte.

Când a dat să se întoarcă la maşină, uşa s-a deschis.

— Da?

O femeie într-o rochie albastră, cu mâneci scurte, lungă până aproape de glezne, corpolentă, cu brațe puternice, o matroană bine făcută. Era asta Svenja din stația de autobuz din Frankfurt pe Oder? Kaspar nu regăsea aerul de superioritate şi calmul văzut de Birgit în privirea tinerei femei, Kaspar nu găsea nici expresia provocatoare şi ispititoare de pe fața Svenjei, din fotografia lui Raul Buch. Femeia arăta ostenită, nu ca după una sau două nopți în care dormise prost, ci ca şi cum, de multă vreme, totul ar costa-o prea multă forță. Cu toate acestea, ea îi amintea lui Kaspar de Birgit, gura, ochii negri, părul brunet şi chiar şi glasul îi suna cunoscut.

— Doamna Svenja Weise?

O fată cu fustă colorată şi cu o bluză colorată, roşcată, neîngrijită, de vreo cincisprezece ani, a venit, s-a sprijinit de tocul uşii şi l-a privit atent pe Kaspar. Apoi, lângă femeie a apărut un bărbat în tricou alb, era cu jumătate de cap mai înalt, tuns scurt şi cu brațele tatuate şi a răspuns în locul ei.

— Renger. Şi cine sunteți dumneavoastră?

— Kaspar Wettner. Doamnă Renger, pot să vorbesc puțin cu dumneavoastră? Între patru ochi? Ceea ce am de spus nu vă priveşte decât pe dumneavoastră.

— Eu hotărăsc ce o priveşte pe soția mea. Du-te cu Sigrun în bucătărie, Svenja, văd eu ce are de zis.

Kaspar era surprins şi a scuturat din cap.

— Aş dori să vorbesc cu dumneavoastră, doamnă Renger. Vă priveşte ce îi veți povesti apoi soțului.

— Nu aşa merge treaba. Bărbatul a ridicat glasul. Ea i-a pus mâna pe braț şi a zis domol:

— Spuneți, să asculte şi soțul meu, doar Sigrun – du-te în bucătărie, copilă. Fata a plecat, soțul a dat să se revolte şi să protesteze. Ea l-a cuprins imediat cu brațul şi a ridicat privirea spre el. Vom asculta ce are de zis, cum ai spus tu.

Lui Kaspar nu-i plăcea situația. Era cu două trepte mai jos, deasupra lui se aflau bărbatul gălăgios şi femeia ostenită şi se simțea ca un petiționar neluat în seamă şi pus pe fugă. Însă un prilej mai bun să stea de vorbă cu ea nu avea să găsească. Şi-a luat inima-n dinți.

— Ați crescut ca fiica soților Weise. În realitate sunteți fiica lui Birgit Hagen şi Leo Weise. Birgit v-a dat imediat după naştere. Mai târziu, ea şi cu mine ne-am căsătorit. După căderea Zidului a început să vă caute. Dar a murit în timpul căutării, aşa că am continuat eu şi v-am găsit. Multă vreme n-am ştiut că existați, am aflat abia după ce Birgit era moartă. A scris despre dumneavoastră şi eu am citit.

— Svenja a moştenit ceva?

— Hai, lasă, Björn. Să ne aşezăm şi să bem o cafea. Veniți! A dat din cap spre Kaspar şi l-a poftit cu un gest lipsit de bucurie al mâinii. Acum avea totuşi aerul acela superior şi calm, ca şi cum s-ar fi înarmat împotriva oricăror neplăceri pe care putea să i le mai aducă vizita neaşteptată a lui Kaspar.

Kaspar a urmat-o în bucătărie şi a rămas în picioare lângă uşă. Svenja a făcut cafea, Sigrun şedea la masă şi citea, Björn s-a aşezat şi el. Nimeni nu spunea nimic. Kaspar s-a uitat în jur prin bucătărie, în stânga bufet şi servantă, vechi, din lemn sculptat, în dreapta frigider, poliță, aragaz şi chiuvetă, în mijloc o masă lungă de lemn, cu şase scaune. De cealaltă parte, o uşă dublă dădea într-o grădină rustică, unde erau flori, tufe şi straturi. Bucătăria era luminoasă, prietenoasă şi confortabilă.

Apoi, într-o fotografie de deasupra măsuței, Kaspar l-a recunoscut pe Rudolf Heß şi a descifrat dictonul de alături: Suprema avuție a bărbatului este poporul său. / Suprema avuție a poporului este dreptul său. / Sufletul poporului trăieşte în limba lui. / Ziua găsitu-ne-a credincioşi poporului, dreptului şi limbii lui / şi aşa ne va găsi în fiecare zi.

Björn şedea în capul mesei, locul capului de familie, pe un scaun cu spetează şi cotiere sculptate, şi îl observa pe

Kaspar. Şi Sigrun îşi ridica mereu capul, îl studia pe Kaspar, îl studia pe tatăl ei şi părea să aştepte să se întâmple ceva.

— Ştii cine-i acesta? Martir pentru Germania, martir pentru pace?

— Rudolf Heß. Născut în 1894 în Alexandria, a murit la Berlin în 1987. Kaspar spera că, arătându-şi cunoştinţele despre Heß, avea să fie scutit de o lecţie despre el. Dar n-a funcţionat.

— A murit? Aşa zici tu, murit, când cineva e omorât?

— Credeam că...

— Credeai că bărbatul acela de nouăzeci şi trei de ani, care abia putea să mai meargă şi nu mai reuşea să-şi ridice braţele, s-a spânzurat? Credeai că din întâmplare englezii au făcut să-i dispară organele la autopsie? Credeai că dacă aşa scrie în cărţile de istorie, e şi adevărat? Björn o spunea cu dispreţ şi pândind să vadă cum răspunsul lui Kaspar dă la iveală naivitatea sau orbirea lui.

— Nu mai putea să-şi lege şireturile de la pantofi. Sigrun a spus-o ferm şi cu mândrie şi l-a privit întâi pe Kaspar şi apoi pe tatăl ei.

— Da, Sigrun. Nu-şi mai putea lega şireturile.

Acum n-am voie să fac nicio greşeală, i-a trecut lui Kaspar prin minte. Dacă vreau să păstrez contactul cu

Svenja, n-am voie să mi-l fac duşman pe soţul ei. Dar dacă neg, tot iese la iveală mai devreme sau mai târziu.

— Nu m-am ocupat niciodată de moartea lui Heß.

— Cu ce te-ai ocupat?

— Sunt librar.

— Există o mulţime de cărţi despre Heß. Pe astea nu le-ai văzut?

— Nu-mi amintesc toate cărţile pe care le-am văzut. Şi n-am citit majoritatea cărţilor pe care le-am văzut. Nici un librar nu poate să citească toate cărţile care îi trec prin librărie.

— Aveţi peste tot rafturi cu cărţi? Sigrun îl privea curioasă.

— Avem rafturi pe pereţi şi între pereţi şi toate sunt pline cu cărţi. Dar există librării şi mai mari, care au şi mai multe cărţi. Ce citeşti?

— Poţi să te aşezi, a zis Björn, şi Kaspar s-a aşezat în faţa lui.

— *Musul marelui principe elector*[31]*.* Sigrun a ridicat cartea, era deja veche şi pe copertă se vedea un băiat care, cu o secure în mână şi sub drapel brandenburgic, sare de pe puntea unui vas pe puntea altuia.

---

[31] Povestire scrisă de Oskar Höcker (1840-1894).

— Olandezii, zarzavagiii, nu ne-au dat voie să avem colonii. Ne-au minţit şi ne-au înşelat. Toţi au fost împotriva noastră. Dar negrii au ţinut cu noi.

11

Svenja a pus pe masă ceşti şi farfurii, linguriţe pentru cafea şi furculiţe pentru prăjituri, iar Sigrun a sărit şi a împărţit vesela şi tacâmurile. Apoi Svenja a adus cafea şi o tartă cu prune, a turnat şi s-a aşezat.

— De ce nu m-a vrut soţia dumneavoastră? Svenja amesteca în cană cu linguriţa şi nu-l privea pe Kaspar.

— Lasă asta, Svenja. Avea conştiinţa încărcată şi a vrut să te găsească şi să-ţi dea ceva. Ţi-a lăsat ceva moştenire, de-aia a venit omul. Nu-i aşa? Björn se uita provocator la Kaspar.

— N-am găsit niciun testament. Dar nici n-am căutat vreunul.

— Fiica moşteneşte. Nu-i nevoie de testament.

Svenja s-a încruntat.

— Ce tot vorbeşti, Björn. Încă mai sunt fiica Irmei şi a lui Leo Weise, iar dacă voi deveni vreodată altceva...

— El a zis – Björn arăta spre Kaspar – că eşti fiica soţiei lui şi că soţia a murit. Are averea ei şi ştie că tu o moşteneşti. Îl sfătuiesc – Björn s-a aplecat şi l-a privit

amenințător pe Kaspar –, te sfătuiesc să nu umbli cu şmecherii.

Să nu umblu cu şmecherii? Am să mă folosesc de lăcomia ta, şi-a zis Kaspar, şi o voi cunoaşte pe Svenja, şi o voi cunoaşte pe Sigrun, şi voi afla tot ce a vrut să afle Birgit.

— Voi începe să caut testamentul. Până acum n-am avut niciun motiv. Nu va fi mult, nu faci avere dintr-o librărie. Dar nu vă faceți griji – Svenja va primi ce i se cuvine.

— Un sfert.

— Poftim?

— Jumătate din ce ai vine de la soția ta. Jumătate din asta îți revine şi jumătate e a Svenjei. Deci Svenjei îi aparține un sfert din tot ce ai. Björn chibzuia. Cel puțin o optime.

— Ah, Björn. Stai să vedem ce-i cu toate astea. Ați fost la părinții mei?

— Da. Doamna Weise a spus că ultima oară v-ați întâlnit cu mulți ani în urmă la Frankfurt pe Oder. Ați avut vreun contact cu tatăl dumneavoastră?

Svenja a scuturat din cap.

— Nu vreau să am. Nici cu el, nici cu ea. Şi dacă m-au mințit, chiar nu mai vreau deloc. Părinții lui Björn sunt morți şi e păcat că Sigrun creşte fără bunici. Dar mai bine fără, decât cu ăştia.

— Dacă avem nevoie de ei ca să ne căpătăm drepturile, ai să vorbeşti cu ei. Nu-mi veni acum cu sentimentalisme de-astea. Björn ridica glasul.

Svenja a reuşit din nou să-l îmblânzească pe Björn cu glas domol şi punându-şi mâna pe braţul lui.

— Hai să judecăm totul în linişte. Dacă e vorba despre moştenire – cât timp cei doi Weise sunt părinţii mei, îi moştenesc pe ei, şi poate că e mai mult decât de la el, a zis, arătând cu capul spre Kaspar. Doar nu vrem să înrăutăţim şi mai mult situaţia cu părinţii, iar domnul Wettner caută testamentul, şi dacă îl găseşte sau nu – atunci vom vedea ce e de făcut. S-a întors spre Kaspar. Locuiţi la Berlin?

— Da.

— Cum se numeşte librăria dumneavoastră?

— Busola.

— Sunt cea mai pricepută la busolă. Sigrun şi-a îndreptat spatele. Stătuse aplecată peste carte, dar nu citise, ci ascultase. Domnul e bunicul meu?

Nimeni n-a răspuns imediat. Svenja şi Björn s-au uitat unul la altul, uimiţi de ce prinsese şi pusese cap la cap Sigrun.

— Sunt bunicul tău vitreg, i-a zâmbit Kaspar lui Sigrun şi apoi şi Svenjei, şi tatăl dumneavoastră vitreg.

Sigrun l-a privit serioasă, ca şi cum ar fi cântărit dacă voia să-l aibă bunic, şi în cele din urmă i-a întors zâmbetul.

— Vrei să vii la serbare la sfârşitul săptămânii?

12

Aşa a ajuns Kaspar din nou în Lohmen la sfârşitul săptămânii. Björn, căruia invitația lui Sigrun îi displăcuse vizibil, dar care era prea mândru ca să nu arate şi ei ce sunt – el, familia şi oamenii lui –, după ce nimeriseră în câmpul vizual al lui Kaspar, îi ceruse să fie acolo la ora trei, ca să meargă apoi împreună la serbare. Când a ajuns Kaspar, străzile erau deja pline de maşini parcate, microbuze şi camionete, familii întregi porniseră la drum, unii bărbați purtau veste şi pantaloni tradiționali, unele femei costume populare.

— Ai găsit testamentul? l-a întâmpinat Björn. Kaspar a dat din cap că da. Atunci hai să ne aşezăm mai întâi.

Şedeau din nou în jurul mesei din bucătărie, fără Sigrun. Svenja a dat să-l întrebe pe Kaspar cum călătorise. Björn a întrerupt-o.

— Ce-i cu testamentul?

— E cam complicat. Birgit a vrut să mă scutească de efortul de a face rost de atât de mulți bani dintr-odată. Însă voia să vă ajute şi pe dumneavoastră, doamnă Renger, în

cazul în care aveați copii. În primul rând a prevăzut să vă revină un sfert din averea ei, adică o optime dintr-a noastră, plătibil în tranşe anuale, până la majoratul ultimului copil. Apoi, un alt sfert este destinat copiilor, pentru educație şi pentru a-şi găsi un loc în viață. În plus, Birgit îşi doreşte ca în fiecare an copiii să petreacă la mine cinci săptămâni, trei vara şi de două ori câte o săptămână toamna, iarna sau primăvara. Fără copii, ați primi primul sfert acum şi pe celălalt peste zece ani.

— O parte acum şi cealaltă peste zece ani – ce-i asta? De ce să aştepte Svenja zece ani? Björn era furios.

— Birgit nu se pricepea la bani şi şi-a spus că, poate, şi fiica ei e la fel şi că ar fi mai bine să nu primească toată moştenirea deodată.

— Şi cât anume este?

— Tot ce avem, locuință şi librărie, valorează 800.000. Ce vârstă are Sigrun?

— Paisprezece.

— Asta înseamnă – Kaspar socotea – că veți primi de patru ori câte 25.000 anual şi, când împlineşte optsprezece ani, Sigrun primeşte 100.000.

Svenja i-a zâmbit întâi lui Björn şi apoi lui Kaspar.

— Asta e... Dar mâna lui Björn a căzut grea peste a ei.

— Nu ne mulțumim cu nişte pomeni. Vrem tot şi vrem acum. Dacă nu vă faceți încoace cu banii, atacăm testamentul şi ne revedem la tribunal.

— Ah, Björn, hai să... Björn şi-a ridicat mâna cu care o ținea pe a Svenjei şi a lovit masa cu amândouă. Svenja a scos un țipăt slab, a dat să-şi elibereze mâna, dar Björn o ținea strâns. Dacă vă imaginați că noi, fiindcă trăim la țară... Avem printre noi avocați care îşi cunosc meseria şi ştiu cum trebuie să te porți cu oameni ca dumneavoastră.

— Da, domnule Renger, vorbiți cu avocatul dumneavoastră. Şi eu am vorbit cu unul. Ca să emiteți pretenții la o moştenire după Birgit, Svenja trebuie să demonstreze că e fiica lui Birgit. Trebuie să convingă familia Weise să dezvăluie ce s-a întâmplat atunci şi nu chiar prin cele mai corecte mijloace, şi astfel ea riscă să fie renegată şi dezmoştenită de Weise, dacă se supără. Dacă reuşeşte să aducă dovada că e fiica lui Birgit, poate prin exhumare şi test genetic, şi respinge ultima dorință a lui Birgit, primeşte doar partea obligatorie, 100.000. Trec ani buni până atunci.

Björn îl ascultase strângând din dinți şi încruntat.

— Am să verific, să fiți sigur. Între timp puteți să virați prima tranşă.

Kaspar nu se grăbea. I-a privit pe Svenja şi pe Björn – ea, cu un zâmbet vag, obosit, cufundată în durerea ei şi în

acelaşi timp fericită de bani, el, plin de furie şi de teamă să nu se facă de râs, ca un ratat, în faţa soţiei. Kaspar era sigur că Svenja cunoştea frica lui Björn şi că ştia cum să-l ia în aşa fel încât el să poată fi cel mare, cel puternic, învingătorul, în faţa ei. Aşa trebuia să fie.

— Sunteţi în câştig. Când ajung înapoi la Berlin, transfer 25.000. Dacă acceptaţi testamentul şi o trimiteţi pe Sigrun la mine cinci săptămâni în fiecare an, înseamnă că asta a fost prima rată. Dacă atacaţi testamentul, le socotim la ce mai aveţi de primit în final.

— 25.000.

— 25.000.

Svenja îşi eliberase mâna şi i-a pus-o lui Björn pe braţ.

— Kurt vine la serbare. Poţi să-l întrebi chiar acum. S-a întors spre Kaspar. Dr. Kurt Pestor este avocat în Schwerin.

Lui Björn nu-i convenea să-i dea dreptate Svenjei. S-a uitat la ceas.

— Trebuie să pornim.

13

Dar nu au pornit. Sigrun a năvălit în bucătărie, purta o bluză albă cu mâneci lungi şi o fustă gri, lungă până la glezne, părul roşu îi era împletit într-o coadă petrecută în

jurul capului, era îmbujorată şi gâfâia. Arăta încântător, dar totodată fata în uniformă îl speria pe Kaspar.

— Vreau să-l conduc pe bunicu' la serbare!

S-a ridicat.

— Cu plăcere.

— Şi mai întâi îți arăt camera mea. Înainte ca părinții să poată spune ceva, Sigrun l-a luat pe Kaspar de mână şi l-a tras după ea pe scări şi în camera ei. Sub fereastra oblică din acoperiş era un birou, în stânga, un pat, o noptieră şi un dulap, în dreapta, o etajeră cu cărți. Totul era ordonat, pe birou erau stivuite caietele, iar creioanele stăteau într-un pahar, patul era strâns cum trebuie, iar cărțile de pe etajeră erau aranjate cu ajutorul unor suporturi despărțitoare. Privirile lui Kaspar căutau zadarnic ceva cunoscut, ce văzuse în camerele fiicelor unor prieteni, animale de pluş, păpuşi, dinozauri, o casetă cu farduri, un cui de care să fie agățate podoabe pentru gât şi brațe. Apoi a văzut pe tavan, deasupra patului lui Sigrun, nişte stele mici, de-un albastru închis, cu margini aurii mai late sau mai înguste, un cer întreg.

— Ce frumos e! Kaspar s-a întors spre Sigrun. Ştii câte steluțe sunt pe bolta albastră a cerului?

Dar pe Sigrun n-o interesa asta. Poate îi era ruşine că descoperise în camera ei ceva de-al fetelor, ce nu trebuia să

fie anume pentru fete. A arătat spre cele trei portrete tipărite şi înrămate frumos, puse pe perete, deasupra etajerei.

— Acesta este Rudolf Heß, aceasta este Irma Grese, ea este Friederike Krüger. Ei sunt eroii mei.

Kaspar a recunoscut faţa rudimentară, exprimând devotament, a lui Heß, nu varianta tipărită a unui tablou, ca în bucătărie, ci după o fotografie, între două femei, una blondă, cu părul despletit, privire sumbră şi gură hotărâtă, şi una cu o faţă de copil drăguţ şi dolofan.

— Cine sunt cele două femei?

— Irma Grese şi-a făcut serviciul în SS, a fost executată de englezi şi a murit ca un bărbat, nu precum comandantul ei, care a plâns şi a urlat. Friederike Krüger şi-a tăiat părul, a îmbrăcat pantaloni, a intrat în armată şi a luptat împotriva lui Napoleon. A fost rănită, a devenit ofiţer şi a primit Crucea de Fier şi Ordinul Sfântului Gheorghe.

— Impresionant. Şi ce multe cărţi ai! Kaspar s-a uitat pe etajeră. Cunoştea câteva dintre titluri – *Rulaman, Copiii peşterii, Împărat, rege şi papă, Ultimii cavaleri, Quex, tânărul hitlerist, Popor îngrădit, Declinul Occidentului.* Ai citit şi asta?

— Nu, a răspuns scuturând din cap, în Güstrow e un stand unde poţi să pui şi să iei cărţi şi am găsit-o acolo. Îmi plac cărţile în două volume.

— Şi mie îmi plac. Când te simți în largul tău în istorie, nu trebuie să-ți fie teamă că atunci când se termină cartea, se termină şi istoria. Încerca să memoreze titlurile – va trebui să le citească pe toate ca să găsească o cale de acces spre Sigrun? Ai o carte preferată?

— Nu ştiu. Multă vreme mi-a plăcut *O fată îl cunoaşte pe Führer* şi *Dora la muncă obştească*, dar acum îmi place mai mult să citesc despre istorie decât despre fete. Ştii *Baska şi oamenii ei*? Tu ce fel de cărți citeşti?

— Ca librar încerc să citesc cărțile care apar. Clienții vor sfaturi, trebuie să le pot spune care cărți noi s-ar putea să le placă.

— Dar pentru tine ce citeşti? Care e cartea ta preferată?

— *Război şi pace* a lui Lev Tolstoi. Şi fiindcă Sigrun îl privea întrebător, a început să-i spună povestea despre Nataşa şi Sonia, despre Pierre şi Nikolai.

La început, Sigrun a ascultat, apoi privirea ei a început să rătăcească, apoi a întors capul, apoi mâinile şi picioarele ei n-au mai putut sta liniştite.

— De ce n-ai o carte preferată germană? De ce una rusească – e rusească, nu?

L-a luat de mână. Spera că doar i s-a părut că n-o mai făcea cu aceeaşi naturalețe veselă ca înainte. Voia s-o strângă de mână, dar îi era teamă să nu facă ceva greşit.

14

La prima vedere, era o serbare sătească ca oricare alta. O formație cânta; s-a încheiat un cântec popular şi tocmai se auzea începutul unei piese vioaie, gen rock. La un stand erau băuturi, la altul se prăjeau cârnați pe grătar şi se frigea un porc la proțap, pe mese erau castroane cu salată de cartofi, de paste şi de crudități, coşuri cu pâine şi platouri cu prăjituri. Cei mai în vârstă şedeau la mese de berărie, cei mai tineri stăteau în picioare, în grupuri, şi copiii alergau de colo-colo printre ei. Sigrun a dat drumul mâinii lui Kaspar şi s-a întâlnit cu alte fete cu fuste gri şi bluze albe. Kaspar a rămas să se plimbe singur.

Mereu întâlnea priviri uimite şi a înțeles: îmbrăcat cu jeanşi, tricou şi jachetă, el nu se potrivea cu imaginea bărbaților în haine tradiționale şi a femeilor cu strai popular sau asemănător. Zâmbea în chip de răspuns şi, uneori, privirea uimită devenea şi ea prietenoasă, dar de cele mai multe ori se întorcea de la el. Când şi-a luat o bere, a văzut că se mai servea şi suc sau apă, dar nu şi cola. Berea era în pahare de sticlă, mâncarea pe farfurii cu tacâmuri de metal iar fetele, printre ele şi Sigrun, alergau de colo-colo, strângeau vesela şi tacâmurile folosite, le duceau în clădirea mare în fața căreia avea loc serbarea şi le aduceau înapoi,

spălate. S-a aşezat cu paharul şi farfuria la capătul unei mese, lângă o pereche mai în vârstă.

Şi aici a avut parte de privirea uimită.

— Cum ați ajuns aici?

— Sigrun Renger m-a invitat.

Bărbatul s-a uitat la ceas.

— Îndată începe. Ea a câştigat anul trecut. Oare reuşeşte şi anul ăsta? Fetele noastre sunt tot mai bune, băieții trebuie să se cam zorească.

— Ce se sărbătoreşte azi?

— Ziua recoltei. Încă n-ați fost pe pajiştea cea mare? Acolo au loc concursurile, la patru şi jumătate, şi apoi serbarea.

La patru şi jumătate Kaspar se afla împreună cu ceilalți spectatori pe marginea pajiştii, la al cărei capăt era înălțat un fel de altar făcut din fân, paiele erau împodobite cu floarea soarelui, iar pe altar trona o coroană a recoltei făcută din spice şi flori şi panglici colorate. Între doi copaci, la o înălțime de trei-patru metri, era întins peste pajişte un cablu de sârmă, pe iarbă era trasată o linie în dreptul căreia aşteptau nouă fete şi zece băieți, fetele cu fuste cenuşii şi bluze albe, băieții cu pantaloni scurți de piele şi cămăşi albe.

— Vrem să simțim pământul sub tălpi, vrem să simțim forța pământului. Porniți în cursa fără încălțări! Un arbitru a ridicat brațul, l-a coborât, şi cei nouăsprezece copii au luat-o la fugă. Cu fusta aceea lungă, Sigrun n-avea, de fapt, nicio şansă, dar a ajuns a treia la țintă şi a fost generos aplaudată.

— Niciun duşman nu ne sperie, nicio primejdie nu ne sperie, niciun abis nu ne sperie, învingem tot. La cablu! Cel mai bun timp de anul trecut a fost de un minut şi cincisprezece secunde.

Cel care fusese cel mai bun la cursa fără încălțări a urcat primul scara, i s-a dat semnalul şi a început să traverseze pajiştea, atârnat în mâini, cu o față îndârjită, oprit de arbitru şi încurajat de strigăte. Cu puțin înainte de țintă a încetinit, iar uralele s-au transformat în huiduieli. Dar, ajuns la capăt, a dat drumul cablului şi a aterizat cu eleganță. Sigrun era a treia. Exercițiul nu era greu pentru ea, nu avea chipul încordat, doar concentrat, înainta uşor şi repede, şi când a ajuns la țintă, stabilise un nou record. Kaspar a strigat, a chiuit şi a aplaudat împreună cu ceilalți. A treia probă era lupta corp la corp pentru băieți şi gimnastică pentru fete. Arbitrul a vorbit despre viață ca luptă şi despre luptă ca viață, întâi a dat comandă băieților să lupte în dreapta lui şi apoi a pus fetele să-şi facă

exercițiile în stânga. Ceea ce făceau băieții i se părea lui Kaspar asemănător cu judoul, chiar dacă hainele nu se prea potriveau cu imaginea pe care o avea el despre judo, iar fetele, cu fustele lor lungi, nu reuşeau să facă prea multe cu cercul, mingea şi panglica, dar o făceau cu grație. Când arbitrul a vrut să-i felicite pe câştigătorii Sigrun şi Horst, Horst i-a spus ceva lui Sigrun, ea l-a privit scurt, a făcut un salt şi s-a întors spre el, l-a apucat, l-a tras peste umăr şi l-a trântit la pământ. Din nou au izbucnit urale. Horst s-a ridicat, a dat să se repeadă la Sigrun, Sigrun era pregătită de luptă, dar arbitrul l-a ținut pe Horst, a considerat întrecerea încheiată şi, din cauza încălcării regulamentului, nu i-a declarat învingători nici pe ea, nici pe el, ci pe o altă fată şi pe un alt băiat.

Apoi Björn s-a apropiat de altar. Se lăsa întunericul; doi băieți care tocmai participaseră la jocuri şi la lupte stăteau în stânga şi în dreapta lui, cu o eşarfă neagră la gât, cămaşă albă şi o făclie în mâna dreaptă. Spectatorii au înaintat, Kaspar a numărat cam şaptezeci-optzeci şi s-a făcut linişte. A vorbit Björn.

Kaspar a constatat cu uimire că nu era rău ca orator. Vorbea cu glas calm, ferm, intensitatea sporea la pasajele care cereau aplauze şi apoi continua să vorbească în aplauzele care se stingeau. Mai întâi a mulțumit pentru

recolta din acel an: o familie etno-naționalistă din Berlin, el arhitect şi ea mamă a cinci copii, tocmai cumpărase o gospodărie în sat şi avea să se mute acolo cât se poate de curând. Regretau că nu erau azi de față, aşteptau cu bucurie viața în comunitate şi transmiteau salutări tuturor. Apoi a vorbit despre vremea de după recoltă, spunând că în curând vor avea loc tăierile de întreținere la copaci; altminteri, anul viitor nu vor avea o recoltă bună de fructe. Aşa era peste tot; ce stânjenea creşterea şi rodirea trebuia tăiat şi îndepărtat. A continuat în aplauze şi râsete:

— A fost nevoie să mai dăm câte o mână de ajutor, astfel încât gospodăria să fie liberă pentru familie, şi mai sunt şi alte gospodării unde avem de tăiat şi de îndepărtat. Aşa creşte comunitatea noastră. Afară, lumea nu mai ştie ce înseamnă comunitate şi fiecare trăieşte pentru sine, decade pentru sine şi moare pentru sine. Cei care mai ştiu asta, în afară de noi, sunt clanurile, bărbații musulmani şi femeile îmbrobodite cu familiile lor. Vor să pună mâna pe Germania, vor să facă din țara noastră o țară a lor. Dar noi nu-i lăsăm. Suntem pregătiți pentru luptă. Creştem pe pământ german, din pământ german ne luăm forța. Viitorul german aparține comunității noastre etno-naționaliste.

În timpul discursului, băieții şi fetele înălțaseră o stivă de lemne în spatele spectatorilor, în mijlocul pajiştii. Purtătorii

de făclii au trecut printr-un spațiu lăsat de spectatori şi au aprins lemnul, iar spectatorii s-au despărțit şi au alcătuit un cerc în jurul focului. Când focul s-a pornit să ardă cu vâlvătăi, întâi a început formația să cânte, apoi s-au alăturat cu toții. „Înalță-te, flacără, înalță-te, flacără, suie cu pâlpâitoare strălucire", Kaspar nu ştia cântecul şi nu înțelegea chiar tot, dar a priceput că ne aflăm într-un cerc binecuvântat şi că vedem arzând flacăra întru slăvirea patriei, că flacăra îi cheamă pe tineri să se adune şi le întăreşte curajul, că semnul ei îi face pe duşmani să pălească şi că jurăm pe altarul ei să fim germani. Au continuat cu *Un tânăr popor se ridică* şi *Frați din Est şi din Vest*, şi din nou Kaspar a înțeles doar că toți – cetățeni, țărani sau muncitori – suntem tineri soldați, că mergem în marş şi că în fața noastră luminează Europa, iar în noi, imperiul. Apoi cântecele au devenit mai reținute, mai melancolice, mai triste; în *Vântul adie peste câmpii*, călăreții împăratului erau în drum spre Flandra şi spre moarte, iar în *Faceți loc, popoare*, ultimii goți se îndreptau spre îndepărtata Thule, în marea cenuşie; Kaspar ştia *Gâşte sălbatice forfotesc prin noapte*[32] din vremea când era într-o grupă a

[32] Cântec foarte popular în şcoala germană, după Al Doilea Război Mondial până în anii '70. Text: Walter Flex (1887-1917), muzică: Robert Götz (1892-1978).

tineretului protestant, şi cânta şi el, şi de asemenea *La fântâna de la poartă* şi *Nu-i țară mai frumoasă la vremea asta*, cântece care îi rămăseseră în minte de când le cântase cu bunica în copilărie.

A privit în jur. La lumina focului şi în timpul ultimelor cântece, chipurile se îmblânziseră. Şi cum altfel să fie, şi-a zis, de ce să nu poată fi cei de dreapta la fel de gânditori, de visători şi de melancolici ca şi noi. I-au venit în minte guvernatorul general Hans Frank, măcelarul Poloniei, care cânta cu emoție Chopin la cetatea din Cracovia, şi Hitler, care îşi iubise câinele. Kaspar nu voia să simtă aceeaşi euforie muzicală ca şi cei care stăteau acolo cu el şi cântau în jurul focului. Îi plăcea Chopin şi îi plăceau câinii, dar nu voia nici să-l asculte pe Frank cântând Chopin şi nici să se joace cu câinele lui Hitler. S-a furişat din grup, s-a dus la biserică şi s-a aşezat pe treaptă, în fața porții. Se cânta în continuare, în final a fost *Cântecul germanilor* cu cele trei strofe, apoi grupul s-a risipit şi oamenii au revenit la standuri şi la mese, iar formația a devenit şi mai vioaie şi mai aproape de rock.

Kaspar s-a ridicat şi s-a întors la serbare. Björn s-a apropiat de el cu două pahare de bere în mâini.

— Ia de aici! Să bem pentru femei. Cum o chema pe a ta? Birgit? Să bem pentru Birgit şi Svenja şi Sigrun. A ciocnit cu

Kaspar şi i-a dat un bilet. Şi pentru banii pe care mi-i virezi, ai aici banca şi contul, şi pentru vacanţele pe care Sigrun le va petrece la tine. A sorbit o dată. Şi pentru Germania. A mai luat o sorbitură. Te voi prezenta avocatului nostru, ca să ştii cum stau lucrurile.

Björn l-a luat pe Kaspar de braţ, l-a condus la o masă, i l-a prezentat domnului dr. Pestor şi i-a lăsat singuri pe cei doi. Un bărbat tânăr cu faţă inteligentă – de ce să n-aibă cei de dreapta feţe inteligente? Din câte înţelegea el, dacă cei doi Weise nu erau cooperanţi, Svenja ar trebui să intre în conflict cu ei şi să-l implice pe Kaspar. Ar depune Kaspar mărturie că Svenja era fiica lui Birgit? Ar fi de acord cu exhumarea lui Birgit? L-ar lăsa să vadă testamentul lui Birgit? Nu? Şi dacă l-ar da în judecată?

La urmă a râs. A zis că oferta lui Kaspar era decentă, aşa să rămână totul. Iar Svenja să mai treacă pe la Weise şi să apese pe pedala moştenirii. Să moşteneşti de la două perechi de părinţi – cât de des apare o asemenea şansă?

15

Apoi Kaspar a traversat terenul, vrând să-şi ia rămas-bun. Björn şedea într-un grup de bărbaţi; beau, vorbeau şi râdeau în hohote, se loveau peste umăr şi dădeau cu pumnul în masă. Lângă foc, Sigrun îşi sprijinise capul pe

umărul unei prietene şi privea flăcările. Kaspar credea că o va găsi pe Svenja cu femeile, la standuri. Dar ea stătea retrasă, sprijinită de o stivă de lemne care îi ajungea până la şold, fără pahar de bere sau de vin şi fără ţigară, iar Kaspar s-a întrebat dacă despărţirea de Frankfurt pe Oder fusese şi o despărţire de alcool şi droguri. Când s-a îndreptat spre ea, Svenja i-a zâmbit, un zâmbet precaut, gata să dispară imediat. A venit lângă ea şi au privit amândoi ce se petrecea în jur.

— Vreţi să plecaţi? Mai spuneţi-mi, de ce nu m-a vrut soţia dumneavoastră?

— N-a vorbit cu mine niciodată despre asta. Înainte să-i găsesc însemnările, după moartea ei, nu ştiam că existaţi. Ar fi putut să prevadă că va veni discuţia asta şi ar fi trebuit să se pregătească. Era bucuros că Svenja aştepta răbdătoare. Cred că nu voia decât să fugă. Îl ura pe Leo Weise, cu care avusese o relaţie, care o minţise şi care voia să se folosească de ea, îi era teamă că fuga se putea aranja pentru ea, dar nu pentru amândouă, poate că se temea că n-aş mai dori-o, dacă aflam de ea şi Leo şi dumneavoastră. Ar fi întrerupt sarcina, dacă ar fi putut, dar Leo a dus-o cu vorba şi, când a abandonat-o, era prea târziu. Poate că aţi încasat şi ura faţă de Leo. Nu ştiu. Sunt atâtea lucruri pe care nu le ştiu! Văzând că ea nu spune nimic, a continuat.

Ştiu că asta a chinuit-o mai târziu. Voia să vă găsească. Dar şi de asta îi era teamă. Şi fiindcă îi era teamă de găsit, îi era teamă şi de căutat. În loc să caute, a citit despre orfelinate şi ateliere şi case de corecţie şi de muncă. Dorise ca prietena ei să vă lase pe pragul unui spital sau al unei biserici şi se temuse că de acolo aţi trecut dintr-un cămin într-altul. Totodată a sperat că va întâlni în dumneavoastră o femeie puternică, dornică de viaţă, fericită.

— Ce-ar fi vrut să facă cu mine, dacă m-ar fi găsit? Până acum, Kaspar o auzise pe Svenja vorbind doar cu glas reţinut sau blând, când voia să-l liniştească pe Björn. Acum suna de parcă abia se putea stăpâni, ca şi cum şi-ar fi înăbuşit tristeţea sau furia sau chiar şi ura cu care o dispreţuia şi o respingea pe femeia care o abandonase. Kaspar a întors capul şi a privit-o. Avea buzele strânse şi aşa cum gura ei îi amintea de gura lui Birgit, şi buzele strânse îi aminteau de chipul imobil al lui Birgit, când era supărată sau furioasă, dar se stăpânea.

— Voia să vă spună cine este şi ce s-a întâmplat şi voia să vi se ofere. Era gata să vă dea de la ea tot ce aţi fi vrut. Asta spera: să vreţi ceva de la ea. Nu îndrăznea să vrea ceva de la dumneavoastră.

— Să ofere. A izbucnit în râs. Să ofere sau să se impună? Treaba cu testamentul aţi inventat-o. Vreţi să ne ţineţi sub

ochi, pe mine şi pe Sigrun. Bine şi aşa, îi îngădui lui Sigrun un bunic şi îi îngădui şi oraşul. Peste trei săptămâni e vacanța de toamnă, iar Björn o să v-o aducă. Dar să nu vă închipuiți c-ați putea să ne cumpărați. Dacă bag de seamă că Sigrun nu rămâne Sigrun a mea, s-a terminat. Atunci puteți să vă luați banii şi să... – ştiți ce anume. Pe Björn îl atrag banii, ştiți asta, dar n-o să vă ajute la nimic.

Kaspar îi auzea împotrivirea şi îl emoționa. S-a gândit la felul în care i se împotrivea Birgit, la îndărătnicia ei când îi cerea socoteală şi ea se apăra, la înclinația de a rupe, de a termina cu librăria, de a pleca în India, de a se retrage în camera ei, de a bea. Svenja n-ar ezita s-o rupă cu el.

— Ce o face pe Sigrun să fie Sigrun a dumneavoastră?

— Faptul că e mândră de ea, şi de noi, şi de Germania. Că e puternică şi că nu se lasă manevrată şi nici nu se dă bătută. Că ştie cine este şi ce vrea.

Acum Kaspar o auzea pe acea Svenja căreia nu-i fusese îngăduit să descopere cine era şi ce voia, care fusese manevrată şi înjosită, care nu avusese ceva care s-o facă să fie mândră. Ea lăsase totul în urmă, casa părinților, privarea de libertate din cauza tatălui, Torgau şi anii printre skinheads, şi, datorită lui Björn, găsise în credința în etno-naționalism şi în mândria față de Germania ceva ce o

susținea şi voia să-i dea mai departe lui Sigrun. Totuşi Kaspar dorea să încerce să construiască o punte.

— Eu nu sunt mândru de Germania. Cum să fii mândru de ceva ce n-am realizat eu? Dar nu pot să-mi imaginez să fiu altceva decât german. E de-ajuns?

— Vom vedea. A scos un bilet din buzunarul rochiei şi apoi alt bilet şi un creion. V-am scris numărul nostru de telefon. Mi-l scrieți pe al dumneavoastră? După ce a făcut-o, ea i-a zâmbit din nou, ca înainte, când o văzuse şi i se alăturase. Ştiu, soția a fost cea care nu m-a vrut, nu dumneavoastră. Nu eraţi obligat să veniți. De altfel, eu sunt Svenja.

— Eu sunt Kaspar.

— Kaspar? A izbucnit într-un râs sonor, un râs limpede, vesel, de care n-ar fi crezut-o în stare, şi-a dus mâna la gură, a continuat să râdă încet, s-a scuzat.

— Nu te supăra pe mine, nu de tine am râs, doar că n-am mai întâlnit pe cineva pe care să-l cheme Kaspar. L-a sărutat pe obraz, râzând. Să ajungi cu bine acasă, Kaspar!

16

A ieşit din sat pe drumul pe care venise. Şi-a amintit de un depozit de lemne pe lângă care trecuse, l-a căutat cu

privirea, l-a găsit în întuneric de cealaltă parte a drumului şi a parcat între două stive de lemn.

Ce să facă? Era prea obosit ca să meargă până la Berlin şi mai şi băuse prea mult. Rietzow nu putea fi departe; s-a gândit dacă să nu-i ceară Paulei adăpost pentru noapte, dar se temea până şi de drumul ăsta scurt şi, în plus, ar fi şi prea târziu când ar ajunge. Nu-şi amintea să fi trecut pe lângă vreo pensiune la dus. Avea să doarmă în maşină.

Cu spătarul coborât, avea un pat, şi cu pardesiul – o cuvertură. S-a întins, dar nu şi-a aflat somnul. Sigrun avea să vină peste trei săptămâni. Nu putea să doarmă pe canapeaua din living. Avea nevoie de propria ei cameră cu pat, dulap, masă şi scaun – trebuia să-i amenajeze camera care fusese a lui Birgit. Avea nevoie de cărți – trebuia să se consulte cu colega care se ocupa de literatură pentru copii şi tineret. Avea nevoie de jocuri pe care ar putea să le joace cu ea. Ce să-i arate în oraş, ce muzee ar interesa-o, cum stătea treaba cu teatrul, cinematograful, opera, concertele? Trebuia să se pregătească, trebuia să aibă un program pentru fiecare zi, nu trebuia să-l respecte, dar trebuia să-l aibă. Avea nevoie de nişte tovarăşe de joacă de aceeaşi vârstă? De unde să le ia?

Era tot mai neliniştit. Cum s-o scoată la capăt de unul singur? În starea de neputință şi neajutorare, în care orele

de nesomn din timpul nopții îl doboară până şi pe cel mai puternic, sarcinile care îl aşteptau pe Kaspar căpătau dimensiuni înspăimântătoare. Colega o să-i recomande cărți, dar dacă recomandările nu erau bune, va trebui să se familiarizeze cu lecturile din secțiunea pentru fete. Ce tablou să pună în cameră? Nici Friedrich cel Mare, nici Bismarck, asta se înțelege, chiar dacă lui Sigrun ar putea să-i placă, dar nici ceva prin care să se simtă provocată, nimic din ce să-i fi arătat deja tatăl ei, poate, folosindu-se de imagini din expoziția din 1937[33] şi dezgustând-o. Vreo femeie de-a lui Feuerbach, nostalgică şi visătoare? *Diligența* lui Koller? Un peisaj montan de-al lui Hodler[34]? Exista vreo vedetă din muzică sau film care să nu fi avut de-a face cu politica, pe care o îndrăgeau atât cei de dreapta, cât şi cei de stânga, care s-o entuziasmeze pe Sigrun şi care, dacă o găsea pe perete în camera ei, s-o fi împăcat pe loc cu el şi cu şederea ei în lumea lui. Pe cine putea să întrebe? Apoi mai erau şi banii. Nu-i avea la bancă şi nu putea să-i ia din librărie. Putea să facă un împrumut la casa de economii, era nevoie să ipotecheze apartamentul?

---

[33] Expoziția „Artă degenerată”, organizată la München în scopuri propagandistice şi care cuprindea 600 de lucrări aparținând curentelor moderniste discreditate de nazişti.

[34] Anselm Feuerbach (1829-1880), pictor german; Rudolf Koller (1828-1905), pictor elvețian; Ferdinand Hodler (1853-1918), pictor elvețian.

A dat pardesiul deoparte şi s-a ridicat. Simțea nevoia să iasă la aer. A căutat pe pipăite mânerul portierei, nu l-a găsit, a intrat în panică gândindu-se că a rămas încuiat în carcasa aceea întunecoasă, în care nu se putea ridica şi nici întinde, în care se lovea peste tot de ceva, cu capul, cu brațele, cu picioarele. Apoi a reuşit să deschidă portiera, s-a împins afară, cu capul înainte, sprijinindu-se în mâini, şi-a tras picioarele, a alunecat, a căzut, s-a târât şi, în cele din urmă, a ajuns să şadă gâfâind pe pământ, lângă maşină.

Când nu şi-a mai auzit gâfâitul, s-a făcut linişte. La fel de linişte ca atunci, cu zile în urmă, pe malul râului Oder, s-a gândit Kaspar, şi şi-a mai zis că liniştea din Est are ceva familiar şi totodată înfricoşător. A ascultat, dar nu trosnea nicio creangă, nu striga nicio cucuvea, vântul nu foşnea în copaci. Lemnul tăiat şi stivuit mirosea. Kaspar s-a întrebat de ce mirosul de lemn dă aşa o senzație de bine. Fiindcă noi, oamenii, am trăit în lemn înainte să construim case de piatră? Fiindcă primele noastre unelte au fost din lemn? Fiindcă lemnul e viu, creşte şi îmbătrâneşte, aşa cum creştem şi îmbătrânim noi? Kaspar a auzit ceva asemănător unui urlet îndepărtat şi s-a ridicat. Sunetul se apropia repede şi devenea tot mai intens, a văzut luminile puternice, apoi maşina care gonea cu eşapamentul bubuind şi cu faruri orbitoare a şi dispărut. Se ducea la serbare?

Chiar dacă reuşea totul, cu camera, tabloul şi cărţile şi Sigrun se simţea bine – el ce făcea, de fapt? Cu ce drept intra în viaţa ei? Avusese Birgit un asemenea drept pe care el îl moştenise? Un drept, fiindcă Sigrun era nepoata lui Birgit? Ce-i trecuse prin minte când inventase chestia cu testamentul şi o confiscase pe Sigrun pentru vacanţe? I se păruse ceva de la sine înţeles, fiindcă era în primejdie în societatea aceea de dreapta? Fiindcă voia s-o salveze, să nu decadă moral şi intelectual?

Kaspar se ţinuse deoparte întotdeauna. Era membru al bisericii şi se ducea acolo uneori, fără să creadă în Dumnezeu, dar nu preluase niciodată vreo îndatorire. Fără să aibă vreo funcţie, era membru al Camerei de Industrie şi Comerţ şi al Asociaţiei Editorilor şi Librarilor din Germania. Uneori se enervase din cauza politicii şi chibzuise dacă să nu intre în vreun partid. Câteodată fusese invitat să se implice în asociaţia „Cetăţenii sprijină parcurile”. Dar niciodată nu a depăşit faza alegerilor corecte şi a strângerii hârtiilor, paharelor şi a sticlelor în timpul drumurilor prin parc. Şi deodată voia – nu, nu să salveze lumea, ci pe Sigrun, ceea ce nu i se părea mai puţin exotic şi mai îndrăzneţ.

Îi era frig, şi-a îmbrăcat pardesiul, s-a plimbat încoace şi-ncolo, s-a aşezat în maşină, a îndreptat spătarul, a pornit

motorul şi a dat drumul la căldură. Curând l-au deranjat zgomotul şi aerul uscat, prăfos, care se răspândea în habitaclu şi a oprit tot. Cu cât i se făcea mai frig, cu atât mai treaz era şi a hotărât să plece la Berlin. Dar după ce a luat decizia a adormit, şi când s-a trezit, se lumina de zi.

A pornit. Era prea târziu să se mai țină deoparte. Era implicat. Trebuia să se înțeleagă cu Björn şi Svenja şi să-i fie bunic lui Sigrun, pe cât era el în stare. I-ar fi plăcut să aibă copii, nu avea – uite că acum avea o nepoată. Şi dacă tot o avea, trebuia să se şi ocupe de sufletul ei. A râs. Sufletul lui Sigrun, sufletul german – în ce mă bag?

17

Întors la Berlin, Kaspar a făcut un împrumut de la Casa de Economii şi le-a virat lui Björn şi Svenjei 25.000 euro. S-a dus în camera lui Birgit, a rămas în uşă, s-a aşezat la birou şi a privit în jur. Dacă ducea la subsol biroul mare al lui Birgit şi etajerele mari, încăpea un pat, în stânga, la perete; un birou mic, sub fereastră, şi alături, în dreapta lui, o etajeră mică, iar la peretele din dreapta un dulap. Kaspar s-a apucat de treabă. A dus lucrurile lui Birgit în beci, a găsit pat, birou şi dulap la un magazin de antichități, a pus un tâmplar să monteze rafturi într-o jumătate de dulap şi o bară în cealaltă, şi să facă o etajeră, care era atât de îngustă

încât cu cele zece cărți pe care voia să le pună acolo şi cu cele câteva pe care urma să şi le aducă Sigrun n-avea să arate goală. A adus înapoi de la subsol scaunul lui Birgit; era mai modern decât restul lucrurilor din cameră, dar bun pentru spatele lui Sigrun şi o amintire de la bunica.

A parcurs cărțile recomandate de colegă. Îi zisese că sunt cărți citite şi îndrăgite de fetele de paisprezece ani. Era de acord că la vârsta aceea lecturile erau despre fete ceva mai mari. Însă chiar de la prima carte trebuiau să fie nişte fete de şaisprezece ani care erau cool, fiindcă beau alcool, luau droguri şi făceau sex?

Când avea paisprezece ani, nici el nu citise despre tineri de paisprezece ani. Asemenea colegilor lui, începuse atunci să parcurgă literatura universală, de la Tolstoi şi Dostoievski, până la Stendhal şi Hugo. Multe nu le înțelesese şi nu le apreciase cum ar fi meritat. Dar era palpitant, şi chiar dacă lecturile nu erau înțelese în întregime, sau tocmai fiindcă nu erau înțelese în întregime, ele ofereau subiecte de gândire şi de discuție. Asta făceau probabil şi cărțile pentru fete care-i fuseseră recomandate. Numai că – ce fel de modele ofereau ele?

Dar ce fel de model fusese Julien Sorel, care seduce două femei, sau Rodion Raskolnikov, care omorâse două femei? Erau despărțiți de mai bine de un secol, dar la citit îi

fuseseră atât de apropiați şi de provocatori, ca şi cum el şi ei ar fi trăit în aceleaşi vremuri şi în aceeaşi lume. Cartea pentru fete se termina bine – să mizeze pe faptul că pentru Sigrun alcoolul, drogurile şi sexul vor dispărea în finalul fericit, la fel cum şi pentru el crimele comise de Raskolnikov au fost anulate prin convertirea lui, datorată iubirii pentru Sonia? Nu cumva subestima capacitatea de înțelegere a fetelor de paisprezece ani? Dar în vreme ce crimele nu-l făceau atrăgător pe Raskolnikov, alcoolul, drogurile şi sexul le făceau cool pe fetele de şaisprezece ani. Asta să învețe Sigrun?

A continuat să citească. Următoarea carte era despre şapte fete de paisprezece ani care supraviețuiesc câteva săptămâni de vară în pădure şi întâlnesc oameni ciudați, câini frumoşi şi trei băieți. Fără alcool şi fără droguri, iar în loc de sex, o tandrețe sfioasă. Dar ce anume s-o impresioneze pe Sigrun la supraviețuirea în pădure, ea care fusese în excursii şi tabere la câmp şi în pădure cu grupurile de dreapta?

I-a plăcut povestea despre o fată de culoare, de şaisprezece ani, care locuieşte în ghetou, dar care, grație ambiției şi cumpătării părinților, frecventează o şcoală privată pentru albi, care vede cum prietenul ei, tot negru şi de aceeaşi vârstă, este împuşcat fără motiv de un polițist şi

care învață să se impună: în fața poliției şi a bandei din ghetou. Dar deja pe prima pagină miroase a „iarbă”, iar pe a doua apare un prezervativ. Şi ce face dacă Sigrun îl întreabă de amândouă? Cu „iarba” încă mai merge şi protagonistei nu-i place, n-o fumează şi nu-i place nici cum miroase. Nici de prezervativ nu are nevoie. Dar să-i explice el, bunicul, lui Sigrun, o fată de paisprezece ani, la ce foloseşte un prezervativ? Sau ştie şi ea de multă vreme?

S-a hotărât pentru aventura unei fete care, după băiatul nepotrivit, îl întâlneşte pe cel potrivit, un indian care o ia cu el în lumea lui şi îi dezvăluie natura şi un nou fel de a trăi, de a gândi şi simți, de care ea se îndrăgosteşte, dar şi el de ea, şi cu care vrea să învețe să rămână împreună, în ciuda diferenței dintre lumile lor.

Apoi şi-a amintit de cărțile copilăriei lui, *Cartea junglei, Frații negri, Comoara din insulă, Robinson Crusoe şi Oliver Twist.* Iubise cărțile astea, trăise cu ele. Nu le mai avea. Aşa că a făcut rost de ele şi, de asemenea, de *Fiicele doctorului March* şi *Stăpânul inelelor*, pe care nu le citise, dar despre care auzise. Ce nu se mai edita se găsea în anticariate. Opt cărți – ar trebui să fie de-ajuns. Kaspar le-a pus pe etajeră. Apoi n-a putut să se abțină, a luat *Cartea junglei*, a citit şi s-a bucurat ca în copilărie de prietenia lui Mowgli cu pantera

şi cu ursul. Indiferent care va fi cartea cu care se va împrieteni Sigrun, el îi va împărtăşi prietenia.

A cumpărat bilete la *Flautul fermecat,* la Opera Comică şi la un concert la Filarmonică, Bach, Glass şi Brahms. S-a interesat de programul muzeelor. Cândva o va lua pe Sigrun cu el la librărie şi o va lăsa să ajute la despachetat, împachetat şi expediat cărți, o dată avea s-o ia cu el la cimitir, la mormântul bunicii ei. În serile în care nu era nimic altceva de făcut, va juca jocuri cu ea; a găsit acasă un joc de şah, cu piese şi tablă de lemn, moştenit de la bunicu', şi a cumpărat Moara, Dame, Reverse şi Scrabble.

În ultima seară dinaintea sosirii lui Sigrun s-a dus în cameră şi s-a aşezat pe scaun. Aici şezuse după ce murise Birgit şi plecase poliția. Atunci fusese camera lui Birgit, acum era camera lui Sigrun. Pe atunci încă nu ştiuse nimic de Sigrun, acum tot ce ştiuse despre Birgit era în dezordine. Scrisese că marea ei consolare era că el o iubise. De ce nu îngăduise să fie iubită şi mai profund? De ce rămăsese cu sine şi pentru sine? Ce însemna că i-o lăsase moştenire pe Sigrun? Asta făcuse, el aşa simțea. Ceva ce nu-şi mai putuse închipui după moartea lui Birgit – va merge din nou la operă şi la concert cu Sigrun.

A privit peretele gol. Nu se putuse hotărî la un tablou pentru Sigrun şi îşi mai amintise că în copilărie îi plăcuse să privească peretele gol de lângă pat.

18

Björn a sunat dimineața, spunând că el şi Sigrun vor sosi la cinci, şi la cinci erau acolo. Björn era îmbrăcat cu pantaloni tradiționali şi cămaşă albă, Sigrun cu fusta colorată pe care Kaspar i-o ştia şi cu o bluză albă. Avea cu ea un mic geamantan de piele.

— Pot să mă uit puțin? a întrebat Björn, după ce a salutat, n-a aşteptat răspunsul, s-a dus în sufragerie, a aruncat o privire în dormitor şi una în bucătărie şi a continuat să caute, uitându-se împrejur.

— Unde va dormi Sigrun? Kaspar i-a arătat camera. Unde o să se spele? Kaspar i-a arătat baia pentru musafiri cu duş şi chiuvetă. Unde aveți televizorul? Kaspar l-a asigurat că nu are televizor. Sigrun, care nu scosese o vorbă până atunci, a zis:

— Nici noi, şi Björn a dat din cap şi şi-a pus mâna pe umărul ei.

N-a vrut să rămână la cină. Dar a cerut o bere, înainte de plecare, repede, la masa din bucătărie, şi, la o bere şi apoi la încă una, a precizat: fără televizor şi cinematograf, fără

țigări, fără jeanşi, fără ruj, fără piercing. Sigrun asculta cu o față inexpresivă. Kaspar a încuviințat.

— Atunci totul e limpede. Björn s-a ridicat. Vin s-o iau într-o săptămână. Dar nu s-a dus la uşă la fel de hotărât cum vorbise şi se ridicase. S-a întors spre Sigrun.

— Cu bine, copilă. S-a aplecat, a sărutat-o pe frunte şi a plecat.

Kaspar şi Sigrun şedeau la masă şi se priveau. Părul roşu, pistruii, ochii verzi sau căprui sau amândouă deodată, gura a cărei arcuire era singurul lucru care îi amintea de Birgit. Oare de unde să aibă părul roşu? Nu de la Björn, nici de la Svenja şi nici de la Leo. Să-l fi adus Paula în familie când o scosese în lume pe Svenja şi o însoțise în primul ei drum? Lui Kaspar nu-i venea să creadă că-i trecuse prin minte asemenea nerozie şi a clătinat din cap.

— Câți ani ai, bunicule?

— Şaptezeci şi unu.

— Eu am paisprezece. În decembrie împlinesc cincisprezece.

— E o vârstă frumoasă, a zis Kaspar dând din cap. Vrei să-ți desfaci bagajul şi să te aranjezi? Pot să te ajut cu ceva?

— Mă descurc.

— Cum de i-a venit tatălui tău ideea că te-aş lăsa să-ți faci piercing?

— Nu de tine, de mine e vorba. Irmtraud şi-a făcut piercing, o svastică mică de argint pe ureche, sus, arată grozav, mie îmi place. Irmtraud locuieşte la Berlin şi este la autonomi[35] şi când am să fiu mai mare, vreau şi eu la Berlin şi la autonomi. Părinții mei cred că drumul ăsta e greşit. A râs. Acum le e teamă că am să fug de la tine şi am să ajung la Irmtraud. Mă gândeam că tata te va avertiza ce-o să facă din tine, dacă fug de aici.

— Vrei să ajungi la Irmtraud?

— Nu, vreau doar s-o întâlnesc. Dacă vrei, vii cu mine.

Kaspar i-a dus geamantanul în cameră, i-a arătat dulapul cu bară şi rafturi, etajera cu cărți, întrerupătorul pentru lumina din tavan şi pe cel pentru lampa de birou şi veioza de la pat, a rămas în uşă şi nu ştia ce să facă.

— Îți place pizza? Sigrun a făcut semn că da. Atunci vino jos când eşti gata şi mergem să mâncăm.

A coborât în timp ce el citea articolul de pe Wikipedia despre naționaliştii autonomi. Asta voia să devină? S-au dus la restaurantul italian şi pe drum totul a impresionat-o: clădirile înalte, primele cu grădini, următoarele fără, strada lată, cu multe magazine şi restaurante, cu maşini multe şi oameni mulți. Nu mai fusese niciodată la Berlin, nu se va

[35] Grupare neonazistă, cea mai violentă fracțiune a extremei drepte europene.

sătura de oraş în săptămâna pe care o aveau în față. A fost impresionată şi de restaurant, al cărui proprietar l-a salutat pe Kaspar ca pe un vechi prieten şi pe ea ca pe o tânără doamnă, de sala cu pereți roşii şi lumină difuză, de chelnerii cu şorțuri lungi, albe, de fețele de masă albe şi şervetele albe, de pânză.

— Ştergare adevărate, a zis ea uimită, după ce s-au aşezat şi şi-a despăturit şervetul pe genunchi. A povestit despre pizzeria din Güstrow, unde cei mai mulți veneau doar să-şi ia pizza, iar puținii care mâncau acolo şedeau la mese de plastic sub tuburi de neon. A povestit şi despre băieții şi fetele de la şcoală, de la liceu, care stăteau seara în fața pizzeriei şi beau, sau la benzinărie, cea privată, la Shell nu se duceau, şi care înainte stăteau şi beau la standul cu döner kebab, până când a fost incendiat.

— Incendiat?

— Cei doi erau africani şi musulmani. N-avem nevoie de ei.

— Cei care cumpără de la ei au nevoie. Dacă nimeni n-ar avea nevoie de ei, n-ar fi aici.

— Ah, bunicule, ce le mai complici! Ştiu numai cum a fost, n-am fost acolo, eu nu fac aşa ceva. Nu stau nici la benzinărie şi nici nu beau bere. Cred că ăştia ar trebui să-şi vândă kebabul în Africa, dar poate că ai dreptate şi ar fi mai

bine dacă nimeni n-ar mai cumpăra de la ei. E adevărat că aici există autobuze ca două autobuze suprapuse?

Kaspar a promis că va merge cu ea prin Berlin pe platformă. I-a povestit şi despre biletele la operă şi concert, despre muzee, despre librărie şi despre jocurile pe care le vor juca. Îl asculta cu ochi strălucitori. Se bucura de toate.

— Cât e până la Ravensbrück?

— Până la Ravensbrück?

— Irma Grese – vreau să văd unde a lucrat. O dată pe an părinții merg cu mine la cetate, şi uneori şi la vreo altă întrunire. Niciodată nu merg cu mine acolo unde vreau eu. Mergi cu mine la Ravensbrück?

— Când vii iarăşi şi rămâi mai mult timp. Pentru săptămâna asta avem un program destul de plin.

Sigrun a înțeles. A mâncat, şi după prima cola, pe care o comandase şovăind, cu un sentiment de vinovăție curioasă, a băut-o şi pe a doua. A întrebat ce populație şi ce suprafață avea Berlinul, dacă metroul chiar merge pe sub pământ şi cum putea să ajute la librărie. Imediat a întrebat cum fusese bunica. Kaspar i-a promis că vor merge la mormântul lui Birgit şi că-i va povesti acolo despre ea. Sigrun era mulțumită de răspuns, iar la sfârşitul mesei a fost mulțumită de tot, obosită după călătorie, obosită după atâtea întrebări şi gata de culcare. Când a vrut să-i spună

noapte bună, ea s-a tot foit până când el şi-a dat seama că îi era puțin teamă să adoarmă într-o cameră străină, lucru pe care nu voia să-l recunoască nici față de el şi nici față de sine. S-a aşezat pe marginea patului şi i-a povestit *Flautul fermecat*. I-a povestit despre Tamino, despre bestia care îl urmăreşte, despre frica lui şi despre cum îşi pierde cunoştința, despre Papageno care i se înfățişează lui Tamino cu un cântec, după ce se trezeşte din leşin. I-a povestit încet şi calm şi a văzut că lui Sigrun i se închideau ochii.

— Mă duc jos, las uşile deschise, pun cântecul şi tu adormi. I-a acoperit scurt mâna cu palma, s-a ridicat, a coborât, a găsit CD-ul şi aria lui Papageno şi l-a pus. Apoi s-a dus la piciorul scării, a strigat încet „Sigrun”, n-a primit niciun răspuns şi a zis în şoaptă „Noapte bună!”.

19

A citit până la capăt articolul de pe Wikipedia despre naționaliştii autonomi. Nu-i venea să creadă că Sigrun voia să înlăture sistemul politic printr-o revoluție şi să pună în loc o comunitate națională şi socială, că era în stare măcar să-şi închipuie ce înseamnă sistem politic şi revoluție şi comunitate națională şi socială. Retorica revoluționară avea pentru ea ceva care promitea aventură? După toate fustele şi bluzele cuminți găsea că pantalonii negri şi hanoracele,

şepcile de baseball şi mănuşile erau şic? Voia să fie una dintre puținele fete care se afirmau la aotonomi?

Apoi a citit despre Irma Grese şi a fost şi mai dezorientat. La şaptesprezece ani a vrut să devină soră medicală, la nouăsprezece a devenit supraveghetor la Ravensbrück, apoi, o vreme, a avut sub supraveghere peste 30.000 de femei la Auschwitz şi, în cele din urmă, a condus un marş al morții spre Bergen-Belsen. Era neobişnuit de crudă, lovea, biciuia, asmuțea câini asupra oamenilor, a fost descrisă drept cea mai rea femeie din lagăr şi poreclită „hiena de la Auschwitz". Da, în fața tribunalului a recunoscut cu mândrie că şi-a îndeplinit datoria față de patrie şi s-a comportat cu demnitate când a fost spânzurată. Era suficient pentru Sigrun? Nu-i păsa ce făcuse Irma Grese? Nu ştia? Nu voia să ştie?

A doua zi dimineață, la şapte, când Kaspar s-a dus la bucătărie să pregătească micul-dejun, Sigrun pusese deja masa. Îşi trăsese un scaun la fereastră, şedea şi citea *Comoara din insulă*. A sărit de la locul ei, a explicat că mereu se trezeşte aşa devreme, autobuzul şcolii o ia la ora şapte, a dat drumul la cuptor, în care băgase deja nişte chifle, şi a pus apă la fiert.

— Lasă-mă pe mine, a zis ea, când Kaspar a dat să fie şi el activ, şi a făcut un ceai negru pentru el şi o ciocolată

caldă pentru ea, şi se vedea că inspectase dulapurile şi sertarele şi că se familiarizase cu bucătăria. Lui Kaspar i s-a părut puțin neliniştitoare naturaleța cu care se mişca prin bucătărie şi folosea obiectele şi alimentele. Dar îi plăcea să fie servit.

Era o zi cenuşie de toamnă. Asta n-o deranja pe Sigrun, nu voia să amâne explorarea oraşului. Au umblat toată ziua, au mers cu metroul şi cu trenul urban, pe sub pământ şi pe deasupra, au urcat în autobuzele supraetajate, sus şi în față, acolo unde pui stăpânire pe lume, şi în spate, în celelalte autobuze şi în tramvaie, unde te îndepărtezi de ea. Au mers şi au tot mers. Kaspar şi-a amintit duminica de după sosirea lui la Berlin, cu mulți ani în urmă, de primul lui drum prin oraş, de prima lui vizită în Est. Şi-a mai amintit şi cum voia el atunci să se simtă acasă în tot Berlinul şi în toată Germania şi nu putea. Acum era acasă şi se bucura.

A străbătut din nou, cu Sigrun, Karl-Marx-Allee de la est la vest, i-a arătat Alexanderplatz, Insula Muzeelor, Catedrala, Neue Wache, universitatea şi Gendarmenmarkt. La toate a avut ceva de spus şi de întrebat, ar fi vrut să fie totul mai mare, mai impunător, mai măreț, doar catedrala i-a fost pe plac, pe dinafară şi pe dinăuntru. La Neue Wache a meditat mult timp în fața statuii lui Käthe Kollwitz, *Pietà*.

— Asta e o mamă germană cu fiul ei mort?

— Da, şi când a fost expusă, mulți au fost de părere că era o reprezentare a victimelor germane ale războiului, dar nu şi a victimelor tiraniei germane. De aceea e textul de la bază.

— „Victimelor războiului şi ale tiraniei”, a citit Sigrun şi a clătinat din cap. De ce nu victimelor germane? De ce nu putem noi să ne amintim de victimele noastre şi ceilalți de ale lor?

— În moarte toți sunt egali. Şi e bine să nu-ți amintești doar ce ai suferit, ci şi ce le-ai pricinuit celorlalți.

— Mereu ceilalți.

— Nu, Sigrun, şi ceilalți. Kaspar nu-şi dorea o discuție despre germani şi ceilalți şi despre întrebarea dacă germanii se considerau prea răi şi ceilalți prea buni. Odată am fost aici iarna. Eram singur, era linişte, era frig, ningea. Zăpada cădea prin luminator, fulgii dansau şi se legănau şi se aşterneau pe capul şi pe umerii mamei, iar imaginea era atât de tristă, atât de dureroasă – o tristețe şi o durere pentru tot ce nu este drept. Nu este drept ca oamenii să ucidă şi să moară în război, să fie violenți unii cu alții şi să se asuprească unii pe alții. Pământul este atât de mare şi atât de bogat, încât ne poate fi bine tuturor.

Sigrun n-a răspuns nimic şi Kaspar nu ştia dacă ce spunea ajunge la ea sau dacă tăcea cum tăcuse el în copilărie, când mama îi făcea morală şi el nu dorea decât să se încheie predica. N-a ştiut nici ce înseamnă faptul că l-a luat de mână când a zis: „Mergem?”. Afară a dat drumul mâinii lui şi a vorbit cu vioiciune, la fel ca înainte.

În drum spre casă a insistat să gătească împreună cina şi să facă nişte cumpărături. El nu ştia să gătească, dar nu voia să recunoască. A văzut nişte gălbiori proaspeți, şi-a amintit de pastele cu gălbiori proaspeți pe care le mâncase la restaurant, i-a cumpărat, a luat şi ceapă, şuncă şi smântână, spaghete şi salată. Acasă s-a apucat de treabă şi a tăiat ceapa cum s-a priceput până când Sigrun i-a cerut să treacă la tăiat şunca, a tocat ceapa cât ai clipi, a preluat şi şunca şi l-a pus să spele salata. A gătit ea, dar o făcea ca şi cum doar l-ar fi ajutat. Oare la cei de dreapta fetele învață aşa ceva? Să-i lase bărbatului, care nu e în stare să conducă, iluzia că totuşi el conduce? Kaspar citise despre rolurile tradiționale în relația bărbat-femeie pe care cei de dreapta le păstrau şi nu voia să profite. Când gălbiorii cu ceapă şi şuncă au ajuns în tigaie şi spaghetele în apa care fierbea, s-a aşezat.

— Te pricepi, Sigrun. Mulțumesc că ai gătit. Fără mine, ai fi terminat şi mai uşor, şi mai repede. Dar, uitându-mă, am învățat, iar mâine am să fiu mai bun.

— Mâine gătim altceva.

— Ai învățat asta de la mama ta?

— Ea nu găteşte. De aceea am învățat eu.

După masă a vrut să joace şah şi era atât de bună, încât el a pierdut şi prima, şi a doua partidă. De câteva ori i-a atras atenția asupra unei greşeli şi i-a zis să facă altă mutare. Era amabilă, ca şi la gătit, dar simțea la ea o fermitate, de parcă ar fi pornit cu el o luptă pe care trebuia s-o ducă şi s-o câştige oriunde se confrunta cu el. Lupta tinereții împotriva vârstei? A femeii împotriva bărbatului? Lupta politică?

Dar când s-a dus la culcare, a vrut să afle continuarea poveştii cu *Flautul fermecat* şi, înainte s-o lase singură şi să pună aria „Acest portret e o încântare”, i-a dat un sărut.

20

În dimineața următoare, Sigrun desfăşurase harta Berlinului pe masa din bucătărie.

— E o zi minunată. Putem face o drumeție?

Era o zi minunată. Kaspar şi Sigrun au ieşit pe balcon; cerul era albastru, frunzele străluceau şi în aer plutea făgăduiala că după toamnă şi iarnă va fi din nou primăvară.

— Nu ştiu. Ieri am umblat destul. Eu trebuie să trec şi pe la librărie, iar la şapte începe concertul.

Sigrun a scuturat din cap. Se gândise la toate: cu trenul urban până la Wannsee, cu bacul la Kladow, apoi pe jos, prin Sacrow, suburbia berlineză, şi prin pădurea berlineză înapoi la Wannsee.

— Asta e o hartă proastă. Dar nu pot fi mai mult de douăzeci de kilometri. Ajungem înapoi la timp pentru librărie şi concert.

— Nu vreau să merg azi douăzeci de kilometri şi nici mâine. Am văzut la serbare ce puternică eşti, sunt sigur că tu reuşeşti. Eu nu.

Kaspar era supărat. Harta Berlinului îşi avea locul într-un teanc de foi şi broşuri referitoare la instituţii guvernamentale şi districtuale, birouri vamale, clinici, medici, angrosişti, meseriaşi, apeluri de urgenţă, tarife poştale, nimic secret sau intim, dar nici ceva care să fie pur şi simplu la vedere. La fel ca ieri în bucătărie, Sigrun se familiarizase azi cu tot ce era în living. Nu că i-ar fi interzis, dacă ar fi întrebat. Dar fără să întrebe?

Sigrun nu-şi dădea seama că era supărat. Zâmbea – obținuse o nouă victorie în lupta cu el?

— Anul trecut am reuşit să duc până la capăt marşul Wolfsangel[36]. 150 de kilometri parcurşi în patru zile, cu un rucsac de 15 kilograme. E pentru băieți, dar adesea ei nu reuşesc. De fapt, nu e pentru fete.

— Marşul Wolfsangel?

— Cine reuşeşte, capătă „cârligul lupului”, fiindcă e capabil, şi runa reprezintă capacitatea de a învinge primejdiile.

— Mi-o arăți?

Sigrun a urcat şi a coborât scara în fugă şi a reapărut în bucătărie cu mândria citindu-i-se pe chip şi cu o insignă argintie în mână. I-a pus în palmă micul însemn cu imaginea unei vergele, care la un capăt avea un cârlig îndreptat într-o direcție şi la celălalt unul în direcția opusă. Văzându-l că se uită derutat la insignă, a întrebat:

— Nu te pricepi la rune? Am să-ți explic. Strămoşii noştri germanici ne vorbesc prin ele.

---

[36] „Cârligul lupului”, simbol runic folosit de naziști şi, mai recent, de susținătorii actuali ai nazismului.

La micul-dejun, Sigrun a desenat nişte rune pe o foaie, runa Sig sau Sieg[37], runa ei, dar folosită de SS şi interzisă, runa paisprezece, runa vârstei ei, runa Odal, semnul libertății, şi soarele negru, semnul desăvârşirii. Sigrun renunțase să învețe tot alfabetul runic. Zicea că n-aveai prea multe de făcut cu runele. Dar ea le explica runele celor mici.

— Îi mai învăț şi să respecte limba germană şi să spună „telefon portabil” în loc de „mobil”, „tricou”, în loc de „T-shirt”, „prezentare sistematică” în loc de „tabel”, „rețea mondială” în loc de „Internet”.

Kaspar şi-a amintit de maxima atârnată în bucătărie, acasă la Sigrun.

— „Sufletul poporului trăieşte în limba lui”?

Sigrun era încântată.

— Da, bunicule! Ai citit asta la noi.

Trăia sufletul poporului în „telefon portabil” şi în „rețea mondială”? Kaspar refuza să-şi pună o asemenea întrebare. În maximă exista un adevăr, chiar dacă nu cel pe care li-l spunea Sigrun copiilor, iar Kaspar nu voia să ridiculizeze nici adevărul, nici pe Sigrun. Voia s-o ia în serios pe Sigrun – cum altfel să ajungă la ea?

— Deja îți asumi responsabilități pentru alții mai tineri?

---

[37] Rună reprezentativă pentru mişcările etno-naționaliste, însemn al organizației paramilitare Schutzstaffel (SS).

— Cel mai mult îmi place să conduc un grup de puştani – râdea –, de puştoaice, când în tabără avem un cort cu horn. În mijloc arde focul, seara le citesc, dormim cu picioarele la căldură şi capul la răcoare, dimineața ne trezim înviorați şi, după cinci zile, suntem o adevărată comunitate. Asta şi pentru că fiecare stă de pază noaptea şi răspunde de foc timp de o oră. Eu am grijă ca ale mele să participe cum trebuie la alergarea de dimineață, la flotări şi genuflexiuni; vreau să aibă forță şi să câştigăm la exercițiile pe teren.

— Şi câştigați?

A râs.

— Tu ce crezi?

— Cred că voi câştigați.

— Nu la cântat. Acolo câştigatul ține de noroc. Poți să le faci pe leneşe şi pe grase să fugă, dar când una nu reuşeşte decât să cârâie, nu poți s-o bați ca să cânte.

— Ție îți place să cânți?

— Şi ție îți place. La serbarea noastră ai cântat şi tu şi am văzut că îți făcea plăcere. Data viitoare aduc cartea cu cântece şi ți-o arăt. Ştii *Viața noastră e doar a libertății*? E cântecul meu preferat. La *Frați din Est şi din Vest* îmi place că onoarea noastră se cheamă loialitate, loialitate față de popor şi de țară. Ce să fie greşit aici? A împins scaunul înapoi, a luat poziție de drepți şi a cântat cu glas luminos şi

limpede: „Onoarea noastră se cheamă loialitate, loialitate față de popor şi de imperiu. / Să construim din nou pe temelia ei şi tot atunci să construim viitorul.”

Kaspar era din nou tentat să obiecteze. Să-i explice că acel cântec al ei furase melodia de la cântecul Mişcării Muncitoreşti, „Spre soare, spre libertate, fraţii mei”. Că Mişcarea Muncitorească era profund ostilă mişcării etno-naționaliste şi că furtul era disprețuit. Că „Onoarea mea se cheamă loialitate” era deviza celor din SS. Că loialitatea este onorabilă doar când e pentru o cauză bună, că poporul şi țara nu fac întotdeauna ce e bine şi că de aceea uneori trebuie să li se refuze loialitatea. Dar Sigrun vorbise şi cântase cu atâta nevinovăție, încât iarăşi a avut sentimentul că n-ar ajunge la ea.

— În adolescență am fost în Asociația Tinerilor Protestanți. Am purtat haina asociației, am dormit în cort şi am cântat cântecul gâştelor sălbatice. Cred că fiecare trebuie să-şi asume responsabilitatea pentru onoarea sa. Când cineva săvârşeşte o faptă dezonorantă, ea nu devine onorabilă fiindcă e făcută din loialitate față de altcineva. Dar hai – s-a uitat la ceas –, trebuie să mergem la librărie, şi înainte de asta vreau să-ți arăt ce mai avem diseară. Kaspar i-a pus lui Sigrun să asculte prima parte şi începutul celei

de-a doua părți din *Concertul în sol minor* al lui Bach, *Étude nr. 1* al lui Glass şi începutul *Simfoniei nr. 4* de Brahms.

— Când ascult Bach, am sentimentul că muzica are totul în ea, şi ce-i uşor, şi ce împovărează, frumosul şi tristețea, şi le împacă pe toate. La Glass mă gândesc la fluviul vieții care curge grăbit, care are ici şi colo curenți iuți şi cascade, dar care se grăbeşte întruna. Brahms înseamnă pentru mine patimă şi totodată îmblânzirea ei. Nu vreau să spun că la concert ar trebui să simți ca mine. Fiecare aude în felul său. Însă e benefic ca atunci când asculți muzică să asculți din când în când şi în tine, să vezi ce face muzica acolo. Kaspar se simțea stânjenit. Ținuse oare o lecție, exact ce nu voia să facă? Vorbise peste capul ei? Înțelegi ce vreau să spun?

— Da, a zis ea şi l-a privit serioasă, ca şi cum chiar l-ar fi înțeles.

— Bine, atunci să mergem.

21

La librărie a rugat-o să desfacă mai întâi pachetele livrate şi apoi să pună în ordine alfabetică comenzile care fuseseră doar lăsate într-o cutie, cât timp o colegă fusese bolnavă. Când a terminat cu telefoanele, discuțiile şi deciziile aflate în aşteptare şi a căutat-o, a găsit cărțile stivuite cu grijă, ambalajele împăturite şi comenzile sortate, dar nu şi pe

Sigrun. S-a speriat, s-a gândit la Irmtraud, a ieşit în stradă, n-a văzut-o pe Sigrun, şi-a zis că dacă ea dorea într-adevăr să plece, nu s-ar lăsa găsită de el pe stradă şi s-a întors. A umblat prin toată librăria. Nu era la cărţile pentru copii şi tineret şi nici la beletristică. Şedea pe podea în faţa etajerei cu cărţi despre istoria contemporană şi citea.

— Uite că ai o carte despre Rudolf Heß. E plină de minciuni. Toate cărţile de aici sunt pline de minciuni. Hitler nu dorea război, el voia pace. Şi germanii nu i-au omorât pe evrei.

Kaspar s-a aşezat pe podea, în faţa ei.

— Astea sunt cărţi scrise de istorici care au făcut cercetări ani în şir. De unde ştii că mint?

— Sunt cumpăraţi. Sunt plătiţi. Ocupanţii vor să ţină Germania sub papuc. Să ne ruşinăm şi să ne lăsăm intimidaţi. Atunci pot să ne asupreasc㠚i să ne exploateze.

— Dacă te uiţi în cărţi – ele se bazează pe documente ale guvernului german şi ale NSDAP şi ale lagărelor de concentrare, pe depoziţii ale martorilor şi pe ceea ce au scris chiar Hitler şi oamenii lui. Crezi că toate astea-s minciuni?

— Ei mint despre Auschwitz. Oamenii nu pot fi gazaţi cu Zyklon B, oricum nu atât de mulţi şi atât de repede cum se zice despre Auschwitz. Asta nu e politică, asta e chimie, aşa spune tata. Şi dacă se minte despre chimie, despre care

chiar nu se poate minți, înseamnă că se minte şi despre toate celelalte.

— Vrei să citeşti vreuna dintre cărți? Atunci ia-o. Acasă am şi o carte despre chimie.

Sigrun a luat biografia lui Heß cu care voia să-i arate lui Kaspar minciunile şi, fiindcă în sacoşa de pânză a librăriei pe care i-a dat-o începeau mai multe cărți, a mai luat şi o carte pentru fete. Faptul că înainte să-l caute pe Rudolf Heß s-a uitat la cărți pentru tineret l-a mai liniştit puțin pe Kaspar.

Niciunul dintre ei n-a revenit la discuția din librărie. S-au dus la vechea Galerie Națională, iar lui Sigrun i-au plăcut Caspar David Friedrich şi Adolph Menzel şi a pus întrebări despre viața şi opera amândurora – Kaspar era bucuros că citise despre amândoi cu o seară înainte. I-a plăcut şi concertul. Pentru ea era primul, cu excepția unui festival rock al celor de dreapta din Saxonia, unde o luaseră părinții; odată cu înaintarea în vârstă, nu le mai plăcea rockul cu adevărat, însă la festival întâlneau vechi prieteni cu care nu voiau să rupă legăturile. Sigrun şi-a pus cea mai bună rochie pe care şi-o adusese, un costum popular, şi-a strâns la spate părul roşu şi a împletit în el o panglică albastră, nu s-a grăbit ca de obicei, luând-o cu jumătate de pas înainte, ci a străbătut foaierul şi a urcat scara calm,

alături de el. Nu putea să-şi dea seama, după chipul şi ţinuta ei, cât a impresionat-o sala filarmonicii, cât imaginea orchestrei, a dirijorului şi a pianistului şi cât muzica în sine şi poate că nici măcar ea nu ştia. Dar nu s-a foit pe scaun, nu s-a uitat la ceas, iar la pauză şi la sfârşit n-a sărit imediat în picioare. A tăcut tot drumul spre casă.

Acasă a făcut ceai, ceai de muşeţel cu miere şi a amestecat tăcută cu linguriţa în pahar.

— Aş vrea să ştiu mai multe despre compozitori. Bach şi Brahms au fost germani. Celălalt ce era?

— Ţi-a plăcut?

A făcut semn din cap că da.

— Încă trăieşte. Mai multe nu ştiu. Kaspar s-a ridicat, şi-a adus computerul şi a căutat. „Philip Glass, american, născut în 1937, dintr-o familie de evrei, crescut într-un mediu muzical, a învăţat să cânte la vioară, flaut şi pian, la zece ani cânta în orchestră, la douăzeci şi opt de ani a compus prima piesă. A declarat: «Cel mai interesant este materialul muzical pe care îl găsim în viaţa de zi cu zi»„. Frumos, nu?

— Nu ştiu. O spunea într-un fel ca şi cum ar fi vrut să-şi revizuiască plăcerea pe care i-o făcuse Glass. Fiindcă era american? Fiindcă avea părinţi evrei? Trebuia Kaspar să spună ceva? Sigrun a făcut un semn spre living.

— Acolo e un pian. Nu cânți?

— Nu mai cânt de mult timp. Birgit cânta mult, pe vremuri.

— Îmi dai voie să încerc şi eu mâine?

— Bineînțeles. Putem să găsim şi un profesor pentru tine.

— Dar apoi mă duc acasă şi nu pot să mai continui.

— Există piane electrice care sună ca nişte piane normale. Dacă îți place pianul, putem să-ți cumpărăm unul electric; constă doar din claviatură şi încape numai bine în camera ta. Îl privea cu neîncredere. Sunt sigur că sunt profesori de pian şi acolo, prin apropiere. Văzând că pare sceptică în continuare, a râs şi a zis: nişte profesori de pian etno-naționalişti față de care părinții tăi să n-aibă nimic de obiectat.

— Nu-i nevoie să râzi de noi.

— Dar nu râd.

S-a uitat neîncrezătoare şi şi-a băut ceaiul.

— Mă duc la culcare. Îmi pui, ca să adorm, muzica unde nu era pian? Nu-i nevoie să vii sus, mă descurc singură.

A auzit-o spălându-se, urcând scara şi culcându-se. I-a strigat: „Noapte bună!”, ea i-a răspuns: „Şi ție!”, iar el a pus partea a doua a *Simfoniei nr. 4* a lui Brahms. Oricât de calmă era chemarea cornilor, oricât de lin pizzicatoul

başilor, oricât de dezmierdător începutul pasajului tutti al coardelor, oricât de dulce începea melodia – încă înainte ca sunetul cornilor să devină mai pătrunzător, coardele mai hotărâte şi melodia mai sumbră, Kaspar s-a simţit cuprins de nelinişte. Era muzica aceea bună să adormi? Pe el îl răscolea – o răscolea şi pe Sigrun? De ce voia să se descurce singură în seara asta? O supărase, o pierduse? Totuşi nu închisese uşile şi nu refuzase muzica de seară.

A oprit muzica la sfârşitul primei părți. A luat de pe raft cartea despre tehnica şi chimia omorurilor de la Auschwitz şi a chibzuit unde s-o pună. Trebuia s-o găsească uşor, dar să nu se simtă îndemnată de el s-o citească. Stătea, se uita în jur şi nu găsea niciun loc potrivit. Apoi i s-a făcut ruşine. Nu ştia dacă până la urmă va ajunge la ea. Dar cu şiretlicuri sigur n-avea cum. A pus cartea înapoi. Dacă voia s-o găsească, o va găsi.

22

L-au trezit sunetele uşoare ale pianului. Sigrun căuta o melodie. Când a ieşit de la duş, ea găsise deja melodia. N-o ştia.

Iarăşi pusese masa la bucătărie. Dar înainte de micul-dejun, i-a arătat cum se poziționează cele cinci degete pe cele opt clape, cum se face schimbarea de la degetul mijlociu

la degetul mare atunci când cânți gama cu dreapta şi de la degetul mare la degetul mijlociu atunci când o cânți cu stânga, şi ea nu s-a mai oprit până când n-a reuşit să cânte melodia cu mâna dreaptă, în loc să lovească clapele pe rând, cu degetul arătător.

— Chiar ai talent.

A dat din umeri, dar se vedea că lauda o bucură.

— Du-te la o lecție şi vezi cum îți place.

— Tu de ce ai încetat să cânți?

— Bunica ta cânta atât de bine, încât, pe lângă ea, nu-mi mai plăcea să mă aud. A început abia după ce ne-am căsătorit, dar a exersat cu asemenea dăruire, încât curând mi-a luat-o mult înainte. După aceea vrei să mergem la mormântul ei?

Drumul i-a dus iarăşi pe strada largă cu multe magazine, restaurante, maşini şi oameni care o impresionaseră pe Sigrun cu două seri înainte. Acum înclina să critice tot. De ce erau ademeniți oamenii spre consum, de ce nu-şi găteau singuri, de ce conduceau maşini, dacă puteau să meargă pe jos, cu tramvaiul sau autobuzul? Kaspar n-a ştiut ce să-i răspundă, a părăsit strada largă şi a luat-o pe străduțe, pe lângă prăvălii modeste, cârciumi, birouri, ateliere de reparații – de la încălțăminte până la computere. I-a povestit lui Sigrun despre mormintele vechi din cimitir, care puteau

fi preluate şi restaurate, şi că Birgit îşi alesese unul şi că era înmormântată acolo. Într-o zi avea să fie şi el lângă ea, era bine aşa, chiar dacă lui nu-i păsa de mormântul vechi.

Au intrat pe poarta mare, deschisă, au trecut pe lângă capelă şi au urcat pe aleea centrală, axul cimitirului. Era mărginită de copaci bătrâni şi înalți, suficient de lată cât să încapă un dric cu vizitiu îmbrăcat în negru pe capră, cu un sicriu acoperit cu pânză neagră, tras de patru cai negri, care înainta încet, urcând dealul şi care a dispărut în cele din urmă dincolo de punctul cel mai înalt, deasupra căruia vedeai, printre copaci, doar cerul.

Mormântul lui Birgit era lângă zid, de cealaltă parte trecea linia trenului urban. O placă de piatră între două coloane, pe coloane doi îngeri, în fața lor o placă de piatră pe pământ. Pe placa verticală, şterse de vreme, erau numele celor îngropați acolo cu o sută de ani în urmă sau mai mult, pe cea orizontală era numele Birgit Wettner.

— Ştii cine erau oamenii aceia?

— Negustori, ofițeri. Ultimii din familie au fost patru fii; au căzut în Primul Război Mondial, câte unul în fiecare an. Kaspar a arătat spre o bancă de piatră de la mormântul învecinat. Putem să ne aşezăm. Vreau să-ți mai povestesc despre bunica ta.

Kaspar dorea s-o descrie pe Birgit aşa cum fusese. A povestit despre familia ei, despre Leo Weise şi despre fuga ei, apoi despre studiile şi meseriile ei, cântatul la pian, experiența din India, implicarea ei în protejarea naturii şi a climei şi despre cum se apucase de toate pe rând şi cum se lăsase, pe rând, de toate.

— Nu şi-a găsit locul în lume.

— Pentru că a trăit mai întâi la noi şi pe urmă la voi?

Kaspar era uimit de întrebarea lui Sigrun. Apoi şi-a amintit că Birgit a început cu băutul în timpul studiilor, când s-a simțit înstrăinată în Vest. A fost această înstrăinare începutul neputinței lui Birgit de a avea un loc al ei? Şi pe lângă înstrăinare, îşi înecase Birgit în alcool şi imposibilitatea de a-şi găsi locul?

— Nu ştiu, Sigrun. Aşa e oare, nu-ți găseşti locul în lume când trăieşti şi la voi, şi la noi? Când şi-a dat seama că întrebarea lui era neclară, ea deja înțelesese greşit.

— Eu sunt doar în vizită la tine. Asta merge. Dacă aş locui mai mult aici, adică fără părinți, fără ai mei şi fără pământul meu sub tălpi – cum să meargă aşa ceva? S-a încruntat. Ce mai ai de spus despre bunica?

I-a povestit despre marile speranțe ale lui Birgit, cea de a-şi scrie viața şi cea de a-şi găsi fiica, şi că ele erau legate între ele şi că nu-şi împlinise niciuna. Şi totuşi scria bine.

Era trist că Birgit, atât de înzestrată, era în acelaşi timp atât de sfâşiată şi de blocată.

— Ştii cum e când vrei ceva, dar nu te încumeți?

Sigrun a chibzuit.

— Nu, a zis, nu ştiu. Eu cred că ori aşa, ori aşa.

— Da, aşa ar trebui să fie: ori, ori. Dar unora le e mai puțin frică, altora mai mult. Poate că bunicii tale i-a fost foarte frică. Voia s-o găsească pe mama ta. Dar nu ştia dacă mama ta o ducea bine sau rău, şi dacă o ducea rău, bunica ta ar fi crezut că e din vina ei. Ei îi era frică de vinovăție. Şi îi era frică să nu fie acuzată şi condamnată de fiica ei. Ea se acuza singură şi se condamna singură şi nu putea să suporte şi mai multă acuzare şi condamnare.

— Ne-am fi plăcut una pe cealaltă?

— Sunt sigur că ea te-ar fi plăcut pe tine. E greu să nu te placă cineva. Tu pe ea? S-ar fi străduit cu tine. Dar avea zile mai bune şi zile mai proaste şi în cele proaste putea fi distantă şi inabordabilă. Nu ştiu cum te-ai fi descurcat tu cu ea.

— Ce mai facem azi?

— Ce ți-ar plăcea să mai faci azi? Putem să mergem la Muzeul de Artă Modernă, putem să facem un drum cu vaporaşul prin Berlin, pot să-l sun pe profesorul de pian al bunicii tale şi să-l întreb dacă nu poate să-ți dea o lecție

chiar azi, poți să mă bați la şah sau eu pe tine la scrabble, putem să gătim din nou împreună în seara asta.

Sigrun a dat din cap.

— Sună-l!

De fapt, profesorul de pian nu accepta amatori, iar începători chiar deloc. Îi dăduse lecții lui Birgit, fiindcă ea şi soția lui fuseseră la yoga împreună şi se împrieteniseră. El şi Kaspar deveniseră oarecum prieteni. Când Kaspar i-a povestit de Sigrun, a fost de acord să-şi sacrifice pauza de la prânz. Până atunci, Kaspar i-a mai arătat mormintele fraților Grimm şi ale altor celebrități, au mâncat împreună cârnați cu curry şi cartofi prăjiți, şi apoi a condus-o unde locuia profesorul de pian, pe malul râului Spree. După o oră petrecută la cafenea, s-a dus s-o ia. La întrebările lui ce i-a predat profesorul şi ce a învățat şi dacă i-a plăcut ora, ea a răspuns scurt, pe drumul de întoarcere şi la cumpărături a rămas mută, era cu gândurile în altă parte. Profesorul îi dăduse un caiet pe care acasă l-a scos din geantă, nu i l-a arătat lui Kaspar şi l-a pus pe pian.

— Te deranjează dacă am să cânt? Poți să mă laşi singură?

Kaspar s-a dus în sufragerie, a închis uşa şi a auzit-o exersând. Suna ca şi cum încerca să învețe nişte note şi să cânte mici melodii după note. Nu s-a lăsat nici măcar după

două ore, şi era tot mai bine. Când s-a întunecat afară, s-a oprit, s-a plimbat încoace şi-ncolo prin living, oprindu-se din când în când, a urcat în camera ei, a coborât din nou şi a bătut la uşă.

— Da?

— A zis că dacă vreau, pot să merg mâine la ora nouă. În fiecare zi la nouă, cât mai sunt aici.

Kaspar era atât de emoționat, încât s-a ridicat în picioare.

— Ştii ce înseamnă asta? Crede în tine. Pe puțini îi acceptă şi numai pe cei mai buni.

Sigrun a ridicat din nou din umeri. Dar s-a îmbujorat şi cu un aer triumfător şi-a strâns buzele şi pumnii.

— Gătim ceva?

După ce au mâncat şi încă mai şedeau împreună, a spus, fără să-l privească:

— Tu nu dai doi bani pe noi. Găseşti că suntem nişte proşti, că vedem totul greşit şi că nu se poate discuta cu noi. Te crezi mai bun ca noi.

Kaspar a dat s-o contrazică imediat. Dar nu cumva avea dreptate? A privit-o; lăsase capul în jos, buclele roşcate îi acopereau fața, probabil că-şi privea mâinile pe care le ținea în poală, îşi încovoiase umerii şi era toată doar singurătate şi apărare.

— Nicio secundă nu m-am gândit că ai fi proastă. Înțelegi tot ce-ți spun, mă bați la şah, primeşti nişte lecții de pian pe care puțini le capătă. Eşti puternică şi perseverentă, la învățat ca şi la fugă.

A făcut o pauză. Să mai spună că era mândru de ea? Deja vedea cum urma să se desfăşoare discuția, când ea va spune că e mândră să fie germană, iar el ar răspunde că nu poți fi mândru de ceea ce eşti, ci numai de ceea ce ai realizat, iar Sigrun nu era meritul lui, cu siguranță. A hotărât, de asemenea, să nu-i spună că se bucură că e nepoata lui; ori îi arăta bucuria şi ea o observa în multe situații, iar atunci nu mai era nevoie s-o şi spună, ori spusul nu folosea la nimic, dacă arătatul şi observatul dădeau greş. Nu-şi dorea altă nepoată, o găsise pe ea şi voia s-o păstreze. S-o fi...

Sigrun l-a smuls din gânduri.

— Asta-i tot?

— Să vezi totul greşit – chiar trebuie să vezi totul corect sau greşit? Oare nu trebuie mai întâi să vezi? Ai paisprezece ani, la paisprezece ani nimeni n-a văzut deja totul şi nu ştie încă ce e corect şi ce-i greşit. Sigrun continua să-l privească întrebător. Uită-te la toate astea, a zis, întinzând brațele şi referindu-se la sine, la locuința lui, la librărie, la Berlin, la tot ce voia să-i arate şi să facă împreună cu ea.

— Faci şi tu la fel în ceea ce mă priveşte?

El a zâmbit.

— Să merg cu tine în tabără? Să particip la concursuri de orientare şi să trec probe de curaj? Să parcurg 150 de kilometri în patru zile cu un rucsac de cincisprezece kilograme? Un bunic cu „cârligul lupului”? Ah, Sigrun.

Ea se gândea. Când s-a ridicat şi a spălat vasele, s-a ridicat şi ea, a luat ştergarul şi le-a şters. În cele din urmă a zis:

— Printre cărțile tale e *Jurnalul Annei Frank.* Ai putea să citeşti cândva şi *Adevărul despre Jurnalul Annei Frank*[38]. Terminase de şters vasele şi a agățat şervetul la locul lui. Mă duc sus să citesc. Îmi spui noapte bună peste o oră? Şi pui nişte muzică? Pian?

În living a văzut că lipsea cartea despre tehnica şi chimia omorurilor la Auschwitz. Era prima dintre multele cărți pe care le-a luat şi le-a pus înapoi fără să facă vreun comentariu. Nici el n-a întrebat-o nimic. Uneori observa golul. Dar şi atunci când nu-l observa, ea citea o carte din biblioteca lui; dacă o întreba despre cărțile pe care i le pusese în cameră, n-avea nimic de zis.

---

[38] Autor Gerd Knabe (1923-2016), scriitor şi cabaretist german de extremă dreapta.

Când i-a urat noapte bună, i-a spus că se bucura de ora de pian de a doua zi. I-a pus *Album pentru Anna Magdalena Bach*[39].

23

Profesorul de pian a primit-o pe Sigrun chiar şi sâmbătă şi duminică şi ea s-a dus la lecția de pian şi în ultima zi a săptămânii petrecute la Kaspar, cea în care venea Björn s-o ia, tot la ora cinci. Între timp ajunsese să facă drumul ăsta singură. După oră se aşeza la pian, în fiecare zi, şi exersa două până la trei ore. Kaspar nu reuşea să-şi dea seama cât era bucurie şi cât încrâncenare în ceea ce făcea, dacă găsise calea spre muzică sau dacă doar voia să dovedească ceva, lui şi sieşi. Oricum, asculta *Flautul fermecat* cu atenție şi se lăsa prinsă de acțiune, clătina din cap, râdea, respira adânc.

În magazinul de instrumente muzicale a fost sfioasă, dădea din cap la tot ce spunea şi propunea Kaspar, dar s-a împotrivit când a vrut să-i cumpere un pian electric. A zis că nu ştie ce ar spune tatăl ei, dacă ar vrea să i-l încarce în

[39] Caiet care cuprinde transcrieri ale unor piese muzicale – cu excepția primelor două lucrări care îi aparțin lui J.S. Bach, paternitatea celorlalte este greu de precizat –, şi care i-a aparținut celei de-a doua soții a compozitorului, Anna Magdalena.

maşină şi să i-l ducă acasă. Se temea că – ba nu, ştia că ar refuza.

Kaspar şi-a dat seama că perspectiva conflictului o speria pe Sigrun. A propus să comande pianul pe internet şi să ceară să-i fie livrat acasă. Nu era ziua ei în decembrie? Pe trei? Asta însemna şase săptămâni, până atunci putea să le explice totul părinților. A rămas temătoare, spunând că îl va suna dacă părinții îi interziceau pianul.

La Muzeul Berggruen a rezistat mai mult decât se aşteptase Kaspar. Au trecut repede prin toate sălile, de jos în sus; Sigrun voia să-şi facă mai întâi o imagine de ansamblu. Apoi au zăbovit mult timp la Giacometti; în sculpturile lui, Sigrun vedea materializate umbre prelungi de oameni, în lumina dimineții sau a serii, şi îi plăceau. De picturile lui Matisse şi Klee s-a apropiat şovăind, cu precauție, ca şi cum n-ar fi ştiut dacă are voie sau doreşte într-adevăr să le vadă. A zăbovit mai mult în fața tablourilor lui Matisse decât a celor ale lui Klee; Kaspar avea impresia că îi plăceau tot mai mult şi mai mult, dar nu voia să întrebe şi s-o pună în încurcătură, deoarece Klee era un pictor german, iar Matisse, francez. Picasso era singurul nume pe care îl ştia deja. Nu-l accepta, zicând că nu-i place, că asta nu-i artă. Cu ajutorul multelor tablouri i-a explicat cum evoluase Picasso, iar ea era suficient de inteligentă ca

să arate interes. Însă a rămas de neclintit în refuzul de a-l accepta şi, când a considerat că un portret de femeie era „degenerat”, Kaspar a încheiat vizita la muzeu, fără grabă şi fără ceartă.

Dorise să-l provoace? Ceva se întâmpla cu ea; pe drumul de întoarcere şi la cină a fost irascibilă, în metrou s-a răstit la o femeie care o atinsese uşor, din greşeală, a ridicat glasul la Kaspar când au schimbat metroul, fiindcă era prea încet, şi a tot criticat ce punea el pe masă. Era ultima seară împreună; Kaspar a servit mai întâi crabi în sos de iaurt cu mărar, apoi a fript nişte fleici, fiindcă lui Sigrun îi plăcea carnea la foc de tabără, cu garnitură de salată şi baghetă, iar la desert, mousse de ciocolată. Îşi dăduse silința, făcuse singur sosurile şi alesese cu grijă totul. Ea vorbea despre acasă, despre cât de bine gătea tatăl ei, despre cum disprețuiau ei să cumperi de-a gata ce puteai face tu însuți şi a zis că nu-şi dă seama cum vrea Kaspar să facă față catastrofei, fără grădină şi fără provizii.

— Ce catastrofă?

Sigrun vorbea pe un ton superior.

— Voi închideți ochii, dar oricine poate să vadă că musulmanii vor să cucerească Europa, din interior şi din exterior. Putem să ne supunem sau să ne apărăm. Dacă vrem să învingem, noi trebuie să fim cei puternici. Trebuie

să fim pregătiți. Dacă nu suntem noi mai puternici, vor fi ceilalți.

— Aşa zice tatăl tău?

— E o lege eternă. Voi ați uitat-o. Tata n-a uitat-o şi ne-o reaminteşte mereu.

— Mereu?

— Mereu, când suntem obosiți şi preferăm să ne odihnim sau să ne distrăm, în loc să muncim.

— Ce munciți?

Sigrun l-a privit ca şi cum ar fi fost greu de cap.

— Noi suntem colonişti. Încă n-avem destul pământ, dar într-o zi vom avea. Muncim ce muncesc țăranii – oare ce-ai crezut?

— La voi n-arată a fermă. Am crezut că tatăl tău sau părinții tăi lucrează în oraş.

— Doar îți spun că n-avem încă destul pământ. Şi nici vite n-avem încă, doar găini, dar pentru mama e destulă muncă şi pentru mine, de ajutat. Tata are utilaje agricole mari şi merge cu ele unde e nevoie. Fratele lui, care a moştenit ferma din Saxonia Inferioară, a cumpărat utilaje noi, tata le-a primit pe cele vechi, le întreține şi lucrează cu ele.

Kaspar iarăşi îl subestimase pe Björn. Björn construise ceva şi poate că, dincolo de stația de autobuz şi benzinărie,

bere şi scandal, el le oferise Svenjei şi altora o perspectivă. Ce i se păruse supunere la Svenja era recunoştinţă?

Când a stat lângă patul lui Sigrun, a privit-o serios.

— N-a fost o săptămână uşoară pentru tine. La paisprezece ani eu nu m-aş fi descurcat la fel de bine ca tine, cu atâtea noutăţi. La primăvară, când ai să vii din nou, deja va fi mai uşor. La primăvară putem să facem şi o călătorie – ce părere ai?

— N-am vizitat-o pe Irmtraud.

— Ar fi trebuit să mă gândesc la asta?

— Nu. O s-o facem data viitoare. S-a încruntat. Nu ştiu dacă pot să te invit la ziua mea. Nu ştiu ce părere au părinţii.

— Nu-ţi face probleme. Mă bucur că te-am găsit. Ai să-mi lipseşti. Şi-a pus din nou mâna peste a ei, scurt, ca în prima seară. Somn uşor! Ea n-a zis nimic, el a ieşit şi a pus ceva din *Scene din copilărie* de Schumann. Când s-a terminat, a auzit paşii lui Sigrun pe scară, cobora în grabă, a alergat la el, i-a dat un sărut, a urcat din nou în grabă şi a închis uşa.

24

A doua zi, după lecţia de pian, exersat şi prânz, mai rămăseseră trei ore până la sosirea lui Björn. Sigrun a vrut

să mai meargă o dată la librărie. Avea voie să-şi aleagă trei cărți?

Acolo i-a zis că are nevoie de puțin timp, că se descurcă singură, şi s-a dus la sectorul istorie şi istorie contemporană. După o jumătate de oră, când s-a uitat să vadă ce face, a găsit-o întinsă pe jos, pe burtă, jucându-se cu o pisicuță. Încă înainte să apuce să se mire ce caută o pisică în librăria lui, a fost captivat de joaca celor două. Sigrun îşi scosese şosetele, făcuse din ele un ghem legat cu elastic, pe care îl atârnase de alt elastic şi nu se mai sătura să facă pisica să alerge, să sară şi să lovească ghemul. Era neagră, cu lăbuțe albe – când copil nepriceput, când vânător viclean, când tigru amenințător –, şi nici ea nu se mai sătura de joaca aceea pe care Sigrun o însoțea cu ademeniri, provocări şi râsete, până când i-a ajuns, pe neaşteptate, s-a cocoşat, a luat-o într-o parte şi s-a culcat. Sigrun s-a târât după ea, şi-a pus capul lângă al ei şi a tras-o uşor mai aproape, mângâind-o şi scărpinând-o cu grijă.

Kaspar o văzuse pe Sigrun dându-şi importanță, independentă, decisă, bătăioasă. Uitase că la paisprezece ani ea încă era un copil care voia să se joace, care tânjea după apropiere şi avea nevoie de tandrețe. În timpul jocului fusese atât de fericită şi se simțise atât de bine în apropierea aceea moale, încât nici nu l-a observat. Mai multă tandrețe –

mâna lui lăsată scurt peste a ei, într-o zi o îmbrățișare de bun-venit şi una de rămas-bun, un sărut pe frunte, la ocazii speciale, mai mult nu mergea. Oare o pisicuță ar ajuta la ceva? S-ar bucura Sigrun dacă ar avea una? Trebuia să se obişnuiască cu o pisică în casă?

O colegă adusese pisicuța. Ştia că ar fi trebuit să sune şi să întrebe, dar n-avusese de ales; Lola avea nevoie de o pastilă din două în două ore şi acasă nu era nimeni care s-o poată ajuta. Kaspar s-a interesat ce presupune să ții o pisică şi nu ştia dacă să-l bucure sau să-l sperie perspectiva de a fi salutat de o pisică la fiecare întoarcere acasă. În cele din urmă a întrebat dacă pisicile pot fi împrumutate, dacă atunci când venea Sigrun în vizită, putea s-o ia pe Lola cu împrumut şi a fost refuzat ferm; pisicile nu-s câini, depind mai mult de loc decât de om, şi era o barbarie să le desparți şi de loc, şi de om. Dar Sigrun şi Lola se puteau întâlni la librărie.

Când a apărut în față, Sigrun o ținea pe Lola în brațe şi avea ochi somnoroşi.

— Am adormit împreună, a zis ea mirată, chiar am adormit. Trebuie să plecăm? Mi-am uitat cărțile în spate. S-a reîntors cu trei cărți, *Crima din Orient Express* de Agatha Christie, un roman al lui Joyce Carol Oates despre o fată care îşi pierde mama într-un accident şi o carte despre

strămutarea forțată a germanilor şi a polonezilor în secolul XX – Kaspar era uimit de alegeri, dar n-a zis nimic.

Acasă, Sigrun i-a cerut lui Kaspar să fie de față cât şi-a făcut bagajul şi să fie atent să nu uite ceva. A pus cărțile de la librărie chiar la fundul geamantanului şi el n-a întrebat-o dacă părinții nu trebuiau să le vadă. La ultimul ceai de muşețel băut împreună au stat la masa din bucătărie, fără să vorbească prea mult; da, săptămâna viitoare începea iar şcoala – şi la şapte trebuia să fie la autobuzul pentru şcoală? – nu – când era vacanța de primăvară anul viitor? – nu ştia – dacă computerul zice că e cu două săptămâni înainte de Paşti, probabil că aşa e – spera că părinții vor fi de acord cu pianul, profesorul de pian i-a dat, în afară de caietul pentru începători, şi un *Album pentru Anna Magdalena Bach,* când îi scrie, Kaspar să-i pună în scrisoare o fotografie a Lolei.

Björn a venit, s-a uitat cercetător la Sigrun, a băut iarăşi repede o bere, a pretins următoarea rată la aniversarea lui Sigrun, ratele se socoteau pe an de viață, nu calendaristic, a vrut să ştie dacă interdicția cu filmul a fost respectată şi a anunțat următoarea vizită a lui Sigrun pentru săptămâna de dinaintea celei care preceda Paştele.

Apoi Sigrun a plecat.

25

Lăsase camera în ordine, patul strâns şi aşternuturile împăturite. Prosopul de baie, împăturit, pus deasupra, cărţile aşezate pe etajeră. Dulapul golit, scaunul împins sub masă, în mijloc. Kaspar s-a întristat. Un T-shirt ori tricou în dulap, o fotografie de-a părinţilor pe peretele de lângă pat, o castană dintre cele pe care le culesese sub copacii de la Neue Wache şi le băgase în buzunar, pe masă – ceva să fi lăsat şi să fi arătat astfel că găsise oarecum un acasă şi că voia să revină!

Fiindcă se arătase atât de bine-crescută în felul în care lăsase camera, s-a aşteptat şi la un salut bine-crescut de mulţumire. Dar n-a venit nimic, nici scrisoare, nici carte poştală, nici telefon. Nu l-a sunat nici ca să-i spună să nu trimită pianul, aşa că l-a comandat şi a urmărit pe internet dacă a fost trimis şi livrat. N-a sunat nici de data asta, iar pentru intrarea următoarei tranşe de bani nu i-au mulţumit nici părinţii. Să-i scrie lui Sigrun? Ar intercepta părinţii scrisoarea? Ce să facă de Crăciun? Să-i trimită un cadou, să-i ducă un cadou? Familia va sărbători Yule[40] în loc de Crăciun? Se făceau cadouri la Yule? A citit că la Yule casa

[40] Yule sau Yuletide, sărbătoare de iarnă la popoarele germanice, în perioada Crăciunului, devenită în Germania nazistă, la sugestia lui Heinrich Himmler, mare sărbătoare pentru SS.

este deschisă musafirilor, care intră şi ies şi sunt ospătaţi – putea să se aştepte că va reuşi să dea cadoul fără să fie alungat din prag?

Îşi dădea seama cât de bine îi făcuse s-o aibă pe Sigrun în preajmă, în casă, pe drum, în librărie, cum se însingurase în lunile de după moartea lui Birgit şi cum iarăşi se însingura, după plecarea lui Sigrun. Funcţiona, nu-şi îngăduia vreo neglijenţă în privinţa toaletei şi a garderobei, era eficient în librărie şi prietenos ca întotdeauna. Dar asta îi consuma toată forţa, iar seara nu mai era în stare decât să pună nişte mâncare gata preparată în cuptorul cu microunde şi să se aşeze după masă, pe canapea, cu o carte în mână. Apoi privea paginile fără să le citească şi se agăţa de amintiri şi gânduri, care nu căpătau o formă anume, ci rămâneau nişte frânturi şi îl făceau să simtă că viaţa lui – cea lăuntrică şi cea exterioară – se dezintegrase. Şi în plus, bea şi prea mult – ca s-o uite pe Birgit şi ca să se uite pe sine. În fiecare seară şi oricum în fiecare dimineaţă îşi propunea ca seara să se oprească după o jumătate de sticlă şi tot una întreagă se făcea.

Puţinele prietenii pe care le avuseseră Birgit şi Kaspar împreună amuţiseră încă înainte de moartea ei; Birgit bând şi, în final, Birgit beată era penibilă atât pentru prieteni, cât şi pentru ea însăşi. După moartea ei a trimis anunţuri, a

primit condoleanțe, a fost invitat, dar, fără să invite şi el, prieteniile au secat. Înainte de vizita lui Sigrun nu le dusese dorul. Acum se întreba dacă şi cum ar putea să le reînvie. Sau să încerce să lege noi prietenii? Cum făceai asta la şaptezeci şi unu de ani?

De asemenea, ca s-o primească mai bine pregătit pe Sigrun a căutat o cafenea unde putea să joace şah. A găsit una, dar proprietarul i-a explicat că în ziua de azi jucătorii de şah nu se mai întâlneau la cafenea, ci pe internet şi că de aceea nu mai organiza seri de şah decât lunea. Kaspar a mers acolo de câteva ori, a câştigat şi a pierdut, i-au plăcut cărțile de şah din dulapul unde erau tablele, piesele şi ceasurile şi a comandat una care promitea să facă din amatori nişte maeştri. A studiat-o acasă şi a avut senzația că de acolo învăța mai mult decât din partidele jucate la cafenea, unde oricum nu ajungea să discute cu adversarul.

Nici abonamentul la o sală de fitness şi frecventarea unui curs de Pilates nu l-au ajutat să-şi creeze contacte. Dar nu a renunțat; dacă Sigrun va propune iarăşi drumeții îndelungate, voia să poată face față efortului. Fiindcă nu dorea să fie iarăşi un netot la bucătărie, pe lângă ea, a urmat un curs de gătit pentru începători şi, deoarece se gândea să plece cândva cu ea la Veneția sau Florența sau Roma, o săptămână a luat ore de conversație în italiană la

Universitatea Populară, ca să-şi împrospăteze italiana învățată cu Birgit cu ani în urmă. La cursul de gătit a întâlnit bărbați tineri care voiau sau trebuiau să țină pasul cu soțiile sau cu prietenele, iar la cursul de italiană, perechi tinere care visau la o casă în Toscana. Oricum, nu-şi mai petrecea toate serile singur acasă.

Dar simțea mereu – la lucru, la sport, la activitățile de seară – că situația nu era reală, ca şi cum tot ce-l înconjura nu era decât de umplutură, ca şi cum el juca un rol şi îl juca prost, iar ceilalți nu trebuiau decât să se uite la el ca să-l descifreze şi să-l respingă. Locul lui nu era în lume. Locul lui era lângă Birgit-cea-moartă. Lângă Birgit-cea-moartă, care fusese plină de viață şi iubitoare față de el, care zăcea pe canapea sau pe jos şi pe care o ducea în pat, care îl înduioşa când şedea pe taburet şi o privea, pe care o iubea. Însă ea era şi Birgit-cea-moartă a însemnărilor, a scrisului şi a ne-scrisului tăinuit lui, a căutatului şi a ne-căutatului Svenjei, tăinuit lui. Atâtea lucruri pe care i le ascunsese, cu care îl înşelase, de care îl lipsise! Înțelegea că ea era toate astea laolaltă, nu trebuia decât să le vadă pe toate laolaltă, să le îmbine. Dar când le îmbina, rezulta o construcție artificială, chiar şi ea i se părea ireală – şi aşa cum locul lui nu era în lume, nici cu Birgit-cea-moartă nu era. Locul lui nu era nicăieri.

Reală fusese săptămâna cu Sigrun. Sigrun chiar îl uimise, îl speriase, îl solicitase. Nimic nu era de umplutură, nimic un joc pe roluri. Tot ce făcuse şi vorbise cu Sigrun avea vreun efect? În orice caz, era ceva real. Dacă lăsa sau nu vreo amprentă pe această realitate – în ea îşi dorea să rămână. Mai voia să găsească şi o cale de acces spre Svenja. Trebuia neapărat s-o întrebe dacă are voie să-i povestească despre ea lui Raul şi dacă nu voia s-o viziteze pe Paula împreună cu el. Trebuia să găsească cadoul potrivit pentru ea, de Crăciun sau de Yule. Trebuia să găsească unul şi pentru Sigrun. Da, pe 25 decembrie va suna la uşă, la Lohmen, şi când i se va deschide, va începe imediat să vorbească despre frumosul obicei al ospitalității de Yule, să mulțumească pentru primire şi să nu-i dea lui Björn vreun prilej să-l trimită la plimbare.

26

A sunat la uşă pe 18 decembrie. Citise că de cele mai multe ori Yule se sărbătoreşte nu abia pe 25, ci încă din 21 şi i se făcuse teamă că la serbare va fi privit ca un intrus, în ciuda frumosului obicei. I s-a părut mai sigură o vizită cu câteva zile mai devreme.

I-a deschis Svenja, cu şorț de bucătărie şi cu mâinile albe de făină, a zis „Ah, tu eşti”, s-a întors în bucătărie, iar

Kaspar a urmat-o. Începuse să întindă nişte aluat pe masă şi a continuat până când aluatul a început să semene cu Franța, oarecum pătrat, cu țărmuri şi granițe sinuoase. A pus sucitorul deoparte, şi-a sprijinit brațele pe masă şi l-a privit.

— Ce vrei?

Lui îi curgeau lacrimile pe obraz. Cu mulți ani în urmă, într-o sâmbătă de advent, Birgit făcuse biscuiți pentru Crăciun şi aluatul întins îi amintise atunci tot de Franța, i-a spus-o şi ea a râs. O ajutase, unsese tava, decupase biscuiții, îi pusese în tavă şi băgase tava în cuptor. Fusese fericit. Nu ştia că făcutul prăjiturilor era doar o toană pentru Birgit, o dată şi niciodată iarăşi, ci o luase ca pe o promisiune că în viitor vor sărbători împreună Crăciunul, la care el ținea mult. Pentru ea, Crăciunul nu însemna nimic şi nu voia brad, nici lumânări, nici cadouri şi mai ales nu voia să meargă cu el la biserică. Aşa cum asta îl duruse mereu, coptul împreună cu Birgit i-a făcut bine. Îi plăcea mult aşa cum era, cu şorț, cu făină pe mâini şi pe brațele goale, cu părul strâns la spate, cu fața încinsă şi privirea concentrată. L-a lăsat s-o cuprindă cu brațele, a râs de îmbrățişarea bruscă, de fața lui, pe care avea făină.

Pentru Kaspar situația era stingheritoare.

— Îmi pare rău. Îmi – a descris cu brațul un cerc care o cuprindea pe Svenja, masa cu aluat şi cuptorul – îmi aminteşte cum a copt Birgit odată. Cu şorț şi cu făină pe mâini.

— Semăn cu ea?

— Părul brunet şi ochii negri. Gura – încă de când v-am văzut prima oară, eraţi în uşă cu soțul, gura dumneavoastră mi-a amintit de-a lui Birgit. Şi când strângeți buzele...

— Nu contează. O supărase. Dacă iar vrei să-mi spui dumneavoastră, e treaba ta. Eu rămân la „tu”. Ce vrei?

— Am un cadou pentru Sigrun şi unul pentru voi. E aici?

— Au plecat să facă rost de o piesă de schimb. Poți să laşi lucrurile aici. Svenja s-a întors, a luat o cutie de tablă, a pus-o pe masă, a scos din ea o stea şi a început să decupeze biscuiți.

Se aştepta să scoată darurile din geantă, să le pună pe un scaun şi să plece? A pus geanta deoparte, a luat o formă din cutie şi a decupat şi el. O luase pe prima care se nimerise şi abia atunci a observat că era o svastică, nu cu brațe drepte, ci rotunjite, aproape ca o cruce în cerc. Svenja n-a zis nimic. Când Kaspar a pus svastica deoparte şi a scos din cutie un cocoş, ea a început să râdă fără zgomot. După un timp, ea a schimbat forma, la fel a făcut şi el şi, după încă un timp le-au schimbat amândoi iarăşi. Apoi ea a adus

două tăvi de copt, le-a uns şi, la unison, au pus în ele biscuiții – stele, sori, inimi, cocoşi, iepuri, brazi şi svastica. El s-a aşezat şi a privit-o băgând tăvile în cuptor, frământând resturile de aluat, făcând din ele o bilă şi întinzând iarăşi aluatul.

— Te pricepi la copt.

— Trebuie doar să nu te temi. Nici de ingrediente, nici de aluat, nici de forme.

— Cum ai ajuns la svastică?

— Te referi la formă? Soarele negru a venit împreună cu celelalte. Şi-a dat seama că întrebarea lui ținteа mai departe. Crezi că mi-e ruşine din cauza svasticii? Şi-a îndreptat spatele şi l-a privit de sus pe Kaspar. Pe prima am desenat-o în 1988, pe peretele casei de cultură. Sunt mândră de asta. Am fost singurii care nu le-au făcut jocul. Jocul după care socialismul e de partea păcii şi nu exploatează pe nimeni şi îi iubeşte pe oameni, iar în el suntem cu toții în armonie, partidul şi liber-cugetătorii burghezi, şi creştinii, şi bisericile, toți cei de bună-credință. Ce-am mai urât toată vorbăria aia mincinoasă despre moştenirea umanistă comună, un pretext dubios, folosit intenționat ca să poți intra acolo şi să colaborezi cumva. Fără mine!

— Asta te-a dus la Torgau?

— La Torgau m-a dus tata. Nu ştia ce-i cu mine. La început n-am ştiut nici eu. A ştiut doar că la mine toate erau altfel decât îşi imaginase.

— Dar după căderea Zidului n-a mai fost nevoie să fii împotrivă. De ce...

— De ce am rămas la skinheads? Ca să distrug, să distrug în sfârşit ce m-a distrus pe mine. În final s-au băgat şi punkiştii şi au devenit membri. Apoi au ieşit vietnamezii din vizuinile lor şi asiaticii au împânzit totul, iar voi ne-aţi trimis arabii. Ori ei, ori noi, iar când vrei să scapi de cineva, trebuie să-l sperii, cum altfel? Să striveşti căpuşe. Şi uneori să dai foc la câte ceva. Ochii şi buzele i s-au îngustat, arăta de parcă era decisă să apuce şi să lovească, dar aşa, cu sucitorul în mână, îi amintea lui Kaspar de femeile din caricaturi care îşi aşteptau în dosul uşii soţii infideli şi i-a venit să râdă.

— Ce găseşti de râs aici?

Kaspar a arătat spre sucitor, Svenja a văzut ce vedea Kaspar şi i-a venit şi ei să râdă, a învârtit râzând sucitorul deasupra capului, l-a pus pe masă şi s-a aşezat în faţa lui.

— Aşa a fost.

— De ce nu mai sunteţi... nu mai eşti acolo?

— Coptul nu durează mult, ce zici de-o ciocolată caldă cu biscuiți proaspeți? Am doar două tăvi şi trebuie să mai aştept cu tura a doua până e gata prima.

S-a ridicat şi şi-a făcut de lucru. Kaspar n-a zis nimic. Nu voia să-i fie ignorată întrebarea. Şi mai era şi mireasma care năpădea treptat bucătăria, mireasma de copt, de copilărie, de siguranță, pentru Kaspar nu doar o mireasmă care îl făcea nostalgic, ci şi mirosul regretului că el şi Birgit n-avuseseră acel moment de comunitate decât o singur dată şi atât. Şi de ce, de fapt? Ar fi putut să se apuce el de copt biscuiți şi s-o ademenească să i se alăture cu ajutorul miresmei. De ce n-o făcuse? Iarăşi i-au dat lacrimile, şi le-a şters de pe obraz când Svenja a venit la masă cu ciocolata aburindă şi o farfurie cu biscuiți. Chiar deasupra era svastica. A împins farfuria spre el.

— Poftim!

Trebuia s-o mănânce, pentru ca ea să continue să povestească despre sine? Dacă n-ar face-o, s-ar închide în ea supărată? A luat svastica şi a pus-o lângă paharul lui. Ea zâmbea. Oare înțelegea ce se petrecea în el?

— Într-o bună zi s-a terminat cu skinheads. Se putea vedea şi înainte că o să se termine curând. Lumea arată altfel când ai de lucru şi te-ai căsătorit şi mai apare şi un copil. Când a venit Björn, mulți renunțaseră deja sau erau

pe cale s-o facă. Cu cei care rămăseseră nu mai aveai ce să faci, Björn a încercat, dar n-a mers. Numai cu mine a mers. Svenja s-a uitat la Kaspar. Eram dependentă de ac. Slabă, prăpădită şi urâtă şi nu ştiu ce a văzut Björn la mine. Dar a văzut. M-a vrut pentru el, pentru o familie, pentru gospodărie. Pentru viaţa cu pământul, cu cei la fel ca noi, pentru ordine şi comunitate. A dat din cap. Mi-ar fi plăcut să am mulţi copii. Dar când vom avea gospodăria, găsim un bărbat pentru Sigrun şi pentru gospodărie şi o să aibă ea copiii.

Kaspar se îndoia că Sigrun va lăsa pe altcineva să hotărască în locul ei. N-a zis nimic, Svenja o cunoştea pe Sigrun şi probabil că avea aceleaşi îndoieli. N-a întrebat nici de ce credea Svenja că neapărat asta trebuia să fie ordinea şi comunitatea; probabil că i se păruse o continuare nimerită la „strivitul căpuşelor” şi datul-foc-la-ceva. Era bucuros că se deschisese. Nu voia s-o intimideze cu multele întrebări pe care le mai avea. Trebuia să vrea să-l revadă şi să vorbească iarăşi cu el.

Au decupat o nouă tranşă de biscuiţi şi au pus-o în cuptor. I-a dat cadourile, pachetelul cu un mic CD-player şi câteva CD-uri cu muzică de pian pentru Sigrun şi cel cu un cuţit de bucătărie japonez pentru Svenja şi Björn. Svenja i-a arătat pianul din camera lui Sigrun; exersa în fiecare zi.

Apoi au stat în hol. S-a întunecat, Svenja a aprins lumina şi brusc s-au văzut mult mai clar. Amândoi erau puțin stânjeniți. Fiecare dezvăluise despre sine mai mult decât dorise.

— Nu plâng întotdeauna atât de mult. Kaspar zâmbea. Un bărbat german...

— Să ajungi cu bine acasă, bărbat german. I-a dat un sărut, ca la despărțirea de după serbare.

Când s-a dus la maşină, Kaspar şi-a dat seama că nu vorbise cu Svenja nici despre Paula, nici despre Raul. A şovăit, s-a uitat înapoi spre casă, a văzut uşa închisă şi ferestrele întunecate şi a scuturat din cap. Îi va scrie. Dacă n-avea să răspundă, înseamnă că nici nu era nimic de vorbit despre Paula şi Raul.

27

I-a scris încă de la Crăciun. Nu intenționa s-o preseze pe Svenja cu scrisoarea lui atât de repede după vizita pe care o făcuse. Dar zilele de Crăciun erau calme şi îi venea uşor să scrie, în cele care urmau avea inventar, iar cu trimisul putea să mai aştepte.

Îi relata Svenjei despre vizita făcută lui Raul, despre interesul lui Raul pentru ea şi despre Paula, care o ajutase să apară pe lume, care venise la aniversarea de paisprezece

ani, care uneori a avut treburi în Niesky şi a întrebat de ea şi s-a gândit la ea. I-ar fi plăcut s-o revadă – voia Svenja să-l însoțească acolo?

La începutul lui ianuarie a expediat în fine scrisoarea. Răspunsul a venit repede, un e-mail adresat librăriei. Svenja nu dorea ca adresa ei să ajungă la Raul. Dar voia s-o vadă pe Paula. Putea să vină s-o ia marțea următoare, la ora nouă, şi s-o aducă înapoi la patru? Îi cerea să nu răspundă la e-mail; dacă venea, avea să fie pregătită, iar dacă nu venea, urma să-i propună cândva alt termen. Era evident o întâlnire pusă la cale fără ştirea lui Björn – Kaspar nu voia să dea prea multă importanță faptului, dar se bucura. I-a explicat Paulei că Svenja nu putea să plece de acasă prea uşor şi ea şi-a luat liber pentru marțea următoare. Zicea că la cabinet era activitate; să vină cu Svenja în bucătărie, prin grădină.

Kaspar a fost punctual. Abia oprise în fața casei, că Svenja a şi ieşit şi s-a urcat în maşină. Fără să fi fost nevoie să-i spună, a pornit imediat. Când satul a rămas în urmă, i-a explicat încotro se îndreptau, că drumul va dura o oră, că rămâneau la Paula pentru masa de prânz şi că o va lăsa singură cu Paula, dacă asta dorea. Svenja a încuviințat din cap, dar n-a zis nimic şi a rămas monosilabică şi când a încercat să înceapă o conversație, întrebând-o dacă are

carnet de conducere, dacă se gândeşte uneori la vreo îndeletnicire, alta decât cea de soție şi mamă, dacă îi plac cărțile şi muzica. Au tăcut.

Până când ea a întrebat:

— De ce faci toate astea?

Întâi a vrut să întrebe „Care toate?”. Dar ştia ce voia ea să afle. Să câştige puțin timp – nu era nevoie, ea n-avea să insiste. În cele din urmă a răspuns:

— Am vrut să duc la capăt ce începuse Birgit. Mai bine zis, ce voia ea să înceapă, dar nu s-a încumetat. Voia să ți se ofere şi să te lase să decizi dacă oferta îți este sau nu de folos, şi m-am gândit că aş putea s-o fac şi eu.

Svenja a scuturat din cap.

— Dar n-ai putut. Iarăşi a tăcut o vreme, înainte să continue. Tu nu mi te-ai oferit, tu mi te-ai impus. Te-ai băgat în viața lui Björn şi în a mea şi în a lui Sigrun, mai ales în cea a lui Sigrun. N-ar fi trebuit să ne lăsăm antrenați în jocul ăsta. Dar te pricepi, iar Björn aleargă după bani. Nu doar Björn, amândoi vrem banii pentru gospodărie, dar Björn se grăbeşte. De ce nu ne-ai lăsat în pace? Vrei să ne salvezi sufletele? Sufletul lui Sigrun?

— Ce vrei să spun?

Întrebarea nu merita un răspuns şi Svenja nici n-a dat vreunul.

— N-am putut să vă las. Pe tine, fiindcă glasul tău, şi gura ta, şi ochii negri, şi părul brunet mi-au amintit de Birgit. Şi privirea atentă a lui Sigrun, când stătea lângă tine, pe treaptă, şi apoi întrebarea ei, dacă îi sunt bunic... Mi-ar fi plăcut să am copii şi nepoți. Mi-ar fi plăcut să am o fiică în care s-o pot vedea pe Birgit şi un fiu care să preia librăria, poate, şi acum, de Crăciun..., când ar fi venit cu toții şi am fi cântat, şi ne-am fi jucat, şi am fi povestit... Sigrun e o fată deosebită. A râs. Sunt pe cale s-o îndrăgesc. Uneori cred că asta se întâmplă şi cu ea.

— Îți mai spun o dată. Dacă încerci s-o întorci împotriva noastră, s-a terminat. Indiferent că ți-e dragă sau că tu îi eşti drag sau că am putea să primim încă nişte bani de la tine. Nu e vorba de noi. Sigrun îi aparține Germaniei şi n-am să îngădui s-o smulgi Germaniei.

— De ce nu poate să cunoască lumea, pur şi simplu – pe a voastră, pe a mea şi încă multe altele care mai există, şi să-şi caute locul în lume? De ce...

— Dacă lumea ar fi în regulă. Dacă ar fi o lume a popoarelor şi a familiilor, a comunității, a bunei-cuviințe şi a muncii. Atunci ar putea să-şi caute locul şi l-ar şi găsi, fiindcă într-o lume care-i aşa cum trebuie, orice loc ar fi potrivit. Dar încă nu e momentul.

— Şi când va fi? Nu s-a putut abține să nu strecoare puțină ironie în întrebarea lui, asta l-a enervat pe loc şi se bucura că ea nu-şi dăduse seama.

— Noi nu vom prinde noua lume. Noi putem doar să luptăm pentru ea. Dar ea va veni.

Kaspar a privit-o pe Svenja. Câtă duritate era pe chipul acela ai cărui ochi puteau să privească atât de cald, al cărui păr era atât de moale. S-a gândit la feluritele chipuri ale lui Birgit, cum îl speriau, cum îl derutau.

— De ce devine fața ta atât de dură când te gândeşti la noua lume? De ce nu poate Sigrun să fie fericită în lumea asta, în loc să fie nevoită să lupte pentru cea nouă?

— Ştiu. Tu nu înțelegi că lupta presupune duritate şi că în acelaşi timp te face fericit. Voi ați uitat şi nu mai ştiți cum funcționează asta: lupta, şi marele țel, şi victoria. Şi bucuria de a fi dur. Svenja zâmbea. Tu nu lupți nici măcar cu mine. Te deranjează ce spun, dar nu mi te împotriveşti, ci mă priveşti cu înțelegere, poate îngrijorat, poate trist. Dacă eşti aşa şi cu Sigrun, e bine.

Kaspar era furios pe Svenja, pe sine şi pe faptul că nu-şi putea descătuşa furia, ci o înăbuşea. N-a mai zis nimic, conducea maşina şi s-a bucurat că au ajuns după douăzeci de minute. Au străbătut grădina spre uşa bucătăriei, au

bătut, iar Paula a deschis şi i-a îmbrăţişat, întâi pe Svenja, apoi pe Kaspar. Încă din uşă Svenja a spus:

— Aş vrea să vorbesc singură cu dumneavoastră.

Paula l-a privit pe Kaspar, el a încuviinţat din cap. I-a zis să revină la douăsprezece şi jumătate la masă, iar el s-a dus la maşină.

28

Pensiunea „Unitatea germană” era deschisă, dar era atât de rece acolo, încât după o cafea, Kaspar s-a întors în parcarea de lângă pădure, pe lângă care trecuseră, a oprit maşina şi a pornit pe jos. Cerul era cenuşiu, mulţi pini erau bolnavi, înnegriţi şi, fiind atât de frig, Kaspar n-a reuşit să se încălzească, deşi păşea energic. Însă afară era mai bine decât în local şi, mai bine decât în maşină.

Tu nu lupţi nici măcar cu mine – Kaspar găsea josnic comentariul ei. Dacă lupta cu Svenja, risca întreruperea contactului, dacă nu lupta, era nevoit să se lase ridiculizat pentru slăbiciune. Sau comentariul era doar stupid. Svenja nu putea să-şi imagineze opoziţia decât ca pe o înfruntare deschisă, zgomotoasă? Asta ar trebui să-i convină. El n-ar lupta cu Sigrun, ea n-ar povesti acasă despre nişte înfruntări şi Svenja n-ar avea de ce să-şi facă griji. Încercase altfel şi va continua să încerce altfel. Trebuia s-o facă pe

Sigrun să cunoască altă lume şi să aibă parte de alte experienţe decât cele pe care i le ofereau părinţii. Nu acceptase propunerea lui de călătorie în primăvară. Ar fi trebuit să propună nişte locuri mai atractive: Veneţia, Barcelona, Istanbul?

Însă comentariul Svenjei avea un clenci care nu-i dădea pace. Faptul că nu lupta cu ea nu era doar o chestie de tactică. El nu putea să lupte cu ea. Nu putea să lupte, să-şi iasă din fire, să explodeze, să devină agresiv. Era în stare să urmărească tenace o ţintă, să nu se lase învins de obstacole şi de reacţii şi uneori să găsească o vorbă severă pentru un angajat neglijent. Dar să lupţi era altceva. Uitase cum se face? Uitase, în anii petrecuţi cu Birgit, în care lui îi era teamă să n-o piardă, în timp ce ea era sigură de el, anii când nu şi-a permis nicio libertate şi i-a îngăduit ei toate libertăţile, chiar şi pe aceea de a bea, când el şi-a reprimat durerea şi mânia? Iubind-o, s-a redus pe sine, făcându-se mărunt şi slab?

Fusese altfel înainte? Îşi amintea de bătăile din curtea şcolii, de o ceartă cu mama, în timpul căreia făcuse ţăndări o farfurie, şi de disputele îndârjite cu prietena lui, în legătură cu felul în care el se înfăţişa părinţilor şi la clubul de golf unde se desfăşura viaţa sportivă şi socială a familiei ei. Odată s-a luat la harţă cu prietenul surorii lui şi l-a pus

la pământ, după ce acela l-a împins. Despre ce fusese vorba? Nu-şi mai aducea aminte. Însă înainte fusese altfel, ăsta era adevărul.

Ei şi ce! L-a cuprins o mândrie trufaşă faţă de iubirea lui pentru Birgit şi viaţa lui cu ea. Aici nu era nimic mărunt şi slab. Şi chiar dacă asta era singura tactică de care era în stare – să nu lupte cu Svenja şi cu Sigrun era tactica potrivită. El va rămâne la ea, şi aşa va avea succes.

Acum îi plăcea pădurea prin care mergea, deşi pinii nu erau nici mai sănătoşi şi nici mai verzi. Pe un teren necultivat erau nişte copaci tineri – foioase –, protejaţi de un gard împotriva căprioarelor. Şi-a amintit de ce doi brăduţi pe care mama îi adusese din pădure, pentru el şi pentru sora lui, şi pe care îi plantase în grădină. Cel al surorii lui era zvelt şi frumos, al lui creştea mai mult în lăţime, fiindcă o căprioară îi mâncase vârful. Mama îi botezase pe cei doi brazi Agerilă şi Dolofănilă, iar numele se potriveau cu sora ageră şi zveltă şi cu el, băiatul lent şi rotofei din vremea aceea. Oare brazii mai erau în curte? Cum arătau? Nu mai văzuse grădina de când părinţii se mutaseră la căminul de bătrâni al bisericii. Se mira că mama nu se temuse să scoată doi brăduţi din pădure. Era voie la începutul anilor ’50? Aşa cum era voie pe atunci şi să aduni lemne din pădure pentru încălzit? Adunaseră şi urzici, mama, mătuşa,

sora lui, şi el îşi amintea că din ele se făcea piure, dar nu mai ținea minte ce gust avea. Aici nu erau urzici, nici mure sau zmeură, poate nişte ciuperci. Şi peste tot erau destule lemne pentru mai mult de o iarnă.

Şi-a amintit de o plimbare prin pădure cu bunicul, când îi arătase cum iarna totul e deja pregătit pentru vară. Despicase cu briceagul un mugur cafeniu din vârful unei ramuri cafenii şi acolo se aflau deja frunzele care urmau să dea pădurii strălucirea verde din timpul verii, toate erau deja acolo, verde pal, minuscule, strânse unele într-altele. I se păruse o minune. O clipă a fost tentat să repete minunea, dar apoi s-a ferit de tăietură, violență, distrugere.

Mama şi bunicul au fost cei mai importanți oameni din copilăria lui. Tata se ocupase de parohie şi nu de copii, iar mătuşa care locuia la ei, văduvă, fără copii, transfugă, era cam confuză, de când fugise, şi putea să ajute în gospodărie, să joace rummy cu copiii şi să facă plimbări, dar nimic mai mult. Mama i-a pus lui Kaspar cărți pe masă, a mers cu el la teatru şi la concert şi la operă şi a vorbit cu el despre tot ce îi interesa, pe el şi pe ea; când a mai crescut şi stătea mai mult cu prietenii şi prietenele, contactele s-au rărit, dar nu s-au întrerupt până când s-a mutat la Berlin. Când avea păreri diferite de ale lui – ea fiind o femeie cu convingeri religioase şi morale ferme –, nu încerca să-l convingă de

justețea părerilor ei, ci i le comunica şi îl lăsa să decidă dacă era nevoie să aibă o discuție cu ea sau să renunțe, dar o făcea cu atâta autoritate, încât el nu putea evita controversele. Bunicul era altfel; îşi prezenta opiniile naționaliste despre istorie şi prezent într-un fel bătăios. Kaspar îşi petrecea vacanțele de vară la bunici, iubea drumețiile făcute împreună şi poveştile din istoria germană şi absorbise suficient din părerile bunicului ca să înțeleagă lumea Svenjei şi a lui Björn. Însă mama, atentă cum era, îl influențase mai puternic decât bunicul cel zgomotos – şi nu doar fiindcă ea petrecea mai mult timp cu el.

Drumul ducea pe lângă un lac. Poate că ar fi putut să-l vadă de mai mult timp printre trunchiuri, poate că visase. Lacul i-a apărut brusc în față, copleşitor de desăvârşit, după pădurea bolnavă. Era întins pe cât era Rinul de lat în amintirea lui Kaspar, într-o parte continua cu o porțiune îngustă al cărei capăt nu se vedea, un afluent sau legătura cu alt lac şi apoi cu altul şi încă unul, şi în cele din urmă cu marea. Copacii creşteau până pe mal şi într-un loc se vedea o mică plajă nisipoasă. Apa era mată şi cenuşie şi netedă, iar vântul o încrețea uşor doar pe alocuri. Deodată lacul a căpătat un luciu metalic, pâlpâind orbitor sub atingerea vântului, şi Kaspar a privit mirat spre cer unde soarele a străpuns norii vreme de-o clipă.

A venit binedispus la masa de prânz – ouă cu sos de muştar, cartofi şi salată, şi a aflat că în primăvară Paula şi soţul ei îşi vor lua pentru prima oară un concediu de patru săptămâni şi că fiul lor le va ţine locul la cabinet, că voiau să meargă în Tirolul de Sud şi în nordul Italiei, că Svenja nu fusese încă niciodată în străinătate şi că nici nu înţelegea ce să fi căutat acolo, că ar fi preferat să fi fost lăsată pe pragul unui orfelinat decât să fi fost dată lui Leo şi nevestei lui, dar că înţelegea totuşi de ce Paula făcuse ce făcuse, că o înţelegea şi pe Birgit şi că se bucura că n-o întâlnise şi că nu fusese nevoită să aleagă între a o lovi, îmbrăţişa sau ignora.

— Ce s-a întâmplat la familia Weise? Mama n-a fost o femeie caldă şi iubitoare? Tatăl a fost chiar atât de rău? a întrebat-o Kaspar pe Svenja pe drumul de întoarcere.

— Poate. Poate că era iubitoare şi caldă. Dar era un om dureros de slab. Leo era Dumnezeu pentru ea şi dacă Dumnezeu îţi dă, e bine, iar dacă Dumnezeu te loveşte, tot bine este. Dacă mi-ar fi luat partea măcar o dată... A întors capul şi Kaspar s-a întrebat dacă nu cumva plângea, apoi ea a deschis geamul lăsând aerul rece să intre în maşină.

După o vreme – geamul era din nou închis şi în maşină era iarăşi cald –, Kaspar a zis:

— Presupun că ai vrut să afli de la Paula mai multe despre Birgit. Pe mine de ce nu mă întrebi?

— Ce să povesteşti tu? Că ai iubit-o? Că ți-a fost o soție bună? Sau că nu s-a purtat bine nici cu tine? Şi atunci să mă simt mai apropiată de tine? Sau să înțeleg că era plină de contradicții cărora nu le făcea față şi că de aceea ar trebui să-i trec cu vederea ce a făcut? A clătinat din cap. Asta nu-i destul. Am vrut să ştiu de la Paula cum a fost atunci. Faptele. Cum s-a desfăşurat totul. A râs cu tristețe. De aşa o prietenă aş fi avut nevoie uneori.

— Ea nu te va refuza, dacă ai nevoie de sfatul sau de ajutorul ei.

Svenja s-a uitat la Kaspar ca şi cum ar fi vrut să-şi dea seama dacă vorbea serios, iar apoi şi-a întors privirile spre şosea.

— La serbare, când am stat împreună şi când am copt biscuiți, ne-am înțeles. Azi eşti iarăşi departe. De parcă n-ai încredere în mine.

— De ce aş avea încredere în tine? Fiindcă eşti tatăl meu vitreg? Râdea batjocoritor. După tatăl adevărat, cel rău, tatăl vitreg, cel bun? Nu. Eu am încredere în Björn. Comunitatea e bună, e un loc unde se dă şi se primeşte – cum să fie altfel? –, şi atâta vreme cât dau, voi şi primi. Björn îmi dă, indiferent dacă eu pot sau nu să dau. Aşa a

făcut şi aşa va face mereu. Am încredere în el, atât şi nimic mai mult, şi nu am nevoie de mai mult.

— Dar... Voia să spună că nu putem şti de ce e în stare celălalt, că oamenii evoluează şi se schimbă, copilul Sigrun oricum, dar şi bărbatul Björn, că încrederea nu înseamnă certitudine, că în încredere există întotdeauna o anticipare. A renunțat. Pentru Svenja cea dezamăgită şi rănită de părinți, care în sfârşit îşi găsise un adăpost sigur la Björn, asta ar suna găunos. „Atotştiutorule!” – dacă n-ar spune-o, ar gândi-o.

N-au mai vorbit până când au ajuns la Lohmen. Svenja l-a rugat pe Kaspar să oprească la indicatorul localității şi a coborât, salutând scurt.

Câteva zile mai târziu, Kaspar a primit o ilustrată de la Paula. Îi mulțumea că i-o adusese pe Svenja. Spunea că de atunci se gândise mult la Birgit şi îl întreba dacă nu voia să mai petreacă împreună o seară în grădină, când se făcea vară. Pe cartea poştală era o fată, nu „Frumoasa ciocolatieră”, ci o nobilă, o fată cu îmbrăcăminte renascentistă, şezând, ținându-şi drept capul şi trunchiul, cu părul pieptănat cu cărare pe mijloc, frunte înaltă, privire pierdută. De pictorul Joseph Cornell Kaspar nu auzise încă niciodată.

29

Björn a sunat iarăşi de dimineaţă şi a sosit cu Sigrun la cinci, a umblat iarăşi prin casă, s-a aşezat la masa din bucătărie, a băut o bere şi a interzis televizor, ţigări, ruj şi piercing. A anunţat că vine s-o ia pe Sigrun duminica următoare, duminica dinainte de Paşti, şi a plecat.

— A uitat de cinematograf şi jeanşi. Sigrun a spus-o mustrător, ca şi cum i-ar fi lipsit interdicţia.

— Poate că voia să le îngăduie pe amândouă. Ţi-ar plăcea să porţi jeanşi? Cum stă treaba cu cinematograful?

— Vreau s-o văd pe Irmtraud. Vreau la Ravensbrück. Vreau la librărie. Şi pot să merg iar la profesorul de pian?

— E bucuros să te primească. În fiecare dimineaţă la nouă.

Încă înainte să despacheteze, Sigrun s-a aşezat la pian şi i-a arătat lui Kaspar ce voia să-i cânte profesorului de pian a doua zi. Era o piesă simplă din *Album*, o cânta mai lent decât trebuia, dar fără greşeală, şi Kaspar şi-a amintit că după patru luni el n-ajunsese nicidecum atât de departe ca ea. Laudele lui au făcut-o să prindă curaj şi să mai cânte o piesă, una dificilă, despre care recunoştea că n-o ştie bine încă şi la care a fost nevoită să înceapă de trei ori. Kaspar stătea rezemat de uşă şi îi vedea faţa concentrată, fruntea încreţită când greşea, zâmbetul uşor când reuşea să cânte

fără greşeală vreun pasaj deosebit de dificil. Ataşamentul lui Sigrun faţă de pian, felul în care se abandona muzicii, buclele adunate, bluza încheiată până sus – imaginea îi amintea lui Kaspar de picturile din epoca romantică sau Biedermeier. Pentru cineva care trăieşte astfel cu muzica nu trebuie să-ţi faci griji, şi-a zis Kaspar, până când i-au venit în minte Hans Frank şi apoi Irma Grese, iar apoi vizita la Ravensbrück, pe care, dacă nu putea s-o evite, voia totuşi s-o mai amâne.

— Ce-ai zice de o călătorie? a întrebat-o pe Sigrun la cină. Ea îşi dorise să meargă la restaurantul italienesc unde mâncaseră şi în prima seară, la prima ei vizită, şi îi plăcea să fie răsfăţată de patron. Nu voia să călătorească. La Istanbul, Barcelona şi Veneţia oricum nu, fie şi pentru că până acolo trebuia să zbori şi ea era împotriva zburatului. Din cauza mediului înconjurător. Şi mai ales nu voia să piardă nicio oră de pian, voia să exerseze, voia să cunoască mai bine Berlinul, mai era drumeţia la Kladow şi, cu o zi la librărie, o zi la Ravensbrück şi o întâlnire cu Irmtraud, săptămâna era gata.

— Şi poate mergem o dată şi la cinematograf.

După ce i-a urat noapte bună, a pus Adagioul din sonata *Hammerklavier*[41]. Se gândea că, ascultând acest fragment

[41] *Sonata pentru pian nr. 29 în Si bemol major* de Ludwig van Beethoven.

lung şi calm, Sigrun va adormi cu siguranță. Dar când s-a încheiat, ea a coborât scările în grabă.

— Ce-a fost asta? Pot să mai ascult o dată? Aşa că a mai pus o dată Adagioul, Sigrun şedea pe marginea canapelei, cu ochii închişi, cu pumnul stâng apăsat în palma dreaptă şi absorbea fiecare sunet. Simțea că după Adagio trebuia să mai urmeze ceva, a pus mâna pe brațul lui Kaspar, când acesta a vrut să oprească aparatul, şi a ascultat şi Largoul, tot atentă, dar relaxată, şi îi zâmbea lui Kaspar din când în când. Când a ajuns la scară s-a întors:

— Putem merge iarăşi la concert?

Şi Kaspar ar fi întrebat, dar era mai frumos că întrebase ea. Nefiind sigur că va reuşi cu călătoria, cumpărase bilete pentru un concert cu lucrări de Mozart şi Beethoven la Filarmonică şi pentru oratoriul *Patimile după Matei* la Konzerthaus. Aştepta cu nerăbdare să vadă spectacolele şi s-o pregătească pe Sigrun pentru ele, cu o seară înainte. Cu concertul pentru pian al lui Mozart avea să-i fie uşor. La fel şi după *Simfonia nr. 4* a lui Brahms. La fel va fi şi cu *Simfonia nr. 7* a lui Beethoven. Oare la *Patimile după Matei* îl va ajuta *Albumul*? Probabil că Sigrun nu mai auzise niciodată un coral.

30

Luni dimineață, când a intrat Kaspar în bucătărie, Sigrun pregătise micul-dejun, ascultase ştirile şi prognoza meteo, ştia că marți vremea va fi bună şi a decis că vor porni în drumeție imediat după lecția de pian. Îşi dăduse întâlnire cu Irmtraud pentru luni după-amiază încă de la Lohmen. Sunase şi la librărie, o ceruse la telefon pe angajata cu pisica şi o rugase s-o aducă pe Lola miercuri. Kaspar a încuviințat, amuzat. Nepoata i-ar fi o vrednică succesoare la librărie.

— Vii cu mine la Irmtraud?

— Vrei?

— Da, a zis Sigrun şi, dându-şi seama că se mira, a continuat: I-am scris că am un bunic şi m-a întrebat cum eşti şi m-am gândit să te iau cu mine şi gata.

Dar nu doar pentru asta voia să-l aibă lângă ea. După-amiază, când au coborât din metrou la Kreuzberg şi au ieşit din strada mare şi au mers pe o străduță laterală, şi din străduța laterală au intrat într-un pasaj îngust, trecând pe lângă dughene cu mâncare, tineri gălăgioşi, cu sticle de bere în mână, şezând pe două canapele galbene desfundate, prăvălii cu vechituri, o bătrână care şedea într-o intrare cu o sticlă de rachiu şi vorbea singură, un bărbat şi o femeie care țipau unul la altul, Kaspar a observat că măruntaiele Berlinului o speriau pe Sigrun. Şi a doua curte interioară,

gunoiul şi murdăria, tencuiala scorojită, tapetul zdrenţuit de pe casa scării au nelinişţit-o. S-a simţit uşurată când a apărut Irmtraud în uşă, la etajul al cincilea. Dar s-a şi speriat vizibil; niciodată n-o mai văzuse pe Irmtraud aşa, cu jeanşi negri, T-shirt negru şi şapcă de baseball neagră.

Irmtraud i-a dus în bucătărie, a scos trei sticle de bere din frigider şi s-a aşezat cu ei la masă. A întrebat-o pe Sigrun de oameni ale căror nume nu-i ziceau nimic lui Kaspar, de grupuri şi întruniri şi activităţi. Irmtraud îi impunea respect lui Sigrun, care se străduia să răspundă clar şi exact, şi a băut berea, chiar dacă nu-i plăcea. Cât a povestit Irmtraud despre sine şi despre grupul de fete din apartamentul comun, Sigrun nu şi-a putut dezlipi ochii de la ea. Fetele se săturaseră de vorbărie. Ieşeau pe stradă şi luptau, căutau ceartă cu Antifa şi savurau stresul cu poliţia. Nu le interesau busturile lui Hitler şi steagurile cu svastică, nu le păsa de autorităţile din NPD[42] sau de la Femeile Germane şi nu acceptau să le spună bărbaţii ce aveau sau nu de făcut din punct de vedere politic. Da, pentru bărbaţi erau un ghimpe în coastă. Însă Irmtraud considera că ea poate fi o femeie germană şi poate deveni o mamă germană, chiar dacă ea şi fetele aruncau cu sticle, ca băieţii, şi rupeau

[42] Acronim pentru Partidul Naţional-Democrat (Nationaldemokratische Partei Deutschlands), partid neonazist din Germania.

lanțurile de polițişti, şi le ziceau jurnaliştilor care scriau mizerii despre ele să nu uite că aveau şi ei nişte nume şi adrese.

— Eu sunt eu, ştiu ce e naționalismul şi ce e socialismul, n-am nevoie de nişte tipi care să-mi explice ce e comunitatea poporului şi să fac parte din ea.

— Mai studiezi?

— Da. Iar tu – nici să nu te gândeşti să fugi de-acasă şi să vii să stai cu noi. Îți termini şcoala şi după aia te duci la studii. Trebuie să devenim nişte partizane în politică. Trebuie să subminăm sistemul. Revoluția națională poate reuşi doar dacă vine şi din afară, şi din interior. Brusc, Irmtraud s-a întors spre Kaspar. Ce părere aveți?

— Aveți dreptate, Sigrun trebuie să termine şcoala. Kaspar i-a zâmbit lui Sigrun. Apoi – e foarte înzestrată şi are voință şi va avea succes, indiferent în ce privință. Nimeni n-a mai zis nimic, Kaspar presupunea că Irmtraud aştepta de la el să spună ceva despre revoluția națională. În schimb, el a întrebat: Sigrun era foarte încântată de mica svastică de argint pe care o purtați la ureche, ca piercing – pot s-o văd?

Irmtraud a râs şi şi-a dat părul de pe ureche.

— Tu n-ai voie, Sigrun? Părinții tot nu-ți permit? Dar dumneavoastră?

— Credeți c-ar trebui şi eu... la ureche...? Kaspar a scuturat din cap, râzând, Sigrun râdea, şi tot râzând şi-au luat rămas-bun.

31

În timpul drumeției, Sigrun a revenit la vizita făcută lui Irmtraud. Şedeau pe terasa de la Biserica Mântuitorului şi tăceau de-o bucată de timp; Kaspar credea că, privind coloanele arcadelor, lacul licărind argintiu în soare şi verdele proaspăt al pădurii de pe celălalt mal, Sigrun era la fel de senină ca şi el. Însă ea era preocuptă de viitor.

— Înțeleg că trebuie să termin şcoala. Dar pentru aşa ceva nu e nevoie să rămân în Lohmen. De ce nu pot să stau la Irmtraud şi să merg la şcoală aici?

— Fiindcă Irmtraud nu vrea să locuieşti în apartamentul comun. Ce te grăbeşti aşa?

— Nu vreau să mai fac gimnastică la cablu, să mă joc cu cercul şi să cânt cântece. Eu vreau să lupt.

— Împotriva cui?

— Împotriva sistemului.

Kaspar nu ştia ce să zică. Apoi a întrebat:

— Şi ce-i sistemul?

— Totul. Că Germania nu mai aparține germanilor, că străinilor le merge mai bine ca alor noştri, că evreii şi banii

lor hotărăsc tot, că există atât de mulți musulmani şi atâtea moschei.

— La voi e vreo moschee?

— Nu, dar a fost chioşcul cu döner kebab şi tata zice că dacă rămân, musulmanii vor construi moschei, şi atunci curând n-o să se mai audă clopote de biserică, ci o să strige ăla...

— Muezinul?

— Da. Noi nu mergem la biserică, dar nu-i nevoie să mergem la biserică ca să ne iubim cultura apuseană şi bisericile şi clopotele.

— Unde-i la voi cea mai apropiată moschee?

— Nu ştiu.

— Cunoşti nişte străini care o duc mai bine decât germanii?

— Pe la cei de la döner kebab trecea uneori unul cu Mercedes, un Mercedes mare şi nou, tot un străin. Ştiu că există şi germani cu maşini mari şi noi, dar ştii ce vreau să zic.

— Nu, Sigrun, nu ştiu ce vrei să zici. Eu nu văd că străinii o duc mai bine decât germanii şi nici tu nu vezi. Unde vezi tu evrei care hotărăsc totul cu banii lor?

— Se ascund, zice tata.

— Nici pe ei nu-i vezi. Atunci de unde ştii că există?

— Fiindcă există minciuna cu Holocaustul. Dacă n-ar exista evreii cărora le foloseşte minciuna asta, n-ar exista nici minciună.

— La ce mai au nevoie de minciună, dacă oricum ei hotărăsc totul cu banii lor?

— Ca să ne simțim noi rău şi să nu ne apărăm. Dar noi n-avem de ce să ne simțim rău. Germanii nu fac aşa ceva. Poate că i-au mai înghiontit puțin pe evrei şi i-au închis. Poate că au şi murit câțiva – în război mor oameni. Dar n-a fost mai mult de atât.

Kaspar simțea cât de mândră era Sigrun că răspundea la fiecare din întrebările lui, că făcea față la toate obiecțiile lui. Era obosit. Copila aceea pătimaşă, ignoranța ei, impertinența, inaccesibilitatea şi neajutorarea care răzbăteau din discuție îl oboseau. Ce trebuia să-i spună, cum să ajungă la ea?

— Sunt situații în care trebuie să te încrezi în alții. Când eşti bolnav, medicul ştie mai multe decât tine, şi când ți se strică maşina, mecanicul. Dar nu te încrede în alții când poți să descoperi tu însăți care e problema. Fă cunoştință cu străini, cu musulmani şi cu evrei, înainte să-i judeci. De altfel, deja cunoşti unul.

— Un evreu?

— Profesorul tău de pian se trage din Egipt. Părinții lui erau monarhişti şi au fugit cu el, când regele a fost silit să abdice. A râs încet. Poate că e musulman, nu l-am întrebat niciodată. Poți să-l întrebi şi, dacă este şi se duce la moschee, poți să-l întrebi dacă nu vrea să te ia o dată şi pe tine.

— Adică la moschee?

— De ce nu?

— Nu ştiu. A spus-o ezitând, ca şi cum brusc ar fi apărut multe lucruri pe care nu le ştia – dacă să-l întrebe pe profesorul de pian, dacă să meargă cu el la moschee, dacă să cunoască musulmani şi evrei, dacă să verifice şi să reflecteze la ceea ce pentru ea era de la sine înțeles. A scos sticla cu apă din rucsac. Mai mergem?

32

Kaspar îşi închipuise că săptămâna de primăvară cu Sigrun se va desfăşura la fel cum se desfăşurase săptămâna de toamnă. Dar n-a fost aşa. Că Sigrun se făcuse stăpână pe locuința şi pe lucrurile lui, că pregătea micul-dejun, că gătea şi exersa la pian, că venea cu plăcere la librărie şi se juca cu Lola, că făceau multe împreună şi că cele mai multe seri se încheiau cu vizita lui de noapte bună în camera ei şi cu o piesă muzicală – astea au rămas. Însă Kaspar simțea o

tensiune pe care n-o simțise în săptămâna de toamnă. După ce atunci începuse o luptă pe care el n-o înțelegea, acum i se părea că își calculase o poziție de forță pe care voia să i-o impună. La început, lui Kaspar i s-a părut că felul în care insista cu dorințele ei în planificarea zilelor, la cumpărat și la gătit era un joc amuzant. Apoi a avut impresia că pentru ea asta însemna mai mult: un joc de forță. Îi impunea și niște discuții despre istorie și politică, pe care el le găsea neproductive și ar fi preferat să le lase deoparte.

Savuraseră concertul. Sigrun era copleșită de virtuozitatea pianistului care interpretase concertul pentru pian al lui Mozart, voia să poată cânta și ea la fel, și după vizita de noapte bună, când Kaspar a pus una dintre variațiunile lui Schumann pe tema celei de-a doua părți a simfoniei lui Beethoven, a coborât iarăși în fugă, a vrut să asculte toate variațiunile și a șezut iarăși cu ochii închiși pe marginea canapelei.

— Crezi că am să pot să cânt și eu așa, într-o zi? Kaspar a dat din cap, a mormăit afirmativ și, înainte să plece, ea l-a sărutat pe creștet.

În dimineața următoare, la micul-dejun, a zis:

— Toți marii compozitori au fost germani, nu-i așa? Bach, Beethoven, Brahms, Mozart, Schumann, toți cei pe care i-am ascultat.

— Cei pe care i-am ascultat au fost. Mai există destui şi sunt destui alţii care n-au fost germani. Ce importanţă are?

— Cred că din cauza asta iubesc muzica. E muzica mea.

— Muzica ta?

— Muzică germană. Ştiu că ţi se pare că toţi...

Kaspar s-a enervat.

— Muzică germană pentru germani?

— Râzi de mine. Dar muzica germană...

Kaspar s-a ridicat.

— Hai cu mine. Aşază-te pe canapea. Am să-ţi pun muzică, iar tu ai să-mi spui dacă e muzică germană sau muzică străină. S-a uitat la ceas. Ştiu, la nouă ai oră de pian. Comand un taxi, aşa avem trei sferturi de oră la dispoziţie. Întâi îmi spui dacă îţi place piesa, apoi dacă e compozitor german sau străin.

Avea o ureche muzicală prea bună ca să nu-i placă Chopin, Dvořák, Grieg şi Elgar, străini i-a crezut doar pe Ceaikovski, Bruckner şi Wagner şi la o *Suită franceză* a recunoscut că Bach era compozitorul, ceea ce aproape că l-a împăcat pe Kaspar.

— Cu muzica germană şi străină n-a ieşit nimic. Nu le-ai deosebit şi nici nu merge aşa. E indiferent dacă muzica şi arta şi cărţile sunt germane sau străine. Contează doar dacă sunt bune sau nu.

Sigrun n-a zis nimic şi a tăcut şi pe drum, Kaspar nu-şi dădea seama dacă din stânjeneală, fiindcă înțelesese, sau din încăpățânare. Înainte ca taxiul să oprească în fața casei profesorului de pian, Kaspar a zis:

— L-ai recunoscut pe Bach. Ai ureche muzicală, Sigrun, şi mâini bune pentru pian. Ai ceva special, ceva de valoare – lasă politica deoparte.

După ora de pian a venit la librărie şi până s-o caute pe Lola, a vrut să vorbească cu Kaspar.

— Mereu trebuie să gândesc cum gândeşti tu. În ceea ce priveşte muzica... poate că ai dreptate în ceea ce priveşte muzica. Dar acum ai să citeşti ce am să zic eu. Am adus cu mine *Adevărul despre Jurnalul Annei Frank.* În seara asta îți dau cartea.

Sigrun cususe şi umpluse un fel de mingiuță plată, cenuşie – aşa i se părea lui Kaspar, dar pentru Lola era un şoarece – pe care o legase cu un şnur şi acum o făcea pe Lola să alerge după ea, s-o prindă, apoi i-o lua şi vânătoarea pornea din nou. Până când Lola s-a săturat de joacă şi a vrut s-o şteargă, dar a fost prinsă de Sigrun, care şedea pe podea, a fost pusă în poală şi scărpinată până când a capitulat şi a adormit. Când Kaspar s-a uitat să vadă ce făceau, Sigrun i-a zâmbit fericită. Seara o usturau mâinile de la zgârieturi; Kaspar a ajutat-o cu nişte apă de toaletă.

Când i-a spus „Noapte bună!” în cameră, ea i-a dat *Adevărul despre Jurnalul Annei Frank.*

Kaspar a pus Haydn, o parte lentă, plictisitoare, dintr-o sonată pentru pian. Pentru ca Sigrun, stârnită muzical, să nu coboare iarăşi treptele în fugă. A destupat la bucătărie o sticlă cu vin roşu, a luat cu el un pahar şi sticla şi s-a aşezat pe canapea. Era răcoare şi s-a acoperit cu pătura aflată la îndemână. Aşa şedea mereu Birgit, şi-a zis, în colțul ăsta al canapelei, acoperită cu pătura asta, paharul şi sticla pe măsuța de lângă ea. Cum s-ar fi purtat cu Sigrun? Cum ar fi reacționat la părerile ei?

Nicicum. Birgit nu şi-ar fi făcut de lucru cu Sigrun. La asta se pricepea: să țină oamenii la distanță, să se distanțeze de oameni, s-o rupă cu oamenii. S-ar fi oferit Svenjei şi lui Sigrun, aşa cum avusese de gând, ar fi constatat că nu se potrivesc şi şi-ar fi retras oferta. Poate că ar mai fi aşteptat puțin cu decizia, pentru ca romanul să nu se încheie brusc. Ea nu s-ar fi supus şi n-ar fi citit adevărul despre jurnalul Annei Frank.

Kaspar a oftat, a luat cartea şi a început. A citit că stilul jurnalului nu era cel al unei fetițe, că textul dat la tipar fusese al tatălui lui Anne Frank, că scrisul din originalul prezentat până la urmă nu era mereu acelaşi şi că parțial fusese folosit un pix, care exista abia din 1951. Că

diferențele dintre scriituri se observau de la prima vedere, că scrisul cu pix fusese identificat de Biroul Federal de Investigații Criminale, că tatăl recunoscuse manipularea originalului. Că adevărul ieşise la iveală, dar că era ținut ascuns, fiindcă jurnalul era o mare afacere, o parte din industria Holocaustului. Şi fiindcă era important ca germanii să fie considerați vinovați, să se simtă vinovați şi să li se închidă gura.

Nu, şi-a zis Kaspar, nu va parcurge cartea punct cu punct, împreună cu Sigrun, ca să-i demonstreze iarăşi că ceea auzise, citise şi crezuse nu era adevărat. S-a ridicat, s-a dus la computer, a găsit o publicație a Fundației Anne Frank cu privire la minciunile despre jurnal şi a listat-o. Apoi a pus totul pe masa din bucătărie: cartea lui Sigrun, publicația fundației şi jurnalul însuşi.

33

Dar pentru Sigrun asta n-a însemnat tact, ci umilire.

— Ți se pare că eşti prea grozav ca să discuți cu mine despre carte? Îmi azvârli chestia asta – ținea în mână textul listat –, iar eu trebuie s-o citesc şi să-mi țin gura? Când a ajuns în bucătărie, s-a răstit la el încă înainte s-apuce să-i zică „Bună dimineața”.

Kaspar a ridicat mâinile împăciuitor.

— Tu...

— Să nu zici „tu”, ci să mă iei în serios. Să asculți ce spun şi să vorbeşti cu mine. Ți-am dat o carte în care se arată că povestea cu jurnalul e o minciună. Ai ceva de zis în legătură cu asta? Dar măcar ai citit cartea?

Kaspar s-a aşezat.

— Sigrun, Sigrun. Bineînțeles că am citit cartea. M-am gândit că vei prefera să citeşti, decât să auzi de la mine, tot ce nu e adevărat în carte. Putem vorbi după ce ai citit sau în loc să citeşti. Putem s-o facem imediat după ora de pian. Nu mă consider prea bun ca să...

— Bine, imediat după ora de pian, l-a întrerupt ea, a turnat cafea amândurora s-a aşezat şi a spart oul cu lingurița. În timpul micului-dejun a tăcut, iar lui Kaspar i se făcea milă de bărbatul cu care va trăi ea într-o bună zi şi pe care îl va pedepsi cu tăcerea ei. Înainte să pornească spre ora de pian, a zis, cu capul aplecat, ca şi cum nu vorbea cu Kaspar, ci cu masa sau cu ea însăşi:

— Fiindcă iarăşi nu pot să vin mai mult timp, el zice că ar fi bine să stau sâmbătă două ore. Dacă nu ai nimic împotrivă...

— Mă bucur. Crede în tine.

— Vrea să facem împreună un plan ca să exersez cum trebuie când sunt singură.

— Te lasă părinții să exersezi cât vrei tu?

— Crezi că părinții mei n-au educație? Că ei nu ştiu cât de important e cântatul la pian?

— Mă gândeam că sunt prea multe de făcut, că s-ar putea să fie nevoie să ajuți prea mult.

— Acum trebuie să plec.

Kaspar a înțeles că Sigrun nu juca cu el un joc de forță. Se simțea pusă la îndoială, ea şi lumea ei şi părinții ei şi părerile ei, şi ținea să se impună. Cel mai mult ar fi vrut să-l aducă la convingerile ei. Asta nu se putea. Apoi voia să nu-şi piardă măcar credința. Simțea că are dreptate, chiar dacă nu avea argumente. Însă era deşteaptă şi ştia că e nevoie de argumente.

După ce s-a întors de la ora de pian, Kaspar i-a explicat felul în care a apărut manuscrisul Annei Frank, intervențiile tatălui şi motivele, refacerea versiunii originale, expertizele grafologice, expertiza Biroului Federal de Investigații Criminale, urmele de pix, foile găsite ulterior, procesele care au avut loc – tot ce punea la zid cartea lui Sigrun îşi găsea explicația şi avea o justificare.

— Nu ştiu. A scuturat din cap. Mă duc să exersez.

A exersat până după-amiază, şi Kaspar înțelegea de ce. Când a terminat, era flămândă, s-a dus singură la cumpărături şi a şi gătit singură. La patru şi jumătate

mâncarea era pe masă, chiftele cu sos şi cartofi şi salată şi, mulțumită laudelor lui pentru felul în care gătea, pentru cântatul la pian, a devenit iar vorbăreață, a povestit despre orele de muzică de la şcoală şi despre ce i-ar plăcea să învețe acolo despre muzică, dar a fost nevoită să învețe dintr-o carte pe care i-o dăduse profesorul de pian. Apoi l-a întrebat dacă după masă nu voia să joace şah. Amândoi ştiau că dorea să câştige, să câştige din nou, în sfârşit.

— Sunt mai bun acum. Am studiat o carte de şah.

— Bine, a zis ea, convinsă că oricum l-ar fi bătut, şi oricum l-a şi bătut. Dar el chiar făcuse progrese, a fost nevoită să chibzuiască mai des, iar la a doua partidă a reuşit să ajungă până în faza finală. Dar la a treia partidă făcea greşeală după greşeală, una mai stupidă decât alta.

— Eşti obosit, a zis ea, hai să jucăm iarăşi când eşti odihnit. Primele două partide chiar au fost distractive. Era bucuroasă de superioritatea ei, de faptul că putea să-l laude şi că lui îi plăcea să fie lăudat.

— Vrei să facem o excursie la vară? Dacă nu vrei să zbori, atunci cu trenul sau cu maşina. Cu vagonul de dormit putem să ajungem peste noapte în Italia sau Franța, şi cu vaporul în Norvegia sau Suedia sau Finlanda.

— Ca să cunosc străinătatea şi pe străini?

— Putem pleca şi la Marea Nordului sau la Marea Baltică sau la munte.

— Am să mă gândesc. S-a ridicat. Mă bucur că vrei să călătoreşti cu mine. Dar mâine plecăm la Ravensbrück.

34

Pe drum, Sigrun n-a vrut să vorbească, iar lui îi convenea. Îşi alesese nişte CD-uri şi le luase cu ea, sonatele pentru pian ale lui Beethoven, şi le-au ascultat, una după alta, până când, după a cincea, la Fürstenberg, Sigrun a oprit muzica şi i-a explicat lui Kaspar că la Ravensbrück era mai bine să meargă fiecare pe drumul lui şi să se întâlnească după aceea.

— Ştiu, vrei să-mi explici tot. Sau stai lângă mine şi aştepți să vezi ce gândesc şi ce spun. Prefer să fiu singură.

Au parcat, la intrare au luat o hartă şi s-au înțeles să viziteze ea mai întâi grupul de locuințe SS şi el comandamentul şi terenul lagărului, iar apoi să facă cu schimbul. A privit-o cum se îndrepta spre casa în care locuiseră gardiencele şi care acum era o expoziție despre ele – dreaptă şi cu capul sus, ca Irma Grese în fața tribunalului şi la spânzurătoare.

La comandament a trecut din încăpere în încăpere, a citit textele, s-a uitat la puținele fotografii şi exponate, a aflat

cum luase ființă şi se dezvoltase lagărul, cu informații despre deținute, despre viața de zi cu zi din lagăr, SS şi infirmerie, despre morțile în masă, despre desființarea şi eliberarea lagărului. Se tot oprea în fața micilor panouri cu fotografii şi scurte biografii ale deținutelor din Germania şi din Europa şi a zăbovit mult la registrul deschis, în care erau trecute rând cu rând, cu un scris îngrijit, noile intrări. Fiecare dintre acele femei era o lume care se născuse odată cu ea şi care murise odată cu ea – Kaspar şi-a amintit cuvintele lui Heine şi n-a mai putut să suporte expoziția – expoziția, crimele, distrugerea, devastarea. Apoi a ajuns în încăperea în care erau descrise experimentele medicale şi chirurgicale la care erau supuse deținutele şi groazei față de ce făcuseră medicii i s-a adăugat teama de ce va gândi şi zice Sigrun. Că a fost vorba doar de intenția de a putea trata mai bine rănile infectate ale soldaților germani?

A ieşit din clădirea comandamentului pe terenul întins pe care se mai aflau doar câteva clădiri administrative în stânga şi închisoarea în dreapta. Barăcile de lemn, putrede, dărăpănate şi devenite inutile, fuseseră demolate de multă vreme. Dar când a străbătut fostul drum principal al lagărului, mărginit de copaci, mari şi îmbătrâniți între timp, a recunoscut contururile barăcilor marcate în pietrişul mai închis la culoare, iar pe hartă a văzut că în stânga şi în

dreapta şi în spatele copacilor de la capătul terenului întins se continuase cu barăci ordonat înşiruite. S-a oprit. Barăci cât putea să cuprindă cu ochii, barăci, între ele deținutele, gardiencele, câinii.

După o vreme şi-a dat seama că privea țintă pământul de la picioare. Nu voia să mai rămână, s-a dus la memorial şi s-a aşezat pe trepte, pe malul lacului. Pe celălalt mal se înălțau în soare biserica şi casele din Fürstenberg. Era o consolare sau un chin să vezi din celulele închisorii oraşul de pe malul lacului, unde viața îşi urma cursul? Sau viața din lagăr nu era simțită deloc ca o permanentă stare de excepție şi un dezastru, ci tot ca viață care îşi urma cursul. S-a gândit la desenele şi micile opere de artă realizate în lagăr, la iepuraşul pe care o deținută îl sculptase cu drag pentru o victimă a experimentelor medicale, la batista brodată. Oare cum au reuşit să reziste, să aibă grijă de propria lor persoană, să lupte pentru sine, fără să devină nişte animale cărora nu le pasă de cei din jur? Ravensbrück era un lagăr pentru femei – sunt femeile mai solidare decât bărbații?

— Aici erai! S-a aşezat lângă el. A fost interesant. Gardiencele erau rele şi deținutele, bune – cum altfel? Dar dacă asculți şi priveşti cu atenție, observi că n-a fost aşa. Astea erau nişte infractoare, trăiau din furt, înşelăciune şi

prostituție, refuzau să muncească, țineau cu duşmanul sau chiar erau din rândurile duşmanilor. Cum să se fi impus gardiencele fără stricteţe şi duritate? Uită-te le feţele lor – sunt feţe care arată bunătate. Ce tinere erau multe dintre ele! A scuturat din cap. Nu ştiu dacă eu, peste trei ani... Irma Grese avea optsprezece ani când a început aici.

Kaspar nu voia să vorbească despre gardience. Nu voia nici să vadă expoziția despre ele. Cel mai mult ar fi vrut să rămână aşezat pe trepte. Ar putea să se descalţe şi să-şi bage picioarele în apă? Ar fi fost o lipsă de respect faţă de femeile care suferiseră şi muriseră acolo? L-ar ajuta să gândească iarăşi clar. Oare cum să vorbească cu Sigrun?

S-a ridicat.

— Ne vedem mai încolo.

Sigrun l-a privit uimită, nu-i înţelegea nici tăcerea şi nici plecarea bruscă.

— S-a întâmplat ceva?

— Comandantul a introdus regimul de carceră şi pedeapsa cu bătaia pentru femei. A pus să fie ucise cele bolnave şi cele cu infirmităţi. La faţă seamănă cu un poştaş prietenos care are grijă să se livreze totul la timp. A clătinat din cap. Feţe care arată bunătate...

Dar Sigrun avea dreptate. Pe feţele gardiencelor nu se putea citi cruzimea, iar în excursii erau vesele şi destinse,

cum sunt nişte femei tinere în excursii. Multe fuseseră muncitoare, din medii nevoiaşe, ceruseră să fie primite din cauza câştigurilor bune sau a condițiilor bune de muncă sau fuseseră obligate să se înroleze şi poate că la început au fost încă prietenoase, după cum le descriau deținutele, dar au devenit curând la fel de insensibile şi de nemiloase ca şi celelalte. Kaspar reuşea să-şi închipuie toate astea. Însă unele refuzaseră să se înroleze – ele de unde aveau capacitatea de a înțelege, forța, curajul?

La etajul superior se puteau vedea nişte încercări de a reacționa artistic la ceea ce fusese lagărul, cu înregistrări video şi instalații care conțineau materiale textile, texte şi sunete. Kaspar a mers dintr-o încăpere în alta, a coborât scara şi a ieşit în după-amiaza însorită. Peste drum era parcarea, maşina stătea la umbră, iar Kaspar s-a aşezat. Şedea pur şi simplu şi, când a bătut Sigrun în geam şi a urcat, nu ştia cât timp şezuse aşa.

35

Kaspar era prea epuizat ca să vorbească. Epuizat nu de ceea ce văzuse, ci de ceea ce nu văzuse şi completase şi ilustrase în minte. Terenul întins, pietrişul mai închis la culoare, copacii înalți şi bătrâni, comandamentul şi clădirile administrative, casele celor din SS – de fapt, nu era nimic

rău acolo. A devenit rău abia când Kaspar şi-a închipuit terenul cu barăci, una lângă alta, apoi drumurile cu femeile acelea fără puteri, ostenite, slabe, gardiencele, câinii lor ciobăneşti, strigătele lor, brutalitatea lor, paturile pe trei niveluri din barăci, înghesuiala, duhoarea. El făcuse din ce era Ravensbrück ceea ce fusese Ravensbrück. Asta însemnase muncă, o muncă istovitoare, şi a pornit maşina, istovit şi tăcut. Bineînțeles că dorea să ştie ce văzuse şi ce gândise Sigrun. Dar încă nu era în stare s-o întrebe şi să stea de vorbă cu ea.

Apoi ea l-a întrebat:

— De ce ții tu mereu cu ceilalți?

— Țin cu...

— Da, mereu ții cu ceilalți. Când e vorba de străini, şi de evrei, şi de muzică, şi de Anne Frank, şi de Holocaust – mereu sunt ceilalți, şi nu noi.

— Ah, Sigrun, doar nu-i vorba despre a ține cu cineva. E vorba de fapte. Străinilor nu le merge mai bine şi evreii nu au mai mulți bani, iar la muzică ai...

— Nu-i obligatoriu să fie adevărat tot ce-am văzut noi. Oamenii mint, şi fotografiile pot să mintă, şi e uşor să zici că s-a întâmplat ceva aici sau dincolo. Nu-i nevoie decât să pui o inscripție pe uşă. Tata are dreptate. Holocaustul e o

invenție ulterioară, iar acum ştiu cât de uşor poate fi născocit ceva, după ce totul s-a terminat.

Au trecut pe lângă nişte case, au traversat o apă şi s-au afundat din nou în pădure. Cerul se întunecase, era o întunecare anunțând furtună, şi o clipă Kaspar a uitat de Sigrun şi s-a bucurat că va fi furtună, prima furtună din acel an, mesagerul verii. După câteva minute, câțiva stropi au lovit parbrizul, curând a început să toarne, iar Kaspar a intrat cu maşina pe un drum de pădure şi a oprit. Ploaia cădea cu zgomot pe acoperiş şi inunda geamurile, iar dinspre şosea şi pădure nu se auzea şi nu se vedea nimic. Ar fi avut chef să-şi aprindă o țigară, ceea ce nu mai făcuse de zeci de ani. Ar fi avut chef să ia şi o înghițitură dintr-o ploscă argintie, whisky sau coniac, chiar dacă altminteri nu bea tărie. Simțea nevoia să se răsfețe sau, mai bine, să se lase răsfățat. Apoi i-a fost ruşine că după Ravensbrück s-a gândit la răsfăț. Sigrun şedea lângă el şi îşi privea mâinile ținute în poală.

— Sunt prea mulți – martori, victime şi făptaşi –, prea multe documente, prea multe urme. S-a ținut evidență la toate – exproprierea evreilor, transportul lor în lagăre, uciderea lor în lagăre. Căile ferate au ținut evidența pentru transporturi, fabrica producătoare de Zyklon, pentru livrarea lui, iar cea care a construit cuptoarele, pentru

realizarea lor. Comandantul de la Auschwitz şi-a scris memoriile şi a descris ce s-a întâmplat. Tu crezi că toate astea sunt nişte născociri ale celor care nu ne plac pe noi, germanii. Mii de oameni de ştiinţă, germani şi străini, au făcut cercetări pe tema asta şi dacă cei germani ar fi descoperit altceva de raportat, ceva mai bun, ar fi făcut-o. Cine ar inventa nişte fărădelegi atât de îngrozitoare ale propriului popor, murdărind cu ele tot: pe sine, familia şi prietenii. Poate există ici-colo vreunul, dar nu mii. Eu... eu nu pot să-ţi spun ce fericit aş fi dacă Holocaustul n-ar fi existat. Dar a existat. Şi trebuie să înveţi şi tu să trăieşti cu faptul că a existat.

Sigrun nu spunea nimic. Continua să privească în poală, înnodându-şi şi deznodându-şi degetele. În cele din urmă a zis:

— Dar de ce e nevoie să ţi se amintească şi să se vorbească atât de mult despre asta? Nu aşa se face. Nici ceilalţi nu fac aşa cu ce e rău la ei.

— Ceilalţi uită lucrurile rele mărunte şi poate că şi noi uităm de ele, şi nu e niciun motiv să-ţi aminteşti şi să vorbeşti de ele. Lucrurile rele mari... Dacă ai omorât pe cineva şi toţi ceilalţi o ştiu, iar tu te porţi ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic şi n-ai fi făcut nimic, ceilalţi nu mai vor să aibă de-a face cu tine. Trebuie să-ţi asumi ceea ce ai

făcut şi să le arăți celorlalți că regreți şi că ai învățat din asta şi că n-ai să repeți. Atunci te primesc iarăşi printre ei.

— Nu cred că pot să vorbesc cu tata despre aşa ceva.

— Şi cu mama?

— Pe ea n-o interesează. Ea zice că Holocaustul e o treabă vestică şi că noi avem alte griji: pământul, gospodăria, viața adevărată. Cred că nici naționaliştilor autonomi nu le pasă cu adevărat de Holocaust. E ca şi cu steagurile cu svastici şi cu busturile lui Hitler.

— Atunci e-n regulă. Atunci tot poți să fii o bună naționalistă şi o bună socialistă.

— Îți bați joc de mine?

— Nu, Sigrun. Mă gândeam că nu există național-socialism fără persecutarea şi exterminarea evreilor şi m-am întrebat dacă nu le-ai disociat cu prea multă uşurință pe cele două. Dar disocieri se pot face.

Se mai luminase, ploaia era mai slabă, iar Kaspar a întrebat:

— Ne continuăm drumul?

Sigrun a ridicat din umeri.

— Tu conduci. Ce mă întrebi?

Au pornit. Când au ieşit din pădure, norii se risipiseră şi soarele arunca un mănunchi de raze asupra unui sat din depărtare.

— Totuşi pot să fiu mândră că sunt germancă.

Kaspar a intrat iarăşi pe un drum din câmp şi a oprit.

— Nu ştiu. Cred că poți fi mîndru numai de ce ai realizat. Dar e posibil ca lucrurile să poată fi privite şi altfel. A arătat spre ținutul deluros, spre câmpii, spre pâlcul de copaci, spre satul luminat de soare şi spre un altul, dintr-o depresiune, şi din care se vedeau doar turla bisericii şi câteva acoperişuri. Soarele scăpătase deja, avea să fie un apus minunat. Îmi iubesc țara, mă bucur că îi vorbesc limba, că îi înțeleg oamenii, că îmi este familiară. Nu trebuie să fiu mândru că sunt german, mi-e suficient că mă bucur de asta. Au privit amândoi imaginea care li se oferea. Kaspar a deschis geamul; i-ar fi plăcut să audă clopotele bisericii, s-ar fi potrivit cu imaginea, dar nu sunau. Mai vrei să ştii dacă trebuie să-ți placă evreii? Nu trebuie să-ți placă nimeni. Habar n-am cum funcționează asta, să-ți placă germanii, sau evreii, sau francezii. Dar nu ştiu nici ce rost are să nu-ți placă germanii, evreii sau francezii. Peste tot există oameni fermecători sau nesuferiți şi, dacă nu-ți plac francezii, e greu să-i găseşti pe francezii care sunt fermecători.

A pornit maşina.

— Am vorbit prea mult? N-a aşteptat să-i răspundă, ci a continuat. Mi-ar fi plăcut să am copii şi mi-ar fi plăcut să le explic lumea sau ce ştiu despre ea. Îmi face plăcere să-ți

explic şi ție ce ştiu. Dar mi-am propus să nu-ți țin discursuri şi aşa va şi rămâne. Sigrun l-a sigurat că era în ordine. Însă nişte întrebări l-au preocupat până când au ajuns acasă: când şi cum să spună ceva despre opiniile lui Sigrun şi, mai ales, cât trebuia să spună? Mai bine prea mult decât prea puțin? Mai bine prea puțin decât prea mult? Când o întâmplare sau un eveniment îi dădea prilej s-o facă sau numai când aducea ea vorba?

36

Şi n-a scăpat de ele până duminică după-amiază. Lecția de pian de sâmbătă dimineață a durat nu două, ci trei ore, la patru şi jumătate au pornit spre *Patimile după Matei*, iar înainte de asta Kaspar i-a spus lui Sigrun povestea Patimilor, de care ea nu auzise încă.

Îi era teamă că se va plictisi. Dar a ascultat atentă chiar şi recitativele. De mai multe ori i-a şoptit lui Kaspar „aşa ceva n-am mai auzit niciodată”, dar şi „asta nu înțeleg”, când urmărea în program textele ariilor şi nu i-a fost uşor să-i explice pe drumul de întoarcere versurile încărcate de fervoarea credinței ale lui Bach. Coralele i-au plăcut în mod deosebit, voia să ştie ce era cu ele, iar el i-a explicat că aşa cum cântaseră ea şi ai ei la serbare, aşa cântau şi creştinii.

Când şi-au spus noapte bună, el s-a aşezat pe marginea patului.

— Ai să-mi lipseşti, Sigrun. Eşti o nepoată dragă.

Ea a zâmbit.

— E frumos la tine. Chiar dacă mereu trebuie să fie adevărul tău şi n-are voie să fie al meu.

— Adevărul e unic. Nu e al meu şi nici al tău, el este pur şi simplu. Ca soarele şi luna. Şi asemenea lunii, uneori poate fi văzut doar pe jumătate, deşi rămâne rotund şi frumos.

— Rotund şi frumos?

— E un vers dintr-un cântec.

Vedeți acolo luna?
E doar pe jumătate,
dar tot rotundă şi frumoasă este.
Aşa-s unele lucruri...,
în râs le luăm, fiindcă
ochiul a le zări nu poate.[43]

— Ce să-ți pun? Bach? Mozart? Deja te pricepi.

— Ceva nou, dar pentru pian.

---

[43] Fragment din „Abendlied” („Cântec de seară”) de Mattias Claudius (1740-1815).

I-a pus Satie. Oare va coborî iarăşi şi va dori să asculte mai mult? I-a pândit paşii pe scări. N-a venit şi nici n-a strigat „A fost frumos” sau „Ce a fost asta?” sau „Noapte bună”, şi el a închis încet uşa.

Însă duminică dimineaţă, când a oprit aparatul de ras, a auzit muzică, slab şi îndepărtat, şi în drum spre bucătărie şi-a dat seama că Sigrun îşi pusese Satie. Şedea la masă, cu mâinile în faţa ei, ca şi cum ar fi stat la pian.

— Satie a fost francez.

— Nu-ţi bate joc de mine. Am căutat în lexiconul tău, a avut strămoşi normanzi. N-am spus niciodată că doar germanii pot să compună. Mereu există excepţii. Tata zice că până şi la evrei.

— Până şi la...

— Există muzicieni evrei buni şi artişti şi oameni de ştiinţă. Tata zice că ar fi o prostie să vrei să negi asta. Dar muzicienii evrei cântă ce au compus alţii. Evreii se folosesc mereu de ce au creat alţii. Aşa se îmbogăţesc. Nu sunt cu adevărat originali.

— De unde ştie asta tatăl tău? Cunoaşte atât de mulţi evrei?

— Nu ştiu câţi cunoaşte. Cred că la noi nu sunt deloc. Dar polonezii sunt altfel decât noi, la fel şi francezii şi englezii, de ce tocmai evreii să fie ca noi?

— Cunoaşte tatăl tău atât de mulți englezi...

— Tu şi „cunoaşte” ăsta al tău. Nici tu nu ştii numai ce cunoşti personal. Unele lucruri se ştiu, pur şi simplu. Englezii sunt negustori, francezii sunt mai mult cu moda şi mâncarea, iar polonezii sunt mândri şi fură.

— O, Doamne! Kaspar se simțea neajutorat.

Cum să scape de muntele ăsta de resentimente? Lui Sigrun i-ar fi trebuit un an la o şcoală din Anglia. El n-ar reuşi să-i țină piept tatălui, povestindu-i despre englezi că erau remarcabili şi nu nişte negustori, şi nici cu ce ar fi putut să spună despre francezi şi polonezi. Crezuse că problema cu muzica germană şi compozitorii germani era deja lămurită, dar uite că iarăşi apăruse – cu Satie ca excepție.

— Ai avea chef să mergi la şcoală un an, undeva, în străinătate? În Anglia sau Canada sau America? Există astfel de programe.

Sigrun l-a privit derutată.

— Nu-s bună la engleză. N-am plecat încă niciodată atât de departe. Părinții – nu ştia ce să mai spună –, ce ar zice părinții? Cum s-ar... fără mine? Aş fi singură?

Kaspar i-a explicat că ar trăi într-o familie, o familie cu copii, şi că într-o lume în care se vorbeşte doar engleza, curând ar vorbi şi ea engleza.

— Gândeşte-te la asta, pur şi simplu. Dacă ai chef, putem vorbi cu părinții.

— Dar nu azi. Nu-i bine să-l luăm pe tata prin surprindere. A chibzuit, a scuturat din cap şi l-a privit pe Kaspar cu neîncredere. Crezi că ăia mă vor primi? De ce ar face-o? Nu sunt cea mai bună şi cred că profesorii nu mă plac şi n-ar scrie nimic bun despre mine. Costă bani? Nu aştepta vreun răspuns, a continuat să se gândească, apoi fața i s-a luminat. Ar fi grozav. Un an în lume. Totul ar fi nou. A râs: eu, de asemenea.

Voia să iasă de acolo. Cât timp voia să iasă, mai erau speranțe. La vară va veni iarăşi, va pleca cu ea şi îi va arăta o bucată de lume şi-i va îndepărta nişte resentimente. Şi mai avea speranțe cât timp ea mai cânta la pian. Nu voia să-şi bată capul cu gândul că Hans Frank cântase la pian în castelul din Cracovia. Avea un simț deosebit pentru muzică, pricepuse o dată stupizenia cu compozitorii germani şi cu muzica germană şi o va pricepe iarăşi. Când s-a dus în camera ei, în timp ce ea îşi făcea bagajul, i-a pus în geamantan CD-ul cu Satie.

37

De data asta a lăsat ceva. Intenționat? Din neglijență? După cât de ordonat strânsese iarăşi totul, nu putea să-şi

închipuie decât că o făcuse cu intenție şi s-a bucurat. Pe masă era inelul ei de argint cu model de împletitură celtică.

Nu se înțeleseseră pentru vreo țintă de călătorie în vacanța de vară. Sigrun nu voia să zboare, dar i-ar fi plăcut să vadă câte ceva din lume şi să mai şi cânte la pian, să citească, să facă drumeții şi să înoate. „Alege tu ceva, bunicule”, zisese ea la urmă.

Kaspar a întrebat la librărie. Lume, pian, citit, drumeții, înot – unde s-ar duce colegii, având în vedere indicațiile? La Marea Mediterană, dar se temea că pentru Sigrun cea conştientă de CO_2 călătoria ar dura prea mult. A găsit o locuință de vacanță cu pian pe malul Lacului celor Patru Cantoane. Nu era ieftină, dar se obişnuise cu împrumutul la Casa de Economii şi, cu ocazia celei de-a doua rate, deja mărise suma la 100.000. Björn urma s-o aducă pe Sigrun în ultima duminică a lunii iulie. Şi-ar petrece primele zile de vacanță la Berlin, apoi ar călători trei zile, apoi două săptămâni pe lac, de vineri până vineri, apoi două zile la întoarcere. În Elveția vedea ceva din lumea în care conviețuiau patru etnii diferite – poate că asta o va impresiona pe Sigrun. La dus, voia să-i arate Heidelberg şi Strasbourg.

Kaspar era mai calm decât după prima vizită a lui Sigrun. Nu se mai ducea la sala de fitness fiindcă voia să

ţină pasul cu Sigrun în timpul drumeţiilor din munţii elveţieni, ci fiindcă se obişnuise. Devenise o obişnuinţă şi să gătească seara de două sau de trei ori pe săptămână şi uneori să refacă o partidă de şah. Bea mai puţin şi îşi făcea mai des câte un ceai de ghimbir.

A citit tot ce a găsit despre cei de dreapta, despre naziştii vechi şi noi, despre NPD şi AfD[44], despre Naţionalişti Autonomi, Identitari[45], Artamani[46], etno-naţionalişti, despre aşezările lor şi zonele naţional eliberate, despre organizaţiile lor de femei şi de tineret. Era o lectură deprimantă; nu bănuise cât de răspândiţi erau, cu câtă mobilitate se adaptau curentelor vremii, ce susţinuţi erau de pătura de mijloc şi ce mare era prezenţa copiilor de medici, avocaţi, învăţători şi profesori în organizaţiile de tineret. În căutarea unei literaturi, nu despre cei de dreapta, ci aparţinând celor de dreapta, a constatat cu uimire că nu o colecta nici Agenţia Federală pentru Educaţie Civică şi nici Oficiul pentru Protecţia Constituţiei. Singura instituţie care arăta

---

[44] Acronim pentru Alternative für Deutschland (Alternativa pentru Germania), partid politic conservator, eurosceptic, fondat în 2013.

[45] Mişcarea identitară, specifică perioadei postbelice, cuprinzând o serie de grupări de orientare etno-naţionalistă, susţinătoare a unei ideologii extremiste de dreapta.

[46] Liga Artaman, mişcare agrară şi etno-naţionalistă, activă în perioada interbelică, absorbită ulterior de NSDAP.

interes era o mică inițiativă antifascistă din Kreuzberg. Fondul pe care îl deținea era strâns la întâmplare şi cu lipsuri. Paginile scrise de tineret pentru tineret conțineau relatări despre întâlniri şi deplasări, adesea în Prusia Orientală, Pomerania şi Silezia, gânduri despre Reich ca istorie şi misiune, despre viață ca temeritate, despre tineretul aliat şi statul organic, poezii despre popor şi țară, recomandări de cărți şi filme de dreapta. Mereu era vorba despre experiența comunitară şi totodată despre respingerea celorlalți, a străinilor, care nu se pot integra. Le rămânea societatea datoare tinerilor cu o experiență comunitară pozitivă? Ce ar fi putut să-i propună lui Sigrun ca alternativă mai bună la taberele, aventurile, competițiile ei, la răspunderea pe care o avea ca lider? A căutat pe internet nume de deschizători de drumuri, nu fiindcă se gândea că Sigrun va trece de partea lor, ci doar pentru că voia să ştie dacă exista aşa ceva în Güstrow, şi n-a găsit niciunul.

Dorise să afle cum ar putea să lărgească şi să deschidă lumea ideilor lui Sigrun şi nu se lămurise, n-a găsit niciun semnal şi niciun tertip prin care să poată ajunge la Sigrun. Putea doar să vorbească cu ea. Dacă ea voia să vorbească cu el. De fiecare dată când se gândea la ultima discuție despre muzică îi trecea curajul. Ea ascultase, observase că nu poate să distingă muzica germană, se înțeleseseră că în

cazul muzicii nu e vorba despre german şi ne-german, şi câteva zile mai târziu iarăşi contau doar compozitorii germani, iar Satie era o excepție. I-a venit în minte câinele pavlovian care, primindu-şi mereu hrana la sunetul unui clopot, a ajuns să saliveze şi atunci când se auzea doar clopotul. A putut fi dezobişnuit de condiționare. Însă când şi-a primit din nou mâncarea la bătaia de clopot, condiționarea a funcționat la fel ca înainte.

38

— Părinții nu privesc cu ochi buni că stau cu tine trei săptămâni. Când o lăsase acolo şi-şi luase rămas-bun, nu scurt şi neprietenos, ca de obicei, Björn fusese jignitor de necioplit, iar Sigrun voia să explice purtarea tatălui ei. În ultima vreme nu le place nici cântatul la pian. Ei nu fac muzică şi nu cunosc pe nimeni care să facă. Dacă ar fi tobă sau cimpoi sau lăută, dar pian? Nu-mi interzic. Când mă aud că exersez, vin, mama sau tata, şi vor să-i ajut – în grădină sau cu găinile sau la unelte. De cele mai multe ori exersez cu căşti şi nu mă pot auzi, dar uneori aş vrea să am muzica în cameră. L-a privit pe Kaspar, încrețindu-şi fruntea; înțelegea că stând la pian le devenea străină părinților, înțelegea şi că anunțul lui Kaspar despre

călătorie îl supărase pe tatăl ei, pentru care o călătorie nu ducea pur şi simplu în vacanță, ci într-o altă lume, străină.

— Dacă n-ai fi zis că din cauza mea ai plănuit să călătorim cu maşina, fiindcă nu vreau să zbor, mi-ar fi interzis. A observat că mă bucuram şi n-a vrut să mă dezamăgească.

— Altceva mai e?

— Ce nu le place? Nişte cărți pe care le-am împrumutat de la biblioteca municipală din Güstrow, cărți despre război şi despre evrei şi *Jurnalul Annei Frank*. Îşi închipuie că numai din cauza ta le citesc. Şi că mi-ai dat ideea prostească cu anul petrecut în străinătate. De fapt, asta ai şi făcut. A scuturat din cap. Nu te plac, vreau să zic, nu le place să fii în viața mea, în rest le eşti indiferent. Au nevoie de bani, dar se simt prost că îi iau de la tine. Ca şi cum s-ar lăsa cumpărați.

— Pot să fac ceva ca să se împace mai bine cu mine?

Sigrun zâmbea trist.

— Ar trebui să devii unul dintre noi. A scos partiturile din geamantan, n-a mai despachetat altceva, nu s-a aranjat, s-a dus la pian şi a cântat până seara. Înainte să treacă la Bach, a exersat cu dăruire nişte studii ale lui Czerny pe care le exersase şi Kaspar cândva, fără dăruire. După o jumătate de an, Sigrun era mai bună decât fusese el după trei ani. În

plus, relația ei cu cântatul la pian era de independență, ceva ce el n-avusese şi admira. La ultima vizită, nu el îi pusese în geamantan partiturile. Şi le procurase singură.

La ultima lecție îi ceruse şi profesorului de pian numărul de telefon, îl sunase din Lohmen şi singură stabilise cu el o oră dublă pentru dimineața de după sosirea la Berlin. De acolo a venit cu partituri pentru vacanță. Cărți pentru vacanță a găsit în biblioteca lui Kaspar şi la librărie, unde nu mai avea nevoie de invitație, ci ştia că are voie să ia ce doreşte. Trebuia doar să anunțe la casă. Kaspar era bucuros de alegerile ei: din biblioteca lui, romanele polițiste ale lui Dürrenmatt şi povestiri de Stefan Zweig, de la librărie, o istorie a Elveției, o biografie a lui Bach şi una a lui Mozart şi două romane americane de care el n-auzise, dar la care colega lui a dat aprobator din cap.

Cu o seară înainte de plecare a spus că şi-ar dori un costum de baie. Avea unul cumpărat de mama ei, cu ani în urmă – prea larg atunci, trebuia să mai crească, prea strâmt acum, gri cu alb şi cu picior. Nu voia să se arate în felul ăsta. S-au dus pe marea arteră comercială, au găsit un costum de baie verde care îi plăcea lui Sigrun şi, spre amuzamentul ei, au mai cumpărat unul, fiindcă lui Kaspar i se spusese în copilărie că, după înot, nu e bine să rămâi în costum de baie ud, ci că trebuie să îmbraci unul uscat.

Seara de vară era caldă, strada era plină de viață, se plimbau binedispuşi, râzând de ploaia de confetti de la o campanie publicitară, care cădea peste ei. Deodată au auzit un strigăt „Nu!” şi în față au văzut trei bărbați hărțuind o tânără femeie. Kaspar a strigat: „Dați-i pace femeii!” şi a primit o lovitură în stomac. A căzut. Cei trei bărbați au mers mai departe, iar trecătorii l-au ocolit pe Kaspar şi şi-au văzut de drum, ca şi cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Cu excepția lui Sigrun, care s-a luat după cel care îl lovise şi s-a răstit la el. Kaspar nu înțelegea ce zice; s-a ridicat, îl durea, a văzut-o pe copila Sigrun certându-l pe bărbatul acela masiv, s-a temut pentru ea şi a fost uşurat să vadă că n-a lovit-o şi pe ea, ci doar a dat-o deoparte şi şi-a continuat drumul.

Sigrun a dat să-l sprijine, dar el a zis: „E-n ordine” şi chiar era. Durerea scădea. În schimb creştea furia – că putea fi lovit şi umilit în felul ăsta, că nu ştiuse să se apere. Dacă agresivitatea indivizilor s-ar fi îndreptat împotriva lui Sigrun, n-ar fi putut s-o apere nici pe ea. Deci aşa simți când devii vulnerabil, tu şi soția sau fiica, şi-a zis. Că eşti neputincios, iar furia nu-l distruge pe celălalt, ci te sfâşie pe tine.

— Ce i-ai spus?

— Că să-i fie ruşine. Că poartă Thor Steinar[47] şi hărţuieşte o tânără femeie şi loveşte un bătrân. Scuze pentru „bătrân”. Că tot noi suntem cei buni, nu cei răi, asta i-am zis.

— Din cauza mărcii ai crezut că e unul de-ai voştri?

— Da, aşa am crezut.

— Dar?

— Ah, dă-mi pace.

39

Kaspar prevăzuse şapte ore pentru drumul până la Heidelberg, dar din cauza unui accident şi a unui blocaj s-au făcut nouă. La început, Sigrun a dormit, apoi au ascultat timp de şase ore *Aventurile lui Tom Sawyer*, iar la urmă Sigrun a vrut să ştie dacă e corect sau nu să-ți faci cunoscute convingerile prin îmbrăcăminte. I-a povestit despre amish şi au vorbit despre călugărițe, călugări şi soldați, despre kippa bărbaților evrei şi hijabul femeilor musulmane. Ce o interesa pe ea cu adevărat era dacă atitudinea trebuie să corespundă îmbrăcăminții, dacă musulmana cu hijab trebuie să fie o bună musulmană şi evreul cu kippa un bun evreu. Nu-i ieşea din minte atacul

[47] Marcă de îmbrăcăminte asociată neonazismului.

bărbatului cu T-shirt marca Thor Steinar. Voia să se consoleze cu gândul că evreii ar fi făcut lucruri rele şi având kippa pe cap, dar nu era o adevărată consolare.

La Heidelberg n-a fost prea obosită ca să nu pornească imediat după sosire. Se bucura de oraşul de pe malul râului, cu podul vechi şi castelul uriaş, de străduţele înguste, de pieţe, de drumul abrupt care ducea sus, la terasa castelului, de unde au privit soarele scânteietor apunând în vest. Aşa a fost toată călătoria. Sigrun se bucura firesc şi fără rezerve de tot ce era frumos, fără acel aer de superioritate şi condescendenţă afişat cu plăcere de adolescenţi şi fără să le-o ia în nume de rău francezilor că Strasbourg aparţinea Franţei, şi nici celor din Basel fiindcă în războiul din 1870-1871 ţinuseră cu francezii şi le ridicaseră un monument. Era entuziasmată de catedralele din Strasbourg şi Basel, de feribotul peste Rin şi de cum se vedea lacul Zürich de pe Quaibrücke, iar Kaspar era fericit.

Era încântată şi de locuinţa pe care o închiriase, situată deasupra Lacului celor Patru Cantoane într-o casă cu şase apartamente, cu grădină mare, cu un drum îngust spre apă la capătul grădinii. Mai erau ocupate doar două apartamente, ambele de nişte perechi de americani mai în vârstă; celelalte erau puse în vânzare şi din când în când

erau vizitate. Kaspar şi Sigrun aveau grădina şi malul numai pentru ei.

Kaspar sperase că vor găsi tovarăşi de joacă în clădire, iar în primele zile, ca să-i ofere distracţie lui Sigrun, voia să meargă la ştrandul public. Ea n-a vrut. N-avea nevoie de alţi copii. Avea suficient parte de alţi copii în rest. Să cânte la pian, să zacă pe malul apei, să citească, să înoate, să meargă la Lucerna pentru cumpărături, să gătească seara, să joace şah sau Reverse după masă – savura totul şi nu părea să-i lipsească ceva. Era de acord când Kaspar propunea vreo excursie şi s-a bucurat de călătoria cu vaporul pe lac, la Monumentul Tell şi la Capela lui Tell şi de drumeţia pe Rigi. Au făcut o călătorie de două zile cu maşina la Lausanne, cu vaporul la Geneva şi, după o zi petrecută acolo, cu trenul şi maşina înapoi, şi ea absorbea cu bucurie totul, lacul, viile, localităţile, fântânile arteziene şi clădirile măreţe şi se mira de convieţuirea paşnică dintre vorbitorii de germană şi cei de franceză. Dar apoi i-a părut bine să se întoarcă în apartamentul de lângă lac şi nu simţea nicio nevoie să caute vreunul dintre locurile despre care citise în istoria Elveţiei.

Kaspar şi Sigrun au discutat despre politică numai la Geneva. Doar în faţa Palatului Naţiunilor a vorbit cu mândrie despre ieşirea lui Hitler din Liga Naţiunilor ca fiind

începutul eliberării Germaniei din lanțurile înjositoare ale Tratatului de la Versailles. Pas cu pas, el a făcut din nou o Germanie puternică şi mare; ştia despre reintroducerea serviciului militar obligatoriu, despre ocuparea Renanei demilitarizate şi anexarea Austriei. Observația lui Kaspar cum că Hitler a început un război pe care nu putea să-l câştige şi pe care l-a şi pierdut n-a deranjat-o; pentru el Germania a însemnat ce trebuie să însemne Germania pentru un german, a mizat mult şi a pierdut în stil mare. Dar pentru fiecare joc există şi runda următoare. Când Kaspar a întrebat-o dacă voia într-adevăr să fie iarăşi război, ce teritorii dorea să recapete şi ce avea să se întâmple cu oamenii de acolo, a devenit nesigură, iar Kaspar a lăsat totul cum era. A tăcut o vreme, Kaspar nu ştia dacă era dezamăgită de el sau de sine, de refuzul lui de a fi de aceeaşi părere sau de incapacitatea ei de a-l câştiga de partea ei. Dar apoi a uitat de Hitler şi de Germania cea mare şi puternică.

Lui Kaspar i-a luat mai mult timp decât lui Sigrun să se relaxeze în vacanța lor comună. În primele zile şi-a făcut mereu griji: se simțea bine Sigrun? Îi era urât singură? Se plictisea? Cânta atât de mult la pian de plăcere sau din deznădejde, fiindcă altminteri nu se întâmpla nimic? Îi oferea destul? Apoi şi-a amintit de vacanțele din copilăria lui

pe care le petrecuse la bunici. Nici lui nu-i lipsise joaca cu alți copii, şi el se bucurase să aibă mai mult timp pentru citit şi îi făcuse bine că bunicii îi dădeau atenție ori de câte ori avea nevoie de atenția lor. Făcuseră cu el plimbări şi o excursie, vizitaseră câte un muzeu, merseseră la concert sau la operă. Asta fusese suficient pentru el.

În a doua săptămână s-a potolit. Nu era nevoie să-i țină de urât lui Sigrun, s-o distreze, s-o înveselească, iar s-o educe politic nu putea. Dacă îi trebuia sau îşi dorea ceva, avea să întrebe. S-au dus la piața din Lucerna, la magazinele cu alimente şi la librărie, au mers pe podurile acoperite, din lemn, au şezut în fața cafenelelor, au mâncat înghețată şi au băut espresso şi au privit oamenii. Au petrecut o zi ploioasă în casă, iar Sigrun a cântat deosebit de mult la pian. La o piesă pe care o exersa l-a întrebat cum o înțelege şi n-a ştiut ce voia de la el, şi a observat că relația ei cu muzica era mai profundă decât a lui. Din *Album pentru Anna Magdalena Bach* parcursese mai mult decât reuşise el vreodată. Zilele însorite şi le petreceau în grădină, pe pajişte sau pe mal. Dacă unul dintre ei voia să fie singur, pleca, şi când se întorcea, aducea adesea suc, mere, ciocolată. Vorbeau despre cărțile pe care le citeau, despre ambarcațiunile de pe lac, despre munți şi nori. Sigrun voia

să afle lucruri din viața lui Kaspar şi a bunicii ei, şi Kaspar i-a povestit. Zilele erau plăcute.

Au ajuns la Berlin seara târziu. Kaspar condusese zece ore şi era obosit, Sigrun, care se trezise cu puțin înainte de Berlin, era vioaie, a făcut un ceai de muşeţel şi s-au aşezat amândoi la masa din bucătărie. Spațiul acela le devenise străin. Tensiunile dintre ei, discuțiile în contradictoriu, cârtelile lui Björn, toate pluteau în bucătărie ca fumul stătut de țigară. Nu rămăseseră în urmă? Dar ziua următoare avea să fie o zi berlineză ca oricare alta; Sigrun va merge două ore la profesorul de pian, el va vedea ce mai e pe la librărie, ea va veni să-l ia de acolo, şi odată cu întrebarea dacă nu vrea să vadă împreună, la cinematograf, *West Side Story*, în variantă restaurată, avea să vină vorba despre părinți, indiferent ce răspuns dădea Sigrun. I-a zâmbit trist.

— Eşti trist, bunicule? La toamnă vin iarăşi.

Cuvintele ei l-au impresionat atât de mult, încât aproape că i-au dat lacrimile. A clătinat de câteva ori din cap, a spus că e obosit ca un câine şi că trebuie să meargă la culcare, ea a pus o *Nocturnă* de Chopin, iar el a adormit ascultând. Fiindcă în primăvară Björn nu mai interzisese explicit cinematograful, Sigrun şi Kaspar au mers a doua zi la *West Side Story*; ea a fost copleşită de muzică şi, nefiind obişnuită cu cinematograful, cu forța imaginilor, a suferit cu Maria şi

nu i-a păsat că avea pielea mai oacheşă. Duminică, la despărțire, l-a sărutat pe Kaspar pe obraz, sub ochii lui Björn.

40

Ce repede te obişnuieşti! Sigrun venise şi plecase, o dată, de două ori, de trei ori, acum plecase iarăşi şi curând avea să fie din nou aici. Şi ce bucurie îți poate oferi obişnuința! Toamna, când Kaspar şi Sigrun au fost iarăşi împreună, s-au bucurat de ceea ce exista dintotdeauna: curgerea zilelor, mâncatul la restaurantul italian, vizita la librărie; Sigrun era bucuroasă de orele de pian şi de cântatul la pian, iar Kaspar, fiindcă îi alegea lui Sigrun muzica de mers la culcare. Pe lângă rutinele comune, existau şi nişte amintiri comune, şi din amintiri rezultau propuneri. Îți mai aduci aminte filarmonica, anul trecut? Putem să mergem iarăşi acolo? Îți mai aduci aminte, toamna trecută nu credeai că ai să poți face drumeția pe care ai făcut-o în primăvară? Mai mergem o dată? La cererea ei, s-au dus din nou la Muzeul Berggruen; de data asta a zăbovit mult timp în fața lucrărilor lui Picasso, în tăcere, fără judecăți negative sau pozitive.

Într-o seară, după masă, Sigrun a întrebat:

— Ai fi venit la mine la festivitatea de inițiere pentru tineri, dacă te-ar fi invitat? I-a explicat ce era festivitatea de inițiere pentru tineri, o sărbătorire a despărțirii de copilărie şi a intrării în viața de adult, cu o misiune de îndeplinit, cu un cerc mare format din membrii familiei, prieteni şi camarazi, cu făclii în fața unui foc mare, cu cântece şi sentințe şi cu o palmă la sfârşit, fiindcă despărțirea de copilărie doare, iar la ceremonia de învestire a cavalerilor tot o palmă li se dădea acestora.

— Bineînțeles că aş fi venit. A fost frumos? Tu ce misiune ai avut?

— Sunt unele anume pentru băieți şi altele pentru fete. I-am spus tatei cu luni înainte că vreau una pentru băieți, nu ceva de cusut sau de împletit. Ei bine, m-a lăsat singură în pădure, fără provizii, cu un cuțit, dar nu pentru patruzeci şi opt de ore, ca pe băieți, ci numai treizeci şi cinci.

— Şi?

— Tu ce crezi? Vara sunt destule fructe de pădure şi ciuperci, mă pricep la ele. Când plouă e ud, dar n-a plouat.

— Ai primit şi o sentință? La confirmare primeşte fiecare câte un verset din Biblie care să-l însoțească toată viața.

— „Să arzi şi să străluceşti ca soarele.” Tata mi-a ales-o. Şi a zis că trăim nişte vremuri care au nevoie de oameni întregi. Ne-am dus la foc, unul după altul, ne-am primit

sentința şi palma şi o înghițitură de mied dintr-un corn şi am cântat *Un tânăr popor se ridică*. Da, a fost frumos. Doar că adulții au băut prea mult. Erau deja băuți când ne-am întors noi de la îndeplinirea misiunilor şi apoi au continuat până la serbare şi după aceea chiar zdravăn. De ce e nevoie să bea mereu atât de mult?

Voia să ştie cui îi aparține sentința, a căutat-o pe internet şi a descoperit că era o adaptare a unui citat din Hitler. Ei nu i-a mai spus. Sigur ştia că *Un tânăr popor se ridică* era un cântec al tineretului hitlerist şi n-o deranja. Trebuia să se mai şi obişnuiască cu asta? Ca să rămână aceeaşi care fusese cu un an înainte? Cea care, mânată de curiozitate şi uneori cu încântare, plonjase în lumea lui şi care apoi se scutura de lumea lui, cum face câinele după o baie în lac, ținându-se strâns de lumea ei şi de viața etno-națională, ca şi cum nimic nu s-ar fi întâmplat? Vara petrecută împreună, în care îl uitase pe Hitler la fel de repede cum şi-l amintise, fusese doar o mare excepție de vacanță?

O primise în inima sa – doar cu condiția ca ea să-şi renege lumea şi să-şi găsească o cale într-a lui? Nu, nu în felul ăsta voia să iubească. Şi cum putea să creadă, fie şi pentru o clipă, că persoana lui, prezența lui, influența lui ar

putea să corecteze ceea ce mersese pe un drum greşit timp de cincisprezece ani? Ce infatuare, ce lipsă de răbdare!

Au făcut iarăşi o drumeţie de doisprezece kilometri prin valea râului Briese, prea uşoară pentru Sigrun, numai bună pentru el. Acolo unde pe pajişte erau câţiva meri bătrâni, a întrebat-o pe Sigrun dacă îi plăceau poeziile, n-a aşteptat răspunsul, s-a bucurat şi a recitat:

O zi de toamnă cum n-am mai zărit!
De parcă n-ai sufla, văzduhul zace,
Dar peste tot cad lin, foşnind a pace,
Dulci poame de pe pomul pârguit.

Serbarea Firii, tu, n-o tulbura!
Culesul e ce singur se culege,
Căci astăzi orice ram o să dezlege
Doar blând ce raza soarelui ne ia.[48]

— Bunicii tale, când ne-am cunoscut, i-am recitat o poezie despre primăvară. Acum e toamnă, aşa că tu primeşti o poezie despre toamnă. Nu e frumoasă? Nu se potriveşte?

---

[48] Friedrich Hebbel, „Herbstbild” („Toamnă”), traducere din germană de Ion Pillat, *Opere. Tălmăciri 1919-1944*, vol. IV, Editura Eminescu, Bucureşti, 1988, p. 258.

Au stat şi aerul era într-adevăr liniştit, se auzea un foşnet uşor, chiar dacă nu lângă copacii în care rămăseseră agățate nişte mere mici şi zbârcite, soarele strălucea blând şi era o sărbătoare a naturii.

— Da, e frumos. Sigrun nu voia să tulbure sărbătoarea aceea şi vorbea în şoaptă. Când şi-au continuat drumul, a întrebat: Ştii multe poezii, eu nu ştiu deloc. La şcoală mai era câte una, nu mi-au plăcut. Ale tale îmi plac. De curând a fost una despre lună şi obiecte.

S-a supărat. De ce nu-i spusese mai multe poezii? Chiar dacă era librar, considera că muzica e superioară literaturii, ar fi preferat ca în viața lui să fi compus un cântec, decât să fi scris o poezie şi, dacă ar fi fost posibil, ar fi alcătuit pentru Birgit un album de muzică în locul unuia de poezii. Dar nu era un motiv pentru care s-o lipsească pe Sigrun de poezii chiar dacă ea nu ştia – i-a trecut supărarea şi se bucura că o poate conduce pe Sigrun în lumea poeziei.

Au mers din nou şi la filarmonică, *Concertul pentru vioară* al lui Beethoven şi *Simfonia în Fa diez major* a lui Korngold. Kaspar era la fel de impresionat ca şi atunci, la doisprezece ani, când auzise pentru prima oară, la radio, concertul pentru vioară, lângă patul mamei lui bolnave, şi s-a simțit unit cu ea în fericirea muzicii. A aruncat o privire spre Sigrun, îşi împreunase mâinile pe piept. Asculta simfonia nu

cu încântare, totuşi concentrată; simțea că-i aminteşte de *West Side Story*, şi Kaspar găsea că era de înțeles, din punct de vedere muzical. N-a întrebat ce era Korngold, iar el nu voia să audă iarăşi că existau compozitori vrednici printre evrei, aşa că n-a zis nimic.

În ultima zi a fost frig, iar Sigrun a făcut foc în soba de teracotă. Kaspar îl făcuse ultima oară pentru Birgit şi n-a vrut să-l mai facă fără ea. În beci erau lemne şi brichete destule, şi Sigrun se bucura să-şi arate talentul de maestră a focului. Când s-a încălzit teracota, a pus nişte perne pe jos, a adus ceaiul de muşețel de seară şi au şezut acolo, cu spatele sprijinit de sobă.

— Puțin cam ca în tabără, a râs ea.

Înainte să ajungă Björn a doua zi, a întrebat-o ce îşi doreşte când va împlini şaisprezece ani. Nu voia cărți, oricum avea voie să ia ce-şi dorea, ci muzică, preferabil pentru pian, spunând că la început fusese intimidată de perfecțiunea interpretărilor de pe CD-uri, dar că acum o stimula. Apoi a vrut să ştie când era ziua lui şi ce îşi dorea el, şi asta l-a mişcat. Şi l-a mai mişcat că iarăşi l-a sărutat pe obraz la despărțire, sub ochii lui Björn, şi că l-a îmbrățişat.

Abia ieşiseră din casă cei doi, că lui i s-a şi făcut teamă că Björn s-ar putea simți dat deoparte şi că s-ar descărca pe Sigrun. La sosire, Björn îi pusese mâna pe umăr în semn de salut şi ea îi atinsese pieptul cu pumnul. Poate că aşa obişnuiau. Dar poate că Björn se întrebase de ce Sigrun, dacă avea mai mult de oferit, nu-i dădea înainte de toate lui.

În primele zile i se părea adesea că ea mai era acolo şi că aştepta în bucătărie, cu micul-dejun, sau că îndată va coborî scara, sau că va începe să cânte la pian, sau că va striga „Bunicule", fiindcă voiau să iasă şi el nu era suficient de rapid. Când i-a fost limpede că plecase, s-a temut pentru ea – că părinții îi vor interzice cântatul la pian, că observau la ea nişte schimbări şi că o pedepseau, sau că Sigrun n-o scotea la capăt cu viața aceea dusă în lumea ei şi într-a lui. Apoi temerile i s-au mutat în vise: era agățată de un cablu, de data asta deasupra unei prăpăstii, şi nu mai rezista; se afla într-o încâlceală de străzi şi case şi nu ştia încotro s-o ia; trebuia să aibă un recital ca pianistă şi nu-şi putea mişca degetele; ea era, şi totodată el, cu vechile coşmaruri, în care se rătăcea sau eşua, pe care le aducea în visele despre Sigrun şi acum era atârnat sau nu se putea mişca.

La târgul de carte a găsit un volum, *Poezii germane,* care nu-şi propunea să prezinte, în sfârşit, poeziile mereu neluate în seamă, ci oferea ceea ce Kaspar cunoştea şi iubea

şi ce avea să-i placă şi lui Sigrun – de asta era sigur. *Poezii germane* – aici nici părinții nu puteau să aibă ceva împotrivă. I-a trimis lui Sigrun, de ziua ei, volumul şi şase CD-uri, pian, de la Bach la Glass; totodată, i-a virat lui Björn următoarea rată.

Câteva zile mai târziu a telefonat Sigrun. Putea el să vină duminică după-amiază? La cinci? Vocea ei nu suna prea bine, ca şi cum ar fi vorbit sub presiune, ar fi fost deznădăjduită, ar fi plâns.

— Ce-i, Sigrun? Ai...

— Nimic. A închis.

Era joi. Nu putea să facă nimic, să lămurească nimic, să îndrepte nimic, doar să aştepte şi să-i fie teamă. Pentru călătoria de duminică şi-a rezervat timp; voia să ajungă relaxat. Dacă urma să fie vreo dispută cu Björn şi Svenja, voia să rămână calm. Ceva nu era în ordine. Ce-ar putea să pretindă? Să nu mai plece în călătorii cu Sigrun? Să nu mai meargă la cinematograf? Să nu mai petreacă trei săptămâni pline la el? Era deschis la alte aranjamente în privința programului. Va accepta să se discute despre orice.

A parcat, s-a îndreptat spre casă şi, înainte să sune, Sigrun a deschis uşa. Nu l-a salutat şi nu l-a privit. Plânsese. S-a dus în bucătărie, el a urmat-o.

Era la fel ca la prima lui vizită, Svenja în dreapta, Sigrun în stânga, în capul mesei Björn. Dar în timp ce ele s-au aşezat, Svenja cu faţa împietrită, Sigrun cu capul plecat, Björn a rămas în picioare, cu mâinile sprijinite pe o carte pusă vertical, al cărei titlu Kaspar nu putea să-l vadă.

— Aşază-te.

— Ce...

— Am avut încredere în tine. Ştiam că citeşti presă mincinoasă şi că eşti pentru cultul vinovăţiei şi că faci parte dintre cei care aplaudă imigraţia. Tu urăşti Germania. Asta e ură de sine, e boală curată. Tu n-ai onoare în tine. Dar am crezut că ai respect faţă de familie. Asta e ceva între tată, mamă şi copii, şi trebuie lăsată în pace, nu te bagi în ea şi nu te agăţi cu dinţii. Björn încă stătea în picioare, cu mâinile pe carte, şi îl privea pe Kaspar cu dispreţ. Voi n-aveţi respect, n-aveţi respect pentru nimic, nici pentru Germania şi nici pentru cei care servesc Germania, pentru profesori şi funcţionari, şi soldaţi, şi ţărani. Voi râdeţi de ei. Tot ce ştiţi e să vă realizaţi voi înşivă, fumaţi iarbă şi trageţi praf pe nări, aţi luat instituţiile la rând şi v-aţi însuşit posturile şi banii. Familie? Da, dacă e o familie monoparentală, o familie cârpită, o familie de pederaşti, în rest, dragoste liberă. Habar n-aveţi ce-i o familie sănătoasă. Ţi-ai zis să vezi, aşa ţi-ai zis, dacă nu poţi să ne otrăveşti

familia, să îmbolnăveşti o familie sănătoasă, s-o îmbolnăveşti, să fie bolnavă cum eşti tu, şi i-ai strecurat lui Sigrun cartea în geamantan. Björn a izbit cartea de masă. Ar fi trebuit să mi-o arate imediat, când a găsit-o în geamantan. Faptul că n-a făcut-o este prima dezamăgire pe care mi-a pricinuit-o Sigrun a mea. Dar asta n-o să se mai întâmple. Nu-i aşa? Björn a privit-o pe Sigrun, o privire sumbră, amenințătoare, ea s-a uitat speriată la el şi a dat din cap. Ți-ai zis că m-ai cumpărat? Cu banii nevestei tale, ai târfei care a trădat-o pe Svenja? Ai crezut că dacă îți iau banii, am să stau liniştit când tu îmi distrugi familia? N-am nevoie de banii tăi. Ştii ce poți să faci cu ei? Poți să ți-i bagi în cur. Iar asta – a luat cartea cu mâna dreaptă –, tot în cur poți să ți-o bagi – a aruncat cartea peste masă, Kaspar nu ştia dacă în sau spre el –, să nu te mai arăți pe aici şi, dacă te ții după Sigrun, te bat de te usuc, să fie clar, te bat de te usuc.

Acum Kaspar a văzut coperta cărții, titlul *Calea mea* şi imaginea unei femei tinere. Nu cunoştea cartea.

— Nu ştiu, a început el, apoi a văzut fața lui Sigrun. Îi era frică. Ştia ce voia el să spună. Îi era teamă că tata îl va crede pe Kaspar şi va înțelege că ea alesese şi adusese cartea, că ea voise să ştie ce era în ea. Tatăl ei fusese mai furios decât putea să suporte – cum să suporte, dacă îşi

îndrepta asupra ei şi furia faţă de Kaspar? Toate astea se citeau pe chipul lui Sigrun şi implorarea să plece, să nu spună nimic, să plece.

A plecat. Nimeni n-a zis nimic, nici el, nici Björn, nici Svenja sau Sigrun. A închis uşa în urma lui fără zgomot, s-a dus la maşină, s-a aşezat, a pus cartea lângă el şi a avut nevoie să stea o clipă. Îi tremurau mâinile. Când a fost în stare să conducă, a mers până la depozitul de lemne lângă care petrecuse o noapte, după serbare, şi a oprit. Cartea era despre răfuiala unei tinere cu părinţii de dreapta şi cu un mediu de dreapta, în care crescuse şi din care reuşise să scape până la urmă. Părinţii n-au ieşit prea bine, iar Björn trebuie să se fi recunoscut, el şi Svenja. Probabil că îl speriase şi eliberarea simţită de tânără la ieşirea din mediul de dreapta şi felul în care o descrisese. Kaspar înţelegea de ce Björn nu voia să vadă cartea în mâinile lui Sigrun – oare când o fi găsit-o, înainte sau după ce o citise? Şi reacţionase imediat, când o găsise, sau aşteptase mai întâi rata următoare?

42

Când se gândea la întâlnirea cu Björn, Svenja şi Sigrun, lui Kaspar i se făcea greaţă. Întâlnirea fusese murdară, hidoasă, josnică. El nu spusese nimic, dar se simţea nu

numai ca şi cum altcineva l-ar fi mânjit, ci parcă s-ar fi mânjit chiar el. N-ar fi trebuit să accepte să asculte insultele. Totuşi a fost nevoit să le asculte, fiindcă nu voia s-o piardă pe Sigrun, neştiind că deja o pierduse. A fost nevoie să se murdărească de unul singur. Acum murdăria intrase în viața lui. Sigrun nu mai era în viața lui, doar murdăria.

Cu timpul a învățat să-l judece pe Björn mai cu blândețe. Oricât de jalnică era lumea etno-naționalistă în ochii lui Kaspar, aceea era lumea lui Björn, iar el dorea s-o păstreze acolo pe Sigrun pe care o iubea. Aşa fac părinții, dacă îşi iubesc copiii. Poate că părinții, creându-şi o lume adiacentă şi o contralume, doresc cu atât mai mult să-şi țină copiii în ea, pentru ca acea creație să nu fi fost în zadar. În ceea ce privea discursul lui Björn – poate că tânjise de multă vreme să-şi spună părerea unuia venit din lumea cealaltă.

Kaspar se întreba cum i-o fi mergând lui Sigrun acasă. Casa parohială în care crescuse fusese de asemenea oarecum o lume adiacentă şi o contralume, iar la şaisprezece ani el se răsculase împotriva mersului duminical la biserică, a societății evanghelice pentru băieți, a lecturilor de seară din Biblie şi a concepțiilor morale ale mamei – îşi cucerea oare şi Sigrun independența față de lumea etno-naționalistă a părinților ei? Avea curajul necesar. Dar cum era relația dintre ea şi părinți, cât de apropiată era de ei şi

cât de apropiați erau ei de ea? Kaspar îi văzuse pe Björn făcând scandal şi amenințând şi pe Svenja stând mută – fuseseră aşa doar de data aceea, sau erau mereu atât de autoritari încât Sigrun să vrea şi să poată să se elibereze de ei?

Părinții lui aşa fuseseră, părinții cunoştințelor lui şi cei ai colegilor lui, nu. Ei nu mai voiau să folosească autoritatea, ci să fie nişte prieteni ai copiilor, aveau înțelegere pentru tot ce voiau şi făceau copiii, ajutau şi dădeau sfaturi, dar nu pretindeau şi nu porunceau şi nu pedepseau chiar deloc. Îşi sprijineau copiii împotriva profesorilor, împotriva tuturor celor de care se plângeau copiii într-o privință sau alta, se implicau în primele iubiri ale copiilor, încurajând, compătimind, consolând, iar când prietena voia să înnopteze la fiu, părinții îi pregăteau micul-dejun în dimineața următoare. Kaspar îşi zicea adesea că prezența asta permanentă, iubitoare, protectoare a părinților sigur nu-i lăsa pe copii să respire. Dar nu era aşa. Copiilor le plăcea să se lase protejați cu afecțiune, se aşteptau ca şi viața să-i protejeze cu afecțiune, şi pentru ca această aşteptare să se împlinească, rămâneau încă mult timp acasă la părinți. Dacă Björn şi Svenja se purtau aşa, lui Sigrun îi va veni greu să se emancipeze. Din calea unui tată care face scandal, care amenință, interzice şi pedepseşte, putea să

evadeze în altă lume, diferită de cea etno-naționalistă a lui, să evadeze la pian şi la cărți şi în prima dragoste pentru un tânăr cu totul diferit, sensibil, delicat. Kaspar îl văzuse pe Björn făcând scandal şi amenințând şi putea să şi-o imagineze pe Svenja autoritară şi aspră. Dar considera că era posibil să fi avut şi să fi arătat şi altă față şi că o țineau strâns pe Sigrun; aveau nevoie de ea, la fel cum şi ceilalți părinți pe care îi cunoştea – de stânga, verzi, liberali – aveau nevoie de copiii lor.

Şi-o tot închipuia pe Sigrun. În fața lui mergea o fată cu fustă – oare Sigrun tot nu purta jeanşi? În fața lui mergea o fată cu jeanşi – acum purta şi Sigrun jeanşi? Pe birou îi ajungea o carte pentru cititorii tineri – ar fi ceva pentru Sigrun? Nu putea să meargă la concert şi la operă fără să se întrebe dacă muzica aceea i-ar plăcea lui Sigrun şi chiar nu putea să asculte nici o piesă pentru pian fără să spere că Sigrun rămăsese credincioasă pianului. Se gândea la Sigrun când se ducea la muzeu, când o vedea pe Lola în librărie, fiindcă colega lui iarăşi fusese nevoită să o aducă, când gătea, când îşi punea seara un CD şi se gândea dacă Sigrun ar adormi pe muzica aceea.

Mereu se întreba dacă ar putea să intervină în vreun fel. Să-i scrie? Să-i trimită cărți, partituri, CD-uri? S-o aştepte când iese de la şcoală? Să vorbească cu profesoarele şi

profesorii? Să se intereseze pe la profesorii de pian din Güstrow? Să le atragă părinților atenția asupra banilor care îi aşteptau? Dar dacă Sigrun îşi dorea intervenția lui, nu trebuia decât să pună mâna pe telefon. Faptul că nu o făcea, deşi era atât de simplu, îi răpea speranța că ar apela la el, dacă dominația părinților lua sfârşit.

Nici Paula nu ştia ce să-l sfătuiască. Kaspar o vizita o dată sau de două ori pe an, iar dacă ea şi soțul ei veneau la concert sau la operă la Berlin, Kaspar îi însoțea şi apoi cinau împreună. Detlef preluase cabinetul şi Nina, ferma, nu se căsătoriseră, dar trăiau împreună. Paula o invitase pe Svenja de câteva ori, dar nu primise niciun răspuns. Cabinetul Luckenbach nu avea pacienți etno-naționalişti, dar erau unii care locuiau în Lohmen, şi Paula a auzit de la ei că acolo se mai stabiliseră şi alte familii etno-naționaliste şi că Renger încă mai făceau economii pentru fermă şi că aşteptau. Despre Sigrun pacienții nu ştiau decât că pleca dimineața cu autobuzul şi că se întorcea după-amiază târziu şi că umbla cu fustă şi bluză şi în costum popular, în zilele de sărbătoare, la fel ca celelalte fete. Nimeni nu spusese ceva despre sunete de pian venind din casa Regner, dar cum să fi auzit, dacă Sigrun cânta la pianul electric purtând căşti.

Odată i s-a părut că o zăreşte pe Sigrun. El era în autobuz, ea mergea pe trotuar, o vedea din spate, apoi n-a mai văzut-o, fiindcă, ajuns în dreptul ei, ea s-a răsucit spre o vitrină, şi când s-a întors din nou, deja era prea departe. A sărit în picioare, a apăsat pe buton, a coborât, a alergat înapoi, a văzut-o de la distanță, a încetinit ca să nu fie cu răsuflarea tăiată când se întâlneau. Au mers unul spre altul şi au trecut unul pe lângă altul. Nu era Sigrun.

Nu era o fată, ci o femeie, cu fustă lungă, colorată, şi o bluză colorată, poate o romă. Kaspar se simțea trădat şi era furios. Pe femeia care îl amăgise, pe şoferul de autobuz care nu-l lăsase să coboare, pe sine că nu era în stare să se desprindă de Sigrun, pe Sigrun care dispăruse din viața lui.

Partea a treia

1

Ea nu dispăruse din viața lui. După doi ani i-a sunat la uşă. Tocmai se ducea la culcare, s-a uitat la ceas, era unsprezece şi jumătate. Şi-a tras halatul peste cămaşa de noapte, s-a dus la uşă, a pus lanțul şi a întredeschis uşa. La început n-a recunoscut silueta îmbrăcată în hanorac negru şi jeanşi negri.

— Mă laşi să intru? A recunoscut glasul şi a scos lanțul.

S-au dus în bucătărie, Kaspar a pus apă la fiert şi pliculețe de ceai în căni, ceai de muşețel. Ea a întrebat:

— Ai şi ceva mai tare? A găsit whiskyul pe care-l cumpărase mai demult Birgit, a aşezat un pahar şi sticla pe masă, în fața lui Sigrun, şi a turnat ceaiul. A văzut că Sigrun tremura, ea i-a simțit privirea, şi-a umplut paharul, tremurând, şi l-a golit, tremurând, apoi şi-a ascuns mâinile în buzunarele de la hanorac şi a rămas cu capul aplecat, acoperit de glugă.

— Pot să stau aici în noaptea asta? Înainte ca el să poată răspunde, a continuat. Dar dacă vin gaborii, trebuie să zici că nu ştii nimic de mine.

— De ce să vină?

— Gaborii –, a zis, izbucnind în râs – gaborii sunt o pacoste. Şi-a turnat din nou. Poate că mă caută. Nu ştiu dacă n-au fost deja la Irmtraud şi nu mi-au găsit lucrurile. Printre ele e adresa ta.

— Ăsta nu-i un răspuns la întrebarea mea.

— Întrebarea ta... Vreau să rămân aici doar în noaptea asta. Povestea a ieşit prost şi unul a încasat-o, unul dintre ceilalți. Încă nu ştiu ce să fac până când trece tot teatrul ăsta. Nu pot să rămân aici în noaptea asta şi să mă gândesc la ce am de făcut?

— Teatru?

— Din cauza tipului care a încasat-o. Gaborii şi presa şi politica – e clar că de-aici iese teatru.

Kaspar s-a aşezat.

— Dă-ți jos gluga şi uită-te la mine. Apoi ai să povesteşti ce s-a întâmplat.

Kaspar era furios. Nu fiindcă Sigrun îi adusese necazuri în casă. Ce zisese Sigrun? Fusese distrusă o viață? De ce? De ce întâi sminteala cu etno-naționaliştii şi apoi o faptă violentă nebunească? Sigrun era ageră la minte, deşteaptă, muzicală, citea şi gândea – de ce îşi irosea viața?

Sigrun şi-a îndreptat spatele şi a împins încet gluga. Dacă ar fi trecut pe lângă ea pe stradă, n-ar fi recunoscut-o. Sigrun îşi vopsise părul şi sprâncenele cu negru, se dăduse cu fard negru pe pleoape şi era rujată cu negru.

Nu era fata de care îşi amintea. Nu că ar fi arătat cu adevărat dură, rea şi amenințătoare. Dar îşi pusese o mască prin care voia să pară dură, rea şi amenințătoare.

A ridicat din umeri. Probabil că toată povestea dăduse greş, fiindcă avuseseră o cârtiță printre ei, un turnător. Cum altfel ar fi putut ceilalți să fie avertizați şi pregătiți. Ei nu voiseră decât să dea foc maşinii consilierului districtual de stânga, care iarăşi dăduse ordin să le fie închisă cârciuma. Când au ajuns la maşină, au apărut şi ceilalți cu bâte de

baseball şi lanțuri, şi ei nu erau pregătiți de aşa ceva, şi când Jörg a căzut la pământ, Axel a scos pistolul şi a tras. Sigrun nu ştiuse că Axel avea pistolul la el, era înnebunit după arme, asta ştia, dar ei nu folosiseră niciodată pistolul, uneori o piatră sau o sticlă sau o petardă, dar arme adevărate, nu, arme adevărate nu folosiseră niciodată. Atunci unul dintre ai lor a căzut la pământ şi cineva a strigat: „Un medic, repede, un medic!”, iar în casa consilierului districtual s-au aprins luminile şi s-a deschis uşa, şi Sigrun şi cu Irmtraud l-au apucat pe Jörg şi au fugit. Ceilalți nu i-au urmărit. După două colțuri de stradă, când şi Jörg a fost iarăşi în stare să meargă singur, i-au ajuns din urmă Axel şi Helmut. Axel parcă era beat: „Le-am arătat eu, le-am arătat eu!”. Apoi au auzit sirenele.

— Poate că e doar rănit.

— E mort. S-a anunțat, am văzut pe iPhone. Era mort înainte să vină medicul.

Sigrun are dreptate, şi-a zis Kaspar. Era o treabă gravă, urâtă, şi avea să preocupe oraşul şi țara. De mai multe luni avuseseră loc atacuri asupra maşinilor politicienilor de stânga. Poliția nu-i găsise pe făptaşi, eşuase. Acum un politician de stânga recursese la autoapărare şi îşi adusese bătăuşi de stânga, fusese o luptă între ei şi nişte bătăuşi de dreapta, iar cineva murise. Era un subiect bun pentru

politică şi pentru presă, iar poliția n-avea voie să dea iarăşi greş şi trebuia să-l găsească pe făptaş, orice-ar fi. Dacă victima avea un chip interesant, simpatic, valurile de emoție şi de indignare aveau să fie foarte mari. Lui Kaspar îi părea rău de băiat. În acelaşi timp, totul i se părea respingător, atacurile, violența, luptele. Sigrun era respingătoare

Apoi a văzut că plângea. Lacrimile îi curgeau pe obraz, lacrimi negre, murdare. Din când în când scotea câte un sunet slab, icnit. Kaspar s-a ridicat, şi-a împins scaunul lângă al ei şi i-a cuprins umerii cu brațul. Ea s-a sprijinit de el. După o vreme a spus printre suspine:

— N-am vrut aşa ceva. Să moară cineva. N-am vrut.

— Voi ați fost? Voi ați incendiat celelalte maşini?

— Ah, maşinile...

Continua să plângă, tare, fără reținere, fără apărare, ca şi cum aşa ar fi putut să spele din ea ce se întâmplase, ce făcuse.

Kaspar a cuprins-o şi cu celălalt braț şi a ținut-o strâns.Trebuia să meargă la poliție şi să depună mărturie. Puteau să vorbească despre asta cu un avocat, cunoştea unul, şi putea să-l ia şi pe avocat la poliție. Dar trebuia să se ducă a doua zi. Oare să-i spună? Nu, întâi să plângă până ce adoarme şi să-şi revină.

— De ce n-ai fost acolo?

— Ce vrei să zici?

— De ce ai dispărut pur şi simplu din viaţa mea? La fel ca bunica din viaţa mamei? De ce nu m-ai ajutat împotriva părinţilor, cu muzica, cu cărţile? Ai început şi apoi n-ai mai vrut.

Nu, Kaspar nu s-a revoltat, revolta urca în el, dar o controla, n-a lăsat-o pe Sigrun din braţe şi nu i-a răspuns cu răceala pe care o merita şi pe care o simţea el. Cum putea să-i reproşeze că ar fi dispărut din viaţa ei! Privirea ei îl implorase să plece. Ce altceva ar fi putut să facă? Şi de ce nu i-a scris niciodată o scrisoare sau n-a pus mâna pe telefon?

— De ce...

Dar n-a mai continuat. Nu era vorba despre ce se întâmplase şi nu se întâmplase între ei atunci şi de atunci încoace. Nu era vorba despre reproşuri justificate şi nejustificate. Sigrun se simţea părăsită şi fusese singură în lumea ei, de care el o înstrăinase puţin, fără să-i fi asigurat intrarea în alta. Oricare ar fi fost motivul că nu-i dăduse niciun semn – ea fusese singură. A tras-o spre el.

— Îmi pare rău, Sigrun, îmi pare rău. Nu te mai las singură niciodată.

I-a făcut patul în camera ei şi i-a pregătit o cămaşă de noapte de-a lui. Ea şi-a spălat faţa de fardurile negre şi

stătea culcată în pat, aproape la fel ca fetița care fusese cu doi ani în urmă. A adormit în timp ce-i spunea noapte bună.

2

Kaspar nu putea să adoarmă. Avea ea dreptate? Se grăbise să-şi spună că putea apela la el, şi că dacă n-o făcea, nu voia să ia legătura cu el? Asta îl supărase şi de aceea nu mai făcuse nimic? N-o aşteptase când ieşea de la şcoală, fiindcă era prea mândru să stea acolo şi să aştepte şi eventual să fie ignorat, ca şi cum n-ar fi fost? Fusese prea comod şi prea laş ca să lupte cu Björn şi cu Svenja pentru Sigrun? De ce nu scrisese nicio scrisoare şi nu trimisese mici pachete, când singura primejdie ar fi fost să fie aruncate, necitite şi nedesfăcute? Ar fi trebuit să se opună mai hotărât convingerilor de dreapta ale lui Sigrun? Ar fi trebuit să-i spună lui Irmtraud, când o vizitaseră, ce părere avea despre încăierările cu Antifa şi cu poliția, în loc să ceară să-i arate svastica de argint din ureche?

S-a ridicat în capul oaselor, s-a sprijinit de perete şi a aprins veioza. Ce se întâmpla dacă Sigrun nu era pregătită să meargă la poliție? Fiindcă pentru ea onoare încă însemna loialitate şi nu voia să trădeze pe nimeni. Atunci trebuia să meargă el? Nu ca să afle poliția ce se întâmplase – ce se întâmplase se întâmplase şi gata –, ci fiindcă Axel era o

primejdie? Ar da-o pe Sigrun pe mâna poliției, dacă ea nu voia să se prezinte la poliție?

La ora trei n-a mai rezistat şi s-a sculat. S-a dus în bucătărie, a făcut ordine, a pregătit masa pentru micul-dejun, a pus apă şi cafea în espresor, totul fără zgomot, ca să n-o trezească pe Sigrun în camera de deasupra bucătăriei. A făcut ordine şi în living, deşi ştia că ordinea din bucătărie şi din camera de zi nu înlocuia lipsa de ordine din gândurile lui. A scris un e-mail angajaților, spunându-le că nu va veni la librărie a doua zi. A deschis larg uşa de la balcon, a băgat de seamă că aerul era primăvăratic şi a ieşit. Avea să mai dureze până când se lumina. Şi păsările mai dormeau. A auzit un foşnet în tufele de sub balcon – un şobolan sau un iepure sau o veveriță. A pândit alte zgomote ale nopții, paşi singuratici care se apropiau şi se îndepărtau, o maşină cu o stradă mai încolo, lătratul unui câine.

A adormit în fotoliu, cu uşa de la balcon deschisă, şi s-a trezit din cauza gunoierilor. Era cu puțin înainte de şapte. În ziar încă nu apăruse nimic; la ştiri se relata despre tentativa de atac asupra maşinii consilierului districtual, despre moartea unui student de pe scena stângii, despre ciocnirea dintre elemente violente de dreapta şi de stânga; poliția nu arestase încă pe nimeni. Asta însemna că trădătorul ştiuse de atacul iminent, dar nu şi cine avea să-l

comită sau că Irmtraud, Axel, Jörg şi Helmut se dăduseră la fund. Îi fotografiase careva dintre apărătorii maşinii pe atacatori? Sigrun nu pomenise nimic de blițuri. Oare ea şi ceilalți puteau fi recunoscuți în nişte fotografii făcute pe întuneric? Veniseră şi fugiseră apoi cu trenul urban sau cu metroul şi imaginile înregistrate la gară ar putea să ducă la identificarea lor?

În timp ce Kaspar şedea cu cafeaua la masa pregătită pentru micul-dejun, a coborât fără zgomot şi Sigrun şi i s-a alăturat. Era deprimată.

— Sigur ai ascultat ştirile. S-a spus cine era?

— Doar că era student şi că era de stânga. Kaspar i-a turnat cafea. Te duci la poliție?

— Cred că ştiu cine a fost cârtița. Timo. Gură mare şi nimic în rest; adică ce grozav e el şi ce a făcut el deja şi că nu se teme de nimic şi nimeni nu l-a luat în serios. Ar fi trebuit să-l dăm afară. Credeam că e inofensiv şi n-am făcut-o. Dar nu l-am luat cu noi aproape niciodată. Nu voiam s-o dea în bară.

— Crezi că se duce la poliție?

— N-a vrut să amestece poliția. Noi trebuia să ne dăm seama că avem nevoie de el. Că fără el o luăm peste bot. Nu s-a gândit c-o să observăm că e cârtiță. Sigrun stătea pe gânduri. Poate că totuşi n-a fost el. Poate că ceilalți au

socotit că vom face ceva, după ce individul ăla de stânga ne-a închis iarăşi cârciuma.

N-a întrebat-o încă o dată dacă avea să se ducă la poliție. A întrebat-o ce planuri are. I-a zis că cel mai mult ar vrea să rămână o vreme la el. Ar fi dorit să-şi aducă lucrurile de la Irmtraud, dar ce se întâmpla dacă poliția o aştepta acolo – era puțin probabil –, dar dacă totuşi, şi ce-ar zice Irmtraud despre toate astea – despre Axel şi mort –, şi ce ar trebui să spună ea, Sigrun, şi cum ar trebui să se poarte față de Axel. Lucrurile ei nu erau foarte importante, numai că la adrese era şi a lui Kaspar, dar nimeni nu văzuse că a venit la el şi dacă o să vină poliția şi el va zice că nu-i la el, poliția n-o să-i percheziționeze imediat locuința.

— Mi s-ar părea nimerit să vorbeşti cu un avocat despre situația ta. Totul rămâne între voi. Ar trebui să ştii cum stai.

— Eu nu-s cârtiță. Nu mă duc la poliție. Ei n-o să mă trădeze şi nici eu nu-i trădez.

— Dar dacă Timo a vorbit totuşi cu ceilalți, ei îi vor da numele la poliție şi, din câte îl descrii pe Timo, el va vorbi la poliție. Ascultă ce are de zis un avocat despre asta. Să fii pregătită.

— Asta înseamnă că pot să rămân la tine deocamdată?

— Trebuie să ieşi de acolo, Sigrun. Trebuie să te gândeşti mai întâi, asta înțeleg. Dar dacă vrei să continui să te

implici acolo şi aici doar să te ascunzi, eu nu vreau să am nimic de-a face cu toate astea. Atunci pleci.

L-a privit, i s-a părut că vede uşurare pe chipul ei, dar şi încăpățânare. Uşurare că putea să amâne, încăpățânare fiindcă nu voia să fie cârtiță? Îşi muşca buza de jos. De când avea obiceiul ăsta? Însemna că era nesigură sau că se retrăgea în sine?

— Am să-l sun pe avocat şi îl invit la masă în seara asta. Suntem prieteni vechi. Mă duc la cumpărături – ai nevoie de nişte lucruri, ce anume vrei?

Şi-a notat dorințele ei şi mărimile la haine. L-a condus la uşă, i-a cuprins gâtul cu brațele şi l-a sărutat pe obraz.

— Mulțumesc mult, bunicule. Când Kaspar a ajuns pe casa scării, a alegat după el. Decolorant pentru păr – te rog, îmi aduci nişte decolorant pentru păr?

3

Lui Kaspar nu-i mai făcea plăcere să cumpere pentru el. Magazinele, aerul lor, muzica, învălmăşeala, dezbrăcatul şi îmbrăcatul, uitatul în oglindă, coada la casă – îi era silă şi spera să se descurce până o să moară cu costumele şi paltoanele pe care le avea, dacă nu punea la socoteală câte un pulover luat ocazional, nişte pantaloni de catifea reiată, o cămaşă, o pereche de pantofi – mai bine câte două deodată

din toate, iar cămăşi, patru sau cinci. Dar l-a distrat să cumpere pentru Sigrun şi a cumpărat cu plăcere şi alimentele pe care presupunea că-i va plăcea să le gătească. Când a ajuns acasă şi a descuiat uşa, a auzit muzică de pian în surdină. Sigrun acoperise corzile pianului cu un şervet.

— N-am mai cântat de jumătate de an. Mi-a lipsit, abia acum îmi dau seama cât de mult. La un ceai, în bucătărie, Sigrun i-a povestit că după bacalaureat a mai făcut în vară o călătorie la Gdańsk şi Königsberg, cu copiii, dar că deja se săturase de mult timp: obiceiurile, şi cântecele, şi îmbrăcămintea, şi vorbăria despre pământ şi imperiu şi onoare, şi tata, care în sfârşit avea ferma lui, dar răbda de foame şi strângea cureaua, şi mama, care îl venera şi îl disprețuia totodată sau îi era pur şi simplu teamă de el. Sigrun le-a spus că pleacă şi a plecat şi s-a mutat la Irmtraud, a servit în localuri şi a făcut curățenie – nu-i păsa cum îşi câştiga banii atât timp cât ieşea pe stradă cu fetele sau chiar şi cu băieții şi lupta, şi arăta că germanii nu suportă chiar orice, nici de la politicieni, nici de la jurnalişti, nici de la cioroi şi chiar nimic de la Antifa. La colorați, i-au bătut pe traficanții de droguri care ne distrug copiii, iar ăia, fiindcă ştiu că nici poliția nu-i place, nu s-au dus la poliție. O dată au aruncat un cocktail Molotov într-un Shisha bar.

Clanul căruia îi aparţinea trebuia să creadă că fusese celălalt clan şi planul era ca arabii să se omoare între ei, dar n-au făcut-o. Sigrun ştia că pentru Kaspar ceea ce făcuse ea era condamnabil şi povestea oarecum ruşinată. Totodată era mândră şi, când a vorbit de maşinile incendiate, ochii îi scânteiau.

— Şi ce-aţi realizat – în afară de-un mort?

— Jurnaliştii cărora le-am dat foc la maşini se lăudau că nu se lasă intimidaţi. Dar crede-mă, când vezi cum îţi arde maşina în faţa casei, nu mai uiţi. Ar trebui să vezi odată.

— Şi mortul?

— Da, mortul...

Kaspar se temea că avea să spună că dacă vrei omletă, mai trebuie să spargi şi nişte ouă, sau că dacă te bagi în belea, acolo pieri. Dar ea a plecat capul, n-a zis nimic şi chiar dacă n-a plâns iarăşi, era la fel de nefericită ca şi cu o seară înainte.

— Crezi că Axel poate fi lăsat să umble liber?

— Nu ştiu ce-a fost ieri cu el.

— Ce a fost posibil o dată, se poate întâmpla din nou. Trebuie oprit. Tu trebuie să-l opreşti.

— A vrut să-l apere pe Jörg.

— Ca să vadă lumea că germanii nu suportă chiar orice? Pe voi nu politica vă interesează. Voi vreţi senzaţii tari, când

arde sau bubuie sau iese cu bătaie. Kaspar era furios. Nu mai voia s-o cruțe pe Sigrun, îi era indiferent dacă se simțea atacată şi se retrăgea în sine. Loviturile voastre au fost destul de dese – şi nu suportați s-o mai şi încasați? Îl împuşcați pe unul ca să nu ia bătaie Jörg? Ce figuri răsfățate, răzgâiate, jalnice sunteți! Voi vreți să faceți Germania să fie iar măreață? Bateți-vă cât vreți cu cei din Antifa, faceți-vă jocul imbecil cât vreți, dar jocurile au nişte limite. Axel e un pericol, pericolul trebuie înlăturat, locul lui e în închisoare, şi poate la un terapeut, nu pe stradă. Nu poate continua să umble liber cu pistolul ăla. Ai zis că se purta de parcă ar fi fost beat, asta o să se întâmple iar. Voi ceilalți nu trageți cu arma? Voi doar îl bateți măr pe dealerul din Nigeria ca să-şi dea seama că nu e bine-venit în Germania? Crezi că nu ştie? Şi jurnaliştii – da, ei n-au să uite, nici eu n-aş uita dacă mi-ar arde maşina în fața casei. Şi? Crezi că din cauza asta jurnalistul va scrie altfel? Sau că nu mai îndrăzneşte să scrie? Crezi că dacă îmi dați foc la maşină, fiindcă vând cărți nepotrivite, am să mă opresc? Ce prostii sunt astea, Sigrun! Viața e în altă parte. Viața e muzică şi muncă. Studiază, învață-i ceva pe copii, sau însănătoşeşte bolnavi, sau construieşte case, sau dă concerte – eşti deşteaptă, eşti puternică, fă ceva din asta. Nimeni n-o să aducă înapoi Prusia Orientală şi Silezia.

Germania nu se face mai mare, dar nu e nici prea mică, şi nici nu crapă la încheieturi din cauza străinilor. Şi e nevoie de ei, cine altcineva mai vrea să recolteze sparanghel, să culeagă via şi să taie porci? Dacă ferma tatălui tău merge şi are nevoie de un argat şi nu găseşte decât un străin, pe el îl ia. Acela trebuie să învețe germana şi să respecte legile, ca toți ceilalți, şi dacă o face, unde-i problema? Ce importanță are dacă cineva e etno-naționalist german sau numai german sau străin-german, dacă nunta e oficiată pe pajişte sau în biserică sau dacă evreii sparg paharul într-un cort ? Lasă-i pe oameni să trăiască cum vor, lasă-i să trăiască. Era stânjenit din cauza izbucnirii lui, dar îi făcuse bine. Căuta aprobare sau îngândurare pe chipul lui Sigrun, dar înainte să i-l poată descifra, ea a plecat capul.

Aştepta o reacție din partea ei. Orice reacție. Un „Nu ştiu. Nu-i aşa cum spui. Nu înțelegi. Nu poți să înțelegi. Dar ai vorbit mult. Niciodată n-ai vorbit atât de mult, bunicule. Trebuie să mă mai gândesc". Poate şi nişte obiecții: că ceilalți aveau bâte de baseball şi lanțuri, iar ei nu sau că tatăl ei n-ar angaja niciodată un străin, sau că Germania nu e neapărat o țară atât de bogată. Dar ea şedea pur şi simplu, cu capul plecat şi mâinile pe masă, ca şi cum ar fi fost un pian şi tocmai s-ar fi oprit din cântat. Când aproape că nu-i mai suporta tăcerea, Sigrun a ridicat capul, a văzut

decolorantul pentru păr în sacoşă, l-a luat, s-a ridicat şi a zis:

— Mă duc... mă duc să-mi fac părul.

4

A ieşit din baie cu un prosop înfăşurat în jurul capului şi s-a aşezat la pian, ale cărui corzi tot acoperite erau. Probabil că exersase mult, înainte de a nu mai cânta în ultima jumătate de an. Era bună. După câteva piese din *Album*, pentru încălzire, a lucrat la variațiunile *Sonatei în La major* a lui Mozart, nu-şi ierta nicio greşeală, se concentra pe ce i se părea dificil şi nu se refugia în ce era uşor, se tot oprea, iar Kaspar, care din camera alăturată nu vedea ce face, îşi imagina că exersează melodia în minte, şi nu cu degetele.

Pe vremea lui cântase şi el tema asta şi eşuase la variațiuni. Îi răsunau în urechi; lui Birgit i-au plăcut foarte mult şi le-a exersat luni în şir, până când a ajuns să le cânte curgător. Sigrun încă nu le cânta curgător. Însă pentru ea nu conta doar fluiditatea execuției, ci şi blândețea şi tandrețea redării, uneori cânta cu o foarte uşoară ezitare, înainte să se lanseze într-o volută a melodiei, dăruia variațiunilor o mare duioşie, a lăsat a patra variațiune să se tânguie fără durere şi pe a cincea să exulte, fără să triumfe. Kaspar era înduioşat. Îi aducea aminte de felul în care

câinele lui Birgit şi al său lua din palma întinsă, cu mare precauție, o bucățică de brânză sau de cârnat, ca să nu rănească mâna cu dinții. Sigrun lucra şi la pasajele de tranziție; nu voia să înşire variațiunile pur şi simplu, ci să le cânte ca pe un întreg. Avea o idee despre cum se cuvenea să fie cântată partea aceea, iar asta îl bucura pe Kaspar mai mult decât progresele ei tehnice. Intenționase să se ocupe de comenzi şi de facturi. În schimb o asculta pe Sigrun, fericit de felul în care cânta, trist din cauza rătăcirilor ei.

Au gătit împreună şi mâncarea era gata când a sosit avocatul. Un domn mai în vârstă, ras în cap, cu mustață şi cu burtică, care l-a salutat pe Kaspar ca pe un vechi prieten şi pe Sigrun ca pe o domnişoară. Aşa şi arăta, cu părul iarăşi roşcat şi cu o rochie verde, tip cămaşă, pe care Kaspar o alesese din cauza părului roşcat şi pe care Sigrun o preferase, pentru seară, jeanşilor şi T-shirturilor aduse – el vorbise de tricouri şi ea îl privise cu un aer chinuit.

Kaspar îi povestise avocatului ce auzise la ştiri, iar avocatul se interesase şi el puțin. Tinerii de la Antifa credeau că ar fi recunoscut pe cineva, nu pe cel care trăsese, ci pe altcineva, o persoană al cărei nume polițistul nu i-l spusese avocatului, care fusese audiată, dar pretindea că nu ştie nimic şi că are un alibi. Asta nu însemna mult, era de părere avocatul, dar mai erau balistica şi

înregistrările video din stațiile de tren urban şi metrou din apropiere, erau întrebați vecinii şi se verifica alibiul, iar agenții de la fața locului stăteau cu urechile ciulite. Apoi avocatul a ascultat relatarea lui Sigrun.

— Dacă află procurorul, vă va acuza pe toți de omor cu premeditare. Are şanse de reuşită? Va spune că, luându-l cu voi pe Axel înarmat, ați presupus, consimțind, că o să împuşte pe cineva. Veți spune că n-ați crezut că e posibil ca Axel să ia pistolul cu el. Oare veți fi crezută? A făcut o pauză. Dacă îl denunțați pe cel care a tras, îngrozită de faptul că avea pistolul la el, că a ucis pe cineva, aveți şanse bune să nu fie mai mult de o tentativă de incendiere şi să primiți o pedeapsă cu suspendare. Dacă nu... Sau vă este frică? Nu-l denunțați pe cel care a tras, fiindcă altminteri vă temeți pentru viața dumneavoastră? Dacă reuşiți să fiți convingătoare... A făcut o nouă pauză. Nu-i nevoie să vă spun care e sfatul meu. Asemenea lucruri ies la iveală, mai devreme sau mai târziu. Nu-i datorați nimic celui care a tras. Ceilalți au de câştigat, dacă spuneți clar de la început că trăgătorul avea planurile lui.

Sigrun se uita de la unul la altul, nesigură, sfidătoare, hotărâtă să ia singură deciziile, să nu aibă nevoie de nimeni, de sfatul şi de ajutorul cuiva. Asta vedea Kaspar pe fața ei şi, de asemenea, că nu ştie ce decizie are de luat. Să fie

independentă, asta îi era clar, însă decizia avea nevoie de un conținut, şi tocmai asta îi lipsea, iar acceptarea unui sfat sau a unui ajutor nu mai lăsa loc de independență, aşa simțea ea. Ce să facă? Asemenea lucruri ies la iveală, zisese avocatul. Poate. Dar poate că totuşi nu ies la iveală. Nu voia să fie cârtiță! Şi-a muşcat buza de jos, s-a ridicat, ca şi cum ar fi luat o hotărâre, s-a aşezat din nou.

După masă a rămas cu cei doi, a băut vin roşu şi a ascultat. Vorbeau despre trecut, cum fac vechii prieteni. Birgit neglijase de mai multe ori să ceară autorizație pentru demonstrațiile pe care le organizase, fusese chemată în fața instanței şi avocatul o apărase.

— Era încăpățânată. Îmi plăcea, dar nu-mi uşura munca. Nimănui nu i-a fost uşor cu ea.

— E adevărat, bunicule?

— Ție sigur ți-ar fi făcut greutăți. Eu n-am dreptul să te educ, ea şi-ar fi luat acest drept. Față de mama ta ar fi fost nesigură, fiindcă o părăsise. Dar nu şi față de tine.

Înainte să meargă la culcare a vrut să ştie dacă avea voie să citească însemnările lui Birgit de care pomenise el cândva. I-a promis că se va gândi. Şedea lângă patul ei, îşi zisese că, de fapt, Sigrun s-ar putea întoarce la Irmtraud, dacă poliția tot nu ştia nimic de Irmtraud, şi se întreba de ce n-o face. Se desprindea de lumea lui Irmtraud? Găsea calea

spre a lui? Era doar prea comodă ca să plece la Kreuzberg la o oră târzie? Nu ştia cum să se prezinte la Irmtraud, cu păr roşu sau negru, îmbrăcată în negru sau cu jeanşii albaştri şi tricourile colorate pe care i le adusese el?

— Când o să se termine toate astea – ce vrei să faci cu viața ta?

— Nu ştiu, bunicule. Tu crezi că nu-mi fac probleme. Îmi fac probleme. Ce a povestit prietenul tău despre munca lui e interesant. Dintre ai noştri, unii mereu trebuie să ajungă în fața justiției. Dar... ştiu, sună fals, fiindcă n-am mai cântat de jumătate de an, dar e adevărat – cel mai mult aş vrea să cânt la pian. Aş vrea să cânt la pian până când n-aş mai vrea să cânt. Niciodată n-am făcut aşa. Acasă trebuia să mă opresc pentru că era ceva de făcut şi de ajutat, iar la tine n-am îndrăznit din cauza ta şi a vecinilor. Ar fi trebuit să-mi aduc pianul electric, cu căştile nu deranjez pe nimeni. Zâmbea trist. Marile pianiste au început să cânte de pe la patru sau cinci ani. Îți zice ceva Juilliard, conservatorul din New York? Am citit despre el, acolo aş vrea. Dar numai cinci la sută sunt admişi şi ca să fii primit e nevoie de mai mult decât *Sonata în La major* a lui Mozart şi costă 50.000 de dolari pe an.

La patru sau cinci ani – Kaspar nu ştia, dar putea să-şi închipuie că aşa era şi nici el nu credea că pentru admitere

era suficientă *Sonata în La major* a lui Mozart. Sau poate totuşi? Era considerată uşoară, dar familia Mozart a socotit-o printre sonatele deosebite şi dificile, iar examinatorii sigur ştiau asta. Dacă Sigrun ar cânta-o cum nu mai fusese cântată niciodată?

— Cântă mâine cât vrei. Eu trebuie să merg la librărie; cei care locuiesc deasupra se duc la lucru şi jos nu se aude nimic. Să-ți mai pun ceva înainte să adormi?

Ea a încuviințat, i-a pus prima parte de la *Sonata lunii*, a strigat „Noapte bună”, iar Sigrun i-a răspuns.

Să-i dea însemnările lui Birgit? Le tot citise în ultimii doi ani şi uneori intenționase să se apuce de o continuare. Nu ştia dacă ar reuşi, dar se gândea că Birgit ar fi fericită dacă romanul ei ar fi încheiat şi tipărit. Până când a înțeles că nu era nimic de încheiat. Oricît de bine ar putea să inventeze şi să povestească cum a căutat-o şi a găsit-o Birgit pe Svenja – tot n-ar deveni romanul pe care a vrut să-l scrie Birgit. Nu exista aşa ceva. Birgit nu voia cu adevărat să-l scrie. Nu voia să se caute şi să se găsească pe sine, căutându-şi şi găsindu-şi fiica şi scriind despre căutare şi găsire. Voia să se înfățişeze drept cea care nu era în stare nici să caute, nici să găsească, nici să scrie. Aici eşuase ea, nu cu scrisul. Oare Sigrun ar înțelege?

5

Au luat micul-dejun împreună, apoi el a plecat la librărie. Ea voia s-o sune pe Irmtraud şi apoi să cânte la pian – până când nu mai putea.

Dar la unsprezece era în librărie. Când s-a deschis uşa şi a simţit un val de aer, Kaspar a ridicat privirea, a văzut-o pe Sigrun intrând, agitată, derutată, n-a salutat pe nimeni, a venit la el, a zis „L-a împuşcat pe Timo” şi s-a oprit în faţa lui, ca şi cum ar fi aşteptat de la el un cuvânt sau un gest.

A luat-o cu el, s-au aşezat unde se depozitau şi se desfăceau pachetele livrate, iar ea a povestit. Vorbise la telefon cu Irmtraud. Pe Timo îl găsise prietena lui şi sunase întâi la poliţie şi apoi la Irmtraud; era înnebunită, plângea şi striga şi îi acuza pe toţi, pe ucigaş, pe prietenii lui Timo, care nu-l ajutaseră şi nu-l apăraseră, şi lumea cea rea. Se pare că nu ştia nimic de neîncrederea celorlalţi în Timo, poate fiindcă nici el nu-şi dăduse seama sau fiindcă nu zisese nimic, de ruşine. Irmtraud şi Sigrun nu se îndoiau deloc că Axel îl considerase cârtiţă pe Timo şi îl împuşcase; înţelegeau cum de îi trecuse asta prin minte, dar erau consternate că acţionase de unul singur.

— Ar fi trebuit să vorbească cu noi, l-am fi convins să n-o facă.

Prietena lui Timo nu-l bănuise pe Axel. Dar, revoltată că prietenii nu-l apăraseră pe Timo, sigur le spusese numele, iar poliția avea să-i citeze şi să-i interogheze pe toți, unul după altul. Şi poliția va constata că Timo şi băiatul de la Antifa fuseseră împuşcați cu aceeaşi armă.

— Prietena lui Timo te cunoaşte?

— Nu ne-am întâlnit niciodată. Se ține departe de treburile astea, iar eu sunt aici doar de jumătate de an. Dar o ştie pe Irmtraud şi locuința comună şi pe cei care sunt implicați de multă vreme.

Kaspar şi-a dat seama îngrozit că nu-i păsa de cele două victime. Altfel trebuia să fie, cei doi tineri o luaseră pe căi greşite, dar aveau viața înainte şi puteau să devină raționali şi să facă ceva rațional. Kaspar n-avea ce face, morțile lor nu-l impresionau. Pe el îl supăra imprevizibilul Axel, pus pe împuşcat şi, legată de supărarea asta, era cealaltă, şi anume că Sigrun îl apărase şi că era pe cale să se lase târâtă la tribunal şi în închisoare. Sigrun în celulă, ani de zile, chiar dacă i se dădea voie să aibă un pian electric – era lipsit de sens, totul era atât de lipsit de sens şi de respingător.

— Nu se poate să mai aştepți. Trebuie să te duci la poliție sau la procuratură, putem să-l întrebăm pe avocat la cine. Îl întrebăm şi dacă te însoțeşte. Nu ştii ce altceva o să mai facă Axel, dacă mai umblă liber.

Sigrun trebuia să ştie că n-are cum să-l convingă pe Kaspar, ea însăşi nu reuşea să se convingă, cu toate astea a spus abătută şi sfidătoare:

— Pentru Axel treaba e încheiată. De-acum se opreşte.

— Şi dacă nu? Tu eşti răspunzătoare pentru ce va mai face şi poți să împiedici asta, dar n-o împiedici. N-ajunge că n-ai împiedicat moartea lui Timo?

Plângea. Iarăşi îi şiroiau lacrimile pe obraji, iarăşi scotea icnetele acelea. De data asta Kaspar nu i-a mai cuprins umerii cu brațul.

— Ştiu, bunicule, ştiu. Poate... poate că Timo ar mai trăi. Cârtița. Ştiu că trebuie să mă duc. Dar nu s-a ridicat şi nici nu l-a rugat pe Kaspar să-l sune pe avocat. Azi voi cânta la pian. Mâine voi fi eu cârtița şi mă duc şi vorbesc. Dar nu azi. Azi cânt la pian până nu mai pot. A văzut supărarea pe fața lui. Poți să mă dai afară. Atunci nu pot să mai cânt la pian. Dar nu din cauza asta am să mă duc mai devreme la poliție.

Kaspar a scos telefonul din buzunar şi l-a sunat pe avocat. Sigrun asculta. Da, avea să meargă cu ea la procuratură. Ar putea fi la el la nouă şi jumătate? Trebuiau să discute totul mai întâi.

Sigrun a încuviințat. A rămas aşezată şi nici Kaspar nu s-a ridicat.

— Eşti curajoasă, Sigrun. Faci ce trebuie, chiar dacă ai prefera să n-o faci şi poate că ai putea să scapi şi altfel. Te eliberezi ca să-ți trăieşti propria viață. Nu-i treaba mea, dar sunt mândru de tine.

— Ce vor zice părinții de toate astea?

6

Asta îl preocupa şi pe Kaspar: ce vor spune părinții lui Sigrun, dacă nu acum, atunci mai târziu, ce va răspunde Sigrun, câtă autoritate mai aveau părinții asupra ei, cât de liberă era față de ei? Considerau părinții lui Sigrun că lunile petrecute la naționaliştii autonomi erau perioada ei de răzvrătire, cum avuseseră şi ei, şi se aşteptau să se calmeze, să se întoarcă la viața etno-națională, să preia gospodăria, să se mărite cu un arian şi să aibă cu el mulți copii? Era asta o opțiune pentru Sigrun? Nu acum, dar când ar fi dezamăgită de viață? El ar ajuta-o. Banii pe care îi prevăzuse pentru ea ar ajunge pentru doi ani la Juilliard şi cu atât mai mult pentru o educație la un alt conservator. Dar dacă nu iese nimic de aici?

Kaspar n-a condus-o pe Sigrun acasă. Să fie singuri, ea şi pianul. Dar nu putea nici să rămână în librărie. S-a dus în parc. Ca prin farmec, primăvara îmbrăcase copacii şi tufele într-un verde palid, copiii se zbenguiau pe locurile de

joacă, câinii se fugăreau pe iarbă, iar pe bănci şedeau oameni în vârstă. Lumea era în ordine. De la o săptămână la alta se va face tot mai cald şi mai verde, ici-colo se vor deschide florile, în drumurile lui matinale şi de seară va simți din nou mirosul pământului şi al copacilor şi al florilor.

De ce să nu meargă Sigrun la conservator aici, la Berlin? Profesorul de pian ştia sigur cum trebuia să se pregătească. Kaspar nu-şi putea imagina că, la cât de mult iubea ea pianul şi era dispusă să exerseze, n-avea să reuşească la examenul de admitere, dacă nu în vara asta, atunci în următoarea. Putea să locuiască la el, uneori ar lua micul-dejun sau cina împreună, uneori ar merge împreună la concert, în rest şi-ar trăi propria viață şi el ar lăsa-o. Nu-i va fi greu. Birgit îşi trăise propria viață alături de el.

S-a aşezat pe o bancă, lângă o pereche. Cei doi vârstnici şedeau muți, ea îşi pusese mâna într-a lui. Oare i se va mai întâmpla şi lui vreodată să stea cu o femeie pe o bancă, mână în mână, cu sau fără cuvinte? Când încerca să-şi imagineze, lângă el şedea Birgit, Birgit de care îi era dor ca întotdeauna – când se scula dimineața şi nu trebuia să se mişte fără zgomot, când venea acasă şi nu putea să-şi povestească ziua, când, stând la masă, privea locul gol din fața lui, când îşi întindea brațul prin somn, o căuta şi n-o

găsea. Dar uneori, înainte să adoarmă, îşi dădea seama că nu se gândise la ea toată ziua. Uneori se întâmpla chiar să-i revină în minte abia a doua zi. El voia s-o păstreze în viața lui. Ea se retrăgea.

A încercat să-şi închipuie altă femeie stând pe bancă alături de el. Cu doi ani în urmă angajase o ucenică, o fată veselă, vrednică, dezinvoltă în purtări, dezinvoltă şi când era vorba de îmbrățişări, atingeri şi reazem. Îi plăcea, buzele pline şi trupul zvelt îl atrăgeau, ea îi făcea curte. Dar el nu-şi dorea nici trofeul frumuseții tinereşti şi nici să devină, ca şef, trofeul unei ucenice. I se părea de neimaginat ca Laura să fie într-adevăr interesată de el, că era posibil să-l iubească cu adevărat. Greşea? Nu mai era o copilă, ci o tânără femeie, iar o tânără femeie este în primul rând femeie? Nu ştia. Oricum, nu s-a încurcat cu ea.

Cu un an în urmă făcuse un control medical şi o ecografie vasculară. Neurologa era mai tânără decât el, dar nu prea tânără pentru el, cum nici el nu era prea în vârstă pentru ea, şi fața ei părea să spună că-l place. Era blondă, avea ochi albaştri, o gură generoasă, dinți drepți, albi, şi sub halatul alb se întrezărea o siluetă atrăgătoare. Fără ridurile de pe frunte şi cele de expresie, din jurul gurii şi al ochilor, Kaspar ar fi găsit frumusețea ei intimidantă. Dar avea acele

riduri şi s-a apropiat de el cu un zâmbet care prevestea o ființă afectuoasă, cu experiență de viață.

I-a pus dispozitivul la gât, şi-a auzit sângele în vene, un freamăt ritmic, bătăile inimii. I-a explicat ce indica freamătul, încă înainte să se uite la ce înregistrase acul pe hârtie. Când a terminat şi înainte ca el să se ridice, i-a pus scurt mâna pe umăr.

Şi el a început să vorbească.

— Putem să ne vedem? Să ieşim într-o seară la cină? Îmi cer scuze, nici măcar n-am fost atent dacă purtați verighetă, nu obişnuiesc să mă port aşa, să abordez femeile, de fapt n-am mai făcut-o niciodată. Sub privirile ei calme îndreptate spre el, s-a calmat. Văd acum că purtați două verighete. Îmi pare rău că v-ați pierdut soțul, l-ați iubit, altfel n-ați purta ambele verighete. Eu am... Dar vorbesc prea mult. Vreau să spun doar că m-aş bucura dacă mi-ați îngădui să vă invit într-o seară.

Aşa a început – adică bine, după cum i s-a părut, deşi era stângaci, sau tocmai fiindcă era stângaci, şi ea a aflat de la început cum era, şi totuşi i-a acceptat invitația. Prima cină a fost însuflețită, cordială. Dar în săptămânile care au urmat n-au depăşit însuflețirea şi cordialitatea primei seri. Niciunul dintre ei n-avea răbdare să intre mai profund în toată viața adunată de celălalt. Ar fi însemnat o muncă, şi ei

nu sufereau îndeajuns de singurătate ca să se apuce de treabă.

Ce putea să mai spere? Mai mult decât ce promitea o viață comună cu Sigrun? Mai mult decât să stea câteodată față-n față la micul-dejun sau la cină? Mai mult decât să meargă câteodată împreună la concert? Ar fi suficient pentru el. Şi ar fi cântatul ei la pian, care ar umple casa.

7

Sigrun gătise şi pusese masa. Era relaxată şi veselă, de parcă odată cu hotărârea luată i-ar fi căzut o greutate de pe umeri, de parcă s-ar fi eliberat. N-a vorbit despre ce se întâmplase şi nici despre mersul la procuratură de a doua zi dimineață. A acceptat propunerile lui. Să vorbească cu profesorul de pian, să ia din nou lecții la el, asta oricum, să se pregătească pentru examenul de admitere, să locuiască la Kaspar – da, ar fi ceva.

— Ştii că te-aş lăsa să faci ce vrei, să vii şi să pleci după cum ai chef.

— Da, bunicule, ştiu. Am avea o locuință comună. Îmi place şi aş merge cu tine la fiecare concert şi la fiecare operă la care te duci. Aş vrea să cunosc mult mai multă muzică.

— Te-ai întrebat, părinții tăi ce ar…

— Părinții mei – l-a întrerupt ea –, tata nu mă va ierta că nu vreau gospodăria. Trebuie să vreau ce vrea el, nimic altceva nu-i bine. Dar o să găsească un etno-naționalist care să preia ferma şi va fi mulțumit. Orice, numai să înainteze treaba cu aşezarea etnică, asta contează. Cu mama va fi mai greu. Ea a muncit pe rupte pentru fermă şi cred că are un vis: ea, cu rentă viageră, iar eu, la gospodărie, cu soț şi mulți copii pe care să-i poată răsfăța cum i-ar fi plăcut să fie răsfățată ea.

Kaspar a vrut să se ocupe el de strânsul şi spălatul vaselor, dar Sigrun nu l-a lăsat nici măcar să ajute. În seara aceea voia să facă ea tot.

Când au ajuns la espresso, Kaspar a început să vorbească despre bani.

— Consider că trebuie să primeşti ce nu le-am plătit părinților tăi în ultimii ani şi oricum vei primi ce ți se cuvine, după ce împlineşti optsprezece ani. Asta înseamnă 125.000 de euro. Să ți-i virez în cont? Sau vrei să primeşti banii în rate?

A scuturat din cap.

— Ştiu de la mama că ai zis asta numai ca să te apropii de noi, de ea şi de mine. Banii nu mi se cuvin.

— Când spui ceva, indiferent din ce motiv, aşa rămâne şi gata. Am zis că banii ți se cuvin şi aşa este.

— Ah, bunicule – zâmbea –, nici măcar cont bancar n-am. Vin eu la tine, dacă am nevoie de ceva şi e grozav că e destul pentru Juilliard, chiar dacă n-o să reuşesc la Juilliard, dar poate pentru altceva care tot mult costă. Se gândea dacă să spună ce o mai preocupa şi şi-a luat elan. În vara aceea când a fost serbarea, serbarea cu cablul şi cu focul, v-am văzut împreună, pe tine şi pe mama. Arătați ca nişte oameni care se înțeleg. Crezi că poți să vorbeşti cu ea din când în când?

Nu ştia ce să înțeleagă din propunerea aceea. S-o sune pe Svenja? S-o viziteze?

— N-are încredere în mine.

— I-am spus că nu tu mi-ai pus atunci cartea în geamantan. Tatei nu i-am zis. Ei am putut să-i spun, nu imediat, ci după un an, şi ea a considerat că e bine că nu te mai văd, dar că tot bine e şi că nu i-ai înşelat încrederea.

— Nu-i mai important să vorbeşti tu cu ea din când în când?

— S-ar bucura. La început nu te-ar lăsa să-ți dai seama. Dar s-ar bucura. Încă ceva. Ce a scris soția ta despre ea şi despre mama – ai zis că ai să te gândeşti dacă am voie să citesc. Îmi dai voie? În noaptea asta? Cred că şi mamei i-ar plăcea să citească.

De ce în noaptea asta? Fiindcă luase o decizie cu care îşi încheia vechea viaţă şi începea una nouă şi voia să ştie cum trecuse bunica ei de la vechea ei viaţă la una nouă? Voia să devină definitiv matură în noaptea asta? Deja era, aşa cum şedea în faţa lui, serioasă şi sigură pe sine; îi ceruse să vorbească cu Svenja şi îl rugase atât de ferm să-i dea însemnările lui Birgit, ca şi cum n-ar fi avut voie s-o refuze. Îşi strânsese la spate părul roşcat, ceea ce o făcea mereu să pară puţin mai severă, şi gura îi amintea de gura lui Birgit, când era sigură de sine. Avea vreun drept faţă de însemnările lui Birgit? Nu, dar el îi promisese să n-o mai lase singură şi se simţea de parcă ar lăsa-o singură, dacă nu i le dădea.

S-au ridicat, i-a ţinut companie cât a spălat vasele, i-a pregătit însemnările, a zăbovit mult în faţa CD-urilor, fără să se poată hotărî. A venit şi ea, a luat *Concertul pentru pian în Sol minor* al lui Bach şi i l-a dat.

— Îl pui pe tot, te rog? L-a sărutat pe obraz. Nu mai e nevoie să urci la mine.

8

La zece a sunat avocatul la librărie. Unde era Sigrun? Întâlnirea cu procurorul era programată pentru unsprezece şi jumătate şi trebuiau neapărat să se sfătuiască înainte.

Kaspar s-a dus acasă, tot mai neliniştit, mai îngrijorat, cu fiecare pas. Se sculase devreme, băuse cafeaua în picioare şi plecase devreme. Se mirase puțin că n-o văzuse pe Sigrun; de obicei era trează înaintea lui. Dar o aştepta o zi grea.

N-a luat-o prin parc, ci pe străzi, din când în când alerga, n-a rezistat mult timp, mergea repede, gâfâind şi simțind înțepături în piept. I se întâmplase ceva lui Sigrun? Scara abruptă până la cameră? O cădere în fața metroului? Un şofer nesăbuit sau beat? Pasul lui, atât de sonor pe pietrele drumului, nu se mai auzea pe covorul din casa scărilor, şi când a ajuns în casă şi n-a mai gâfâit şi nu şi-a mai simțit inima zbătându-se, s-a făcut linişte. Timp de o clipă sperase că şedea la pian şi că uitase de toate, dar ştia că speranța asta era falsă. La fel de bine ştia că nu va primi niciun răspuns când a strigat „Sigrun”.

Venitul acasă, căutatul, mersul din cameră în cameră, negăsitul, găsitul în cele din urmă, moartă – seara când a găsit-o pe Birgit se repeta, iar el nu mai putea să facă niciun pas. Stătea în hol şi se temea să meargă undeva, în bucătărie, în living sau în sufragerie sau în cămăruță. Să stea, să nu se mişte.

Telefonul l-a smuls din starea aceea. Avocatul voia să ştie dacă o găsise pe Sigrun. Nu, a îngăimat Kaspar, mai căuta, va suna îndată. De data asta a mers din cameră în cameră

şi în cele din urmă în cea a lui Sigrun. Scrisoarea ei era pe masă. Fără plic, o foaie scrisă pe ambele feţe. Kaspar a luat-o şi s-a aşezat pe pat.

Dragă bunicule,

Nu pot să fac asta. Ştiu că locul lui Axel nu e pe stradă, ci în faţa justiţiei. Dar Irmtraud şi Helmut şi Jörg şi Axel au fost de-ai mei şi nu pot să-i trădez. Nu sunt cârtiţă. Nu vreau să mai am de-a face cu ei. Dar nu pot să-l las pe procuror să intervină între noi. Plec.

Ştii bine că ştiu tot ce se află în casa ta şi unde anume. În caseta de lemn de pe biroul tău ai bani şi biletul cu codul PIN; azi-noapte, când tu dormeai, am luat bani din casetă şi cardul de credit, din portofelul tău. Poţi să blochezi cardul. Dar eu nu cheltui bani pentru prostii şi voi găsi de lucru. Cardul expiră oricum în septembrie.

Am fost sinceră ieri. Mi-ar plăcea să locuiesc la tine şi să cânt la pian şi, peste un an, să merg la conservator. Dar ai mei nu m-ar lăsa în pace, oricum ar fi, de bine sau de rău, şi nici părinţii nu m-ar lăsa în pace. Tu m-ai ajuta cât de bine ai putea. Dar cât de bine ai putea? Poate crezi că ar trebui să trec prin toate astea împreună cu ai mei şi cu părinţii. Dar de ce s-o fac? Azi-noapte, când i-am citit însemnările, am înţeles-

o pe bunica. Uneori trebuie să recunoşti faţă de tine de ce anume eşti sau nu în stare. Câteodată trebuie să fugi.

Îmi eşti drag, bunicule. Îţi mulţumesc mult pentru pian. Vreau să spun, pentru pian în general. Mulţumesc mult şi pentru pianul electric; n-ar fi trebuit să-l las în Lohmen, acum aş putea să-l iau cu mine. Curând îmi voi cumpăra altul, cu cardul tău; nu-i nevoie să fie scump; trebuie doar să-l pot lua cu mine într-un geamantan, cum fac violoniştii cu viorile lor.

Ah, da, ţi-am luat şi geamantanul, pe cel mic, negru, cu role. Nu am prea multe lucruri, e suficient de mare. Apoi am mai luat şi trei cărţi pentru drum – ai să vezi care.

Chiar am înţeles tot ce mi-ai zis. Ieri, când eram singură acasă, am ascultat Chopin, Dvořák şi Rahmaninov. Într-o zi aş vrea să cânt Concertul pentru pian nr. 3 al lui Rahmaninov. Dar şi mai mult aş vrea să cânt Sonata în La major, aşa cum n-a mai cântat-o nimeni. Ştiu cum. Dar încă nu pot, încă nu îndrăznesc.

Urează-mi noroc, bunicule. Te îmbrăţişez,

Sigrun

9

Kaspar l-a sunat pe avocat, care l-a chemat la el. Ce să-i spună procurorului? Kaspar nu i-a fost de mare ajutor. El lupta cu ceea ce făcuse Sigrun, cu faptul că dispăruse din

viața lui şi că viața lui devenise pustie, că ea făcuse doar ceea ce fusese nevoită să facă, că el şi-o dorise matură şi eliberată, şi că acum aşa şi era, că tristețea lui era justificată şi că avea nevoie de timp, dar că acum trebuia să-şi plângă sieşi de milă, şi nu ei.

Avocatul n-avea urechi pentru problemele lui Kaspar. Voia să ştie ce ştia Kaspar şi a aflat ce povestise Sigrun despre Timo. A promis să nu-i pomenească procurorului numele lui Sigrun. Între timp Axel şi cei din cercul lui Timo vor fi intrat deja în atenția poliției. Avocatul se va limita la informația că, la o percheziție la Axel acasă, se va găsi arma cu care au fost ucişi doi oameni. De unde ştia – asta putea să păstreze pentru sine.

Aşa a şi fost. A doua zi seara, avocatul aflase deja de percheziția reuşită de la Axel şi l-a informat pe Kaspar. Kaspar era uşurat; Axel nu mai putea constitui o primejdie pentru nimeni, Sigrun nu va purta răspunderea unei alte crime. Dacă numele ei nu fusese menționat până atunci, nu va fi nici de-acum înainte şi putea să se întoarcă, dacă voia, fără să se teamă de procuror – Kaspar era uşurat în privința asta. Dar uşurarea era ca o pecetluire a faptului că plecase.

Încă înainte să se poată hotărî să îndeplinească dorința lui Sigrun şi să vorbească cu Svenja, a ajuns ea la el. Irmtraud îi spusese că Sigrun nu mai locuieşte la ea, ci la

Kaspar şi, pentru că nu-l găsise acasă, a apărut în librărie la începutul după-amiezii.

A luat-o cu el. Pe drumul prin parc a insistat să înceapă să-i spună.

— Unde-i? Ce face? Cum se simte? Când i-a răspuns că nu ştie, s-a înfuriat. De ce ai alungat-o? Ce i-ai făcut?

Întrebările l-au supărat; se străduia să se abţină şi să nu reacţioneze brutal. S-au aşezat pe prima bancă şi i-a povestit.

Asculta, frământându-şi batista.

— De asta ne-am temut. Că la autonomi va ajunge la violenţă. Björn zice că e nevoie de violenţă pentru ca Germania să se trezească, dar nu ca o joacă de copii, ci ca revoluţie, şi că trebuie să avem răbdare. Fireşte că a învăţat-o asta pe Sigrun.

— De ce n-a mai vrut Sigrun să rămână la voi şi a venit la Berlin?

— Când era mică, ea şi Björn aşa erau – şi-a încolăcit degetul mijlociu în jurul arătătorului –, iar când a luat-o pe calea ei, el n-a suportat. Râdea. Dacă s-ar fi întâmplat aşa cum ne-am închipuit noi şi şi-ar fi găsit unul şi s-ar fi măritat cu el şi ar fi preluat împreună ferma – mă tem că gelozia l-ar fi scos din minţi. A făcut un gest de neputinţă cu mâna. Ce aş fi putut să fac altfel?

— Sigrun spunea că îl venerezi şi totodată îl disprețuieşti pe Björn. Sau că pur şi simplu ți-e frică de el.

— Sigrun ne disprețuia. Tu ai învățat-o. Că nu suntem educați şi că n-avem multe cărți şi nici muzică. Pianul – vei zice că nu era decât un pian şi atât, dar nu venea de la noi, ci de la tine, din afară, şi el a distrus tot.

Kaspar a dat s-o contrazică. Dar poate că avea dreptate. Aşa că n-a început să-i vorbească de Hans Frank la cetatea din Cracovia şi nici de cele doar câteva săptămâni pe care le-a petrecut Sigrun la el. Prin pian Sigrun avea o lume a ei care n-avea nimic de-a face cu părinții etno-naționalişti.

— Nu, nu-l disprețuiesc pe Björn. Nici nu-l venerez. Nici nu mi-e frică de el. A râs. Şi atunci ce-i, asta vrei să ştii? Fără el aş fi... aş fi fără adăpost, dependentă de alcool şi de droguri, iar felul în care aş ajunge să câştig nişte bani nu-i ceva ce vreau să-ți descriu. Ba nu, aş fi fost, fiindcă între timp aş fi murit. Îi datorez viața lui Björn. Şi ți-am mai spus-o, pot să mă bazez pe el, pot avea încredere în el. Îți zici că le datorez viața şi lui Weise şi nevestei lui, şi totuşi cu ei nu vreau să am de-a face. Nu aşa stau lucrurile cu naşterea şi cu părinții şi cu copiii. Dar cui îi spun eu asta? Soția ta, mama mea, a ştiut-o mai bine ca oricine altcineva.

— Sigrun avea senzația că ții mai mult cu Björn decât cu ea?

— Nu ştiu.

Kaspar nu putea să creadă aşa ceva. Poate că nu voia să ştie. Irma Wiese ținuse cu soțul ei, nu cu ea, şi ea nu voia să fie la fel. Şi nu voia să se expună reproşului care se putea desluşi în întrebarea lui. N-ar fi trebuit să întrebe.

— În seara de dinaintea plecării, Sigrun a vorbit despre tine. Vrea să-ți meargă bine. A privit-o pe Svenja, dar pe chipul ei nu se vedea dacă se bucura sau nu. Ne sunăm, dacă avem vreo veste de la ea?

A scuturat din cap.

— Nu cred că voi avea vreo veste de la ea.

— Dar dacă totuşi...

Se întreba dacă să-i povestească Svenjei despre părerea lui Sigrun că ei doi ar putea sta de vorbă. De când o cunoştea, o văzuse pe Svenja precaută şi distantă, de câteva ori, şi de câteva ori aproape prietenoasă. Nu ştia care era realitatea, cum să ajungă la ea, cum să-i vorbească. Îl intimida. Dar şi-a făcut curaj. Aş vrea să te revăd. Tu şi eu, amândoi o iubim pe Sigrun, amândoi îi simțim lipsa. Ai cumva o fotografie de-a ei pe care să mi-o poți trimite? Eu nu fotografiez, n-am niciuna.

Svenja şi-a deschis poşeta şi a găsit o fotografie în portmoneu. Sigrun era la vârsta la care Kaspar o văzuse prima oară, şedea pe o stâncă, purta rochia de sărbătoare,

asemănătoare costumului popular, părul şi rochia îi fluturau în vânt şi râdea.

— Poți s-o păstrezi. S-a ridicat. Am plecat, a zis.

10

Kaspar credea că Sigrun dispăruse în neant, şi dacă nu dădea nici un semn, n-avea să afle unde era.

Dar la începutul lunii următoare a sosit extrasul de cont pentru cardul de credit. Sigrun zburase în Australia, ridicase bani la Sydney, locuise într-un hostel, mâncase ieftin, de mai multe ori, într-un restaurant chinezesc şi îşi cumpărase un pian electric. Apoi luase autobuzul spre Brisbane. Găsise acolo nişte prieteni la care putea să locuiască? La Brisbane nu cheltuise nimic pe vreun hostel şi nici nu retrăsese o sumă potrivită pentru o chirie. Din când în când era o masă într-un restaurant, pentru mai mult de o persoană, era limpede. În ultima săptămână a lunii nu mai folosise cardul.

A însoțit-o astfel pe Sigrun lună de lună, până în septembrie. A rămas în Brisbane, a cumpărat mobilă uzată printr-o organizație caritabilă, o saltea, un robot de bucătărie, cărți, partituri şi, cu regularitate, alimente de la supermarket. Retrăgea bani atât de rar, încât sigur avea un loc de muncă; abia în septembrie s-au înmulțit retragerile,

probabil fiindcă voia să se asigure pentru perioada de după expirarea cardului. El îl primise pe cel nou de multă vreme, dar l-a activat abia la sfârşitul lui septembrie, cât mai târziu posibil.

Şi Svenja a însoţit-o pe Sigrun în primele ei luni în Australia; când sosea un nou extras, Kaspar o suna şi o informa. Ea a mai venit o dată şi la Berlin, doar ca să audă încă o dată ce se întâmplase înainte de plecarea lui Sigrun în Australia. Kaspar a aflat de la ea că Sigrun primise paşaportul, fără de care n-ar fi putut să zboare în Australia, pentru excursia la Königsberg, cu grupul de tineret. Ce ar fi trebuit s-o lege de pământul german a înstrăinat-o de pământul german – Svenja a râs cu răutate. A vorbit despre munca multă la noua fermă, despre Björn, care se simţea trădat de Sigrun şi nu voia să-i mai audă numele şi care o învinovăţea pe ea, Svenja, pentru Birgit şi pentru Kaspar şi pentru trădarea lui Sigrun. Kaspar i-a propus să citească însemnările lui Birgit; a refuzat, spunând că putea să-şi închipuie şi că n-avea nevoie să le citească.

Şedeau din nou pe banca din parc. Svenja nu voia să meargă acasă la Kaspar şi nici la restaurant. Nu voia să stea mult. Era absentă şi nu arăta nici tristeţe fiindcă Sigrun plecase şi nici bucurie că nu se pierduse, ci ajunsese în Australia şi era în siguranţă. Era obosită şi posacă. Lui

Kaspar îi părea rău pentru ea, îşi dorea pentru amândoi apropierea pe care le-o dorise Sigrun şi a cuprins-o cu brațul. Nu s-a retras, dar nici n-a acceptat gestul. Când s-a ridicat, a spus din nou: „Am plecat”. Zâmbea, dar în zâmbetul ei nu era nicio promisiune.

Kaspar citea. A citit despre istoria Australiei, despre societatea australiană, despre literatura şi pictura australiană. Că a existat un impresionism şi un expresionism australian şi un laureat australian al Premiului Nobel pentru Literatură, că mulți actori, actrițe şi muzicieni proveneau din Australia, şi că Australia e una dintre cele mai bogate țări din lume – toate astea i se păreau interesante. Ce tablouri frumoase a produs şcoala impresionistă din Heidelberg la Melbourne! Ce romane contemporane vii şi ieşite din comun aveau! Kaspar savura acel octombrie însorit, se aşeza după-amiezi întregi pe balconul lui, cu o carte despre Australia, şi i se părea că distanța dintre Berlin şi Brisbane devenea din ce în ce mai mică.

A aflat de pe internet că în Brisbane există două conservatoare, Queensland Conservatorium of Music şi School of Music de la Queensland University. Era convins că anul următor Sigrun se va înscrie, iar el va zbura în Australia şi o va găsi într-unul dintre cele două

conservatoare. Dacă n-o va găsi în Brisbane, atunci la un alt conservator australian; mai erau încă douăsprezece, se putea orienta, era realizabil. Dacă va fi vreun concert al studenților, așa cum le știa de la Berlin, o să fie și el în sală. Sau pur și simplu va întreba acolo unde era înscrisă, spunând că vrea să asculte puțin. Paznicul va zice că nu se poate, că așa poate veni oricine, el va spune că e bunicul ei, iar paznicul va zâmbi și-l va conduce la nepoata lui.

Citări

Pagina 67: Eduard Mörike, „Er ists”, *Sämtliche Werke*, Carl Hanser Verlag, München, 1964, p. 29.

Paginile 77 și 265: Matthias Claudius, „Abendlied”, *Werke. Sämtliche Werke des Wandsbeck Boten*, J.G. Cottasche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart, 1966, p. 264.

Pagina 282: Friedrich Hebbel, „Herbstbild”, *Werke*, vol. III, Carl Hanser Verlag, München, 1965, p. 51.